

ДЖОН ДАРНТЪН

Конспирацията на Дарвин

ОБСИДИАН

В края на 1831 г. Чарлс Дарбин се качва на борда на кораба „Бигъл” и прави околосветското пътешествие, което става причина за появата на теорията за естествения подбор и еволюцията. Но защо великият естествоизпитател чака цели 22 години, докато напише своя „Произход на видовете”, който преобръща всички съществуващи дотогава представи за наука и религия? Каква мистериозна болест го приковава към дома? Срещата с какво — или кого — сред невероятната природа на Огнена земя променя съдбата му завинаги? Каква страшна тайна тежи на съвестта му? Измамник и убиец ли е той?

В началото на 2005 г. младият биолог Хю Келъм прави своите изследвания на малък остров на Галапагоския архипелаг. Работата в тази екзотична среда и самотата му помагат да преодолее тежката душевна травма от миналото. Но пристигането на двама нови участници в проекта го връща към реалния свят. Срещата с магнетичната Бет, правнучка на самия Дарвин, събужда не само чувствата му, но и любопитството му на учен. А когато случайно попада на замаскирания в счетоводна книга дневник на една от дъщерите му, Хю осъзнава, че е открил съкровище. Защото разкритията в дневника на Лизи Дарвин са наистина зашеметяващи.

- [Джон Дарнтън — Конспирацията на Дарвин](#)

-
- [1](#)
- [2](#)
- [3](#)
- [4](#)
- [5](#)
- [6](#)
- [7](#)
- [8](#)
- [9](#)
- [10](#)
- [11](#)
- [12](#)
- [13](#)
- [14](#)
- [15](#)
- [16](#)
- [17](#)
- [18](#)
- [19](#)
- [20](#)
- [21](#)
- [22](#)
- [23](#)
- [24](#)

- [25](#)
 - [26](#)
 - [27](#)
 - [28](#)
 - [29](#)
 - [30](#)
 - [Информация за текста](#)
-

Джон Дарнтън — Конспирацията на Дарвин

На Боб, с обич

Хю забеляза лодката, докато беше само точка на хоризонта. Заслонила очи с длан, той наблюдаваше как тя се приближава към острова. Зад кърмата ѝ се извиваше широка пенлива дъга. Успяло да пробие влажната мъгла, слънцето блестеше като ослепителен меч над водите на залива.

Около него се стрелкаха стотици птици, заети с обичайното сутрешно търсене на храна. Чайки с прибрани опашки, кафяви ноди и рибояди, стиснали риби в дългите си клюнове. Едра фрегата описваше концентрични кръгове над чайките, търпеливо оглеждайки водата за плячка. В един момент прибра перата на опашката си назад, отвори човка и се понесе стремително надолу. Но Хю отдавана бе престанал да се вълнува от акробатичните изпълнения на представителите на местната фауна.

Пантата с високи бордове пореше стремително вълните. Появата ѝ го изненада, тъй като имаше още няколко дни до поредната доставка на провизии. Хю се взря в тъмния силует на руля. Приличаше на Раул, най-вече по начина, по който се привеждаше напред, а ръката му лежеше на ръчката на газта.

Хю остави брезентовата торба с инструменти на влажната земя и тръгна надолу. Черната скала беше плътно покрита с бяло-сиви ивици от птичи испражнения, които правеха лавата опасно хлъзгава, но той познаваше всяка извивка на каменните стъпала. Жегата беше неопишуема.

Когато слезе на брега, Раул вече беше там. Моторът тихо боботеше, а пантата се поклащаше на няколко метра от естествения кей — гладка, издадена в морето скала, която вълните покриваха на всеки няколко секунди.

— Амиго! — извика Раул и зъбите му блеснаха под слънчевите очила.

— Здравсти, каубой — извика в отговор Хю и се закашля. От доста време не беше разговарял с когото и да било.

Раул беше облечен в чисти и безупречно изгладени къси панталони в цвят каки и тъмносиня фланелка с инициалите на националния парк „Галапагос“ над лявото джобче. Върху гъстата му черна коса закачливо бе накривена бейзболна шапка с емблемата на „Янкис“.

— Отбих се да те видя — подвикна той. — Нещо ново?

— Нищо особено.

— Мислех, че вече ще си напълно изперкал... — Английският на Раул беше почти перфектен, издаваха го единствено някои странни словосъчетания.

— Още не съм, но работя по въпроса.

— Е, как се чувстваш като отцепник?

— Като какъв?

— Отцепник, или както там му викате... — повтори Раул.

— Отшелник — поправи го Хю.

— Е, как е? — внимателно го погледна Раул.

— Добре.

— Докарах ти два чимбука — посочи Раул бидоните с питейна вода, привързани за средната седалка. — Помогни ми да ги свалим.

Хю скочи в лодката, развърза единия бидон и го вдигна на рамо, но залитна под

тежестта му като пиян моряк. Без малко да падне във водата.

— Не така — спря го Раул. — Хвърли ги зад борда и ги бутни до килима. После ще ги издърпаш.

На езика на изследователите „килим за посрещане“ се наричаше гладката, заливана от вълните скала, използвана за пристан. Раул също познаваше техния жаргон вероятно защото от дълго време им помагаше и открито се възхищаваше от работата им.

В крайна сметка Хю успя да пренесе бидоните до скалата и ги издърпа нагоре, до началото на пътеката. Когато се върна, целият бе плувнал в пот.

— Искаш ли да ми погостуващ? — попита той. Поканата беше неискрена и коварна, тъй като морето тук беше изключително дълбоко — над трийсет метра, а ако лодката хвърлеше котва до кея, вълните със сигурност щяха да я разбият в скалите.

— Не мога. Отбих се да ти кажа „здрости“. Как са лудите ти птици? Май ожадняват, а?

— Жегата ги мъчи. Някои вече измират.

Раул поклати глава.

— Колко дни не е валяло?

— С днешния ще станат двеста и нещо. Май двеста дващест и пет.

Раул подсвирна, запали цигара и отново поклати глава.

Поговориха и за проекта. Раул винаги проявяваше жив интерес към него. Веднъж дори бе подхвърлил, че ако някога се прероди и се върне на земята, това ще бъде единственото му желание: да се установи на някой подобен остров и да изучава птиците. Според Хю младежът просто не знаеше за какво става въпрос: самота, умора и скука, безкрайно редуване на крайности — непоносима жегата през деня и невероятен студ през нощта, когато температурата пада с повече от четирийсет градуса, човек зъзне дори в спалния чувал и въпреки изтощението не може да затвори очи. Отстрани някои неща изглеждаха прекрасно, но само отстрани.

— Чух, че ще си имаш компания — каза Раул. — Идвали още двама.

— Така разбрах — кимна Хю.

Раул му хвърли любопитен поглед.

— Саткомът — поясни Хю. — Имам предвид сателитния телефон. Онзи ден ми се обадиха. Едва не припаднах, като го чух да звъни.

— Познаваш ли ги?

— Не. Всъщност не познавам никой от хората, които работят по проекта.

— Как се казват?

— Не знам.

— Не попита ли?

— Не.

Раул замълча, после го изгледа внимателно.

— Добре ли си, човече? На мен ми изглеждаш зле.

— Нищо ми няма, благодаря.

— Кожата ти е розова.

Това беше майтап. Кожата на Хю се беше белила толкова много пъти, че отдавна бе придобила цвета на стар каиш. Въпреки вазелина устните му бяха напукани и подути, а веждите му бяха почти бели.

— Готов ли си да споделиш този рай и с други?

— Разбира се — кимна Хю, но в гласа му пролича неувереност.

Раул се обърна и насочи поглед към морето. Далеч навътре се очертаваше силуетът на някакъв кораб, който бързо пореше вълните в компанията на голямо ято чайки, които кръжаха над него.

— „Нептун“ — обясни той. — Вози поредната група туристи към Омагьосаните острови.

— Трябва да дадат медал на онзи, който е измислил това име — промърмори Хю и забеляза сянката, пробягала по лицето на Раул. Винаги се беше учудвал на фанатичния патриотизъм на еквадорците. Усмихна се, надявайки се забележката му да мине за шега.

— Това означава още работа за мен — сви рамене Раул, хвърли цигарата във водата и вдигна ръка. — Чао.

— Чао. Благодаря за водата.

— Не я изпивай наведнъж — ухили се Раул, извъртя лодката и включи на максимални обороти. Пангата подскочи и полетя напред, а носът ѝ се вирна като сърф. Хю я следи с очи, докато не се скри зад скалистия нос.

Понесе бидоните един по един нагоре по пътеката, извиваща се по южния склон на вулкана, а след това и надолу, към бивака, разположен на дъното на кратера. На теория там трябваше да е с няколко градуса по-хладно, но само на теория. В горещите дни дори зеленокраките рибояди пристъпваха от крак на крак по нажежените камъни.

Погледна часовника си и се намръщи. Вече минаваше седем. Съвсем беше забравил за мрежата, в която положително се бяха хванали една-две птици. Трябваше да побърза, защото, ако не ги освободеше, те със сигурност щяха да умрат от жегата. Преди месец вече беше изгубил една, но тогава още не беше установил твърдия режим, към който се придържаше днес. При нормални условия тези същества бяха изненадващо издръжливи, но когато попаднеха в мрежата, ставаха чупливи като вейки. В онзи случай надлежно бе отбелязал в дневника смъртта на птицата, използвайки странната, измислена лично от него дума „орнитоцид“.

На върха на острова беше още по-горещо. Хю грабна торбата и насочи поглед към мрежата. Птиците в нея наистина бяха две — съвсем дребни, с копринена, подобна на мъх перушина. Протегна ръка и внимателно взе едната, притисна я до гърдите си, а с другата ръка започна да я освобождава от тънките, почти невидими нишки. В главата му изплува забравен спомен от детството, когато играеше бадминтон и често му се налагаше да вади перцето от мрежата, разделяща игралното поле.

Обърна внимание на цвета на оперението — черно, на сиви и бели точки. Типична кактусова чинка, *Geospiza scandens*. Тези птички изобилстваха на острова. Стисна я в лявата си ръка и я вдигна да я разгледа. Тъмноклафявите очички отвърнаха на погледа му, а ударите на малкото сърчице гъделичкаха дланта му. Провери пръстените — черно-зелен на лявото краче и син на дясното, после разгърна регистъра. Номер ACU-906. Срещу цифрата със закръглен момичешки почерк беше добавен прякорът „Смуч“.

Въпреки продължителното време, което беше прекарал на острова, Хю все още не успяваше да идентифицира по име десетината чинки, които се въртяха около лагера. Даваше си сметка, че повечето изследователи се гордеят със способностите си да го правят, а някои от тях бяха в състояние да изредят прякорите на трийсет-четирийсет чинки, които летяха над скалите.

— С времето ще се научиш — беше го уверил в прощалния разговор Питър Саймънс, големият авторитет в света на орнитолозите. — Просто протягай ръка и те кацат върху нея.

Това наистина се оказа вярно. Още през първата седмица на престоя си беше приятно изненадан от поведението на една чинка, която безстрашно кацна на коляното му и започна да го наблюдава как снема размерите на малката ѝ посестрима. В такива моменти чинките действително изглеждаха любопитни и интелигентни, но в други — например когато една от тях без малко да се удави в каната с кафе, която беше забравил да покрие — те му се струваха откровено глупави.

Това се случи още преди напускането на Виктор. Отначало самотата му донесе облекчение вероятно защото я търсеше и я приемаше като част от покаянието, но когато седмиците се превърнаха в месеци, тя взе да му тежи ужасно. А когато дъждовният сезон не дойде и вулканичният остров се превърна в нагорещен тиган, щръкнал насред безбрежния океан, той започна сериозно да се пита дали ще издържи. Разбира се, че щеше да издържи. Знаеше го още от самото начало просто защото притежаваше достатъчно физически сили. Проблемите идваха от крехката му психика.

Извади специалния уред, разпъна го, за да измери дължината на крилата, и записа резултата в тетрадката — овехтяла и нагъната от влагата въпреки непромокаемите корици. Птичката замръзна от напрежение в момента, в който той се зае да измерва човката — най-важната част от нейната анатомия. След 1973 година, когато Саймънс и съпругата му Агата бяха дошли за пръв път тук, поколения аспиранти бяха издържали стоически тежките условия за живот и бяха измервали хиляди и хиляди човки, търсейки смисъла на незначителните разлики в размера им.

Хю пусна птичката, която кацна на близкия кактус и започна да чисти перата си. Той описа размерите и на посестримата ѝ, после тръгна към северния край на кратера, за да провери капаните. Отдалеч си личеше, че нито един не е затворен. Върна се в лагера и се залови да си приготви закуска — омлет от яйчен прах и слабо кафе, извлечено от вече използвани смлени зърна. После отново се изкачи на върха и отправи поглед към синьозелената морска шир, начупена от вълните и коварните подводни течения. Седна на любимото си място — оформена като трон гладка скала, която му позволяваше да се облегне. Камъкът вече беше напечен от слънцето. Гледката беше наистина фантастична.

Дарвин не беше глупак. Той също не бе харесвал това място.

Понякога Хю разговаряше на глас сам със себе си. Или, още по-странно, не можеше да определи дали е изрекъл нещо, или само си го е помислил. Напоследък вътрешните му монолози ставаха странно разпокъсани, особено когато се налагаше да работи под палещите лъчи на слънцето. През съзнанието му пробягваха незавършени мисли, досадно повтарящи се фрази, съвети и наблюдения, а понякога и буйни възклицания към невидим събеседник: „Какво, ада ли търсиш, приятел? Браво, попаднал си на точното място...“

Едно беше сигурно — той изрично бе пожелал този ад. Дори наименованието на острова, Син Номбре, Без име, го беше привлякло по особен начин още първия път, когато го чу.

Е, и какво? Дали наистина искаше да сподели това място — този рай, побърза да се поправи той, без да разбере дали го е изрекъл на глас — с други хора?

* * *

Десет дни по-късно тези хора се появиха с лодката с провизии. Беше така претоварена с

храна и оборудване, че бордовете стърчаха само на няколко пръста над водата. Слънцето блестеше в очите му и той виждаше само три неясни силуета. Стомахът му се сви на топка, а сърцето му ускори ритъма си. Защо съм толкова нервен, господи? Обърна се и огледа лагера с нови очи — палатката, пластмасовите чинии, торбите с дървени въглища и продуктите, покрити с платнище. Всичко изглеждаше дребно, незначително, избеляло под изпепеляващите лъчи на слънцето. Нищо не мога да направя, сви рамене Хю и тръгна по пътеката да посрещне новодошлите.

Пантата приближи брега и един мъж сви ръцете си на фуния.

— Ахой, това трябва да е Робинзон Крузо! — извика той на британски английски, с характерния акцент на висшата класа. Хю отвърна с широка усмивка, която едва ли беше напълно искрена, но това беше всичко, което успя да постигне.

Едва тогава съзря жената, която седеше на носа с въже в ръце. Не беше очаквал да види жена и направо се смая. Тя се усмихна и му хвърли въжето, а той механично го промуши през забитата в скалата халка. Водачът прехвърли през борда две автомобилни гуми, играещи ролята на амортизатори, и Хю протегна ръка да помогне на гостенката.

— Елизабет Дълсимър — представи се тя, после добави: — Бет.

— Аз съм Хю — стисна ръката ѝ той.

— Знам — кимна тя. — Хю Келъм.

Обърна се да помогне за свалянето на багажа, а той неволно плъзна очи по фигурата ѝ. Беше висока и стройна, с дълги загорели крака под бежовите шорти. Носеше маратонки и бяла тениска. Косата ѝ, тъмна и копринена, падаше свободно по раменете. Движенията ѝ бяха грациозни и непринудени. Бе нахлупила малка шапка с козирка, над която пишеше „Пелигро“, а отзад, с по-ситни букви, „Ню Орлиънс“.

Англичанинът скочи на скалата и лодката се разклати.

— Найджъл — широко се усмихна той. Беше висок и широкоплещест, с дълга руса коса, спускаща се свободно от двете страни на загорялото му лице. Носеше сафари с четири предни джоба, а на шията му висеше лупа в пластмасово калъфче. Сграбчи ръката на Хю и здраво, я разтърси. Хю неволно си представи крехките чинки, попаднали между тези дебели пръсти.

Найджъл вдигна глава към стръмните скали и на лицето му се изписа съмнение.

— Предполагам, че всичко това трябва да бъде качено горе — каза той.

Лош знак, рече си Хю. От две минути е тук, а вече се опитва да командва. Той погледна Бет, която му се усмихна.

Пренасянето на багажа отне доста време. Направиха три курса и струпаха екипировката на три отделни купчини — една за нея, една за него и трета за кухнята. Когато най-сетне приключиха, от тях течеше вода. Насядаха по камъните, за да си поемат дъх.

— Значи това е — каза Найджъл и разочаровано огледа обстановката. — Не знам защо очаквах нещо по-добро. Оттук все пак са минали толкова поколения студенти. Надявах се, че са създали някакви удобства. Явно са мислили единствено за птиците. И за секс, разбира се. Струва ми се, че долавам миризмата му. Ами да, наистина мирише.

— Това е гуано.

— Без майтап! — изгледа го Найджъл и се засмя на собствената си шега.

— Човек свиква — рече Хю. — Аз вече изобщо не усещам миризмата.

Щастливец, погледна го изразително новодошлият, после се извърна към океана.

— Гледката поне си я бива — каза той. — Как му беше името на тоя остров?

— Сантяго, най-големият — отвърна Хю, после започна да изрежда останалите, сочейки ги. — За нула време ще ги опознаете.

— Сигурно — сви рамене Найджъл, помълча за момент, после попита: — А какво точно се случи с Виктор, човека, който е бил тук заедно с теб? Разболя ли се?

— Да. Наложил се да бъде евакуиран. Някакво стомашно разстройство.

— Разбирам. И оттогава си сам?

— Да. Седем-осем месеца.

— Е, вече няма причина да се тревожиш. Тук сме, за да те спасим. — Той го плесна с разтворена длан по гърба и Хю едва не падна от изненада. После, пристъпвайки предпазливо между камъните, си избра най-доброто място и бързо разпъна палатката си. Беше много похубава от тази на Хю — с вентилационни отвори и малка тента отпред. Бет хвърли своята в другия край на лагера. Беше обикновена, за двама души, които можеха да влязат в нея само чрез пълзене.

Найджъл се появи отново с раница в ръце.

— О, щях да забравя — промърмори той. — Нося ти поща.

Хю позна плика с обратен адрес на корпорацията и името си, изписано с едър уверен почерк. Беше от баща му и лицето му поруменя от смущение. Той побърза да го мушне в задния си джоб.

* * *

След вечеря се настаняха около огъня, стъкнат от нарязаните цепеници, донесени от Сан Исабел. След продължителната опознавателна обиколка на острова Хю се чувстваше уморен. Беше му малко странно да показва на други хора основните точки на миниатюрния си свят — дъното на кратера, изсъхналите храсти, празните гнезда и капаните с парченца банан за примамка.

— Колко чинки все още са без пръстени? — пожелала да узнае Найджъл.

— Шест — отговори Хю. — Много хитри разбойници, които и вие едва ли ще хванете.

— Ще видим.

Стомахът на Хю издаваше странни звуци, вероятно от месото, от което беше отвикнал. Найджъл бе опекар две дебелите пържоли, подхвърляйки ги майсторски в тигана като палачинки. Бет, която явно беше вегетарианка, си бе приготвила друга храна. Сега тя извади бутилка „Джони Уокър“ и им наля по една солидна доза. Хю отпи глътка и гърлото му пламна. После се облегна назад и се вгрени в огъня, от който излитаха весели искри.

Найджъл глътна половината от алкохола в чашата си и поклати глава.

— По всичко личи, че тази суша ще се окаже рекордна, не мислите ли? Кога за последен път е имало такава?

— През седемдесет и седма — отвърна Хю.

— И колко е продължила? Може би година?

— Четиристотин петдесет и два дни — отговори Бет. Беше седнала на плоска скала и бе подвила загорелите крака под себе си. Светлината на огъня играеше по високите ѝ скули, тъмните ѝ очи блестяха.

Найджъл подсвири и се обърна към Хю.

— А тази колко време продължава?

— Двеста трийсет и пет дни.

— Това е хубаво за изследването.

— Но лошо за птиците.

— Какви са пораженията до този момент?

— Липсват семена, а при недостатъчна храна намалява и оплождането. Доста пиленца измряха в гнездата си. Родителите им са омърлушени, дори отчаяни.

— Кои по-точно? Какви са вариациите, размерите на човките?

— О, стига — обади се Бет. — Той не ти е студент!

— Няма проблем — махна с ръка Хю. На практика дори му беше приятно да поговори с някого по тази тема. — Небцата им са недоразвити и ги болят при всяко разтваряне на човката, за да поемат храна. Част от тях попадат на една тукашна билка, наречена зановец, *chamaesyce*, чиито листа са напоени с леплива слуз, подобна на каучука. Тя слепва оперението им, особено по главата, поради което те започват да се търкат в камъните, оплешивяват и получават слънчев удар. Непрекъснато ги намирам гологлави и мъртви, горкичките.

— А поколението им?

— Все още е рано да се каже, но по всичко личи, че ще стане като при предишното засушаване. Ще оцелеят само онези от тях, които имат по-дълбоки човки. А после, когато има много дъждове, ще се роди цяло поколение с тесни и къси човки.

Природната лаборатория на Дарвин — обяви с глас на екскурзовод Найджъл. — Заповядайте да видите как естественият подбор прави ежедневните си чудеса. Как го беше казал великият изследовател? — Той наклони глава, сякаш търсеше цитата в паметта си, но веднага пролича, че го знае наизуст: — „Ежедневни и ежечасни наблюдения в различни точки на света, маркиране на най-слабите отклонения, отхвърляне на слабите, съхраняване и подпомагане на силните; тиха и упорита работа, улавяне на всяка благоприятна възможност...“

Хю не обърна внимание на перченето му. Уискито го затопли приятно и значително допринесе за благосклонното му настроение. Той хвърли поглед към Бет, но не успя да разчете изражението на лицето ѝ.

— Разбира се, Дарвин не е успял да улови всички нюанси — продължи Найджъл. — Поне докато е бил тук, нали така? Искам да кажа, че е разбъркал събраните от различните острови образци, а след това ги е събрал в една торба. И по тази причина се наложило да моли Фицрой да погледне чинките му.

— Вярно е — кимна Бет.

— А в „Пътешествие с Бигъл“ има само едно изречение, което намеква за теорията му.

— Така се говори.

— Е, добре. Това може да му се признае. Сигнал е до вярното заключение, макар и след доста време. — Найджъл отново се извърна към Хю. — Я ми кажи, какво точно пробуди интереса ти към теорията на Дарвин?

Въпросът прозвуча като хвърлена ръкавица и в душата на Хю потрепна безпокойство.

Как да му отговори? Как изобщо можеше да изрази чувствата си с думи? Той се прекланяше пред Дарвин, боготвореше методичната му точност, младежкия му ентузиазъм по отношение на експериментите (беше свирил на фагот на земните червеи, за да провери дали го чуват), неукротимия му стремеж към фактите и само към фактите, страстното му желание да ги следва, където и да го отведат, готовността му да гази до колене в жаравата на

ада, ако се наложи. Но най-много се възхищаваше на способността му да мисли глобално за цели епохи от развитието на света. Не за векове и хилядолетия, а за еони. Този човек бе притежавал невероятното качество да разтяга времето в посоката, която го интересува, изследвайки катастрофичните явления през обратната страна на телескопа. Спрял поглед върху някоя планинска верига, той бе в състояние да си представи как се е надигала и нагъвала земната кора. Или, откривайки морски раковини високо в Андите, да си представи дъното на древния океан, който някога е бил там. Фантастично е да притежаваш поглед, който прониква дълбоко в историята на света и открива онези незабележимо малки промени, обуславящи движението ѝ напред — по начина, по който Галилей е открил, че земята се върти. А още по-фантастична е дързостта да съпоставиш себе си с тези еони и да стигнеш до заключението, че живееш в една лишена от Бог вселена, в която си само незабележима песъчинка. Хю беше привлечен именно от това усещане за нищожност.

— Харесва ми неговата далновидност — отговори най-сетне той.

Найджъл се извърна към Бет.

— А ти?

Хю с интерес се приведе напред, за да чува по-добре. Бет отпи глътка уиски и с равен глас отговори:

— Аз харесвам факта, че когато е дошъл на тези острови, той е донесъл със себе си една-единствена книга.

— Коя?

— „Изгубеният рай“. Прочел я тук, а след това успял по някакъв начин да свърже посланията ѝ с онова, което виждал.

— Какви послания? — не се отказваше Найджъл.

— Той открил рая, хранил се от дървото на познанието. Оттогава светът е друг.

— Разбирам. Хората осъзнават, че са голи, и започват да се покриват. Схващам какво имаш предвид. В този смисъл това място наистина може да се приеме за рай...

— Не съм толкова сигурна — рече Бет.

Няколко минути по-късно тя се изправи, протегна се като уморена танцьорка — с ръце над главата, след което изчезна в палатката си.

Двамата мъже останаха край огъня. Настъпи тишина, която не продължи дълго.

— Знаеш ли — каза Найджъл и кимна в посоката, в която беше изчезнала Бет. — Интересно ми е да я слушам как говори за Дарвин. Мълвата твърди, че има кръвна връзка с него, оцеляла в течение на много поколения.

— Но тя е американка — възрази Хю.

— Да, знам, че няма логика — кимна Найджъл. — Това е само мълва. Някои хора обичат подобни легенди. А тя със сигурност е една жива легенда.

— В какъв смисъл?

— В смисъл на динамика. Кеймбридж, Лондон, Щатите. Невероятно красива, както сам можеш да се увериш. Чете всичко, върши какво ли не. Известно време е била омъжена за Мартин Уилкинсън, един изключително умен човек. Преподавател по история в Оксфорд, блестящ учен с енциклопедични познания, от добро семейство. Светът бил в краката му. Но имал проблеми, страдал от депресия. Невероятен писател и събеседник, но психически нестабилен. Състоянието му се влошило и в крайна сметка стигнали до развод. За известно време бяха в устата на всички.

— А вие... Откога се познавате?

— О, от цяла вечност. Но нещата се раздвижиха едва след развода.

— Искаш да кажеш, че... Излизате заедно?

— Да, но засега без задълбочаване.

— Разбирам. Тук това ще ви е малко трудничко.

Замълчаха. Хю усети, че главата му започва да се върти.

Явно бе прекалил с алкохола. Извини се и стана.

— Не се безпокой за огъня. Остави го да си гори. Наоколо няма нищо, което може да се запали.

Тръгна към палатката си и установи, че краката му са приятно отмалели от алкохола. Обърна се и хвърли поглед към Найджъл — неясна фигура на фона на гаснещите пламъци.

— Между другото, не е зле да окачиш обувките си на пръта пред палатката — подхвърли той. — Без да навлизам в подробности, ще те предупредя, че това райско кътче гъмжи от скорпиони.

Писмото прошумоля в джоба му в момента, в който пропълзя в спалния чувал. Какво пък толкова, по дяволите! Щракна ръчното си фенерче и разпечата плика. Зърна познатия почерк, но бе твърде замаян, за да изчете писмото и да осъзнае, че още веднъж е разочаровал баща си. Разбира се, той едва ли му го казваше директно, но Хю отдавна се беше научил да чете между редовете.

Чарлс Дарвин оседла любимия си кон и пое към имението на Джосая Уеджуд в Стафордшър. Заобиколи отдалеч селцата с тесни калдъръмени улички и бели къщи с тъмни греди в стил „Тюдор“, предпочитайки пътя през полето, който се виеше сред храсталаци и живописни полянки с лайкучка и киселец. Когато стигна гората и пое по пътеката между високите ясени и брези, той пришпори животното и очите му се насълзиха от насрещния вятър.

Никога през своя двайсет и две годишен живот не се беше чувствал толкова съсипан, въпреки че само преди седмица бе на противоположния полюс — щастлив и доволен от похвалите на Адам Седжуик, известния преподавател по геология в кеймбриджкия колеж „Тринити“. В продължение на няколко седмици двамата бяха изследвали урвите и речните корита на Северен Уелс — една блестяща във всяко отношение експедиция. А когато се прибра у дома, там го чакаше предложението, което — като гръм от ясно небе — заплашваше да промени живота му завинаги. И което беше оттеглено в момента, в който бе разпалило най-смелите му мечти. Кой би могъл да издържи на подобно отношение? Сведе поглед към земята под коня. Нищо по-лесно от това да се плъзне по хълбока на Херодот и да се хвърли с главата надолу под копитата му.

От разстояние младият Дарвин изглеждаше доста добре. Макар и възпълен, той беше добър ездач и тялото му се поклащаше в унисон с дългите скокове на галопиращия кон. Беше израснал в Шрусбъри, в семейното имение „Маунт“, строго придържайки се към Светата Троица на провинциалния живот — езда, лов и риболов. Облечен в кафяви кадифени дрехи и ботуши до коленете, той беше по-скоро дребен и определено симпатичен. Имаше високо чело, кестенява коса, топли кафяви очи, доста чувствени устни и нос, който смяташе за прекалено голям. Маниерите му не можеха да се сравняват с прямото и самонадеяното поведение на по-големия му брат Еразмъс. Говореше с леко заекване, наследено по бащина линия, и едва ли можеше да спечели състезание по скоропоговорки. Възприемаха го като представителен, отворен и дружелюбен младеж, който, без да бъде забележителен, един ден със сигурност щеше да се превърне в добър съпруг.

Но външността понякога лъже. Никой не подозираше за амбициите в душата му. Освен няколко близки приятели в колежа и университета малцина знаеха за страстта му към естествената история. Тя го вълнуваше, откакто се помнеше, от момента, в който баща му — Робърт Уоринг Дарвин, му подари две оръфани книжки, принадлежащи на по-големия му брат Чарлс, на когото го бяха кръстили и който беше починал при трагични обстоятелства още като студент по медицина. Едната беше за насекомите, а другата третираше „естествената история на водата, земята, камъните, изкопаемите и минералите — техните предимства, качества и лечебни свойства“. Страстта бе обладала душата му. Тя го бе накарала да зареже часовете по анатомия в Единбург и да започне да броди по брега за раковини и миди, да прекарва дълги следобеди извън стените на колежа „Крайст“ в Кеймбридж, търсейки насекоми в корените на дърветата и дори в дупките на коловете, изтръгнати от различни огради.

Дълга поредица от наставници утоляваха жадната му за знания душа с прозрения за природата, но и с нещо повече — с чувства. Това беше най-прекрасното качество на Седжуик, който се оказва истински романтик — особено когато разказваше как двамата с

приятеля му Уилям Уърдсуърт са бродели из Езерната област в търсене на отговорите на природата. По време на геоложките експедиции в Уелс той бе напълнил джобовете си с изключително интересни камъни, шегувайки се с вдигнати към короните на дърветата ръце, че „тежестта му е нужна, за да не полети пред лицето на толкова много красота“. Чарлс помнеше и друг момент: вечерята в „Колуин Ин“, където, седнал пред чиния овнешко и халба бира, великият изследовател бе заявил, че току-що приключилата експедиция ще доведе до коренни промени в геоложката карта, а той, Чарлс, се е представил чудесно. Младежът бе обзет от гордост, каквато никога не бе изпитвал в присъствието на баща си:

А сега препускаше към Меър Хол за предстоящия лов на яребици, който, надяваше се, щеше да прогони чувството на разочарование и срам, и носеше един запечатан от баща му плик. Трябваше да го предаде на чичо Джос. В него имаше рецепта за „терпентинови хапчета“ срещу храносмилателни смущения и кратка бележка, в която се осъждаше „последната глупост“ на сина му да се включи в „изследователска експедиция“ с кораба „Бигъл“, който Адмиралтейството изпращаше на двугодишно околосветско плаване. Капитанът на кораба, темпераментен аристократ на име Робърт Фицрой, бе поискал на борда да има джентълмен, който да повдига духа му по време на плаването с приятни разговори, а мъдрите глави в Кеймбридж бяха издигнали кандидатурата на младия Дарвин. Прочутият професор по ботаника Джоузеф Хенслоу, който го водеше на продължителни разходки покрай река Кам, а по-късно го бе поканил на прочутите си петъчни сбирки, го беше препоръчал на Джордж Пийкок, математик от Кеймбридж и близък приятел на влиятелния главен хидрограф на Адмиралтейството Франсис Бофорт.

Това беше пътят, по който поканата стигна до масичката за писма в просторното преддверие на „Маунт“. Той я прочете, пулсът му се ускори, а ръцете му затрепериха. Но баща му съвсем не сподели ентузиазма му и методично изброи възраженията си срещу подобно пътуване. Що за безполезен и налудничав план? Вероятно много хора са отхвърлили тази покана, преди да бъде отправена към него. Няма ли да попречи на кариерата му? Не е ли време да се установи, след като вече е сменил достатъчно много професии? Чарлс нямаше сили да се противопостави на баща си. За него докторът беше великан в много отношения, но най-много го впечатляваше физическото му излъчване. А той наистина беше огромен — сто и четирийсет килограма, метър и деветдесет, толкова огромен, че едва не премазваше малкия Чарлс в страничната преграда на капрата, докато го мъкнеше със себе си при пациентите си. Чарлс почти не помнеше майка си Сузана, която бе починала, когато той беше едва на осем. В съзнанието му бяха останали тъмната стая, в която тя лежеше прикована в продължение на седмици, а също и роклята от черно кадифе, с която я бяха облекли след смъртта ѝ. Отгледа го баща му. Всъщност го отгледаха двете му по-големи сестри под ръководството на доктор Дарвин — една дистанцирана фигура, която след вечеря с удоволствие наказваше домочадието с двучасови монолози. На деветгодишна възраст му стегнаха багажа и го изпратиха в пансион. Чарлс обичаше баща си и знаеше, че той също го обича. И безкрайният кръговрат продължаваше: Чарлс предлагаше единствено поредица от разочарования, но въпреки това бленуваше за бащиното одобрение и похвала. Когато преди две години безславно бе напуснал медицинския факултет в Единбург, ужасен от операциите без упойка, кръвта и скандалните доставки на трупове за дисекция от мародери, разочарованието в очите на баща му го бе пронизало право в сърцето. И до ден-днешен помнеше горчивите му думи: „Не те интересува нищо извън стрелбата, кучетата и лова на плъхове. Ще донесеш само срам за семейството.“

С натежало сърце Чарлс написа на Хенслоу, че не може да приеме назначението на „Бигъл“. Вероятно все още има някаква надежда, стисна устни той, докато пришпорваше запенения кон. Баща му не беше затръшнал вратата. След като изброи всичките си възражения, той му остави и малка пролука с думите: „Ще дам съгласието си, но само ако успееш да намериш човек с глава на раменете, който да те посъветва да отидеш.“ Такъв можеше да бъде само чичо Джос, първи братовчед и зет на доктора. Имаше приятни обноски и отлично чувство за хумор и ръководеше умело империята за производство на порцелан в Уеджуд, основана от баща му. Неговите съвети носеха тежестта на модерния предприемачески свят, който управляваше леярните и парните машини в Средна Англия, а Чарлс обожаваше компанията му. Обичаше имението с богатата му библиотека, огласяно от веселия смях на братовчедите му и стопляно от добродушието на стопанина. Беше го кръстил „Замъка на щастието“, защото беше пълна противоположност на собствения му дом.

* * *

Остави Херодот в ръцете на коняря и влезе в голямата зала, следван от хрътките. Момичетата Фани и Ема изпищяха от удоволствие, а братовчед му Хенсли, шест години помалък от него, възторжено го потупа по гърба. Чичо Джос се зарадва, като го видя, но веднага забеляза тревогата, изписана на лицето му. Чарлс им разказа за околосветското пътешествие, след което извади писмото. Чичо Джос се оттегли в кабинета си да го прочете на спокойствие и не след дълго се появи отново с предложение да отидат на лов.

Тръгнаха да кръстосват равнинната местност с пушки в ръце. Чарлс не улучи седем от деветте яребици, които се вдигнаха от храстите пред тях. И стрелбата ми е калпава, омърлушено си рече той, докато правеше два възела на шнура на якето си, маркирайки по този начин убитите птици. Надвечер, когато се прибраха, вече оживено се обсъждаше предложението за околосветско плаване. Дори гостите бяха единодушни, че подобен шанс не бива да се изпуска.

— Ела да ми изброиш възраженията на баща си — рече чичо Джос и го поведе към кабинета си.

Чарлс прилежно направи списък с осемте точки на несъгласие на доктор Дарвин и му подаде листа. Сбърчил вежди в привидна строгост, чичо му започна да ги отхвърля една по една с лекотата на опитен съдия.

— Какво ще кажеш, да пишем ли на баща ти?

Той седна на масивното си махагоново писалище и набързо превърна повечето от възраженията в положителни предложения, като от време на време дяволито намигаше на Чарлс. В крайна сметка младежът натопи перото в мастилото и колебливо започна да пише: „Скъпи татко, страхувам се, че отново ще предизвикам неодобрението ти, но по мнение на всички от семейство Уеджуд опасностите не са чак толкова много. Разходите няма да са поголеми от тези, които бих направил, ако си стоя у дома. Уверявам те, че въпреки силното ми желание да осъществя това пътуване без колебание ще се откажа от него в случай че се възпротивяваш...“

Писмото беше изпратено. Положението беше обсъдено още веднъж след вечеря. А когато си легна в спалнята на втория етаж, Чарлс установи, че не може да заспи. Изправи се до прозореца и се загледа в цъфтящите ириса, лобелии и далии в градината, зад които

блестеше езерото, обляно от лунните лъчи. „Дали все още имам шанс за това пътуване?“ — запита се той. То предлагаше уникални възможности за обогатяване на познанията му в областта на геологията и зоологията, за изследване на неотбелязани в картите скални образувания и събиране на образци от неизследвани части на света. Така копнееше за пътешествие! Спомни си как двамата с Хенслоу бяха обсъждали идеята за пътуване до Канарските острови. Господи, колко скромно му се виждаше то, сравнено със сегашната възможност! Това щеше да бъде последната авантюра, преди да се предаде окончателно на спокойния семеен живот, който без съмнение щеше да бъде свързан с кариерата на провинциален викарий.

Но Чарлс добре съзнаваше, че има и друго. Природните науки се развиваха с бързи темпове, към музеите се стичаше поток от нови находки, а една такава експедиция би повдигнала авторитета на всеки млад учен. Беше виждал как различните кралски дружества посрещат изследователите като герои, канят ги в своите луксозни клубове, мастити банкери и индустриалци дават вечери в тяхна чест в изисканите си домове в Кензингтън и Найтсбридж, пафкат с пурите си и попиват думите им, а жените ги гледат с възхищение. Душата му копнееше за слава така както изстрадалото от суша растение копнее за дъжд.

В главата му изплуваха откъси от разговора с чичо Джос.

— Спомняш ли си какви измислящи разправяше едно време, когато беше на десетина години? — беше попитал той, изправен до пламтящата камина. — Най-често си съчиняваше срещи с редки птици, докато си скитал из полето. Тичаше през глава и разпалено твърдеше, че току-що си видял най-екзотичния скорец на света. Бяхме доста озадачени, а аз забелязах нещо много любопитно — измислиците ти започнаха в момента, в който разбра, че баща ти се интересува от орнитология. Посъветвах го да не ти обръща внимание и, слава богу, увлечението ти постепенно отмина. Мисля, че главна причина за появата на тези малки лъжи беше желанието ти да му доставиш удоволствие.

Коментарът му беше точен. Разбира се, оттогава насам Чарлс се беше променил, а любовта му към науката го бе накарала да се прекланя пред фактите. Но той възприемаше истината както селският свещеник възприемаше Бога — като висша абстракция, която при нужда може да бъде моделирана така, че да върне някой заблуден енориащ в лоното на църквата. Отново помисли за баща си, който не отстъпваше пред нищо и беше чужд на всякакви компромиси. Ех, ако можеше да осъществи това плаване, да донесе редки образци и да го поканят да изнесе поредица от лекции в лондонския Кралски клуб! Колко сладко би било отмъщението! Това би означавало, че не са отишли напразно годините, през които беше стрелял по птиците и беше ровил земята да търси различни насекоми! Тогава баща му щеше да се гордее с него.

На другата сутрин стана рано и излезе на лов, но по някое време го откри един слуга, който му предаде нареждане от чичо му. Трябвало незабавно да тръгнат за „Маунт“, където да обсъдят нещата с баща му. Проблемът бил важен и не търпял отлагане.

Качиха се на двуколката и заподскачаха по неравния път. Пристигнаха в имението малко след пладне и спряха пред къщата на хълма, от който се откриваше прекрасна гледка към река Севърн. Доктор Дарвин пиеше чай в дневната и изглеждаше потънал в мислите си.

— Получих писмата ви — промърмори той и не каза нищо повече.

Чичо Джос направи знак на Чарлс да ги остави насаме и той излезе в градината. Не знаеше какво да прави и закрачи между цветните лехи. Петдесет минути по-късно го повикаха. Чичо Джос се беше отдръпнал в дъното на просторната стая, а баща му

тържествено обяви, че е променил мнението си. Разрешаваше му да замине на околосоветското плаване — разбира се, „ако все още има желание“.

Чарлс едва сдържа вълнението си. Изпелтечи някакви благодарности, които не прозвучаха така красноречиво, както му се искаше, после хукна по стълбите към стаята си на горния етаж. Измъкна лист хартия от бюрото и бързо написа писмо до Бофорт, в което го уведомяваше, че приема поканата с радост и признателност. На сбогуване с чичо си го прегърна, изпрати го до портата и тихо го попита как е постигнал това чудо.

— Изобщо не беше трудно — отвърна Джос с нескрито задоволство. — Само подхвърлих, че това плаване ще бъде от голяма полза за бъдещата ти кариера и предлага отлична възможност да докажеш качествата си.

Същата вечер и Еразмъс се завърна у дома. В преддверието той разтърси ръката на брат си и го потупа по рамото за успешното „доене на кравата“ — един от многото изрази, които употребяваше, когато ставаше въпрос за измъкване на малко пари от стиснатия им баща. На масата разговаряха за незначителни неща, сякаш не се беше случило нищо особено. Баща им беше необичайно мълчалив, а Чарлс си позволи един-единствен намек за предстоящото пътуване.

— По време на плаването май ще трябва да правя чудеса, за да не харча повече, отколкото са джобните ми пари — подхвърли той.

— Чувал съм, че те бива в чудесата — поусмихна се баща му.

По-късно Чарлс нахвърли малко лични вещи в една чанта, тържествено се ръкува с баща си, прегърна брат си и отиде да подремне. В три през нощта взе експресния дилижанс за Кеймбридж и нае стая в хотел „Ред Лайън“.

Хенслоу се изненада от появата му в ранното утро, след което призна, че мъничко му завижда. Забил поглед в килима, наставникът му смутено сподели, че много му се искало сам да се възползва от поканата, но се отказал в момента, в който зърнал ужасеното лице на жена си. След което добави, че не искал да я „осъжда на преждевременно вдовство“.

Мисис Хенслоу им поднесе курабийки и двамата мъже започнаха да обсъждат експедицията. Ентузиазмът на Чарлс беше толкова заразителен, че Хенслоу отиде да донесе атласа от кабинета си. В този момент на вратата позвъни пощальонът.

Хенслоу разкъса плика, прочете съдържанието на писмото и видимо пребледня. Отпусна се на дивана и театрално обхвана главата си с ръце.

— Какво има? — попита Чарлс.

— Писмото е от капитан Фицрой. Благодарни ми за усилията да му намеря спътник и се надява да не съм се измъчил много, тъй като бил решил, че не му трябва такъв. По всичко личи, че е предложил мястото на свой близък.

Чарлс не успя да отрони нито дума.

През следващите дни тримата изследователи бяха погълнати от работа, разпределяйки си всекидневните задължения и задачи. Хю беше принуден да признае, че помощта дойде навреме и доста го разтовари. Редуваха се в приготвянето на храната и общото пране. Найджъл се оказа добър готвач, особено изобретателен по отношение на сосовете. На втория ден Хю награби малкия вързоп дрехи, просна ги върху плоската скала на брега и ги изтърка със солена вода, след което ги прехвърли в пластмасов леген с прясна. В този момент с удивление откри, че е изпрал и два чифта бели бикини. Простря ги да съхнат върху скалата, а очите му непрекъснато се връщаха към тях.

Научната работа също вървеше добре. Въртяха се на смени по двама. Единият ловеше птиците и ги измерваше, а другият записваше данните. Бет показва забележителни умения при обработката на чинките, които, сякаш заразени от нейното спокойствие, послушно кротуваха в ръцете ѝ. Някои от тях отказваха да отлетят дори когато разтваряше пръсти, за да ги пусне на свобода, смешно поклащайки се от крак на крак, за да запазят равновесие. По този повод Найджъл я кръсти „Света Франциска“.

На четвъртия ден решиха да поплуват и скочиха във водата от плоската скала. След това Бет невъзмутимо свали горната част на банския си и я сложи да съхне на камъните. Хю с усилие извърна глава от голите ѝ гърди, но тя не му обърна внимание. По същия начин реагира и на хапливите подмятания на Найджъл.

През по-голямата част от времето Хю беше облечен само по гащета и туристически обувки. Тялото му беше стройно и загоряло. Найджъл предпочиташе бермуди и бяла тениска, която бързо подгизваше от пот и разкриваше част от смешното му розово шкембенце. Придвижваше се между камъните тромаво като непохватен дебелак и с нетърпение чакаше вечерите, за да се настани край огъня и да подхване безкрайните си монолози. Хю хвърляше бегли погледи към Бет и се питаше какви мисли минават през главата ѝ. Нощем, уединен в палатката си, той отново започна да мастурбира, приемайки това като сигнал, че силите му се завръщат. Веднъж стана да се облекчи край близките камъни и откри, че тя е в палатката на Найджъл. Вътре светеше петромаксова лампа и ритмичните движения на сенките им ясно се очертаваха на платнището. От вътрешността долиташе неясен шепот и той побърза да се обърне.

Найджъл започваше да му действа на нервите. Когато положението ставаше нетърпимо, Хю просто им обръщаше гръб и тръгваше към северния край на острова. Там според него беше краят на света — място за усамотение и спокойствие. Беше го открил преди четири месеца, докато преследваше една хитра чинка, която упорито отказваше да влезе в мрежите. Внезапно бе видял нещо като сипей между бодливите храсти и полуизсъхналите кактуси, който свършваше при две огромни заоблени скали, разделени от естествен стръмен улей. Внимавайки къде стъпва, той се бе спуснал десетина метра надолу и се бе озовал на плоска, широка около два метра скала, надвиснала над дълбока пропаст, в чието дъно се пенеше прибойт.

Бет беше донесла няколко книги и му предложи една. По време на дългите и прекалено горещи за работа следобеди той вземаше книгата със себе си на скалата. Там беше единственото място, където можеше да се усети лекият бриз откъм океана, стига изобщо да полъхнеше. Чувстваше се добре, струваше му се, че е постигнал пълен покой, потънал в

четене и размисли. От време на време вдигаше глава към морската шир и сенките на облаците, които играеха по нея — огромни подвижни петна, променящи цвета си от изумрудено зелено до синьо и черно.

Сутринта на първия ден от третата им седмица заедно Бет го попита ще я вземе ли в „скривалището“ си.

— Да — отвърна той, после изведнъж осъзна, че е отговорил прекалено бързо. Не беше сигурен, че желае да споделя мястото си за усамотение. — Но как разбра за него?

— Островът е твърде малък за тайни убежища — отвърна тя.

— Не бъди толкова сигурна.

До обяд работиха рамо до рамо, заети с преброяването на семената. Тя беше оградила с въже един квадратен метър пръст и използваше ръчна цедка за пресяване. Вдигаше семената едно по едно, сравняваше ги с пластмасовия еталон и ги подреждаше на чисто парче плат до себе си. Хю се занимаваше със същото на крачка от нея. През повечето време мълчаха. Приличаме на възрастна двойка, която рови в градината, помисли си той. Слънцето ги заливаше с парещите си лъчи и тялото му скоро лъсна от пот. Вдигна калния си пръст да се почеше и по бузата му останаха тъмни влажни следи. Бет се изправи, протегна се и отново приклепна с гръб към него. Кръвта шумно блъскаше в слепоочията му.

Тръгнаха след обяда. Найджъл остана в палатката си и се зае да я почиства. Транзисторът му, комбиниран с малък вентилатор на батерии, бълваше новините на Би Би Си. Тероризъм, политика, СПИН в Африка — все неща, които сякаш принадлежаха на друга планета.

Над главите им кръжаха чайки и това беше единственото движение, което нарушаваше покоя. Стигнаха закръглените скали и той внимателно пое надолу, притиснал лице до топлия камък. Тя остана горе със скръстени ръце, следейки внимателно къде поставя ръцете и краката си той. После се спусна по стъпките му. След около пет минути се добраха до надвисналата над пропастта каменна тераса. Хю за пръв път си даваше сметка колко много време е нужно за трудното спускане.

Настаниха се един до друг, Бет отметна косата си назад и се усмихна.

— Горе ми мина през ума да се откажа — обяви тя, но Хю знаеше, че не говори сериозно.

Младата жена надникна надолу към разпенения прибой и веждите ѝ се вдигнаха в израз на престорена тревога. Имаше прилив и вълните с лекота прескачаха острите скали, изчезвайки в кухината, издълбана в основата. После отскачаха обратно, сякаш отблъснати от някаква скрита в недрата на острова пружина. На известно разстояние от брега се срещаха различни течения, издавани от многобройни бели зайчета по повърхността.

— Значи тук се криеш от всичко тленно — подхвърли Бет.

— Да.

— Мога да те разбера. Шум, мръсотия, блъсканица...

— По-скоро от Найджъл.

Тя му хвърли кос изпитателен поглед и леко се намръщи.

Поговориха за острова и за проекта, а след това — за пръв път откакто се познаваха, преминаха на по-лични теми. Той попита какво я е довело на острова. Бет седеше с кръстосани крака, опряла лакти върху бедрата си.

— Мен ли? — промърмори тя. — Откъде да започна?

— Започна с детството си в американския Среден запад.

Отначало животът там ѝ харесвал, но после, когато преминавала от клас в клас, започнала да се чувства не на място. В крайна сметка избягала в Харвард — единственото момиче от класа, което изобщо успяло да пробие там. След завършването си отишла в Кеймбридж, където специализирала еволюционна биология и за известно време останала да работи в Лондон, но после и този живот започнал да ѝ писва и решила да се включи в проекта. И ето я днес, приближаваща трийсет, без изобщо да усети как са се изтъркаляли годините.

— Имах чувството, че съм попаднала в задънена улица. Всъщност това е основната причина да съм тук. Да се откъсна от нещата, да се отдам на размисъл.

— А родителите ти?

— Все още са в Минеаполис. И двамата са учители. Често се чуваме. Или поне се чувахме, преди да тръгна насам.

Помълчаха известно време.

— Разбрах, че си била омъжена — подхвърли Хю.

Тя трепна и го погледна в очите.

— Найджъл ти каза, нали?

— Да.

— Беше грешка. Знаех го още от самото начало. Опитах всичко възможно нещата да потръгнат, но не се получи. Просто не успяхме да „се сработим“, както казват хората. Имахме и хубави мигове, но лошите преобладаваха. Ставаха все по-ужасни и се случваха все по-често.

— Найджъл твърди, че съпругът ти е страдал от депресия.

— Той наистина дрънка много, нали? — погледна го тя и поклати глава. — Съпругът ми страдаше от депресия, но не това беше причината да се разделим. Вината беше и у двамата ни.

Очите ѝ се отправиха към океана, а Хю погледна ръката ѝ, опряна на камъка близо до неговата. Усещаше присъствието ѝ с невероятна сила. Въздухът сякаш трептеше от него.

— Всъщност едва ли е уместно да говоря за себе си — поклати глава тя. — Съжалявам, че Найджъл ти е казал.

— Е, той наистина дрънка много — сви рамене Хю.

— Така е. Но иначе е свестен.

Помълчаха, после Бет смени темата и поиска да научи какво е направил той през 28-годишния си живот.

— За жалост нищо особено — въздъхна Хю. — Израснах в Кънетикът, в едно градче на окръг Феърфийлд. Като малък много го харесвах. Бродех с приятели из горите, станах член на младежката лига, пътувах на стоп до морето. Ей такива неща. После заминах за Андовър, в подготвително училище. Отначало се справях добре, после изскочих от релсите. Изключиха ме последната година, един месец преди дипломирането.

— Какво направи?

— Нищо драматично. Просто наруших наведнъж и петте основни правила. Един уикенд напуснах кампуса и се напих. Искях да отпразнувам приемането ми в Харвард. Преди това обаче се разписах на портала на общежитието и после се измъкнах тайно. Обвиниха ме в измама. За капак ми лепнаха нарушение и на петото правило — „джентълменско поведение“. Направих опит да се защитя, но без успех.

— И какво стана?

— Взех влака за вкъщи. Това беше най-дългото пътуване в живота ми. А когато се

прибрах, бях в немилост. Баща ми не можеше да ме гледа.

— А Харвард? Какво стана с Харвард?

— Отказаха да ме приемат. По-късно кандидатствах втори път, но не се представих достатъчно добре. В крайна сметка се записах в Мичиганския университет.

Разказа й за родителите си. За баща си, преуспяващ нюйоркски адвокат, за майка си, която се бе влюбила в друг и ги бе напуснала, когато той беше четиринайсетгодишен.

— И затова си отишъл в подготвителното, а?

— Да.

— Трябва да е било доста гадно.

— Май да — въздъхна той. — А две години след като ни напусна, тя умря. Живееше с друг мъж, готвеха се да се женят, но тя внезапно умря. От аневризма. В един момент седяла в леглото и си решила косите, в следващия била мъртва.

— Как ти се отрази това?

— Бях объркан. Непрекъснато си повтарях, че е Божие възмездие.

— Но не си го вярвал, нали?

— Не.

— И те отгледа баща ти, така ли?

— В общи линии, да.

— Той ожени ли се втори път?

— Да. Преди три години.

— Значи когато си бил тийнейджър, не е имало жена в живота ти.

Не беше въпрос, а констатация. Странно, той никога не беше разглеждал нещата в тази светлина.

— Не.

— Близък ли си с баща си?

Хю се замисли. Въпросът беше от най-трудните.

— Той ме обича, макар и по свой, дистанциран начин. Преди време пиеше много. Сега спря, но... Не знам. Потъваше в някакъв свой свят. Вечер просто изключваше и се оттегляше в царството на алкохола. Така и не получих възможност да говоря с него като с близък човек, открито и честно. Да споделя чувствата, които ме вълнуват. И вероятно по тази причина живеех с мисълта, че му нося разочарование. Че съм го предал.

Това не е и половината от цялата история, добави мислено той.

— Май той те е предал — отбеляза Бет. — Странно е, че децата винаги са склонни да се самообвиняват. Сякаш са виновни за всичко.

Вместо отговор той само изсумтя.

— Имаш ли братя, сестри?

Въпросът го сепна.

— Не.

Вече не.

Понечи да смени темата, после се отказа. Изпусна въздуха от гърдите си и прошепна:

— Имах брат, по-голям от мен. Загина при нещастен случай.

— Господи, съжалявам! Какво се случи?

— Удави се, но това е дълга история. — Помълча, после добави: — Някой друг път ще ти я разкажа.

— Разбира се.

Няколко минути изтекоха в мълчание.

— Май в живота ти е имало достатъчно страдание — тихо промълви Бет и взе ръката му.

— О, извинявай. Не исках да изреждам списъка със злочестините си.

— Не, не, аз настоях. А това обяснява много неща.

— Какви например?

— Ами например защо си се озовал на този остров, абсолютно сам преди нашето пристигане.

— Радвам се, че дойдохте.

— Аз също.

Той изпита непреодолимо желание да я прегърне и целуне. Стрелна я с поглед и усети, че и тя изпитва същото.

— Не бива! — спря го Бет и отново отпусна ръката си в неговата. — Найджъл.

После решиха да се връщат. На върха на скалата той ѝ подаде ръка, за да не се подхлъзне.

— Добре дошла обратно в реалността.

* * *

Вечерта, сгушен в спалния чувал, Хю се замисли за онова, което беше пропуснал в разказа си. А то беше най-важното. На първо място фактът, че брат му беше всичко за него, център на неговата вселена. Той го боготвореше и разчиташе на него за физическото си оцеляване. В онези дълги нощи, след като майка им ги напусна, двамата се грижеха за баща си — ти го хвани за краката, а аз за раменете, хайде, вдигаме го на леглото. Понякога баща му и брат му идваха да го вземат след баскетболната тренировка. Колата криволичеше по улицата, а Хю, свит на задната седалка, горещо се молеше да не катастрофират. Изпитваше огромно облекчение, когато брат му седнаше зад волана по обратния път, въпреки че още се учеше да шофира и носът му едва се показваше над кормилото. Движеха се с двайсет километра в час, но чувството за сигурност беше невероятно.

Брат му беше не само с три години по-голям. Той беше по-едър, по-силен и го превъзхождаше във всичко. Тичаше по-бързо от Хю, скачаше по-надалеч. Беше съвършеното дете в семейството: отличник в училище, председател на класа, сътрудник в местния вестник, където му бяха поверили отделна рубрика. В очите на Хю той беше недостижимият пример за подражание: висок, красив, атлетичен. На игрището за бейзбол беше безспорният капитан, винаги най-добрият на терена. След някой особено успешен удар, последван от спринт към следващата база, Хю тайно поглеждаше баща си и винаги забелязваше гордостта в очите му.

„Хайде, Хю, ела да похвърляме.“ Спомни си миризмата на прясно окосената трева в задния двор, издължените сенки на късния летен следобед, жуженето на цикадите. Подаваха си топката по различен начин — ниски и дълги пасове, забиване, прехвърлящи подавания по линията. „Дай ми един силен, над главата!“ Хукваше в обратна посока, поглеждаше през рамо и с плонж улавяше топката. Ръката под кожената ръкавица изтръпваше от силните му ответни удари. „Дъното на девета! Базите са покрити! Готви се за удара, ще бъде дълга парабола... Още назад, още! Браво, хвана я! Край с, инките“, предадох се!...“

В крайна сметка Хю успя да влезе в отбора, но през по-голямата част от времето стоеше на резервната скамейка. От време на време го пускаха защитник в дясната зона, където,

застанал сам сред огромното затревено поле, той се молеше топката да не се насочва към него и суеверно попипваше заешкото краче, окачено на шията му.

Веднъж обеща на брат си да му помогне за разнасянето на вестника, което също влизаше в задълженията му. Но пакетът се оказа прекалено тежък и той не успя да подкара велосипеда си. Опитва се да сложи част от вестниците под седалката и от двете страни на задното колело, но не се получи. Закъсняваше за тренировка и изпадна в паника. В крайна сметка захвърли велосипеда в храстите и напълно го забрави. „Как беше?“ — попита го покъсно брат му и Хю зяпна от ужас. Хукнаха в тъмното да търсят зарязаното колело и за щастие го откриха непокътнато, заедно с вестниците. Разнесоха ги с помощта на баща им, който мълчаливо въртеше волана и мрачно поклащаше глава. Беше в отвратително настроение, вероятно защото пак беше прекалил с пиенето.

* * *

Сателитният телефон издаде рязък, дразнещ звън. Трябваше му няколко секунди да се отърси от спомените и да го вдигне. Тънкият глас отсреща долиташе със закъснение.

— Бет Дълсимър, моля. Извинявам се, че звъня толкова късно, но я търся по спешност.

Беше глас на млад мъж, с американски акцент.

Хю нахлузи гашетата си и понесе телефона към противоположния край на лагера, стъпвайки внимателно по камъните с боси крака. Жарта на огъня все още хвърляше алени отблясъци. Дръпна ципа на палатката, наведе се и влезе. Бет се събуди веднага. Тревогата в очите ѝ бързо се стопи, по устните ѝ пробяга усмивка. Той обясни за какво става въпрос, подаде ѝ телефона и се оттегли. Чу я как заговори свойски, но някак притеснено, след което изведнъж нададе вик. Найджъл изскочи от мрака и се втурна в палатката.

— Какво? Какво има?

Хю запали една петромаксова лампа, разръчка жарта и се зае да вари кафе. Когато го занесе в палатката, Бет вдигна глава и през сълзи му съобщи, че майка ѝ е починала от инфаркт. Пое чашата и отпи глътка кафе, бузите ѝ бавно поруменяха.

— Трябва да замина — рече тя. — Веднага, още утре!

* * *

На сутринта Бет си събра багажа, за да се качи на пантата, която бяха повикали по спешност. Найджъл реши да тръгне с нея, обяснявайки, че не може да я остави сама в такъв момент. Предложи да я придружи дори до Минеаполис, за да не бъде сама на погребението. Бет се върна в палатката и набра номера на баща си. Долавяйки тихите ѝ ридания зад платнището, Хю и Найджъл си размениха безпомощни погледи.

— Не ми е приятно, че те зарязваме по този начин — промърмори Найджъл. — Ще направя всичко възможно шефовете на проекта час по-скоро да ти изпратят нови хора. Няма да се тревожиш за нищо.

— Разбира се — кимна Хю, но в момента това беше последната му грижа.

На закуска Бет почти не се докосна до филийките, които Найджъл успя да опържи със смайваща бързина. Беше бледа и мълчалива, но според Хю така изглеждаше още по-хубава.

Пантата пристигна малко преди десет. Бет се наведе и с тъжна усмивка го целуна по бузата. Той я прегърна за миг, после понесе багажа ѝ към скалата. Там спря и стисна ръката на Найджъл. След минути двамата вече ги нямаше. Пътуваха в лодката, без дори да поглеждат назад. Чайките ги изпратиха донякъде, после се върнаха и възобновиха кръговете си над брега, търсейки риба.

Чувството за самота беше странно, макар и толкова познато. Не се залови с обичайната работа, дори не вдигна коловете с мрежите. Остана на скалата, зареял поглед над океана. Нещата вече бяха различни. Стопи се равновесието, което бе успял да постигне благодарение на продължителната самота. Струваше му се невъзможно да продължи както преди.

Час по-късно се върна в лагера, включи сателитния телефон и поиска да го свържат с ръководителя на проекта Питър Саймънс.

— Удрям камбаната за пожар — рече в слушалката той, прибягвайки до изследователския жаргон. Условиата на договора включваха възможността за незабавна евакуация без много въпроси. Но Саймънс все пак зададе един:

— Какво мислиш да правиш?

Отговорът не беше лесен, особено при наличието на този вулкан от емоции в душата му. На какво всъщност се надяваше? Че може би ще успее да спаси нещо от това начинание, че ще загърби загубите и ще се отърси от чувството за провал? С изненада установи, че може да предложи отговор и вече го прави.

— Мисля да довърша дисертацията си. Но не чрез практически изследвания, а по-скоро като напиша монография, вероятно на тема Дарвин. С твоя помощ, разбира се, стига да проявиш желание...

Саймънс отговори, че има такова желание.

* * *

Удържаха на думата си. На острова се появиха двама студенти — момче и момиче на по двайсет и няколко, горящи от желание за работа. Хю им показа всичко, което имаше значение за проекта, а сутринта преди отпътуването отиде в тайното си убежище и поседя около час на скалната тераса, надвесена над океана. После набързо събра багажа си. Бяха предимно книги и се побраха в един-единствен сак. Студентите го изпратиха до пристана и му махнаха за сбогом, очевидно доволни, че остават сами.

— Най-накрая ти писна, а? — подхвърли Раул, надвиквайки боботенето на мотора.

— Нещо такова.

— Радваш ли се?

— Радвам се, че отивам другаде.

— Къде?

— В Англия.

— Ще си обръснеш ли брадата, след като се върнеш в цивилизацията?

— Вероятно.

— Жалко, омбре, много ти отива.

Това изявление предизвика учудването на Хю. Изведнъж усети, че в душата му потрепва надежда. Престоят му на този остров съвсем не беше безполезен и той нямаше от какво да се срамува. За разлика от други хора беше останал тук с твърдото намерение да довърши това,

което беше започнал, и по този начин бе подпомогнал един научен проект.

Пантата изръмжа и започна да се отдалечава, а той се обърна да хвърли последен поглед към Син Номбре. Слънцето блестеше в крилете на птиците, които се въртяха над него. Изведнъж си даде сметка, че в хода на работата си беше опознал всеки камък и всяка пъточка на това късче земя, но същевременно беше забравил как изглежда то от страни. И сега с изненада установи, че островът всъщност е симетричен, с еднакви полегати склонове, наподобяващи стените на мравуняк.

От разстояние изглеждаше малък и тъмен, един отдавна угаснал вулкан, изникнал бог знае кога наред безбрежния океан.

Животът прилича на игра на двацет и едно, помисли си Чарлс. Три дни след като всичките му надежди бяха изпепелени, той се намираше в един луксозен кабинет на Адмиралтейството, чиито облицовани с тъмно дърво стени бяха украсени с корабни компаси и хронометри, а зад бюрото, покрито с филц, седеше самият капитан Робърт Фицрой. Не беше напълно сигурен защо са го поканили тук, но огнената топка в корема му беше свидетелство, че шансовете да бъде включен в околосветското плаване отново се увеличават. Започна да подозира, че онази версия с „приятеля“ беше само димна завеса, от която странно привлекателният мъж насреща му щеше да се възползва в случай че кандидатурата му се окажеше неподходяща. Имаше чувството, че е на важен изпит, и правеше всичко възможно да изглежда спокоен, тъй като капитанът очевидно го преценяваше: от време на време тъмните му очи изпитателно се взираха в лицето му и по-специално в носа му.

Фицрой беше на двацет и шест, само с четири години по-възрастен от Чарлс, но изглеждаше мъдър и самоуверен. Слаб и строен, с тъмна коса, дълги бакенбарди, издължен нос и глас, свикнал да издава заповеди, той действително излъчваше авторитет. Но едновременно с това беше духовит, изобретателен и с подчертано влечение към естествените науки, според предварителната информация на Хенслоу. Главоломната му кариера във флота несъмнено се дължеше на тези качества, но и на аристократичния му произход: корените на рода му водеха далеч назад в историята, чак до незаконната връзка на Чарлс Втори с Барбара Вилие. Разбира се, пръст в успеха му имаше и едно обстоятелство, което в Адмиралтейството деликатно наричаха „овакантено място поради смърт“ и което в конкретния случай означаваше, че предишният капитан на кораба „Бигъл“ си беше пръснал мозъка с един изящен револвер с перлена ръкохватка край забравените от бога брегове на Тиера дел Фуего, Огнена земя, като преди това беше надраскал в корабния дневник: „Душата на човека умира в него.“

— Фицрой поел командването на кораба по обратния път до дома — бе заявил Хенслоу. — Справил се отлично, особено предвид факта, че екипажът отказал да повярва, че духът на мъртвия капитан е напуснал борда... — След кратка пауза приятелят му бе въздъхнал и бе довършил мисълта си. — А като говорим за самоубийства, може би не трябва да забравяме как лорд Касълроу преряза гърлото си преди малко повече от десетилетие, слагайки край на една блестяща кариера. Той беше чичо на Фицрой. По онова време горкото момче беше едва на петнайсет години. По всичко личи, че самоунищожението е основен мотив в живота му. Няма да се изненадам, ако именно то е причина да си търси компания в морето. Защото едва ли ще седне да разговаря с подчинените си.

Но мъжът срещу него по никакъв начин не излъчваше меланхолия. Очите му блестяха под дългите, почти женски мигли — особено когато оживено описваше строгата красота на „Бигъл“ (в момента на основен ремонт в Плимътската корабостроителница) и суровата свобода на открития океан. Предвиденият срок на плаване бил фиксиран на две години, но нищо не се знаело. Можело да продължи три, дори четири. Основната му задача била да картографира бреговата ивица на Южна Америка, а допълнителната — да се изчислят точно географските дължини чрез хронологическо измерване на съответни точки по света.

— Но защо точно Южна Америка? — попита Чарлс, задъхан от вълнение.

— Защото плаването в онези води е опасно заради силните ветрове и подводните

течения. Адмиралтейството иска нови, по-точни карти, описващи в детайли всяка извивка на брега, всяко заливче. — Гласът на Фицрой се понижи до поверителен шепот. — Търговията се оживява, знаете. Особено с Бразилия. Дните на Испания са преброени и нашият флаг трябва да присъства навсякъде, за да осигурява свободен достъп на корабите ни. Ние притежаваме Фолкландските острови, а Аржентина тъне в хаос. Американците започват да си пъхат носа навсякъде. Ние вече разполагаме с една бойна част в околностите на Рио.

Чарлс реши, че разговорът поема в благоприятна посока, но миг по-късно се стресна от рязкото движение на Фицрой, който се наведе над бюрото и строго попита наистина ли посетителят е внук на Еразъм Дарвин, прочутия лекар, философ и „свободен мислител“, натъртвайки на „свободен“. Чарлс смутено кимна.

— Неговата философия не ме вълнува! — отсече капитанът с нетърпящ възражение тон. — Не успях да завърша „Зоономия“, но ако питате мен, това наблягане на природните закони и изменчивостта на видовете ми се струва доста якобинско и почти еретично. Не мислите ли, че то представлява отклонение от старата и непоклатима истина, според която всяка буболечка, листенце и облаче е дело на първосъздателя?

— Ако ме питате дали съм атеист, отговорът ми е отрицателен, сър — твърдо отвърна Чарлс. — Не мисля, че един вид може да се превърне в друг, въпреки наличието на много близки прилики. Аз вярвам в Божественото начало и съм убеден, че пътуването, за което говорите, ще даде своя принос за утвърждаването на всичко, на което ни учи Библията. Тук обаче е мястото да призная, че напоследък съм все по-склонен да приема възгледа, че светът, който сме наследили, е преминал през няколко последователни фази в своето развитие, всяка от които е притежавала своя флора и фауна.

— Ха! — ревна Фицрой и стовари длан върху масата. — Както и предполагах, вие не се вписвате в дефиницията за наблюдател на мистър Пейли!

— Напротив, уважаеми сър. Чел съм „Естествена теология“ цели три пъти и вярвам в тезата за наблюдателя. Поставям под въпрос само начините на наблюдение. Но вярвам, че всичко подлежи на развитие.

Фицрой закричи напред-назад.

— Светът е стар, разбира се — промърмори той. — Аз приемам тезата, че е бил създаден на 24 октомври 4004 година преди Христа. И ние със сигурност ще открием доказателства за Големия потоп.

— В това няма съмнение — кимна Чарлс.

— В такъв случай вие сте от хората, които ми допадат — отсече Фицрой. — Защищавайте убежденията си, но останете верен на Светото слово. Ще имаме достатъчно време да спорим в скромната си каюта, един вит и един тори, повели тежък интелектуален двубой сред океанските вълни! Ха-ха!

Това беше начинът, по който капитанът му предложи място на кораба.

На тръгване Фицрой го попита вярно ли е, че е пъхнал в устата си жив бръмбар, както бил чул от Хенслоу. Да, кимна Чарлс и му разказа случката. По време на една от полските си обиколки като студент вдигнал някакъв камък и открил под него два прекрасни екзотични екземпляра. Взел ги — по един във всяка ръка. След което в дупката се появил трети и той го лапнал, за да прибере и него. За съжаление експериментът завършил зле, тъй като проклетото насекомо изпуснало в устата му парлив секрет, от която цялата му лигавица се разранила.

— Не хапнах нищо дни наред — завърши той, а Фицрой избухна в гръмогласен смях.

— Ще имаш възможност да повториш опита и с тропическите буболечки — извика той. — Само дето е по-вероятно те да те пъхнат в устата си!

Тази фамилиарност окуражи Чарлс.

— Нека и аз ви попитам нещо, сър. Останах с чувството, че се заинтригувахте от носа ми. Така ли е?

— Да — кимна капитанът. — Аз съм френолог и си вадя заключения от физиономията. Това обяснява интереса ми към твоя хобот. Ще добавя, че той не изразява добре същността ти. Трябваше ми известно време да осъзная, че ме е подвел, защото ти всъщност вдъхваш доверие.

* * *

На следващия ден се срещнаха отново, този път за обяд в клуба на Фицрой на „Пал Мал“. И Чарлс отново остана дълбоко впечатлен от капитана. Испита чувството, че са си разменили ролите и Фицрой е този, който се страхува, че Чарлс може да се откаже от пътуването. Когато се оттеглиха пред камината с чаша бренди в ръка, Фицрой се наклони към него, хвана го под мишница и рече:

— Приятелите ти вероятно твърдят, че няма по-брутально същество от морския капитан, нали? Не знам как мога да ги оборя, освен като ти дам възможност сам да провериш.

— Готов съм да го направя по хиляда начина! — ентусиазирано отвърна Чарлс.

— Да се надяваме, че няма да се наложи. — Лицето на Фицрой помръкна от някаква неприятна мисъл. — Нали няма да ти се стори грубо, ако някоя вечер те помоля да ме оставиш сам в каютата?

— Разбира се, че не — увери го Чарлс.

— Ако поддържаме подобни отношения, вероятно ще си допаднем. Ако не, със сигурност взаимно ще се прашаме по дяволите.

Фицрой не му спести и неприятните страни на пътуването — тясната каюткомпания, безвкусната храна, силното вълнение и постоянните бури около нос Хорн, опасностите, свързани със сухопътните експедиции в някои части на Южна Америка. Но колкото повече изброяваше, толкова по-силно Чарлс се убеждаваше, че „Бигъл“ е неговата съдба.

Капитанът понижи глас и призна, че има и лични причини за осъществяването на предстоящата експедиция. По време на предишното си плаване до Огнена земя пленил трима диваци, които откраднали някаква китоловна лодка. Сега искал да ги върне обратно и с тяхна помощ да постави основите на християнската вяра в онези забравени от Бога земи.

— Не си ли чувал за тях? — попита той.

— Разбира се, че съм чувал — призна Чарлс. Цял Лондон говореше за тези индианци, които бяха представени в двора за голямо удоволствие на кралицата. — И горещо подкрепям идеята ви. Едно християнско селище на онези географски ширини със сигурност ще помогне за спасението на много корабкрушенци.

— Наистина е така! — кимна Фицрой и плесна бедрото си с длан.

После уточниха разходите на Чарлс — трийсет лири годишно за храна, плюс списък на вещите, които щяха да му бъдат необходими: дузина памучни ризи, шест брича от дебел плат, три палта, ботуши, туристически обувки, испански книги, наръчник по препариране на животни, два микроскопа, геоложки компас, мрежи, стъкленици, спирт и различни видове

инструменти за улавяне и обработка на образците.

Малко по-късно се разходиха из центъра, за да изберат чифт пистолети. Лондон гъмжеше от народ. Хората прииждаха от всички краища на страната за коронацията на Уилям IV и кралица Аделаид, която щеше да се състои на следващия ден. От прозорците се спускаха знамена, газовите лампи светеха, навсякъде имаше украса от книжни корони и котви, върху които бяха изписани поздравления за новия крал. Но Чарлс беше далеч по-развълнуван от покупката на два пистолета кремъклии и една пушка. Разпореди се да ги изпратят в хотела му, а след това не се сдържа и се похвали на продавача, че оръжията ще бъдат използвани в джунглите на Южна Америка. По-късно написа писмо до сестра си Сюзан, в което я молеше да му купи резервни петлета, пружини и патрони от оръжейния магазин в Шрусбъри.

После Фицрой си тръгна, а Чарлс, подчинявайки се на внезапен импулс, си купи билет, за да наблюдава тържествената процесия. На другата сутрин зае мястото си пред парка „Сейнт Джеймс“. Остана смаян и очарован от безкрайните редици на свитата, облечена в разкошни златистоалени ливреи. А когато кралската карета мина покрай него, беше готов да се закълне, че монархът го поздрави с леко кимване. Имперска гордост изпълни сърцето му. Колко бе прекрасно да си англичанин! Миг по-късно тълпата на отсрещния тротоар започна да се блъска и вълнува, тъй като хората търсеха начин да виждат по-добре. Появиха се конни полицаи, които тръгнаха да възстановяват реда. Конете се изправиха на задни крака, хвърляха къчове. Ритнат жестоко, един човек падна в канавката и се загърчи от болка. Измина доста време, преди да се появи черна карета, от която слязоха двама мъже в униформи и безцеремонно метнаха ранения вътре.

Същата вечер Чарлс излезе да погледа фойерверките над Темза, чиито бели, сини и червени чадъри хвърляха отблясъци върху Парламента и се сипеха като падащи звезди над величествените мостове. Внезапно се спусна мъгла, която приглуши чаткането на конските копита и погълна тълпите, които след миг отново изникнаха от нея. Чарлс имаше чувството, че всичко случващо се е в негова чест; че това са декори, които ще бъдат демонтирани още утре, веднага след заминаването му. Крачеше леко, отдавайки се на изключително приятното и възбуждащо чувство, че макар и самотен, е различен от хилядите мъже и жени наоколо. Пулсът му се ускори в момента, в който осъзна, че чувството се дължи на предстоящите големи промени в живота му.

Денят беше 8 септември 1831 година.

Отговорникът на читалнята за ръкописи в библиотеката на Кеймбриджкия университет подреждаше бавно и методично листовите по бюрото си. Хю търпеливо го изчака да вдигне глава и любезно попита:

— Разполагате ли с добра биография на Дарвин?

Библиотекарят се замисли, сякаш се питаше дали изобщо си струва да отговаря на такъв въпрос, премига и отвърна:

— Всичките ни биографии на Дарвин могат да се нарекат добри.

— Прекрасно — кимна Хю. — Ще взема всичките.

Един младеж зад гърба на библиотекаря запуши уста с длан и се изхили.

— Разбирам. А в какъв ред бихте желали да ги получите?

— По азбучен ред.

— На заглавията?

— Не, на авторите.

Пет минути по-късно на гишето за получаване се появи купчина, висока метър и нещо. Хю попълни формулярите и пренесе книгите на една маса в ъгъла.

Сутринта се беше успал, все още непривикнал към часовата разлика. Събуди се изведнъж, скочи, набързо се облече и тичешком слезе в салона на пансиона на Тенисън Роуд. Преди да му прибере парите, хазайката на два пъти го бе предупредила, че в стаите не се допускат посетители. Хю изпи горещия силен чай на няколко големи глътки, захапа кифличката и изскочи навън. Валеше ситен и студен дъжд. Макар че беше едва третият му ден в Кеймбридж, той вече беше разбрал, че не бива да се разделя дори за миг със сгъваемия чадър.

На дъската за съобщения в просторното преддверие на огромната тухлена библиотека го чакаше бележката от Саймънс, надраскана на бланка на „Корнел“. Благодарение на нея той бързо се сдобил с временен пропуск за посетители и получи достъп до голямата зала на третия етаж.

Разпръсна книгите около себе си и започна да ги преглежда. Четеше безразборно — един пасаж от една книга, цяла глава от друга, защото все още не знаеше какво търси. Два часа по-късно поиска допълнителни материали, попълвайки съответните формуляри. Поръчката му беше изпълнена бързо, на масата се появиха кашони с ръкописи, бележки и скици, направени от самия Дарвин, и купчина периодични издания с бележки и удивителни знаци в полетата. Предишния ден бе успял да прегледа част от кореспонденцията му — внушителна купчина, съдържаща хиляди писма. Някои от тях бяха писани на борда на „Бигъл“ и това си личеше по вида им — бяха смачкани, с размазано от влагата мастило. Хю подуши няколко, убеден, че долавя мириса на морския бриз и солената вода. Други, писани по-късно в кабинета, съдържаха смирени молби за образци, настояваха за сведения от гледачи на гълъби и познавачи на раковини или просто ласкаеха евентуалните автори на рецензии за книгите му.

Хю ги прегледа набързо, надявайки се да открие нещо важно, водещо до онзи решителен момент, в който Дарвин е оформил основните моменти на теорията си. Но така и не го намери. Писмата съдържаха откъслечни сведения и данни, свързани с естествознанието — няколко реда за гримасите на определени видове маймуни, непотвърдени клюки за някой

конкурент — изобщо тривиални неща от ежедневието на природоизпитателя.

Хю си даде сметка, че начинанието му е безнадеждно: все едно летеше с вързани очи.

* * *

Малко след един часа се отправи към бюфета на библиотеката с намерението да похапне. Пред масата му се изправи младеж с поднос в ръце.

— Ще разрешите ли?

Хю веднага го позна — беше онзи помощник-библиотекар, който се беше разсмял при първото му посещение. Кимна и затвори книгата, която държеше. Младежът беше висок и слаб, с деликатни черти и леко наклонена глава, която му придаваше вид на ловджийска хрътка. На средата на брадичката му стърчеше смешна туфичка косми.

— Какво четете? — попита той и посочи книгата на масата.

— „Пътешествие с „Бигъл“.

— О, мислех, че вече сте прочели книгата.

— Наистина е така. Сега я препрочитам.

Младежът си отрязва късче месо, обилно напоено в сос.

— Ще позволите ли да попитам каква е насоката на проучванията ви?

Хю реши да не разкрива картите си, но не успя да измисли нищо тайнствено.

— Труден въпрос — промърмори той. — Всичко, свързано с Дарвин. Ровя се, но се боя, че не откривам нищо специално. И това ме кара да се безпокоя за дисертацията си.

На лицето му изплува смутена усмивка. В думите му имаше повече истина, отколкото бе очаквал.

— Между другото, казвам се Роланд — рече младежът и протегна ръка над подносите. Хю я пое, въпреки че това представяне му се стори странно.

— Хю.

— Американец ли сте?

— Да.

— От?

— Ню Йорк. По-скоро от околностите на Ню Йорк. Всъщност от Кънетикът.

— О, като студент изкарах там една година, по линията на обмена. В Ню Кейпън. Беше чудесно. Животът в американските колежи е истински рай. Членувах във всевъзможни клубове, пет мои снимки влязоха в годишника. Споменавам го, защото се състезавахме кой колко пъти ще влезе в класацията. Струваше ни се много американско.

Хю се усмихна. На такива думи нямаше какво да отговори.

— И тъй... — продължи Роланд. — Какво свършихте досега? Може би прегледахте част от писмата му?

— Нещо такова.

Тук май няма много тайни, помисли си той.

— Те са проучени доста добре — каза Роланд. — Дарвин е написал четиринайсет хиляди писма, девет хиляди от които са тук. Бас държа, че всяко от тях е било прочетено поне сто пъти.

— Значи аз съм сто и първият.

— Може би трябва да потърсите нещо ново. От оригиналния ръкопис на „Произхода“ са

запазени едва трийсет страници. По една случайност ние притежаваме деветнайсет от тях. Бихте могли да потърсите останалите.

Хю наостри уши.

— Добре сте осведомен — предпазливо каза той.

— Няма как иначе. Вече осем години работя тук. Все с нещо трябва да си запълвам времето. — Замълча, хвърли му бегъл поглед и продължи: — Бихте могли да потърсите ръкописите на Дарвин и Уолас от 1858 година, които, преди да изчезнат, са били съхранявани от дружеството „Карл Линей“. Няма ги дори в частните колекции.

— Къде?

— В други архиви, може би тези на издателите му. Навсякъде другаде, но не и тук. Нашата земя е преоравана толкова много пъти, че нищо не е останало. — Гласът на Роланд премина на нова, по-висока октава. — Животът на този човек е обвит в тайнственост. Защо не се опитате да разбулите част от нея?

— Например?

— Бил е голям скитник. Обиколил света и преживял какво ли не. Дори яздил с гаучосите в Южна Америка. А после изведнъж се качил на кораба, върнал се у дома и не мръднал никъде повече. Как тълкувате това? Ами болестите? Боледувал е от всичко, което е било известно на медицината. Истинска крачеща болница. Не ми казвайте, че е нормално. Изградената от него теория ще преобърне света с главата надолу и ще го направи прочут, но цели двайсет и две години не е имал сили да я изложи на хартия. Не е ли странно?

Странно е, разбира се, каза си Хю, споделяйки мнението на всички изследователи на Дарвин. Но това бе част от неговата привлекателност — бил е човек, като всички останали.

— Всички търсят извинения за протакането. Жена му била религиозна, а той знаел, че трудът му ще срине стените на Йерихон. Трябвало му време да обработи материалите си. Тялото му се бунтувало срещу това, което върши. Глупости! Според мен просто са позволили да му се размине едно толкова тежко престъпление, каквото е убийството.

Хю забеляза, че фамилиарността на човека срещу него нарастваше със словоохотливостта му. Затова не се учуди, когато беше запитан с какво се занимава в свободното си време. Любезно отклони въпроса, но усети, че младежът започва да му харесва.

— Аз съм убеден, че Дарвин е бил леко странен — рече Роланд.

— В смисъл?

— На първо място, бил е обсебен от хермафродитизма. Постоянно намирал рачета с два пениса и изпадал в ужас. Според мен явлението го отвращавало, защото в рода му е имало много случаи на кръвосмешение. Разбира се, по-късно стигнал до заключението, че хермафродитите са доказателство, че природата може да отхвърля мутантите — една важна идея за теорията му.

— Откъде знаете всичко това?

— Интересувам се. Не от Дарвин, а от хермафродитите.

Хю неволно се усмихна.

* * *

— Господи, Хю!

Веднага разпозна особения твърд акцент на женския глас зад гърба му. Завъртя се бавно, но навалицата под арката на Бърлингтън Хаус — черни силуети на фона на слънчевия вътрешен двор — му попречи да я забележи веднага.

— Какво правиш тук? — възкликна тя.

Наведе се и лекичко целуна Бриджит по бузата. После се получи малко конфузна ситуация, защото се бе отдръпнал, докато тя му поднасяше и другата си буза.

Първата му мисъл беше, че изглежда остаряла. Налетите бузи разширяваха лицето ѝ, а русата ѝ коса бе изтъняла. Но впечатлението се смекчаваше от погледа ѝ, в който по познат начин се смесваха резервираност и дружелюбие. Испита чувството, че среща сестра си, с която отдавна се е разделил. Всъщност не беше толкова отдавна — бяха минали само шест години. За последен път я видя на погребението, когато си размениха няколко думи. После тя му написа писмо, от което личеше, че иска да поддържат контакт, но той не ѝ отговори. По онова време не беше в състояние да мисли за нищо друго освен за болката си. Кое то всъщност правеше и до днес.

Тя го гледаше втренчено и чакаше, а той бавно осъзна, че не е отговорил на въпроса ѝ.

— Бях на гости — посочи той масивната дървена врата, която току-що беше затворил.

— Имам предвид Лондон.

— О, доход във връзка с едно изследване. А ти?

— Аз живея тук, забрави ли?

— Не, разбира се. Знам от баща ми. Имах предвид сега...

— Бях на изложбата на Хогарт — отвърна тя и кимна към Кралската академия. — Но какво има зад тази врата?

— Нищо особено — отвърна Хю. — Дружеството „Карл Линей“.

— Какво общо имаш ти с дружеството „Карл Линей“?

Беше си все същата — нямаше да го остави на мира, докато не задоволи любопитството си.

— Дарвин. Интересувам се от Дарвин.

Настоятелният поглед под вдигнатите вежди започна да го изнервя.

— Реших да проверя някои неща — добави той. — Разбира се, то не се е помещавало тук, когато Дарвин и Уолас са дали гласност на труда си. — Защо изобщо ѝ давам обяснения? — запита се притеснено той, но въпреки това продължи: — Открих няколко интересни неща. Ето виж...

Подаде ѝ копията на двата портрета, които му бяха направили впечатление. Единият беше на Дарвин, понесъл на приведените си рамене тоя глупав свят — тържествено мрачен като Йехова с дългата си бяла брада и черната си дреха.

Другият беше на Уолас, седнал на стол до картина, изобразяваща тропическа гора. На коляното му имаше книга с лъскава зелена пеперуда на корицата; очите му зад очилата с телени рамки напрегнато блестяха.

Тези двамата не ми приличат на Туидълъм и Туидълди — усмихна се Бриджит и разгърна корицата. Под нея имаше репродукция на мемориален бронзов плакет, върху който пишеше:

На 1 юли 1858 г.

ЧАРЛС ДАРВИН и РЪСЕЛ УОЛАС

за пръв път обединяват становищата си по въпроса за

ПРОИЗХОДА НА ВИДОВЕТЕ ЧРЕЗ ЕСТЕСТВЕН ПОДБОР

на заседание на дружеството „Карл Линей“.

1 юли 1958 г.

— Да пийнем нещо — неочаквано предложи тя. — Подозирам, че имаш нужда от една глътка.

Той потърси начин да се измъкне, но Бриджит го хвана под ръка и решително го поведе по „Пикадили“, оглеждайки витрините от двете страни на улицата.

— Никакви кръчми — въздъхна тя. — Потърсиш ли, никога не можеш да намериш.

— Доколкото си спомням, това винаги е представлявало проблем за теб — подхвърли Хю. Беше му любопитно да слуша насечената ѝ реч от родния Ню Джързи на фона на мелодичното английско произношение.

Спряха се на един малък ресторант и той избра маса до прозореца, надявайки се, че минувачите по тротоара ще го разсейват достатъчно. Над главите им се надвеси келнерка в бяла престилка. Хю си поръча бира, а Бриджит през стиснати зъби си поиска шери.

— Кога по-точно реши да станеш англичанка? — попита той. — Имаше ли конкретна дата, на която премина от другата страна?

— Много забавно. Ако имаш предвид целувката по двете бузи, всички, които са поживели малко тук, го правят.

— Да, но ти си го направила веднага. Вероятно още на опашката за таксите на „Хийтроу“...

— Не беше на опашката, ако искаш да знаеш.

— Виждам, че не си се променила, все така бързо реагираш.

— И аз бих казала, че си си все същият.

Той замълча. Тя не подозираше колко много се е променил.

— И така, кога се роди този твой интерес към Дарвин?

— О, не знам точно. Все още се оглеждам.

— За какво? Може би за онова, което си мечтаел да вършиш, като пораснеш?

— Нещо такова.

— Чух, че си бил барман. А след това си заминал на запад и си се занимавал с различни неща. Брал си ябълки, бил си лесничей — все такива хлапашки работи.

Той пропусна думите покрай ушите си и мълчаливо отпи глътка бира.

— А накрая си отпътувал за онова странно място, как му беше името... Един от Галапагоските острови.

— Син Номбре.

— Точно така. Нищо чудно, че не съм го запомнила. Твоят Дарвин също ли е бил там?

— Не. Това е много малко островче. Избрано е като обект на един специализиран проект, занимаващ се с чинките на Дарвин. Става въпрос за детайлни физически измервания — дължина на човката, оперение, тегло... Целта е да се проследят промените, които настъпват у тези птици, когато условията се променят.

— Разбирам. Измервал си човки. Като част от дисертацията си, предполагам.

— Да. Но нещата приключиха преждевременно. Условията бяха прекалено тежки. Започнах да се депресирам и си тръгнах.

— Как си тръгна? Избяга ли?

— И така може да се каже.

— Значи край на дисертацията?

— Не съвсем. Говорих с научния си ръководител в „Корнел“ и му казах, че искам да дойда тук и да напиша нещо за Дарвин.

— Ясно.

— Проблемът е, че за него е писано много. Трудно е да се открие нещо ново, още по-малко пък сензационно.

— Аха... — Бриджит замълча за момент, после продължи: — Баща ти сигурно се ласкае от мисълта, че е изхарчил толкова пари за висшето ти образование.

Той заби поглед в лицето ѝ. Тази самонадеяна жена винаги се беше гордяла с бездушието си и упорито държеше да го наставлява, сякаш му бе по-голяма сестра. Очакваше всеки момент да заговори за брат му.

— Не беше чак толкова скъпо — измънка той. — Особено в сравнение с Харвард.

Веднага осъзна, че подобно обяснение звучи доста неубедително и тя едва ли ще му обърне внимание.

— Виж какво ще ти кажа, Хю — приведе се над масата Бриджит. — От това, което чувам, ми е ясно, че просто се носиш по течението. Но вече си на трийсет, нали?

— На двайсет и осем.

— Добре, на двайсет и осем. Не мислиш ли, че е време да...

— Време за какво? Да приключа със спомените?

— Ами да. Някои други го направиха.

— Ти ли?

— Да.

— Какво искаш да кажеш с „това, което чуваш“? С кого си ме обсъждала?

— С различни хора. Светът не е чак толкова голям, знаеш.

Той сведе поглед към венчалната ѝ халка. Баща му го беше информирал и за това.

— Да, омъжих се — кимна тя. — И съм сравнително доволна. — Замълча за момент, после добави: — Не бих казала, че престанах да мисля за брат ти. Напротив, често ми е в главата. Но човек трябва да върви напред. Не е проява на коравосърдечност, а обикновен реализъм. Защото животът си тече. Може да е клише, но е вярно. За да бъдеш част от него, просто трябва да гледаш напред.

— Знам — кимна Хю. — Но при мен е... някак различно.

— Защото винаги си бил убеден, че той е по-добър от теб. И защото се чувстваш виновен за смъртта му.

Той онемя от смайване. Знаеше си, че не бива да сяда на една маса с тази жена.

— Съжалявам, Хю. Но все някой трябва да ти го каже в очите. Трябва да сложиш точка, разбираш ли? Абсурдно е да се самообвиняваш. Нима не можеш да разбереш, че вината не беше твоя? Всички го знаят.

— Но аз бях там за разлика от тези „всички“.

В съзнанието му отново изплуваха разпокъсаните спомени — скалите, водопадът, сянката на падащото тяло и водните пръски, проблясващи в тесния тунел слънчева светлина.

Безгласно я помоли да продължи да говори, за да прогони тези картини. И тя не го разочарова.

— Самосъжалението няма да ти помогне, Хю. И не ти отива. Млад си, хубав си, половината от приятелките ми бяха влюбени в теб.

Обзет от желание да прекрати този сблъсък, той погледна часовника си и с крива

усмивка каза:

— Къде бяха, когато имах нужда от тях?

— Работа ли имаш? — попита тя.

— Всъщност, да. Разполагам само с още няколко минути. — Довърши бирата си и със съжаление погледна празната халба. С удоволствие би изпил още една, но желанието му да се махне се оказа по-силно.

— Защо не отговори на писмото ми? — попита тя.

За миг се изкуши да отрече, че го е получил, но пред нея такива лъжи не минаваха. Щеше веднага да прозре истината и да продължи да му се кара, сякаш бе под достойнството ѝ да се занимава с подобни дреболии.

— Не знам — въздъхна той. — Вероятно защото не ми се щеше да се ровя в миналото. Откровено казано, исках да го забравя.

— И затова замина за онзи пустинен остров. Да бъдеш сам и да гледаш океана. Много хубав начин да се отскубнеш от миналото.

— Е, признавам, че не се получи.

— Така си и знаех.

Хю реши, че е крайно време да сменят темата.

— Как изглежда той? Съпругът ти.

— Ерик ли? Много е умен. Работи в една банка, имаме апартамент на Елджин Кресънт.

— Ясно. Деца?

— Не.

— А ти работиш ли?

— Засега си почивам — отвърна тя, облегна се назад и потърка с палец халката си. Фалшив жест, предназначен да подчертае някакъв буржоазен компромис. Хю реши, че е по-добре да не прекъсва мълчанието, но тя изчака половин минута, след което попита: — А как е баща ти?

— Ожени се втори път.

Тя повдигна вежди.

— Казва се Кати, изглежда сваятна. Женени са вече три години.

— Не може да бъде! — възкликна Бриджит. — Толкова години изкара сам! Кога ви напусна майка ти?

— Отдавна. Бях още в пубертета.

— А как се разбираш с Кати?

— Всъщност аз рядко ги виждам. Добре са си заедно, но не бих казал, че татко се е променил.

— Е, той не е от хората, които лесно се размекват.

— Не е, но поне пиенето остави. Напоследък прави усилия да се занимава с разни неща, включително и с мен. Мисля, че Кати го насърчава. Продължи да ме притиска да довърша образованието си. Записах тази еволюционна биология главно за да ме остави на мира, но после открих, че ми харесва.

Пропусна да добави онова, което мислеше — че баща му бе успял да сключи примирие с миналото и по думите на Бриджит „гледаше напред“, но дълбоко в душата си бе убеден, че този човек не му е простил и едва ли някога ще го стори. Някои неща просто не могат да бъдат забравени.

Моментално усети, че Бриджит е намислила нещо. Приведена над масата, тя заговори с

тих и поверителен глас:

— Хю, има някои неща, за които дори и ти не подозираш. Не знам дали е уместно да ги знаеш, но може пък да ти помогнат да се почувстваш по-добре.

— За бога, Бриджит! Можеш ли да не си толкова загадъчна!

— Не мога — поклати глава тя. — Но ти просто трябва да започнеш да мислиш за тези неща по друг начин.

— Какво означава това, по дяволите? Ако имаш да казваш нещо, просто го кажи!

— Някой друг път. Нека да си помисля.

— Както искаш — отвърна той, остави халбата на масата и стана. — Съжалявам, но трябва да тръгвам.

— Аз съжалявам. Нямах намерение да ти разигравам сценки. Знаеш, че не съм такава. Но тези неща са важни.

— Сигурно. Но пак ти казвам, нямам представа за какво говориш.

Хю плати сметката и тръгна към вратата. На крачка от нея Бриджит го догони. Беше изпълнена с решителност. Поиска телефонния му номер, той изрови от джоба си листчето с адреса на пансиона в Кеймбридж и й го продиктува. Тя го вкара в джобния си компютър и подхвърли, че има намерение да го покани на вечеря.

— Обещай, че ще дойдеш.

— Може би. Ще видим.

Излязоха на тротоара. Тя го прегърна, целуна го по двете бузи и каза, че се радва на случайната им среща. После бързо се отдалечи по тротоара. Токчетата й звучно потракваха. Стори му се, че се е разширила в ханша, и се запита дали не е бременна.

Какво ли щеше да се получи, ако бе заченала от брат му? Какви ли щяха да бъдат децата, родени от преплитането на силните им ДНК? От комбинацията между неговия ум и нейната решителност вероятно щяха да се родят малки божества в памперси, прекалено свършени за този свят...

Толкова много говорихме, но нито веднъж не произнесохме името му, въздъхна той.

После го изрече безгласно: Кал.

Кал, Кал, Кал.

* * *

Веднага забеляза сградата на Албемарл Стрийт 50. Скромната месингова табелка на вратата оповестяваше, че тук се помещава издателство „Джон Мъри“. Отстъпи крачка назад и огледа солидната постройка от осемнайсети век. Беше на пет етажа, с кремава фасада, тъмночервена ограда от ковано желязо и внушителна входна врата. На първия етаж имаше френски прозорци. На фона на безличната банка „Нат Уест“ в съседство тази старинна сграда изглеждаше още по-привлекателна.

Помъчи се да си представи тълпата купувачи под тези прозорци преди близо две столетия, нетърпеливи да се сдобият с първото издание на „Дон Жуан“ от Байрон. Пратеникът на Джейн Остин, който идва да предаде старателно опакования ръкопис на „Ема“, или пък слабият и преждевременно състарен Дарвин с широкопола шапка, който бавно изкачва стъпалата, подпирайки се на железните перила. Дошъл е да преговаря за ново издание на „Произхода“.

Беше позвънил предварително, за да поиска среща. Завеждащата архивите каза, че „ще се радва“ да го види, но тонът ѝ намекваше за обратното. После добави, че намира молбата му за „интригуващо спонтанна“. Игнорирайки сарказма, той отвърна, че „идва веднага“. Един истински американец.

По пътя непрекъснато мислеше за Кал. Преди години той беше спечелил стипендия „Роудс“ за Оксфорд и се бе влюбил в науката. Току-що изключен от „Андовър“, Хю се беше установил в Париж и често вземаше ферибота за кратко посещение в Англия. Имаха си точно определено място за срещи — една кръчма на „Пикадили“, на петдесет крачки от Даунинг Стрийт 10. Появяваха се там инкогнито, с вдигнати яки и винаги различни, за да се изненадат взаимно. (Веднъж Кал отиде маскиран с проскубана перука.) По цял ден се шляеха из Лондон, а вечерта вземаха влака за Оксфорд и Хю преспиваше на дивана в стаята на брат си.

Престоят им в чужбина бе невероятно интересен. Бяха двама скитници от Новия свят, които бродеха из Европа и си споделяха всичко (далеч от дома бяха изненадващо откровени помежду си). Четиригодишната разлика във възрастта им се стопи. За Хю това беше време на доверие и безкрайни възможности. Убеден в неотразимата привлекателност на Кал, той не смееше да се конкурира с него пред момичетата, предпочитайки контраста: брат му беше сериозен и вгълбен, а той — весел и духовит; брат му беше отговорният младеж, а той — бунтовникът. Пушеше „Голоаз“, залепил цигарата на долната си устна, говореше свободно френски, носеше черно поло и оръфано томче „Война и мир“ в раницата си.

А после Кал среща Бриджит, която обикаляше на стоп с някаква приятелка.

— Искам да се запознаеш с нея. Ще дойдем в Париж за една седмица. Ще пием вино, ще обикаляме музеите, а аз ще се преструвам, че си падам по френската поезия.

Каква забравима седмица прекараха! Задължителните багети със сирене на Ке Волтер. Селската къща на Мария Антоанета във Версай. Излет до Фонтенбло, където се изгубиха в гората. Обиколка на катакомбите. В продължение на три дни Хю кавалерстваше на Елън, приятелката на Бриджит, но после, слава богу, тя си замина. След което тримата бяха неразделни. Последния ден Кал ги остави сами и отиде да се напие в някакъв алжирски бар, но не пропусна да посочи истинската причина: „Време е двамата да се опознаете както трябва.“ Нямаше нужда да флиртува — едно непознато усещане. Той моментално я хареса, а вероятно и я обикна, защото тя обичаше Кал и Кал я обичаше. Беше странно, но се почувства превъзходно. Спокоен и отпуснат. Приет. Към по-големия брат се беше прибавила и една сестра. Светата троица. Заедно можеха да постигнат каквото си пожелаят.

Къде изчезна всичко това? Нима наистина се стопи за един летен следобед?

* * *

Портиерът, скрит в стъклена кабинка до вратата, му посочи извитата стълба, която водеше към чакалнята — малко помещение под прозрачен купол. Завеждащата архивите се появи скоро и той се изправи. Беше млада жена, облечена в костюм от туид.

— Здравейте — жизнерадостно каза тя.

— Здравейте, радвам се, че... — Изведнъж млъкна, защото думите му отекнаха странно в малкото помещение, разпокъсани от необичайно ехо. Оказа се, че над главата му виси метален диск, който беше причината за този необичаен ефект.

— Нашата малка изненада — усмихна се жената.

Поведе го нагоре по извитата стълба, заобикаляйки кашони с различни размери. Били в процес на местене, извини се тя. Минаха покрай бюста на Байрон, след който се заредиха портрети в масивни позлатени рамки. Очите на Хю се плъзнаха по имената под тях: Озбърт Ланкастър, Кенет Кларк, Джон Бетджеман, шестима представители на фамилия Мъри, носещи името Джон.

— Този е издателят на Дарвин — обясни тя, посочвайки с очи един портрет на Джон Мъри III, който внимателно ги гледаше иззад масивно писалище. — Веднага след като поема управлението на фирмата през 1843-та, той насочва дейността към науката, която е главен обект на интересите му. Издава Дарвин, Лайъл, Дейвид Ливингстън и, разбира се, прочутите пътеводители. Първи по рода си, те предизвикали страхотен интерес и спасили издателството от „големия лош вълк“.

Прекосяха вътрешна приемна, облепена с дебели златисти тапети — японски, от 1870-а, поясни тя, след което влязоха в кабинета ѝ, задръстен с кашони и папки. Издателството било купено от по-голяма компания и се местело в нейната централа.

— Виждам, че вълкът е бил търпелив — отбеляза Хю.

Жената не се усмихна и той ѝ подаде писмото на Саймънс, което тя прочете внимателно два пъти.

— Е, добре — кимна най-сетне. — Всички важни документи, свързани с Дарвин, държим в секретния си архив и не мога да ви ги предоставя. В склада тук има няколко кашона с материали, които са на ваше разположение, но се съмнявам, че ще откриете нещо интересно в тях. Всъщност това са финансови документи — фактури, сметки и други такива.

Хю си спомни за изключителната педантичност на Дарвин по отношение на счетоводството и документацията. През една от годините, твърде болен и слаб, за да отбелязва точните суми на приходите и разходите, той поверил тази задача на съпругата си Ема. След което открил грешка на стойност седем лири и това завинаги го излекувало от подобни волности.

Служителката го предупреди, че не може да рови сам в кашоните, после го въведе в приемната и добави, че ще работи под прякото наблюдение на човек от персонала. Стаята беше задръстена от стъклени шкафове с книги, над които, плътно един до друг, бяха окачени многобройни портрети. Широките френски прозорци бяха същите, които му бяха направили впечатление отвън.

Жената му предложи да седне на кръглата маса, разположена върху дебел персийски килим. Донесоха му един кашон и го поставиха на съседния стол. Разрешено му беше да си води бележки само с молив, под надзора на служител от издателството, който скоро щеше да заеме място зад бюрото в ъгъла. След като приключи с инструкциите, завеждащата архивите се забави още малко, обзета от очевидно колебание. Може би не изказах достатъчно благодарности, помисли си Хю и любезно каза:

— Много съм ви признателен.

— О, не се притеснявайте. Това ни е работата. Грижим се за нашите автори дори и след смъртта им. — Замълча за момент, после добави: — От двеста години насам нищо в тази стая не е променено. Имате честта да сте в компанията на велики личности. Съди, Краб, Мур, Уошингтън Ървинг, сър Артър Конан Дойл, мадам Дьо Стал... — Тя посочи към френския прозорец. — Ей там сър Уолтър Скот е бил представен на лорд Байрон през 1815-а. А тук — кимна към мраморната камина тя — са били изгорени мемоарите на лорд Байрон

след смъртта му. Издателите решили, че така е най-добре за всички, особено за лейди Байрон...

Ясно, рече си Хю. Не беше показал ясно, че е смяян от обстановката и реликвите.

Останал сам, той бавно се огледа. Обстановката наистина беше впечатляваща. После вратата се отвори и в стаята влезе друга служителка, която седна вдървено зад бюрото.

Завеждащата се оказа права: в кашона нямаше нищо интересно. Търговски и счетоводни книги, декларации за доходи, договори за преводи. Прегледът на съдържанието му отне почти час. Взе поредната счетоводна книга и пред очите му се разкриха дълги колони от цифри, изписани прецизно с черно мастило. Оказаха се разходи, разделени по пера. Прехвърли няколко листа с палец. Цифрите скоро свършиха, последваха празни страници. После за огромно негово смайване съзря текст, изписан с равен и красив почерк. Сякаш на белия екран внезапно се бяха появили неизвестни филмови кадри.

Той се взря в началото. Почеркът беше наистина красив, някак момичешки, но елегантен и четлив. Истински океан от заоблени, полегати „а“, „о“ и „е“ — като гребени на морски вълни, устремили се към брега. Сред тях стърчаха калиграфски изрисуваните „в“ и „к“, приличащи на корабни мачти.

Първият текст започваше с дата.

4 януари 1865 г.

Татко ми подари тази счетоводна книга за Нова година, за да си водя сметките. Едно задължение, което не бива да пренебрегвам. Тук ще отбелязвам всичките си разходи (които са мизерно малки), подредени в колони. Ще прибъгвам до действието изваждане, докато стигна до магическата нула, когато той ще ми даде следващата месечна сума. Но тази малка книжка ще служи и за други цели, които възнамерявам да запазя в тайна. Мисля да я използвам за дневник, в който ще отбелязвам онези лични размисли и наблюдения, които са достатъчно интересни и които, надявам се, никога няма да попаднат в неподходящи ръце, за да не изпадна в неловко положение.

Защото из главата ми се въртят много мисли от личен характер, които няма с кого да споделя. Нито с милата ми майчица, която не може да си помисли нищо лошо за никого, нито с Ети, защото, макар че сестра ми е с почти четири години по-голяма от мен, умът ѝ все още си е детински. Мястото на този личен дневник ще бъде в края на счетоводната книга, за да остане скрит за чужди очи. Силно се надявам, че никой няма да си направи труда да я разгърне, още повече че ще я държи в най-долното чекмедже на бюрото си. Както казва татко, измамата е природна дарба, от която всички трябва да извличаме поуки.

Откакто татко стана известен, у дома се точи върволица от посетители, някои от които идват от далечни места. Лично аз се радвам на компанията им не само защото повечето от тях са забележителни хора — мислители и учени, чиято област на интереси ги прави достатъчно странни и чудати, но и защото те ми предлагат онова разнообразие, от което винаги съм изпитвала остра нужда.

В сутрините, определени за посещения, всички ние се стягаме, за да се представим по най-добрия начин. Приличаме на армия, която е мобилизирана за участие в Кримската война. Мама се заема с организацията на домакинството. Прави го тихо и спокойно, но с желязна ръка. Мисис Дейвис слага на огъня своите многобройни тенджерери и тигани, действа шумно и забързано, с много пъшкане и викове. После цялата къща, чак до стаите на прислугата на тавана, се изпълва с аромата на печено агнешко и варени картофи. Парсънс подготвя виното в килера, а градинарят Къмфърт впряга конете и подкарва каретата към Орпингтън да посрееще госта (или гостите, тъй като посетителите обикновено са повече от един).

В момента съм на 18 години и съм принудена да нося кринолин. А също така и да търпя якото пристягане на корсета (шейсет и пет сантиметра в талията и нито милиметър повече). От него почти не мога да дишам и да се движам. Аз, момичето, което обича повече от всичко на света да тича из полето, да броди из гората и да копае дупки сред корените на дърветата. Благодарение на по-крехкото си телосложение Ети е освободена от задължението да носи корсет.

Казано накратко, всички сме ангажирани в трескава дейност, с изключение на бедния татко, който обикновено е прикован към леглото от стомашните болки, появяващи се точно преди принудителните социални контакти.

Цялото това оживление създава впечатлението, поне в продължение на един следобед, че Дарвинови са едно нормално и щастливо семейство. В някои отношения ние наистина

сме такива, въпреки че от време на време усецам присъствието на нещо странно под маската на общителността и добрите маниери. Не мога да кажа какво точно, но внимателният наблюдател, присъстващ на голямата маса за хранене, без съмнение ще отбележи леко пресиления смях, който се носи над нея. А в случай че е проникателен като част от нашите модерни писатели, чиито романи получаваме от библиотеката на Мюди — например мисис Гаскъл или Тролпън, — той положително ще открие и причината за него. Ние не сме такива, за каквито се представяме пред нищо неподозиращите гости. И аз самата често оставам с чувството, че всичките ни усилия да покажем гостоприемство и весел нрав са чисто и просто един театър.

6 януари 1865 г.

Както винаги, татко е центърът на всичко, което става у дома. Имам чувството, че през шестте години след публикуването на „Произхода“ неговото настроение непрекъснато се влошава. Все по-често се затваря в кабинета си, при това за дълги часове, а не по начина, по който го правеше преди и който много обичах. Тогава също се оттегляше да изследва поредната буболечка или раковина, но го правеше някак живо, с увлечение. Постоянно шареше напред-назад на стола с колелца, час по час отскачаше до бурканчето с черно енифе в преддверието, приемаше с неподправен интерес всяко прекъсване — най-често когато някое от децата се втурваше в кабинета с молба за карфица или авторитетно мнение, за да се реши някой спор. Но сега е друг. Затваря се сам часове наред, сякаш не може да търпи компанията ни. Правя всичко възможно да откроя причината за лошото му настроение, но напразно.

Преди три дни ми потрѣба лейкопласт и набрах кураж да отворя вратата на кабинета. Потънал в мрачни мисли, татко седеше в черното си кожено кресло. Като ме видя, се стресна, скочи и раздражено попита защо „се промъквам като крадла“ и „няма ли най-сетне да го оставим на спокойствие“. Аз побързах да се измъкна, но той продължаваше да крещи и гласът му кънтеше из цялата къща. В резултат Камила прекъсна урока си по немски с Хорас и надникна от горната площадка да види какво става. Личеше си, че е разтревожена.

Неотдавна татко накара Парслоу да монтира малко кръгло огледалце на рамката на прозореца, за да може да вижда входната врата, без да става от креслото. Обясни, че по този начин няма да пропусне появата на пощальона, но според мен причината беше друга — огледалцето му позволяваше да види евентуалния посетител и да прецени дали да го приеме, или да го отпратим, уж че не си е у дома. Страхувам се, че всичко това се дължи на нещо далеч по-обезпокоително от желанието да работи на спокойствие.

Здравословното му състояние не се подобрява, дори напротив. Напоследък изглежда все по-зле. Повръща по два-три пъти на ден, често се оплаква от газове и други стомашни проблеми. Миризмата е твърде неприятна и това е повод да отказва всякакви пътувания. Освен от диспепсия, татко се оплаква от световъртеж, алергия и главоболие. Има дни, в които цялото му тяло се подува, появяват се екземе. Горката ми майка се е превърнала в истинска Флорънс Найтингейл, готова по всяко време да му занесе чаши чай, да му разтрие гърба или да му почете, за да успокои опънатите му нерви и да отклони мислите му от многобройните болести. Татко си е направил нещо като тоалетна в кабинета — порцеланова мивка върху ниска платформа на пода, която е скрил зад завесата в ъгъла, на

три метра разстояние от скъпоценните си книги и многобройни чекмеджета. Тя е предназначена за спешни случаи — когато му се налага да скочи от стола, да отмести дъската за писане и да отиде да повърне. Тогава дневната се изпълва с толкова ужасни звуци, че прислужниците смутено се споглеждат. Единствено Парслоу има право да влиза вътре и да предлага услугите си. Понякога му се налага да вдига татко от пода и буквално да го пренася на ръце до спалнята на втория етаж. В такива моменти баща ми изглежда ужасно — скован от болки, блед и облян в пот.

11 януари 1865 г.

Татко боледува, откакто се помня. Когато е на легло, в къщата се възцарява мъртва тишина и всички шепнат. Мама твърди, че пристъпите са резултат от работата му, от напрегнатите размишления върху проблемите на естествените науки. В подкрепа на своето твърдение сочи, че първият му пристъп, преди повече от трийсет години, бил причинен от първите опити да оформи теорията си за изменчивостта на видовете и естествения подбор. В продължение на 22 години тази теория останала заключена между кориците на личните му тетрадки. Позволявал си да я обсъжда само в кръга на най-близките си приятели и колеги като геолога мистър Лайъл и главния ботаник на Кю Гардънс мистър Хукър, а също така и в кореспонденцията си с мистър Ейза Грей от Харвард.

Представяте ли си напрежението, съпътстващо запазването в тайна на една толкова фундаментална теория за толкова продължително време? — питаше тя. Нищо чудно, че татко е прибягнал до чудотворното водолечение на доктор Гъли. Веднъж го придружих до Молвърн и останах шокирана от готовността му да се потопи в ледената вода, а след това да се подложи на изтезанието с ледените „мокри чаршафи“, които уж трябвало да улеснят движението на кръвта от един орган към друг.

Аз имам своя теория за неразположенията на татко, тъй като старателно съм отбелязвала всичките му тежки кризи. Те настъпват не само когато става въпрос за теорията му, но и когато дълбоката ѝ същност е директно засегната от някакво странично събитие. Така се случи през 1858 година, когато получи прословутото писмо от Холандските Източни Инди, в което мистър Алфред Ръсел Уолас предлагаше почти идентична теория — толкова близка до неговата, че татко простена и получи продължителен пристъп на повръщане. По неговите думи отделни фрази и изрази на Уолас биха могли да се използват като заглавия на някои глави от собствения му труд. Това събитие го принуди да вземе важното решение да публикува теорията за естествения подбор, приемайки аргументите на мистър Хъксли и други негови колеги, според които двата труда — неговият и този на мистър Уолас — трябваше да бъдат представени едновременно пред членовете на дружеството „Карл Линей“. След това започна трескава работа по подготовката на „Произхода“ за печат и толкова се изтощи, че едва успя да я завърши. Но истинската болест дойде малко по-късно — не когато теорията му беше оспорена, а когато откритията му бяха поставени под въпрос, поради факта че се оказват дело на двама автори. Онзи отвратителен Ричард Оуен, който мечтае да оглави нов природонаучен музей и е един от най-непримиримите врагове на татко, беше подметнал по време на вечеря в Итън Плейс: „Какво може да се очаква от дете с двама бащи? — след което бе добавил и втората, смайващо скандална част от забележката си: — Особено когато единият от тях е маймуна!“

Не виждам защо хората трябва да реагират по такъв начин, дори и мистър Уолас да е разработил подобна теория. Мисля, че съвпадението може по-скоро да потвърди, отколкото да разклати достоверността и, защото, когато във въздуха витае една убедителна идея, тя положително ще бъде забелязана от повече от един човек. Това с особена сила важи за теорията за естествения подбор, тъй като тя е изящна в своята простота. Във всеки случай татко е този, който работи упорито, за да може да я представи в ясен и достъпен вид. Той е толкова чувствителен и не може да понася всички тия полемики, включително карикатурите в „Пънч“ и ужасните рисунки във „Ванити Феър“; беше дълбоко разстроен от факта, че мистър Уолас получи твърде малко признание, а също така и от подозренията, че самият той е предприел някакви недостойни действия, за да отнеме първенството му.

Много ми се иска татко да започне да пътува, защото съм убедена, че само новите хоризонти могат да излекуват опънатите му нерви. Но напоследък той престана да ходи дори до Лондон и категорично отказва да прекоси Ламаниа — нещо много странно за човек, който на млади години е обиколил света и е преживял редица екзотични приключения. Сравнително неотдавна ни гостуваха трима от спътниците му на борда на „Бигъл“. Останаха за уикенда, но татко направи всичко възможно да съкрати присъствието си в тяхната компания до мизерните десетина минути. По-късно брат ми Ленард го засякъл в градината и двамата тръгнаха да се разхождат. В един момент обаче татко прекъснал изречението си на средата и се извърнал с ужасено изражение на лицето. Това направило силно впечатление на Ленард, който по-късно сподели с мен: „Изведнъж ми мина през главата, че той просто не иска да живее...“

20 януари 1865 г.

Надявах се, че ще мога да се похваля с по-добър живот в Даун Хаус — за мен и семейството ми, но, уви, няма такива изгледи. Домът ни прилича на санаториум. Татко възобнови водните процедури, стигна дори дотам, че започна да използва пристройката, изградена от Джон Луис преди петнайсет години. Тя представлява едно уникално съоръжение край кладенеца. В горния му край е прикрепен резервоар, побиращ четири-пет галона вода. Татко се съблича вътре, след това дърпа възженцето над главата си и водата го облива отвисоко, с голяма сила. Понякога ние с Хорас излизаме навън и чуваме такива охкания и пшкания, които за външен човек сигурно ще прозвучат като предсмъртни степеня. Пет минути по-късно татко изскача навън, напълно облечен, но съвсем замръзнал и с толкова нещастен вид, че някой от нас обикновено се съгласява да го придружи по пътеката за размисъл, която сам беше прокарал в края на градината и извън имението.

Преди два дни двамата се скарахме. Бях в кабинета му и взех палката му от мястото ѝ над камината. Тя представлява дълга две педи усукана дебела тел с метални топчета в двата края, достатъчно тежка, за да прогони някое диво животно, ако се наложи. Той я пази като спомен от пътешествието в Южна Америка, където не я свалял от колана си. В същия момент татко влезе и ме видя със сувенира в ръце. Развика се като луд и започна да ме ругае, повтаряйки колко много пъти ми бил казал да не пипам нищо в кабинета му. Инстинктивно усетих, че става въпрос за друго. След което той ме нарече „малка шпионка“ — една колкото неочаквана, толкова и дълбока обида. Сдържах се, докато върнах палката на мястото ѝ и се плъзнах покрай него, но на вратата спрях и се обърнах. Обидих

го. Нарекох го жалък и злобен. Думите ми бяха чути от Ети, която ги предаде на мама. А тя каза, че или веднага ще се извиня, или ще ме лишат от вечеря. Избрах второто и останах в стаята си, пропускайки семейната трапеза. Опитах се да прочета нещо от новата книга на онзи математик, казва се „Алиса в Страната на чудесата Нищо не достигна до съзнанието ми, макар че по-късно изпитах дълбока наслада от магията на това великолепно четиво. Понякога се чувствам като Алиса: на нож със света, сякаш току-що съм пропаднала в онази заешка дупка. Представям си, че съм висока седем метра и виждам неща, които убягват на другите. В други случаи тръпна от ужас, че съм дребна като мишка и трябва да бягам като луда, за да не бъда стъпкана.

22 януари 1865 г.

Веднъж чух баща ми да твърди, че „добрият учен е детектив, който разследва Природата“. Аз може да не съм учен, но колкото и смешно да звучи, от мен със сигурност ще излезе добър детектив.

Честно казано, наистина шпионирам, въпреки че не бих използвала тази дума, за да опиша действията си. Правя го, защото веднъж пробудено, любопитството ми е неутолимо. Много обичам да се скрия някъде и да подслушвам какво си говорят хората. За мен това е единственият начин да разбере какво става по света, и то много по-интересен от „Едмънтън Ривю“ или „Таймс Така научих за шокиращото престъпление на Питър Барат и Джеймс Брадли, убили горкото момченце Джорджи Бърджес. Накарали го да се съблече и го пребили с тояги в коритото на някакъв поток. Единият от мъжете отбеляза, че двете момчета били толкова малки, че главите им едва се подавали над подсъдимата скамейка, а другият добави, че бил много доволен от присъдата — пет години поправителен труд.

Най обичам, когато мъжете се съберат в билиардната, където имам отлично скривалище — в ъгъла зад дивана. А те бързо се увличат в играта и напълно забравят за присъствието ми. През лятото държат прозорците отворени и аз сядам на сандъчетата с рози и иглики под тях. Така научих за бунтовете в Индия преди няколко години; мистър Хъксли заяви, че всичко започнало, когато накарали маврите да захаят патрони, намазани със свинска мас или нещо подобно. А тази седмица чух татко да казва, че войната между Конфедерацията и Северните щати създава проблеми в Ямайка. „Чернилките са готови да се надигнат срещу нас“, бяха точните му думи. А мистър Томас Карлайл заяви, че губернаторът Еър ще се справи с тях.

По всичко личи, че татко е на страната на Северните щати. Знам, че робството го отвращава — чух го да разказва за споровете си с капитан Фицрой, — и съм убедена, че с удоволствие би приел новината за изчезването на тази институция от лицето на земята. Но съм го чувала да описва американците от Юга като аристократи, близки до англичаните както по външен вид, така и по изтънченост — за разлика от грубите и вулгарни северняци. Победата на южняците би означавала евтин памук за нашата промишленост. Когато го чувам да говори така, няма как да не си помисля, че сърцето го тегли към Юга.

25 януари 1865 г.

Започвам да си мисля, че много ме бива в разгадаването на чуждите тайни. Това е дарба, която имам по рождение — както Ети умее да борави със словото, а Джордж го бива в сметките.

Когато бяхме деца, братовчедите ни идваха по празниците и Даун Хаус се превръщаше в арена на безкрайни игри. Много обичахме криеницата. Всеки имаше право да се скрие някъде из къщата или около нея. Аз неизменно бях първа, когато трябваше да откривам другите, и последна, когато трябваше да бъде открита. Често ми се случваше да оставам в скривалището си по цял час с разтуптяно като на птичка сърце. Слушах разочарованите викове на преследвачите си и излизах чак когато се здрачаваше. Понякога оставах в скривалището си дълго след края на играта и появата ми на прага на задната врата се посрещаше с аплодисменти.

Открих, че ключът към успеха е да отгатнеш плановете на другите играчи. Когато знаеш къде биха се скрили, никак не е трудно да избереш място, за което никога не биха се досетили. Да си майстор в укриването не означава да правиш трикове. Това е умение, облягащо се изцяло на интуицията. Постепенно разбрах, че ако се съсредоточа и впрегна волята си, мога да вляза в ума на противника и да предвидя следващите му действия.

Същевременно притежавам набор от малки тайни, които са си лично мои и които не бих споделила с никого. Една от тях се отнася до сина на сър Джон Лъбок (няма да споменавам името му), в чието имение „Хай Оукс“ често ходехме на гости като деца. Всъщност по онова време вече не бях дете, а по-скоро девойка или — както би казала мама — все още недостатъчно лоша. Двамата с това момче се измъквахме навън, прекосяхме поляната и се насочвахме към стария орех в далечния ѝ край, ударен от мълния преди много години. Сега беше просто един оголен дънер с височина 7–8 метра, кух отвътре. Бяхме го избрали за скривалище, в което играехме на мъж и жена, и правехме неща, заради които се изчервявам. Той „тръгваше за работа“, а аз му позволявах да ме целуне по бузата. Веднъж-дваж отидохме и по-далеч — разбира се, не чак дотам, че по-късно да съжалявам. Но дори и днес, като го видя в църквата, изпитвам огромно смущение. Тъй като мама не вярва в Писанията, ние се обръщаме с гръб към олтара, когато свещеникът ги чете. В такива моменти ми се случва да уловя погледа му — нахален и многозначителен, и лицето ми моментално пламва. Той може и да е благородник по рождение, но поведението му съвсем не е джентълменско. Макар че, ако трябва да бъде напълно откровена, това отношение поражда у мен чувства, които не мога да отхвърля категорично.

28 януари 1865 г.

Тази сутрин мама и аз направихме продължителна разходка. Времето беше необичайно меко за средата на зимата. Веднага усетих, че въпреки хубавия ден тя е притеснена от нещо и иска да го сподели с мен. Започна с тих глас в момента, в който наближихме горичката южно от имението. Каза, че здравето на татко е укрепнало, макар и не колкото би желала. След което добави, че състоянието му се влошава благодарение на моето поведение, което нарече неуважително. Предложи ми да взема пример от Ети, чието държане никога не е създавало повод за тревоги. Според нея Ети била радост за татко, да не говорим, че му помагала при редактирането на ръкописите.

Страхувам се, че реакцията ми беше доста рязка. Отговорих, че Хенриета може да взема пример от мен в много области на живота. Най-вече при поддържането на добра

физическа форма, защото в това отношение Ети прилича на татко и е доста болнава. Тя е крушата, която не пада по-далеч от дървото. Татко я изпрати на водолечение в Мур Парк, но след завръщането си тя пак се разболя — факт, който тутакси я превърна в център на внимание. Татко непрекъснато ходи в стаята ѝ и загрижено я пита как е. Ети се ползва с много привилегии, отсякох аз. Мама се ядоса и поиска да ѝ дам пример. Споменах пътуването до Туркий, където я пратиха да диша морски въздух, по време на което ѝ беше осигурена специална карета, в която да спи, а след това получи позволение да се къпе в морето с помощта на теглената от коне кола. Това беше много модно сред изтънчените дами. На което мама отговори: „Ти трябва да си благодарни за крепкото си здраве, а не да ръмжиш срещу лечението на сестра ти, което има единствената цел да облекчи страданията ѝ.“ Просто си замълчах.

Отдавна съм разбрала, че мама и татко обичат Ети повече от мен. Постоянно ѝ повтарят колко е хубава, как ѝ отива тази или онази рокля, каква прекрасна съпруга ще бъде един ден. На мен никога не са ми правили подобни комплименти. Когато бях малка, те ме възприемаха като мъжкарана, защото обичах да тичам, да се пързелям по парапета на стълбата и да скачам на черницата срещу детската стая направо през прозореца. Мама казваше, че така правят момчетата. И наистина, когато играехме на „дами“ и отваряхме стария скрин, Ети се кичеше с дългите рокли и перлите на мама, докато аз предпочитах костюмите на пиратите и пътешествениците. Но никой не ми предлагаше привилегиите, на които се радваха братята ми — например училището „Клапам“. За разлика от тях аз получавах обичайното домашно образование. Стигнах до заключението, че извличам най-лошото от създалата се ситуация. Разбира се, не споделям това с никого, защото ще ме възприемат като голяма егоистка.

В края на разходката, когато бяхме съвсем близо до брега на реката, забелязах един голям бръмбар, който пълзеше по някакъв пън. Реших да го хвана и да го занеса на татко. Като маяка много ме биваше в лова на бръмбари и други насекоми — бях много по-добра от Ети, а дори и от петимата ми братя. И сега очите ми се насълзават само като си помисля как ме поглеждаше татко, когато разтварях малката си кална длан и му поднасях плячката си. Прегръщаше ме топло и ме наричаше „моята малка Диана Мисля, че това бяха най-щастливите мигове от детството ми.

Следобеда преди отплаването на „Бигъл“ Чарлс и капитан Фицрой се отбиха в една таверна да хапнат овнешко печено, което поляха с бутилка шампанско. После скочиха в лодката и загребяха към вълнолома, зад който ги чакаше корабът. Не след дълго пред очите им се появи внушителният му силует с разперени платна, готов за дългото плаване. Чарлс остана смаян от факта, че тази гледка го оставя равнодушен. Къде бе отишла радостната възбуда, която толкова дълго беше чакал? След месеци забавяне и безуспешни опити да напуснат пристанището голямата авантюра най-после започваше, а той не изпитваше нищо освен тръпки на ужас. Обзе го мрачното предчувствие, че нещата ще завършат зле, най-вероятно с катастрофа.

И предчувствието му се оправда в момента, в който стъпи на въжената стълба. Вдигна глава и срещна погледа на един човек, който го наблюдаваше с леко отвращение. Маккормик! — замръзна на място той. Последният човек на света, когото би желал да срещне!

По каква жестока ирония на съдбата Робърт Маккормик се беше озовал на борда на този кораб? Знаеше, че в списъка на екипажа фигурира лекар с това име, но се беше надявал, че той няма нищо общо с човека, когото познаваше от Единбург. Един дребнав, зъл и изключително амбициозен човек. Бяха колеги в курса по геология. Всички приятели на Чарлс го ненавиждаха, защото беше скучен и сух като праха в епруветките, който студентите трябваше да изучават. Но това не се отнасяше до Маккормик, който по принцип бъркаше информацията със знанието и по тази причина харесваше лекциите и си водеше подробни записки. Чарлс гласува срещу кандидатурата му за студентското научно дружество и си спечели смъртен враг. Ненавистта им беше взаимна.

Когато се изкачи на палубата, Маккормик вече не беше там. Обърна се и тръгна с несигурна крачка към каютата си на кърмата. Размина се със 17-годишния юнга Филип Гидли Кинг, с когото щеше да я споделя. Башата на Филип беше капитан на кораба „Бигъл“ при предишното му плаване.

— Най-накрая тръгваме — подхвърли му той.

— Тъй вярно, тръгваме — отвърна Кинг и почтително свали кепето си. Беше приятен младеж, обявил се за запален почитател на лорд Байрон, но едва ли можеше да играе ролята на блестящ събеседник.

На противоположния край на палубата се появи помощник-капитанът, лейтенант Джон Уикам.

— Качихме на борда цяла планина оборудване — с усмивка подвикна той.

Чарлс все още не се чувстваше близък с никого. Беше склонен да се сприятели с Огъстъс Ърл — художника, когото Фицрой бе наел да документира пътуването, а също така и с другия „цивилен“ на борда — Джордж Джеймс Стебинг, който имаше задължението да обслужва всичките двайсет и два хронометъра, монтирани в специална кабина, всеки от тях в отделен, уплътнен с талаш контейнер.

Не броеше младшите офицери, които се оказаха доста необуздани по време на прощалната вечеря на сушата, засипвайки го с истории за Огнена земя на неразбираемия си моряшки жаргон. Уикам го дръпна настрана, изпусна облак дим от лулата си и поясни:

— Всъщност те са добри момчета, които просто не могат да определят мястото ви в

йерархията. Не сте офицер, но не сте и пътник. И ако позволите една забележка, срещите ви с капитана по три пъти на ден съвсем не улесняват нещата. Да не говорим за езика, който използвате, съвсем различен от този, на който са свикнали.

Чарлс влезе в каютата и се огледа. Размерите ѝ бяха три на три метра, а в средата ѝ имаше голяма маса, която изследователите щяха да използват активно след пристигането си в Южна Америка. Над нея стърчаха куките на койката му. Пространството беше толкова малко, че легнал, той с лекота можеше да докосне повърхността на масата. На дясната стена бяха лавиците, отрупани със стотици книги. Срещу тях беше монтиран малък умивалник, до който имаше скрин. Пред него минаваше дебелият буков ствол на средната мачта, наподобяващ гигантски дънер.

На вратата се почука. Той я отвори и с изненада установи, че на прага стои Маккормик с бутилка ром под мишница.

— Рекох си, че трябва да полеем появата ти на борда — подхвърли той.

Чарлс стисна протегнатата му ръка с малко странно чувство, после намери две чаши, които Маккормик побърза да напълни догоре. Седнаха и се чукнаха, после Маккормик отново ги доля.

— Това е за доброто пътуване — рече той. — Забелязах, че екипажът е трезвен, което си е неочаквана благословия.

— Така е.

През изминалата седмица „Бигъл“ беше направил три опита да излезе в открито море, но и трите безуспешни заради силните насрещни ветрове. А когато утрото след Коледа предложи идеални условия за отплаване, екипажът беше толкова парализиран от тежкото пиянство през нощта, че никой не можа да се помръдне.

Чарлс опразни чашата си, остави я на масата и погледна госта си. Беше с десетина години по-възрастен, жилив и кльощав, с продълговата глава. Нервната усмивка на лицето му разкриваше два реда остри бели зъби, оградени от черна брадичка. Дали и в този случай Фицрой е прибягнал до френологичния си тест? — запита се Чарлс.

Маккормик се постара да завърже разговор.

— Не мога да реша дали да боядисам каютата си в синьо-сиво или мръснобяло. Май бялото е по-добре, защото успокоява нервите... — Огледа се и с лека завист добави: — Капитанът се е погрижил за луксозната ви обстановка. Всичко е от махагон... Всъщност направи много вътрешни промени. Издигна палубата, добави капандури и илюминатори. — Ръката му плесна масивната колона на мачтата. — И това също.

— Стана много хубав бриг — кимна Чарлс и отпи нова глътка ром. — Спретнат и добре оборудван.

— Всъщност вече не е бриг — поклати глава Маккормик. — Средната мачта го промени. Сега е барка, защото има три мачти. А бригът има две, като главната носи както предното, така и задното платно. Барката има три и именно централната носи тези платна.

— Разбирам.

Педант както винаги, помисли си Чарлс, след което подхвърли:

— Чух един моряк да го нарича бриг-ковчег.

— Не е било коректно от негова страна, но определението е напълно заслужено. Тези кораби потъват при бурно море. Газят прекалено дълбоко и вълните ги заливат, особено ако отточните отвори на борда са затворени.

— Да се надяваме, че няма да се случи — промърмори Чарлс, вече замаян от рома.

— Чул те Господ.

Маккормик отново напълни чашата му, въпреки че Чарлс понечи да сложи длан върху нея.

— Завиждам ти за тази каюта — рече корабният лекар. — Бих казал, че не изглеждаш много добре.

Чарлс не се и чувстваше добре. Усети в гърлото си киселина, стомахът му започна да се надига и спада в унисон с клатенето на кораба. Гадеше му се, и то неудържимо.

Рязко скочи, изблъска Маккормик и преобърна един от столовете. Наведе се над умивалника и започна да повръща, гледайки с отвращение парченцата овнешко и другите останки от обедата си. Простена и се вкопчи като удавник в мачтата, а по лицето му започнаха да се стичат вадички пот.

— Май е по-добре да тръгвам — каза Маккормик.

С крайчеца на околото си Чарлс го мярна да излиза, хванал полупразната бутилка за гърлото.

Успя някак да се добере до койката, като преди това издърпа най-горното чекмедже на скрина, за да направи място за краката си. Така го беше посъветвал Фицрой. После, отново следвайки съвета на капитана, с въздишка седна в средата и предпазливо извъртя краката си на една страна. Зае хоризонтално положение и почти се убеди, че вече е по-добре.

Пет минути по-късно в каютата врълетя Кинг, изпълнен с младежки ентузиазъм. Започна да изрежда събитията на палубата, после изведнъж млъкна и започна да души въздуха.

— Тук нещо много вони! — промърмори той и очите му с отвращение се спряха на мивката.

После видя двете чаши на масата, взе едната и я помириша.

— Май сте се черпили с ром, а? Неподходящо питие за вас, освен ако не сте му свикнали. Ако нещо със сигурност може да ви събори, това е ромът. Само глупак може да се напие с ром на първия ден от плаването!

После грабна една кърпа и започна да чисти умивалника. Беше добро момче.

* * *

Вечерта Чарлс се качи на палубата, въпреки че още се чувстваше зле. Въздухът беше леден и тялото му бързо се вкочани. Огромната луна заливаше вълните с жълтите си лъчи. Фарът на Едистоун — последната връзка с любимата му Англия, примигна няколко пъти и бавно потъна зад хоризонта. Чарлс си легна с натежало сърце.

* * *

На другата сутрин, докато „Бигъл“ се полюшваше към Бискайския залив, Чарлс остана в койката си, опитвайки се да прогони гаденето със силата на волята си. Боеше се, че няма да му мине лесно. Отдавна се страхуваше от пристъпите на морската болест и сега, когато те го врълетяха, не виждаше начин да се отърве от тях.

Гаденето се раждаше дълбоко в стомаха му и се разпространяваше ветрилообразно, като

някакво зло чудовище — октопод с огромни пипала или пък микроскопичен организъм, изстрелващ яйцата си в кръвта му, която от своя страна ги пренасяше до мозъка и другите органи.

Познаваше добре тези пристъпи и със свито сърце очакваше края на ремонта на кораба в сухия док на Плимът. Притесняваше се толкова много, че устата му се покри с болезнени афти, а сърцето му биеше така, сякаш всеки момент щеше да получи инфаркт.

Това съвсем не беше славното отплаване, за което толкова много беше мечтал.

Опита и самовнушение. Да, нещата започват зле, но несъмнено ще се оправят. Той ще получи шанса да се сдобие с интересни екземпляри и ще потъне в работа — това, за което всъщност беше тук. А корабът ще акостира в екзотични тропически пристанища, където ще има възможност да изследва редки растения и животни. Сети се, че първото от тези пристанища е съвсем близо. Прелиствайки книгата с приключенията на фон Хумболт, двамата с Хенслоу бяха мечтали да попаднат на Тенерифе, където имаше куп интересни неща. Добрият стар Хенслоу, въздъхна с умиление Чарлс, след което си напомни, че трябва да си води подробни записки и да му пише.

Внезапно корабът се разклати силно и гаденето му рязко се усили. Каютата пропадна най-малко три метра отвесно надолу, след което неохотно пое нагоре. Имаше чувството, че е топка за крикет, литнала високо над игрището. В апогея на този полет корабът се блъсна в друга вълна и корпусът му се разтърси. Топката падна на тревата. Чарлс повърна и цели десет минути остана да лежи на пода до умивалника.

Накрая успя да се изправи, задържа люшкащата се койка и с пъшкане се покатери в нея. В същата минута на палубата настъпи раздвижване, последвано от остър плясък. Никога не беше чувал подобно нещо. Разнесе се силен писък. Пет секунди по-късно плясъкът се повтори, следван от нов писък. Темпото се усили, писъците се превърнаха в ридания и затихнаха в нещо като детско скимтене. После всичко започна отново.

Вратата се отвори и в каютата влезе Кинг. Чарлс с усилие се надигна.

— Какво става, за бога? — дрезгаво попита той.

— Бой с камшик — отвърна младежът. — Четирима от екипажа получават наказание за коледните си разпивки. По заповед на капитана се използва камшик от девет върви.

— Колко удара? — потръпна от ужас Чарлс.

— Различно. Повечето ще получат по двацет и пет за пиянство и сбиване. Дърводелецът трийсет и четири, защото е закъснял да се прибере навреме. А старият Филипс си е заслужил цели четирийсет и четири, защото провиненията му са три — закъснение, пиянство и буйство. Ако искате да гледате, не е зле да побързате.

Чарлс се отпусна обратно. Главата му се въртеше, стомахът му се разтърсваше от конвулсии. Обзе го мрачно униние. Що за люшкащо се изтезание бе този проклет кораб? На какво място бе попаднал?

Беше обърнал гръб на любимия си Шропшър — истински земен рай със своите птички и обсипани с цветя поляни, за да се потопи в един кошмарен свят на кръв и насилие. Като някой от любимите ангели на Милтън, подмамани от Луцифер да напуснат прекрасното небе и да се насочат към ада.

Вечерта отново излезе от каютата. Беше рано да е толкова тъмно, но над палубата се беше спуснала гъста мъгла. Тръгна покрай дългата китоловна лодка, обърната с дъното нагоре. До кубрика в далечния край на палубата зърна неясен силует. Беше Маккормик.

Подпирайки се на лодката, Чарлс предпазливо тръгна натам. Все още не беше усвоил клатушкащата се моряшка походка. Маккормик влезе в кубрика, огледа се и се наведе над ключалката на каютата, която Фицрой бе определил за склад на образците му.

Пресвети Боже, този тип ме шпионира! — смаяно си помисли Чарлс.

Направи още няколко крачки, прокашля се и нарочно се обърна с лице към морето. Маккормик стреснато се изправи и ръцете му се вкопчиха в парапета. Очевидно объркан, той помълча известно време, после промърмори:

— Бих казал, че на човек му трябва време, за да се запознае с кораба. Непрекъснато го обикалям, но още не съм видял всичко.

Чарлс кимна и го изгледа подозрително.

— По-добре ли си? — попита Маккормик.

— Малко.

— Винаги се учудвам на начина, по който морската болест се отразява на някои хора.

— Странно, нали?

Маккормик помълча, после изведнъж изтърси:

— Твоето семейство отдавна ли познава Фицрой?

— Не, запознахме се наскоро.

— Ясно. Помислих си, че поддържате връзки отдавна.

Замълчаха и в продължение на цяла минута гледаха мъглата. После Маккормик се прокашля и се усмихна нервно.

— Мисля, че е по-добре да повдигна въпроса сега, вместо да чакаме да стане някое недоразумение — подхвърли той. — Ти без съмнение си наясно, че аз съм на борда в качеството си на корабен лекар. И като такъв имам пълномощията да изпълнявам задълженията на природоизпитател. Доколкото разбирам, ти също имаш интереси в тази област, искам да кажа, в посока на естествените науки.

— Разбира се — кимна Чарлс.

— В тази връзка бих казал, че в интерес на всички на борда и заради благополучното изпълнение на мисията на този кораб...

— Стига си увъртал, човече — прекъсна го Чарлс. — Премини към същината.

— Добре, ето я същината: искам да приемеш, че аз ще отговарям за събирането, класифицирането и транспортирането на всички образци. Държавата ми плаща за това. Разбира се, много се радвам на твоята помощ...

— Моята помощ ли?! Да не си се побъркал? Ще ти помагам и ще ти отстъпя правото върху образците точно толкова, колкото бих помагал на дявола!

Маккормик се стресна и помълча известно време.

— Не можеш да очакваш, че ще отстъпя от искането си. Имаше кореспонденция по този въпрос. В качеството си на корабен лекар аз имам задачата да предам бъдещата колекция на държавата.

— В такъв случай всеки ще върви по пътя си, господине! Ще си събираме отделни колекции, като правим всичко възможно да запазим цивилизовани отношения помежду си!

Маккормик изопна рамене и се изпъчи, но въпреки това си остана с цяла глава по-нисък от Чарлс.

— Много добре — процеди той. — Надявам се, разбираш, че казах всичко това напълно добронамерено. Имах искреното желание да избегнем конфликтите. Не бих искал да се окажа в неприятното положение на доктор Грант при общуването си с теб. В крайна сметка се намираме на един малък кораб, нали?

Стиснал парапета с две ръце, Чарлс правеше отчаяни опити да овладее раздражението, предизвикано от забележката на Маккормик. Преди време, в качеството си на асистент и протеже на известния биолог Робърт Грант в Единбург, той бе направил малко, но изключително интересно откритие, свързано с размножаването на живеещ във водорасли зоофит, наречен „Флустра“. Ръководителят му направи всичко възможно да му затвори устата, а след известно време публикува откритието като свое. Побеснял от вероломството, Чарлс се закле никога повече да не допуска подобно нещо.

Маккормик се извъртя на токовете си и се отдалечи.

Дълбоко се заблуждава, ако си мисли, че ще допусна някой да ме подритва като болно куче, помисли си Чарлс, обърна се и с нестабилна походка тръгна към каютата си.

* * *

На другия ден получи покана за обяд в капитанската каюта. Прие, въпреки че състоянието му почти изключваше поемането на някаква храна. Не беше забравил, че основното му задължение на този кораб е да забавлява Фицрой.

С изненада откри, че капитанската каюта е по-малка дори от неговата. Обзавеждането ѝ можеше да бъде прието за по-люксово, тъй като включваше канапе, широка койка, истинско, макар и малко писалище плюс илюминатор на тавана.

Масата с прибори за двама беше прикрепена за дясната стена. Върху нея имаше бутилка шампанско, която се изстудяваше в кофичка с морска вода.

Фицрой го посрещна сърдечно, покани го на масата и напълни чашата му. После вдигна своята и го огледа с присвити очи. Чарлс изпита неприятното чувство, че капитанът се чуди дали ще издържи изпитанията, които го чакат в близкото бъдеще.

— Питам се дали разбираш необходимостта от телесни наказания на борда — директно атакува Фицрой. — Смея да твърдя, че си останал доста шокиран от това, което се случи вчера.

Чарлс отново се смая от способността на този човек да наднича в душата му.

— Не го отричам — кимна той. — В личен план съм против телесните наказания, но си давам сметка, че на един кораб има различни хора и някои от тях просто не могат да бъдат укротени по друг начин. За съжаление телесните наказания са неразделна част от управлението, особено когато трябва да изпълняваме дълга си. Но има и други методи за поддържане на дисциплината. Можем да наложим волята си по друг начин, като същевременно държим екипажа в подчинение.

— Ха! Драги мой господине, ти скоро ще откриеш, че в морето не вървят нито добродушието, нито глезотиите. Единственият виг на борда си ти. Бих казал, че по време на буря бързо откриваш как личните ти чувства търпят промяна в посока на безкомпромисната решителност.

Фицрой се усмихна, за да покаже, че темата е изчерпана, при това без лоши чувства от негова страна. Но Чарлс продължаваше да се чувства объркан от поведението на капитана.

Той несъмнено го беше взел под крилото си и имаше специално отношение към него. Продължаваше да се грижи за удобствата му, затрупваше го с книги и непрекъснато му повтаряше, че няма от какво да се тревожи. Ако нещата на борда загрубеят, Чарлс винаги ще има възможност да слезе на следващото пристанище. На което той си казваше, че по-скоро би умрял, отколкото да преживее подобно унижение и да се върне в Англия.

Но в други случаи Фицрой очевидно го нападаше за някои слабости в характера, решен да ги изкорени. Даваше му да разбере, че очаква от него смелост и решителност пред трудностите, не обръщаше внимание на дреболии като морската болест и изискваше подчинение. Чарлс правеше всичко възможно да отговори на очакванията му, защото харесваше начетеността, красноречието и решителността на този човек.

— Все се каня да ви попитам нещо — смени темата той. — Чели ли сте „Основи на геологията“ от Лайъл?

— Разбира се — кимна Фицрой. — Фундаментална книга. Втората част ще излезе след няколко месеца, поръчай да ни я изпратят в Буенос Айрес.

Чарлс вдигна глава и го погледна. Въпреки седмиците, които бяха прекарвали заедно, капитанът продължаваше да бъде загадка. На моменти беше изпълнен със сърдечна доброжелателност и безгранична енергия. В други даваше воля на избухливия си нрав. Закачливостта в очите му внезапно изчезваше и на нейно място се появяваше студенина и враждебност, въпреки че устните му продължаваха да се усмихват.

Тази сутрин бе дочул как един моряк пита друг: „Получи ли си горещото кафе тази сутрин?“ По-късно Кинг му обясни, че изразът се отнася за гневните изблици на капитана, най-често по време на сутрешната проверка. Те можели да бъдат предизвикани от всяко недоглеждане — лошо направен възел или въже, което виси не на място.

Лично беше ставал свидетел на избухливия нрав на Фицрой. По време на една обиколка из магазините на Плимът някакъв продавач отказа да му смени вече закупен сервиз, той пожела да му разопаковат нов, след което заяви, че цената е висока, и заряза човека да се оправя с многобройните чаши и чинии. А на тротоара, обзет от внезапни и също така непонятни угризения, изведнъж се извини на Чарлс. В главата му отново изплуваха многократните предупреждения на Хенслоу, че този човек често изпада в самоубийствена меланхолия.

Хранеше се бавно, майсторски прикривайки липсата на апетит с разпръскването на късчета преварено говеждо от консерва по чинията. До супата изобщо не се докосна. Усети, че Фицрой изпитва разкаяние заради току-що изнесената помпозна лекция.

— Нека оставим настрана въпросите за престъплението и наказанието — меко каза капитанът. — По-добре ми кажи, доволен ли си от условията на живот и отговаря ли на очакванията ти пътуването ни до този момент?

— Абсолютно — кимна Чарлс. — Въпреки че...

— Казвай, казвай — не го остави да се колебае Фицрой.

— За съжаление трябва да повдигна един въпрос.

— Моля, направи го веднага.

— На борда се намира един човек, доктор Маккормик. Имам честта, ако изобщо мога да използвам този израз, да го познавам отпреди.

— Да, знам го. Лично съм го назначил. Какъв е проблемът?

— Той явно е останал с впечатлението, че само той е упълномощен да събира образци. А вие знаете, че това е единствената ми страст, която вероятно ще породи търкания между нас.

Фицрой захвърли салфетката си и го хвана за китката.

— Искам да бъдеш напълно спокоен по този въпрос — заяви той. — Докато аз съм капитан на този кораб, ти ще имаш пълните права. Кажеш само една дума, и ще го затворя в трюма до края на плаването!

— Не, не, не е необходимо. Много ви благодаря. Сигурен съм, че той може да се занимава с някакво колекциониране, стига да му се внуши, че аз съм единственият природоизпитател на борда на „Бигъл“ и нося цялата отговорност в тази област.

— Достатъчно! Имаш джентълменската ми дума, че ще бъде точно така! А това, което събереш, ще бъде надлежно изпратено там, където кажеш, изцяло за сметка на негово величество краля! — Обзет от пристъп на щедрост, Фицрой помълча малко, после добави: — Количеството няма значение.

Чарлс беше зашеметен от благородството на този човек. Как е могъл да се съмнява в неговата твърдост? Та той бе истинско съкровище!

И двамата се почувстваха малко неудобно от проявените емоции и Фицрой побърза да смени темата.

— Предполагам, че съм нещо като природоизпитател с обратен знак — промърмори той. — Вече знаеш, че на борда превозвам свои животински видове, три броя. Нямам кой знае какво участие в намирането им, но въпреки това ги връщам в естествената им среда.

— Разбира се — кимна Чарлс, изпитвайки леко неудобство от това отношение към човешки същества. На практика не беше престанал да мисли за тримата туземци от Огнена земя, които се намираха някъде в трюмовете. В Плимът успя да ги зърне, докато ги прехвърляха от дилижанса в хотел „Уйкли“. Бяха много странна гледка — чернокожи, с широки лица, пременени в хубави английски дрехи и с черни чадъри в ръце. Зад тях забързано крачеше свещеникът, който бе изявил желание да основе мисия накрай света. Казваше се Ричард Матюс. Едва ли имаше двацет години. С озарено от вярата лице притискаше Библията до гърдите си, за да я предпази от дъжда.

Чарлс се извини, стана и се насочи към каютата си. Все пак добрите черти на капитана са далеч повече от лошите, примирено си каза той. Но един глас му нашепваше, че трябва да внимава.

* * *

Два дни по-късно срещна за пръв път Джеми Бътън, петнайсетгодишния фуегиец, който отдавна се беше превърнал в любимец на целия екипаж. Полюшвайки се в койката, болен и отвратен от себе си, Чарлс най-сетне беше задрямал. Събуди се от докосването на нечий пръст, който нежно се плъзгаше по горещото му чело.

И почти не повярва на очите си. На една ръка разстояние от него стоеше най-странният призрак на света. В средата на черното като въглен лице се виждаше широк сплескан нос, а раздалечените очи го гледаха втренчено. Чарлс надигна глава. Джеми беше облечен с черно палто, под което се виждаше двуредна жилетка, дълги панталони, излъскани до блясък ботуши и бяла риза с вдигната яка, под която се проточваше тясна черна вратовръзка. Облеклото на съвършения джентълмен.

Лицето на туземеца светна в широка усмивка, която, както скоро стана ясно, беше израз на съчувствие. Думите му, изречени с гръмовен глас, бяха ясни и отчетливи, наситени с

чувство.

— Бедни, бедни човече! — щастливо се усмихна Джеми.

Хю не можеше да повярва на късмета си. Дневникът попадна в ръцете му най-неочаквано, като зрял плод, подхвърлен от Божията ръка. Трябваше му известно време, за да включи какво всъщност представлява този дар. Доста по-късно осъзна, че се държи глупаво. Дълго остана неподвижен, заковал очи в ръкописа. Първата му мисъл беше, че текстът е на някой служител в издателството или просто на някой изследовател, решил да си води дневник. Но ясният и закръглен почерк безспорно беше стар. Затвори книгата, за да разгледа кориците. Нищо особено. Обикновена счетоводна книга. В десния долен край беше изписана цифрата едно, акуратно заградена с кръгче. Мастилото беше същото.

Разтвори я и отново прочете първия параграф, а след това и цялата страница. В нея се говореше за Даун Хаус и славата на татко. Прозрението го връхлетя внезапно, последвано от разпокъсани мисли и заключения: Годината е 1865-а... Текстът е автентичен!... Това е дневникът на някое от децата на Дарвин!

Продължи да чете. Пресвети Боже! Езикът, описанията, имената — всичко изглеждаше истинско. Зае се да изследва почерка: закръглени букви, елегантни и подчертано женствени. Авторът несъмнено беше жена. Споменаваше, че носи криолин за разлика от сестра си Ети. Замисли се за момент, след което стигна до логичното заключение: този дневник бе дело на Елизабет Дарвин, известна като Лизи — втората дъщеря на великия учен. Какво знаеше за нея? Напрегна паметта си, но установи, че при последните си проучвания не беше открил нищо особено за момичето. Тя беше „другата“ дъщеря — онази, която почти никой не си спомняше. В главата му изплува фразата „изгубена за историята“. Да видим... Дарвин бе имал десет деца (доста добро постижение за един хронично болен човек, отбеляза мислено той). Три от тях бяха умрели в ранна възраст, сред тях и десетгодишната Ани, чиято загуба бе сломила баща ѝ.

Имената на останалите се появяваха в главата му едно през друго. Уилям и Джордж, Франсис и Ленард, още едно момче, на което не помнеше името, и накрая Хенриета — всеобщата любимка. Именно Ети изчитала и редактирала ръкописите на баща си, умело имитирайки стила му. Тя била перфектната дама на своето време, която постигнала и най-висшата цел на жените от викторианската епоха — да се омъжи. Но Лизи? Тя някак се губеше сред големия род. Какво се бе случило с нея? Дали бе успяла да се омъжи?

Хю беше очарован от гласа на Лизи. Възхищаваше се на решението ѝ да скрие дневника си на най-видно място, съвсем като прословутото „Откраднатото писмо“. И номерът беше минал. За колко време? Направи бързи изчисления, закръгли крайната цифра и получи 140 години. Господи! Като си помисли човек, че тази книжка кротко си е лежала в кашона пред очите на куп народ, а единствено той се бе сетил да я разгърне!

Продължи да чете, като от време на време хвърляше коси погледи към пазачката си, седнала до прозореца. Жената правеше очевидни усилия да не се натрапва като музейна уредничка, която дебне някой да не задигне скъпия Реноар на стената. Но Хю си даваше сметка, че е способен на подобен акт. Вече се беше нагодил към шпионските методи на Лизи и час по час разместваше разни документи, за да замаскира истинския си интерес. След крагък размисъл стигна до заключението, че издателство, което си е позволило да изгори мемоарите на Байрон, едва ли заслужава подобно съкровище. След което си зададе директния въпрос: да открадне ли проклетото нещо, или да не го открадне. Може би беше

най-добре да го вземе назаем, просто за да съхрани достойнството си. Винаги ще намери начин да го върне, дори с обяснението, че е попаднало случайно сред личните му книжа.

Стресна го телефонен звън. Жената вдигна слушалката, каза няколко думи и се обърна към него.

— Съжалявам, но днес затваряме по-рано заради преместването. Страхувам се, че разполагате само с пет минути.

Нуждаеше се точно от пет минути. Хю подреди книжата на купчина върху масата, изправи се с гръб към пазителката, ловко пъкна дневника под ризата си и го пристегна с колана. После небрежно нахвърли още няколко думи в бележника, събра си нещата и се усмихна за сбогом на жената. Спусна се по скърцащото стълбище и се насочи към изхода. Когато се озова на открито и напълни дробовете си с хладния въздух, изпита чувството, че току-що се е измъкнал от лондонския „Тауър“ с кралската корона под ризата.

* * *

Пристигна на Кингс Крос броени минути преди потеглянето на влака за Кеймбридж, изскочи от таксито и се затича към перона. Настани се на едно място до прозореца на второкласния вагон и миг по-късно композицията потегли. Предпазните парапети бавно се изнизаха покрай него, следвани от дървените навеси с купчини въглища под тях и опушените фасади на железничарските жилища в близост до гарата. Навън притъмняваше.

Той беше прекалено възбуден, за да забелязва каквото и да било. Във вагона имаше и други пътници, чието присъствие регистрира само с периферното си зрение. Прехвърли раницата на коленете си и внимателно опипа съдържанието ѝ. Дневникът беше там — с твърди, леко заоблени корици. Радостната възбуда отново потрепна в душата му. Не обръщаше внимание нито на гледката зад стъклото, нито на отразената в него вътрешност на вагона. Направи усилие да се концентрира и да прецени ситуацията. Даваше си сметка, че във вълнението, породено от притежанието на дневника, се съдържа и нещо по-различно от триумф. Откритието би могло да се окаже повратна точка в кариерата му, предизвиквайки шок сред изследователите на Дарвин. Без съмнение то нямаше да даде храна за нови и радикално различни становища — ексцентричностите и крехкото здраве на великия учен бяха отдавна известни, но, от друга страна, предлагаше интересен поглед отвътре към живота на семейството му. Не знаеше доколко достоверен е този поглед, но в него ясно се долавяше патриархалният дух, властвал там. Този нов портрет на Дарвин бе по-задълбочен и с повече нюанси, което обаче не го правеше по-привлекателен. Разказът на Лизи намекваше, че старецът се е затворил в семейството си сякаш за да потърси защита от външния свят. Хипохондрията му се бе пробуждала и при най-повърхностния контакт с този свят, преобръщайки домакинството с главата надолу, или, казано по-точно, спускайки се над него като гъста, потискаща мъгла. Да не говорим за избухливия нрав и меланхолията му, ясно проличали при инцидента с онази палка. Ами огледалцето на прозореца, с което е следял посетителите? Или дълбокото му разстройство, причинено от посещението на някогашните му спътници в морското пътешествие? Лизи наистина беше уловила много неща, изграждайки (вероятно неволно) образа на героя на Робърт Луис Стивънсън, който с ужас очаква да чуе почукването на дървения крак на Дългия Джон Силвър.

Но както се казва, никой не е герой в очите на камериера си. После в главата му изплува

и допълнението към тази поговорка: че камериерът просто не е в състояние да разпознае героя.

Направи опит да си представи Лизи — младо момиче, още ненавършило двайсет, облечено в строга рокля с висока яка, прилежно наведено над бюрото да попълва дневника си на оскъдната светлина на зимния ден. Или пък изтегната в леглото в дълга памучна нощница — пламъчето на свещта хвърля трепкащото си отражение по стените, а тя се напруга да намери точните думи, за да изрази чувствата си. Очите ѝ блестят от интелигентност, ръката ѝ пъргаво тича по белия лист. И наистина видя тези очи, които настоятелно отвърнаха на погледа му, но от матовото отражение на стъклото. Една ръка докосна ръкава му и той стреснато се обърна.

— Питам се кога ще ме забележиш — меко рече Бет.

Той не можеше да повярва на очите си. Усмивката ѝ беше загадъчна, като на оживял сфинкс.

— Господи, Бет! Какво правиш тук?

— Пътувам за Кеймбридж. А ти?

— И аз — отвърна той, после объркано попита: — Откога си тук?

— Влязох малко преди теб. Мина покрай мен, за да седнеш. Изглеждаше в нещо като транс.

— Извинявай. Бях се замислил.

— Забелязах. За малко да не те позная. Какво стана с брадата ти?

— Обръснах я.

Ново лице за нов живот?

— Нещо такова — иронично се усмихна той. — Започвам от дребните неща, за да стигна до важните — като подстригването и лишаването от брада.

— Ясно — кимна Бет и внимателно го огледа. — Е, вече не приличаш на скитник. Общо взето, изглеждаш доста добре.

— Ти също.

Тя наистина изглеждаше добре: дънки, черно поло, прибрана коса.

— Невероятно е, че се срещаме точно тук — смаяно поклати глава Хю.

— Така си е. Когато те видях за последен път от онази панга, ти беше една дребна фигура на малък остров, запратен накрай света...

— А ти, ти се стопяваше на хоризонта. — Бързо се овладя и добави: — Извинявай. Забравих за майка ти и погребението. Надявам се, че... Че не ти е било прекалено трудно.

— Всъщност беше — въздъхна тя. — По-трудно, отколкото си представях. Вероятно защото стана толкова неочаквано. — Очите ѝ се отместиха от лицето му и се насочиха към прозореца. — Оказа се, че е имала проблеми със сърцето, но ги е пазела в тайна.

— Съжалявам.

Очите ѝ се върнаха на лицето му.

— Човек никога не вярва, че родителите му могат да умрат. Банално, но вярно. А ние бяхме много близки.

Каза го с равен глас, без следа от самосъжаление. Той не знаеше какво да отговори. Излизаше бавно от шока на неочакваната среща.

— В такива моменти научаваш много неща за себе си — продължи тя. — Виждаш истината, от гардероба излизат най-различни неща.

— Какви например?

— О, не знам. Чувства. Неразрешени конфликти. Неща, за които дори не си подозирал. Сигурно си го изпитвал...

— Да — кимна той, помълча малко, после смени темата: — А баща ти? Как го прие?

— Зле. Бяха женени цели трийсет и седем години. Запознали се още през първата година в колежа. Отначало беше в шок, но сега много страда. Всички дреболии у дома му напомнят, че мама вече я няма. Според мен все още му е трудно да го повярва. Не смее да изтрие последното й съобщение от телефонния секретар. Мисля как да организирам живота си така, че да бъде близо до него.

— А кой ти се обади? Имам предвид на острова.

— Брат ми Нед. Той е с пет години по-малък от мен. Не може да помогне с кой знае какво, защото живее в Калифорния. — Тя сви рамене и подхвърли: — А ти? Разкажи ми за себе си. Кога си тръгна от Син Номбре?

— Скоро ще станат три седмици. Просто ми дойде до гуша. Нещата вече не бяха същите, след като си тръгнахте.

— Липсваше ти навалицата, така ли?

— Не. Липсваше ми нещо друго.

Тя му се усмихна тъжно.

— А проектът? Кой работи по него?

— Една двойка. Млади и сериозни хора.

— И ти пак попадна в ролята на излишния трети?

— Нещо такова. В тази връзка се сещам за Найджъл. Как е той, с какво се занимава?

— Не знам. Престанахме да се виждаме.

Сърцето му ускори ритъм.

— Какво се случи?

— Всъщност трудно ми е да обясня. Настоя да дойде на погребението, въпреки че аз не исках. Появи се и бившият ми съпруг, стана малко... напрегнато. Гледах ги как си обръщат съзнателно гръб и изведнъж реших да разкарам и двамата. Всеки пое по пътя си. Предполагам, че Найджъл отдавна си е намерил друга. Бърборко като него никога не остава на сухо.

— Радвам се да го чуя. Все си мислех, че той... не те заслужава.

— За разлика от теб, нали? — усмихна се тя.

— Да. За разлика от мен.

Влакът спря на някаква гара. Бет продължаваше да се усмихва. Принудиха се да станат, за да направят път на възрастна жена. Хю вдигна куфара й и го свали на перона. Когато се върна, Бет бе изпънала крака на седалката срещу себе си, а в ръцете си държеше „Ивнинг Стандарт“.

— И тъй, какво правиш в Кеймбридж? — попита той.

— Проучвания. А ти?

— Същото.

Хю с изненада установи, че нещо се е променило. На острова му беше лесно да споделя с нея, но сега между тях се беше издигнала невидима стена. Имаше чувството, че играят шах и всеки се стреми да блокира фигурите на противника.

— Какво проучваш? Дарвин?

— Аха. А ти?

— И аз Дарвин.

— Ясно. Нещо биографично?

— Още не мога да кажа. А ти?

— Същата работа.

Замълчаха, замислени над шахматната дъска. Дневникът тежеше в раницата му. Ако Бет знае какво имам, каза си той. Разбира се, не можеше да сподели тайната си. Нито с нея, нито с когото и да било. Но какво ли проучваше тя?

След една-две минути мълчание той вдигна глава.

— Знаеш ли... Найджъл ми спомена, че имаш някаква кръвна връзка с Дарвин.

— Така ли? — учуди се тя. — Защо би казал подобно нещо?

— Не знам. Вярно ли е?

— Не вярвай на всичко, което чуваш — отсече Бет, давайки да се разбере, че темата е приключена.

Шах и мат.

Говориха, докато пристигнаха в Кеймбридж. Слязоха на перона и установиха, че е започнало да ръми. Никой от двамата нямаше чадър. Хю забеляза ситните капчици, появили се на клепачите ѝ.

— Вали... — изохка Бет. — Искаш ли да изпием по нещо?

Хю погледна часовника си. До затварянето на библиотеката имаше цял час, а освен това му се щеше да прочете още малко от дневника.

— Искам, но...

— Но имаш работа — довърши вместо него тя.

— Да. Наистина съжалявам.

— Престани с твоите съжаления.

— Какво ще кажеш за утре?

— Добре. Програмата ми е доста лежерна, дори прекалено.

Уговориха си среща в седем в „Принс Риджънт“, след което взеха общо такси. Размениха си адресите и телефоните. Тя записа неговите на гърба на някакъв плик. Оказа се, че е отседнала при приятелка на Норфък Стрийт, сравнително близко до неговия пансион. Свали го пред входа, отказвайки да приеме пари за общия превоз. После се наведе и огледа сградата през прозорчето.

— Нищо особено — отсече тя. — Но ми харесва името. „Двайсет прозореца“. Броил ли си ги?

— Разбира се.

— Ще се видим утре.

Хю остави багажа в стаята си и забърза към библиотеката по тесните улички с неугледни тухлени къщи. Дъждът се усили, но хладните капки върху лицето му бяха приятни. Излезе на Маркет Скуеър и се потопи в света на готиката, изобилстващ от остри кули и древни арки. Свърна в уличката покрай колежа „Тринити“ и тръгна по гранитния мост над река Кам. Водата под него приличаше на яркозелен килим. Под плачещите върби на брега плуваха три черни лебеда с наведени глави. Животът внезапно се беше изпълнил с най-различни възможности. Щастливи съвпадения и случайности. Когато реши да направи внезапен завой, човек никога не знае на какъв кръстопът ще се озове.

Изкачи стълбите към входа на библиотеката, показа картата си и мина през въртящата се врата. Роланд вече беше в залата за ръкописи и преглеждаше картоните със заявките. Махна за поздрав, после погледна часовника си и му кимна да се приближи.

— Трябва ми нещо, свързано със семейството на Дарвин — рече Хю. — Какво ще ми препоръчате? Интересувам се главно от Елизабет, наричана Лизи.

— А, бавноразвиващата се...

— Защо я наричате така?

— Само повтарям каквото съм чул.

Десет минути по-късно Хю се настани на масата в ъгъла и се зае да преглежда шестте книги, които му даде Роланд.

Информацията за Лизи беше оскъдна. Родена на 8 юли 1847-а, починала на 8 юни 1926-а. Не се бе омъжвала. Толкоз. С това се изчерпваха основните сведения за живота ѝ. Баща ѝ бе отбелязал, че като малка получавала странни конвулсии, а Хенриета бе написала в дневника си, че Лизи е малко „бавна“. Ето откъде се е родила клюката, каза си Хю, после ядосано поклати глава. Нищо в дневника на Лизи не намекваше за подобен недостатък, а и той знаеше какво представлява съперничеството между братя и сестри.

В една от книгите беше отбелязан любопитният факт, че през 1866 година (първата след започването на дневника) тя отказала първо причастие. Обърнала гръб на катехизиса, споделяйки с майка си, че „не ѝ е по сърце“. Същата година обявила, че иска да я наричат „Беси“, а не „Лизи“. Защо? Прищявка ли било това или нещо друго? Дали е преживявала криза или емоционално сътресение, накарало я да потърси нова идентичност? Четири години по-късно, малко преди Хенриета да се омъжи за някой си Личфийлд, Лизи изчезнала. Заминала за чужбина сама и семейните хроники я забравили.

Доколко може да се вярва на наблюденията ѝ? — запита се Хю. Не е ли била просто една викторианска девица с развинуто въображение? Била ли е привързана към баща си, или просто е ревнувала от Ети? Някои неща бяха ясни: Лизи е била бунтарка и мъжкарана, жадна за приключения. Но, както сама признаваше в дневника си, била е и свенлива, и подозрителна, винаги готова да остане незабележима. И детектив, истински детектив! Хю неусетно изпита желанието да я защитава, да бъде на нейна страна срещу свършената ѝ сестра, нищо неразбиращата майка и любимия аристократичен баща.

Тя със сигурност бе знаела всичко за болестите на Дарвин в последните години от живота му. Хю прегледа индексите и хвърли едно око на съответните пасажки. Всички бяха там: силните пристъпи на нервно изтощение и световъртеж, главоболие и замайване, умора и безсъние, екзема и чувство за безпокойство. Симптомите му бяха толкова много, че не се поместваха в нито една отделна диагноза. Някои изследователи твърдяха, че е страдал от болестта на Чагас, прихваната след ухапване от един типичен за Южна Америка бръмбар, наречен *Vençuga*. Епизод, който Дарвин описва с болезнени подробности (Хю си отбеляза датата — 26 март 1835 г. — раздел „*Triatoma Infestans*“). Но симптомите не съвпадаха. В Аржентина Дарвин бе страдал от подобно заболяване, но преди, а не след прословутото ухапване. По тази и други причини повечето изследователи се спираха на теорията, че болестите му са били на психосоматична основа. Съдържали амалгама от мъка, вина и страх, в основата на които според един от биографите му — някоя си Джанет Браун — лежал, дълбоко вкоренен ужас от изобличение“. Но какви тайни е имало в живота му? От какво изобличение се е страхувал?

Мислите му бяха прекъснати от Роланд.

— Половин час до затваряне — обяви той.

— Роланд, разполагате ли с някакви писма на Лизи? — вдигна глава Хю. — Мога ли да ги прегледам?

— Боя се, че не.

— Няма такива?

— Напротив, има. Но са запазени за друг.

— За друг ли?

Роланд тържествено кимна и каза:

— Вижте, нямам право да споделям подобна информация. Кураторите не могат да обсъждат работата на изследователите. Тук е като във Вегас: каквото и да се случи, остава си между тези стени. Но съпадението е забележително.

— Какво?

— Години наред никой не е проявявал интерес към Елизабет Дарвин. Но преди няколко дни тук се появи една млада дама и пожела да научи всичко за нея, също като вас.

— Случайно да се казва Бет Дълсимър?

— О, значи я познавате.

— Да.

— Надявам се, че не сте конкуренти. Тя е много привлекателна.

* * *

Докато се прибираше, Хю се запита какво ли е намислила Бет. И защо го държеше в тайна? В същото време беше принуден да признае, че и той не прояви особена откровеност. Но точно в това бе работата — той имаше какво да крие. Какво ли криеше тя?

Отби се в „Хокс Хед“ — задушна, опушена и шумна кръчма. Близо до бара забеляза младеж, който много приличаше на Кал в студентските му години — изправен гръб, тъмна коса, къдреща се над яката. В душата му нахлу познатата объркваща празнота, последвана от тъпа болка.

Отнесе бирата си на една свободна маса, без да обръща внимание на някаква блондинка с нездрав тен, която го изглежда продължително. Пресуши половинлитровата чаша и си поръча втора. Алкохолът му помогна да прогони болката. Мислите му неусетно се върнаха назад, към „Андовър“.

Истината беше, че не се разстрои особено, когато го изключиха. Напротив, изпита тайно задоволство и дълбоко вълнение. Драмата накара всички да го забележат. Дотогава го приемаха като по-малкия брат на Кал и му пожелаваха неговите успехи, но, както става в повечето случаи, те изобщо не дойдоха. После обаче стана друго. Беше постигнал успех, който можеше да остави дълбока следа, да преобърне с главата надолу всички съществуващи теории. Докато онази, лесната пътека, не беше за него. Той си беше бунтар. През онова утро отдели половин час, за да издълбае името си на една скамейка в парка. Само защото беше чувал, че Уърдсуърт е направил същото като младеж в Езерната област.

— Хю, за бога! Това не може да е вярно! — простена Кал на другия ден. Беше му звъннал да се увери, че не са го хванали. С няколко думи му разказа какво се бе случило — как управителят на пансиона тръгнал да го търси, надушил, че лъха на алкохол, и веднага извикал декана. Край, точка. Всичко бе свършено. Кал простена в слушалката, убеден, че

носи главната вина за случилото се. Беше се появил в „Андовър“ специално за да отпразнуват приемането на Хю в Харвард, разбира се, в първия бар, който се беше изпречил на пътя им. Кал се качи с него на влака за Кънетикът. Не стана ясно кой кого утешаваше. Щяха да се изправят заедно пред баща си, който не се оказа прекалено ядосан. Това беше още по-лошо. Сякаш бе очаквал, че Хю ще се провали. Но поведението му към Кал беше друго — на него му беше бесен.

Когато излезе от кръчмата, дъждът беше спрял. Прибра се в пансиона пеша. Под вратата на стаята му имаше бележка, оставена от хазайката. Бриджит го беше търсила с молба да се обади, когато и да се прибере. Слезе във фоайето, където имаше телефон.

— Хю, слава богу!

— Какво се е случило?

— Слушай, напоследък доста размишлявах. Трябва да се срещнем. Не приемам никакви извинения.

— Добре. Но кажи защо.

— Ще ти кажа, като се видим. Утре в дванайсет на обяд ще можеш ли? В парка „Сейнт Джеймс“, на входа, който е по-близо до двореца. Хей, чуваш ли ме?

— Да, чувам те.

— Е, какво ще кажеш? Ще дойдеш ли?

Той се поколеба само секунда.

— Добре, ще бъда там.

7 февруари 1865 г.

Този уикенд на гости в Даун Хаус се появи мистър Алфред Ръсел Уолас и както винаги посещението му породило истинска криза. Татко веднага започна да заеква, както обикновено прави в присъствието на мистър Уолас. Предполагам, че това трябва да се очаква, тъй като баща ми реагира зле на всеки социален контакт, а в случая мистър Уолас повдигна основателното искане да бъде обявен за съавтор на теорията за естествения подбор.

По време на предишното му посещение (преди три години) сушите си го чух да обяснява как тази теория се появила в съзнанието му. Това станало, докато се опитвал да очертае мислена граница между териториите на две враждуващи племена на Джайлоло, един от Молукските острови. Бил повален от малария и лежал със силна треска в колибата си от палмови листа, когато теорията изведнъж блеснала в съзнанието му с всичките си подробности. Повлиян от трудовете на Томас Малтус, също като татко, той стигнал до заключението, че болестите и войните контролират числеността на дадена популация, а при необходимост подобряват расата, „защото непълноценната част от всяко поколение неизбежно загива, а пълноценната оцелява

Мистър Уолас е висок и някак студен. Създава впечатлението на човек, който след осем години живот между туземците на Молукските острови и Папуа Нова Гвинея не се е напълно приспособил към английското общество. Аз самата усещам у него нещо твърдо като стомана. Той е загадъчен и ми е малко съмнителен, макар че не знам защо, тъй като се държи изключително мило и възпитано както с татко, така и с цялото ни семейство. Ети го определя като вулгарен представител на нисшата класа, но според мен той е толкова бърз и изобретателен, колкото и всеки представител на изследваните от него емблематични видове, които са оцелели единствено благодарение на огромната си воля за живот.

Той и татко се държат коректно един към друг, но аз знам, че в отношенията им има напрежение. Когато татко за пръв път реагира на прочутото писмо на мистър Уолас с основните постулати на теорията, дълго не получи отговор, а когато той най-после дойде, го прочете в кабинета си и бързо го хвърли в огъня. Твърдя това, защото по същото време влязох при него и видях писмото да гори.

За да облекчи положението си през уикенда, за който става дума, татко покани и други гости, по-точно мистър Лайъл и мистър Хъксли. Мистър Лайъл е малко меланхоличен и говори толкова тихо, че човек трябва да се напруга, за да го чуе. Лично аз много харесвам мистър Хъксли — той е забавен и енергичен, с ведро лице и великолепно чувство за хумор. С течение на времето се превърна в най-пламенния защитник на татко, наричайки себе си „булдога на мистър Дарвин“ (макар че според мен повече прилича на фокстериер). Понякога си го представям като генерал на революцията, Наполеон на естествената история, който воюва срещу Църквата и научната общност под флага на чистия разум.

В онази сутрин гостите се появиха по различно време и Къмфърт умори няколко коня, докато ги докара. Следобед мама ни изпрати на гости при леля Сара, за да не пречим — става въпрос за Ети, Хорас, Ленард и мен. Прибрахме се чак за вечеря. Разговорът беше оживен. Мистър Хъксли възхваляваше достойнствата на природните науки. В един момент

той обяви, че „за непосветения разходката сред природата прилича на галерия с прекрасни произведения на изкуството, девет десети от които са обърнати с лице към стената

След което изреди последните нападки срещу теорията на татко и собствените си усилия да ги обори, които били „категорично успешни“. Отбеляза, че в разговорите из лондонските клубове се появил нов термин — „дарвинизъм“. Не се сдържах и с любопитство изгледах мистър Уолас, за да видя реакцията му. Напоследък започнах да подозирам, че завижда, но лицето му си остана непроницаемо. Малко по-късно той предложи една препоръка, която щяла да помогне за по-пълното възприемане на теорията.

Започна със следните думи:

— Позволявам си да отбележа, че макар и абсолютно вярно от научна гледна точка, словосъчетанието „естествен подбор“ може би е малко подвеждащо за широката публика.

Татко скочи и извика:

— Как така, за бога?

Фразата отваря вратата за погрешни интерпретации, внушавайки, че природните сили, за които ние с вас сме единодушни, че са напълно случайни и безлики, действат така, сякаш са направлявани от по-висш разум. А думата „подбор“ намеква, че съществува нещо свише, което извършва този подбор.

— Моля, кажете ни какво предлагате — обади се мистър Хъксли.

— Предлагам да заемем един термин от Хърбърт Спенсър — отговори мистър Уолас. — Той обобщава най-добре нашата теория, при това без никакви намеци за висша сила.

— И кой е той, моля?

— Борбата за съществуване, оцеляване на най-силните.

Татко реагира толкова бурно, че за момент се уплаших да не получи удар. Лицето му посивя, ръката му притисна гърдите, сякаш сърцето му щеше да спре. После бавно стана, извини се и прекара остатъка от вечерта в кабинета си.

Непочтителен както винаги, мистър Хъксли направи опит да спаси положението с шега. Изчака да поднесат кафето и се обърна към мистър Уолас:

— Бих казал, че ако сте търсили силна реакция на думите си, със сигурност я получихте.

Този инцидент се запечата дълбоко в съзнанието ми. Какво в този конкретен термин предизвика нервната реакция на татко? — питах се аз.

8 февруари 1865 г.

Днешната случка ме кара да се изчервявам. В ранния следобед мистър Уолас отпътува за гарата, а татко все още беше затворен в стаята си. Мистър Хъксли и мистър Лайъл отидоха в кабинета му. В поведението им се долавяше тайнственост, сякаш щяха да обсъждат нещо много поверително. Това, разбира се, изостри моето любопитство и само след няколко минути се промъкнах в коридора и напрегнах слух. Интуицията ми не ме подведе, тъй като до ушите ми достигнаха доста интересни откъслечи от разпаления им разговор.

Мистър Хъксли отбеляза, че „той е станал ужасно раздразнителен“, и мистър Лайъл се съгласи с него. Не бях сигурна кого имат предвид — опасявах се, че става въпрос за милия ми татко, но след това мистър Лайъл продължи:

— Не трябваше да му се съобщава, че не присъства във второто издание. Това беше грешка, която видимо го разстрои.

Стана ми ясно, че има предвид мистър Уолас, още повече че бях чувала някой да казва, че татко не си е направил труда да спомене съперника си в поредното издание на „Произхода“ — нещо, което предизвикало гняв у редица учени и те го призовали да поправи грешката си. Учените винаги са крайно чувствителни на тази тема.

Тогава мистър Хъксли убедено заяви:

— Той е като лисица в кокошарник. В състояние е да ни причини много неприятности.

На което мистър Лайъл отвърна с въпрос:

— Как предлагате да реагираме?

Отговорът дойде след доста продължителна пауза:

— В момента не съм особено разтревожен. Той няма приятели, не членува в нито едно от по-известните научни дружества — нещо, за което се погрижихме навреме, и вечно не му достигат пари. Това е основната му слабост, която, ако действаме умно, бихме могли да използваме по най-добрия начин.

Давах си сметка, че чувам изключително интересни неща, и затаих дъх, за да не изпусна нито дума. Беше истинска конспирация. Неволно пристъпих към вратата и в този момент кой, мислите, ме хвана на местопрестъплението? Татко, разбира се, спуснал се безшумно по стълбите от втория етаж. Побързах да се измъкна, макар да бях сигурна, че ме е видял. Естествено, татко ме последва в дневната, сграбчи ме за ръката и пожела да узнае какво съм правила там. Понечих да възразя, че не съм сторила нищо нередно, но той дори за миг не ми повярва. Съвсем основателно, разбира се. Рязко се завъртя и напусна стаята.

Изчервих се и през останалата част от следобед не бях в състояние да гледам гостите в очите. Не бях много сигурна на какво се дължи това — на собствената ми постъпка или на техните недостойни кроежи. Във всеки случай преди вечеря мама ме дръпна настрана и ме осведоми, че татко е дълбоко разстроен от поведението ми и по тази причина е решил да ме изпрати в Лондон при чичо Рас, поне докато му мине ядът.

10 февруари 1865 г.

Тук трябва да подчертая, че градската къща на чичо е сред най-любимите ми места на този свят. Там гостуват изключително интересни и изискани хора — бентамити, чартисти, католици, а дори и атеисти. Иначе казано, свободни умове от всички слоеве на обществото. Виното се лее в изобилие, разговорите са оживени, а за разлика от Даун Хаус, където татко ме отстранява от дневната в момента, в който спорът се разгорещи (само по себе си едно доста рядко явление), у чичо никой не ме закача и аз имам възможност да присъствам на всички дебати.

Тази вечер на гости бяха Томас и Джейн Карлайл, Хенсли и Фани Уеджуд, плюс трима-четирима други знаменитости, между които и Хариет Мартино, чиито приказки са доста по-забавни от журналистическите материали, които пише. Представете си изненадата ми, когато след вечеря към компанията се присъедини още една двойка. Достатъчно смущаващо беше, че тези хора се появиха само за кафето и коняка, но когато ме представиха на Мери Ан Еванс, аз бях толкова смутена, че в първия момент не си дадох сметка, че стоя срещу личност, от която винаги съм се възхищавала — а именно

авторката на „Воденицата на река Флос“ и „Сайлърс Марнър Объркването ми се дължеше на факта, че тя използва псевдонима Джордж Елиът. Още повече се стъписах, когато в следващия момент се оказах ангажирана в разговор с нейния възлюбен Джордж Хенри Луис, който дръзко пренебрегва общественото мнение и живее открито с мис Еванс, въпреки че е женен.

Разговорът се оживи малко след като всички се настаниха около масата. В унисон с творчеството и убежденията си мис Мартино нападна робството като „най-грозната форма“ на общественото управление, наричайки американците най-нецивилизованата нация на земята. А чичо Рас, който явно държеше да налее допълнително масло в огъня, тъй като по принцип никога не бе проявявал особена загриженост към съдбата на бедните и онеправданите, моментално я попита дали състраданието ѝ към „онези в оковите“ обхваща и бедните английски поданици, изкарващи хляба си с изнурителен труд. Друг джентълмен подхвърли, че фабричните работници в Средна Англия работят при условия, които малко се отличават от тези на робите в плантациите на американския Юг.

Хенсли възрази остро на тези реплики, изтъквайки, че бедните сами са си виновни за участието си, а проблемът на християнството е, че то глези и покровителства грешниците. След което мис Мартино, използвайки преторено примирителен тон, разказа за няколко трудови злополуки, които лично беше разследвала.

През цялото време се опитвах да формулирам някакъв отговор на предишния въпрос, търсейки начин да го изразя с думи. Защото, въпреки че бях удостоена с честта да присъствам на соаретата у чичо Рас, никога не бях изразявала мнение, следвайки неписаното правило да си затварям устата. И в момента се питах дали нарушението на това правило няма да предизвика недоволството на чичо. Мис Еванс забеляза колебанието ми и успокоително ме потуна по ръката, след което обяви на висок глас:

— Мисля, че мис Дарвин иска да каже нещо.

Очите на присъстващите моментално се извърнаха към мен и аз нямах друг избор, освен да заявя, че и една друга група от хора се чувства „поробена

— Коя е тази група? — попита мистър Карлайл.

Поколебах се дали да приема предизвикателството на един толкова известен мислител, но още преди да преценя шансовете си, от устата ми се отрони отговорът.

— Жените — казах аз.

Около масата настъпи весело оживление, което стана причина за поредното ми дълбоко изчервяване. Мис Еванс ми се притече на помощ, като изтъкна, че съществуват многобройни доказателства в подкрепа на моето твърдение. Изявлението ѝ беше посрещнато с нов залп смехове, но тя рязко повиши глас и добави:

— Колкото и да ми е неприятно да го призная, често ми е минавало през ума, че животът ми щеше да е далеч по-лесен, ако се бях родила момче. Никой не би оспорил факта, че мъжете в съвременна Англия се радват на много повече привилегии от жените.

Нима не е вярно, че имуществото и средствата на жената преминават в разпореждане на съпруга ѝ веднага след бракосъчетанието? — продължи тя. — Или че мъжът има право на моментален развод при първото съмнение за непочтено поведение от нейна страна? — При тези думи мис Еванс не показва никакви признаци на срам от собственото си поведение. — Кой ще оспори факта, че в съда английската жена е лишена от всякакви права?

Това беше моментът, в който Хариет Мартино извади на бял свят случая с бедната

Каролайн Нортън, която в продължение на девет години търпяла издевателствата и побоищата на съпруга си, а след раздялата мъжът ѝ спечелил делото, прибрал всичките ѝ пари и ѝ забранил да вижда трите си момчета.

Разговорът се прехвърли върху закона за заразните болести, който аз смятам за абсурден, тъй като позволява ареста на всяка жена, озовала се в близост до военен гарнизон. Всички мъже се обявиха в негова подкрепа и казаха, че единственият начин да се сложи край на отвратителната епидемия, плъзнала сред жените със съмнително поведение, бил да се подлагат на задължително лечение с живак.

— Той напълно изключва подобни мерки срещу благопристойни дами като вас — добави мистър Карлайл. — Насочен е единствено срещу жените от по-нисша категория.

Тези думи предизвикаха неудобство сред присъстващите, тъй като намекваха, макар и по заобиколен начин, за някаква връзка на мис Еванс с пропадналите жени. Имах чувството, че мистър Луис е готов да защити дамата на сърцето си с юмруци (нещо, което бих наблюдавала с огромно удоволствие), но за щастие на домакина мигът отмина без инциденти.

През останалата част от вечерта постоянно усещах върху себе си топлия поглед на сиво-сините ѝ очи и ми беше приятно. А когато се приближи да ми пожелае „лека нощ“, тя се приведе толкова близо, че кичур коса докосна лицето ми. Прошепна в ухото ми, че съм прекрасна жена, което ми правело чест, и ми пожела винаги да защитавам убежденията си.

Мисля, че чичо Рас долови част от тези думи, защото, след като изпрати гостите, той ме изгледа малко особено и промълви, че продължавам да съм загадка за него — една „истинска кутия на Пандора След което добави и няколко не толкова любезни думи, въпреки че явно не целеше да ме обиди. А накрая заяви, че се учудва защо татко примира по Ети, след като има и друго, не по-малко ценно съкровище.

13 февруари 1865 г.

Сутринта, по време на закуската, чичо Рас, който обичаше да скача от тема на тема, изведнъж ме попита кой е най-щастливият миг от детството ми. Но нещо в начина, по който ми зададе въпроса — седнал на масата с потъмняло лице и тъжен, насочен към прозореца поглед, — подсказваше, че вероятно мисли за собствения си твърде самотен ергенски живот. Аз обаче приех въпроса в буквалния смисъл и направих опит да дам изчерпателен отговор.

С особена радост се върнах към детските си години и неговите гостувания в Даун Хаус, когато ние се катерехме по коленете му и по цял ден го следвахме като кученца.

Особено приятни бяха спомените за безкрайните истории, свързани с изумителните му приключения в Африка и Индия, които илюстрираше с майсторски рисунки на дяволи, маймуни и шимпанзета, излизащи с удивителна бързина изпод дългите му пръсти. Забелязах, че думите ми го ободряват, и продължих в същия дух: описах съвместното ни пътуване до Лондон, където посетихме Световното изложение, макар че за голяма част от него научих по-късно, а единственият ми спомен си останаха огромните тълпи, които ме плашеха и ме караха отчаяно да стискам ръката му. Описах спомените си от посещенията ни в Зоологическата градина, където най-много ми харесаха мързеливият хипопотам и облеченият в детски дрехи орангутан от “Менажерията на Уомуел”.

— Прекрасно! — ентусиазирано възкликна той, но аз останах с чувството, че така прикрива нещо друго, което бе причина за мрачното му настроение.

Естествено, връщането в детството пробуди и собствената ми меланхолия, колкото и да се опитвах да я прогоня. Неволно се замислих за многобройните тъжни мигове, които нямаше как да компенсирам с онези, които ми бяха носили истинска радост. Най-обезпокоителното беше, че не можех да откроя причините за тези тъжни моменти, които, по дълбокото ми вътрешно убеждение, бяха много повече от радостите. Продължавайки да разсъждавам в тази посока, скоро стигнах до заключението, че те имат връзка с многобройните болести на татко, които бяха наситили цялата къща с тежкия мирис на страдание и смърт.

14 февруари 1865 г.

Една от причините за бедите ни със сигурност беше смъртта на мъничката Ани преди четиринайсет години. Не мога да твърдя, че имам ясни спомени от нея, тъй като по онова време съм била само на четири. Но при нужда винаги успявам да извикам образа ѝ в съзнанието си — нежно десетгодишно момиченце с алени устни и златисти къдрици. Казаха ми, че така и не успяла да се възстанови след скарлатината, която повалила всички момичета в семейството едновременно. Страдала много в продължение на седмици, най-вече по време на водните процедури в Молвърн. Татко не се отделял от леглото ѝ, но отказал да отиде на погребението ѝ — нещо, което намирам за много странно. Всичко това научих от леля Елизабет, а не от родителите си, които никога не говореха за Ани и за нейната смърт.

Ние, Дарвинови, винаги сме били заплашени от преждевременна смърт. Невръстната Мери, не по-голяма от катеричка, не успяла да навърши дори една година, а малкият Чарлс Уеъринг не доживял до две. Всяка неделя на път за църквата минаваме покрай надгробните им плочи. После идва ред на дядо Робърт, бащата на татко. Още едно тъжно събитие. Татко и до днес съжлява, че пристигнал в Шрусбъри твърде късно и не успял да присъства на погребението на човека, благодарение на когото станал това, което е днес.

Ние сме като бедната ни кралица Виктория, която изгуби любимия си Албърт преди четири години, но според мълвата продължава да носи траур и всяка сутрин приготвя дрехите му за деня.

Макар че никой не споменава името на Ани, присъствието ѝ се усеща навсякъде. Преди няколко години открих кутията ѝ с моливи на дъното на някакъв сандък и от време на време, когато съм сама, я изваждам. Изработена от хубав бук, тя съдържа кремав бележник с розови ръбове, пликове в същия цвят, няколко дървени писалки със стоманени писци, комплект гъши пера и нож за хартия със седефена дръжка. Има още бучка червен восък и лепенки в отделна кутийка, на която пише „Може ли?“ и „Бог да ви пази“. Върховете на перата още носят следи от мастило. Стиснала някое от тях между пръстите си, аз си представях, че съм Ани, която замислено ги топи в мастилницата, подбирайки словата, предназначени за един или друг човек.

Загубата на Ани сломила татко, въпреки че смъртта съвсем не бе рядък гост в семейството. По неизвестни причини той смята, че лично е виновен за нея, приема я като Божие наказание. Спомням си, че Ети ми е разказвала за миговете, в които е писал дългото си траурно слово сред горчиви ридания. Според нея изражението на лицето му носело

отпечатъка на дълбока вина.

Това не било първото му самобичуване. Няколко години по-рано мама, обзета от силна набожност, му написала писмо, в което изразявала дълбоко съжаление от пренебрежението му към религията. Предупредила го, че ако не се върне към Бога, никога няма да получат благословия за блажен живот след смъртта. Аз открих това писмо в чекмеджето на бюрото му, скрито най-отдолу, но очевидно препрочитано от време на време. Веднъж останах незабелязана в кабинета и го видях как крачи развълнувано напред-назад и си мърмори под носа: „Ех, ако знаеше причината! Само да знаеше!“ Дълго време тези думи бяха загадка за мен.

Доста по-късно го попитах кога и защо е изгубил вярата си. За момент бях убедена, че причина е била смъртта на Ани. Но отговорът му безкрайно ме изненада. Той вдигна ръце, закова очи в моите, а после тихо промълви: „Беше много, много отдавна. Бях на борда на „Бигъл“, бях още млад. Но това е всичко, което ще ти кажа. “

15 февруари 1865 г.

Скришно взех от чичо една книга, по която е полудял цял Лондон. И бързо разбрах защо. Това е малко томче, което съдържа една-единствена поема, наречена „Пазарът на таласъмните“. На моменти доста страшничка, особено при описанията на малките зли духове, тя ми донесе дълбоко духовно удовлетворение, най-вече с моралното послание, което се съдържаеше в нея. Предполагам, защото всичко, което завършва добре, е добро. Намерих книжката на масичката от палисандрово дърво в салона на чичо Рас и я отнесох в стаята си без разрешение. Той изобщо не попита за нея и аз силно се изкушавам да я задържа. Толкова е тънка, че спокойно мога да я скрия в кутията на Ани.

16 февруари 1865 г.

Днес се прибрах в Даун Хаус. Валеше като из ведро и полата ми стана вир-вода, докато тичах от каретата към входа. Но когато се озовах вътре, с облекчение открих, че ме чакат по-добри новини: всичко беше простено и забравено. Мама ми поднесе чаша чай, а татко прекъсна партията бiliarд с Парслоу и ми предложи една игра на табла. Позволих му да ме победи и той беше толкова доволен, че май изобщо не се досети за малките ми номера.

Все така трудно обуздавам любопитството си. Още същия следобед реших да хвърля едно око на образците, които татко беше изпратил у дома от борда на „Бигъл. Не ни беше забранено да ги разглеждаме, а и те са пръснати на най-различни места из имението. Цял куп от тях открих в някакъв дълбок шкаф в оранжерията, където татко правеше опити с онази ужасно воняща росянка, която ядеше насекоми (беше научил растенията да се хранят със сурово месо и те с удоволствие го правеха). Открих нещо странно. Голяма част от образците представляват кости и раковини с надлежно прикачени етикети, надписани с неговия почерк. Но имаше и такива, които носеха инициалите Р.М. Това ми се стори доста странно, но не посмях да го попитам какво означават буквите.

Джеми Бътън се настани на голямата маса редом с Чарлс и се наведе да разгледа картинките на леопарди, змии и други животни в учебника по естествена история, разтворен пред него. Когато разпознаеше някое от тях, той изпискваше от удоволствие и протягаше дебелото си кафяво пръстче да го докосне.

— Аз познава това. Аз виждал в моя родина — кискаше се той, след което вземаше книгата и я приближаваше до очите си, сякаш искаше да я подуши.

Чарлс се смееше заедно с него. Нима наистина иска да помирише този щраус? В такива моменти неволно се питаше дали любознателността на Джеми е инстинктивна — нещо, което бе усвоил в предишния си, примитивен начин на живот, където едва ли щеше да открие начин за нейното приложение, — или се дължи на многобройните чудеса, с които се беше сблъскал в цивилизования свят. Възможно ли е човек просто да хване за ръка един дивак с прилични заложби и да започне да го учи като малко дете? И докъде би стигнал така? Несъмнено някъде около нивото на едно дванайсетгодишно английско момче, не повече.

По всяка вероятност ученият у Чарлс страдаше от липсата на образци за изследване и това беше причината да бъде заинтригуван от тримата индианци ямана. Макар и болен, той все по-често търсеше тяхната компания и наблюдаваше реакциите им по отношение на малкия свят на кораба. Те не бяха новаци в този свят, тъй като бяха прекарвали почти осем месеца на борда на „Бигъл“ при завръщането му у дома преди две години. Маскираха объркването си с привидна летаргия, прекарвайки по-голямата част от времето си под палубата. Качваха се горе само при спокойно море, винаги по залез-слънце, което явно ги привличаше по някакъв тайнствен начин. Изглеждаха много странно, облечени от горе до долу в английски дрехи, вперили облещени очи в потъващия зад хоризонта оранжев диск, който огряваше черните им лица с последните си лъчи.

В подобни мигове Чарлс имаше впечатлението, че лустрото на цивилизацията бавно изчезва и те се завръщат към дивата си същност.

С изключение на Джеми. Той беше различен от другите двама: Фуегия Баскет — жизнерадостното, но доста тъпо 11-годишно момиченце, и Йорк Минстър — мрачен и недодялан мъжага на двайсет и пет-шест години. И тримата бяха получили английски имена веднага след като ги бяха пленили. Това на Джеми Бътън се беше родило от обстоятелствата при залавянето му. Фицрой го беше прибрал от кануто на някакъв старец, на когото, обзет от внезапен пристъп на чувство за справедливост, беше подхвърлил седефено копче от куртката си. Затова го кръстили Бътън. Копче.

Чарлс беше осведомен, че Джеми е от друго племе. То обитавало високите планини, а представителите му били с по-дребен кокал и по-развит ум и възприемали себе си като по-напреднали и по-просветени от останалите. Според думите на Фицрой момчето много страдало през първите си дни на борда. Другите двама туземци му се подигравали и го преследвали, наричайки го „япу“, което по всяка вероятност означавало враг. Макар че проявяваше безспорен интерес към ямана, отношението на Фицрой към пленниците беше озадачаващо безразлично. От време на време ги наричаше „яху“ — като нечистоплътните диваци от „Пътешествията на Гъливър“.

Джеми продължаваше да разглежда картинките, а Чарлс внимателно го изучаваше. Беше истински денди с белите си ръкавици и вталения фрак, които изглеждаха доста необичайно

на борда. Постоянно крачеше напред-назад и се оглеждаше във всяко огледало; държеше яката му да бъде ослепително бяла и тичаше долу да си лъска ботушите в момента, в който забележеше петънце по тях. Когато го подкачаха за контешките му навици, той вирваше нос и отвръщаше: „Ти много шегуваш.“

Чарлс не знаеше какво да мисли за него. Беше умен, но сдържан. Понякога проявяваше гордост, друг път се държеше като истински подлизурко. Английският му беше изпъстрен с чудати изрази. Когато някой от моряците го питаше как се чувства, той се усмихваше широко и отвръщаше: „Крепко, сър, никога не бил по-добре.“ В други случаи просто се правеше, че не разбира. Държането му към другите двама често граничеше с грубост. Към Фуегия Баскет се отнасяше като към представител на по-нисш животински вид и това дълбоко разстройваше Йорк Минстър, който я възприемаше като своя съпруга. Джеми виждаше далеч по-добре от всички англичани на борда. Често засичаше нещо на хоризонта преди моряците, а веднъж — когато готвачът отказа да му даде допълнително парче пудинг — откровено заплаши: „Аз види френци кораб и няма каже!“

Чарлс използваше научните си инструменти, за да го изследва. А индианецът умираше от удоволствие да наднича през микроскопа, подложил под окуляра косми или парченце марля. Веднъж за малко не се преби, подскачайки от ужас, когато буболечката, открита между дъските на палубата, изведнъж помръдна с крачета. По всичко личеше, че се чувства горд от специалната си връзка с Чарлс, а той от своя страна беше силно озадачен от факта, че туземецът явно смяташе, че науката може да ги сближи. Или „неиката“, както я произнасяше Джеми, без да става ясно дали изобщо има представа за едно толкова абстрактно понятие.

Момчето рязко затвори книгата и го погледна право в очите — един доста необичаен жест. Изглежда, беше стигнало до някакво решение или искаше да каже нещо важно.

— Аз заведе тебе в моя родина. Ти трябва видиш мой народ. Трябва поговориш с мъдри хора. Много неика, много разговор.

Чарлс беше трогнат и малко развеселен. Не можеше да си представи как седи в компанията на голи тъмнокожи мъже и обсъжда с тях проблеми от висшите сфери на знанието.

— С удоволствие — кимна той.

След което Джеми добави, че не бива да вземат със себе си Йорк Минстър и Фуегия Баскет.

— Йорк лош човек — промърмори той, докато вървеше към вратата. — Цяло негово племе лоши хора.

На прага спря, обърна се и започна да прави странни жестове със зловеща усмивка. Ръцете му се търкаха перпендикулярно на бедрата, сякаш ги режеше, а след това се пъхаха в широко отворената му уста. Едва няколко секунди след като Джеми си отиде, Чарлс разбра какво иска да му каже: племето на Йорк Минстър практикува канибализъм.

* * *

Един следобед, излегнат на канапето на Фицрой с книгата на Хумболт в ръце, той случайно дочу част от разговора между капитана и Уикам, спрели се пред каютата.

— Длъжен съм да ви предупредя, че той няма да изкара докрай пътуването, сър — каза помощникът. — Ще изчезне в момента, в който стигнем някаква суша.

Чарлс напрегна слух да улови отговора на капитана, но такъв не последва. Беше убеден, че говорят за него, и в душата му нахлуха противоречиви чувства. Първата му реакция беше да обвини Уикам в лъжа, тъй като беше твърдо решен да завърши плаването и да спечели уважението на Фицрой. После си представи пълноценния и интересен живот на сушата и решителността му започна да се топи. Наистина би могъл да обърне гръб на тежкото и продължително пътуване по море, още повече че двамата отвън явно това и очакваха.

Плаването му поднасяше единствено изпитания. През последните десетина дни не можеше да поема никаква храна, с изключение на стафиди и сухар. Дори изисканата вечеря в компанията на капитана отиде зад борда. Бързо отслабваше и имаше чувството, че съвсем скоро ще стане кожа и кости. А когато корабът мина покрай остров Мадейра, любимото място за почивка на толкова много негови сънародници, той не намери сили дори да се надигне и да погледне.

Фицрой влезе при него именно в този момент. Изглеждаше доста притеснен и това потвърди подозренията на Чарлс, че тъкмо него са обсъждали.

— Знаеш ли къде трябва да бъдем утре на разсъмване? — извика с пресилена бодрост той. — В Санта Крус! По мое мнение най-прекрасното пристанище на света! Островърхи кули и камбанарии на фона на заснежени планински върхове. Божествена красота!

През нощта, мятайки се в койката под звучното хъркане на Кинг, Чарлс се загледа в звездите, които надничаха през люка. Много му липсваха полегатите зелени хълмове на Шрусбъри. Сърцето му потръпна от копнеж, чак душата го заболя. И решението беше взето: ще слезе в Санта Крус, а корабът да върви по дяволите. Явно не беше създаден за морски живот — и това нямаше нищо общо със силата на волята и духа. Причина за всичко беше проклетият му стомах, нищо друго.

На следващата сутрин „Бигъл“ пусна котва в пристанището. Чарлс излезе на палубата и с наслада напълни дробовете си с мекия солен въздух. Пред очите му се разкри великолепна гледка. Над града се издигаха стръмни зъбери с вулканичен произход, покрити със свежа зеленина. Къщите бяха боядисани в бяло, жълто и червено. Над обществените сгради се вееха испански знамена, по кея сновяха конски впрягове.

Към борда се приближи лодка с представители на английския консул, последва кратко съвещание. Броени минути по-късно Фицрой се оттегли с разстроено лице. Новината беше неприятна — оказа се, че ако слязат на брега, трябва да останат под карантина в продължение на дванайсет дни.

— Карантина ли? — смаяно попита Чарлс. — Защо? Какви болести върлуват тук?

— Не тук, а в Англия — отговори капитанът. — Страхуват се, че можем да пренесем холера.

Джеми Бътън, който се мотаеше наблизко, чу този разговор и на лицето му цъфна доволна усмивка. Очевидно разбираше, че англичаните трудно понасят всякакви намеци за несъвършенство на собствената си родина.

Вдигнаха котва и се върнаха в открито море.

* * *

Животът на борда на „Бигъл“ значително се подобри, след като се насочиха на юг, към островите Зелени нос. След навлизането в топлите тропически води вълнението видимо

намаля. Утринното слънце сияеше ярко на синьото небе, а вечер потъваше в океана като огромно оранжево кълбо. Лунните отблясъци трептяха по водната повърхност.

Чарлс започваше да оценява красотата на корабния ритъм. Обичаше да гледа как моряците се катерят по мачтите — понякога само неясни сенки на фона на огромните платна. Нощем се наслаждаваше на плисъка на вълните и шумоленето на опънатите платна.

Екипажът започна да го нарича „Филос“ — съкратено от философ, имайки предвид страстта му към естествените науки. Прякорът бързо се наложи вероятно защото реши проблема на хората, които не знаеха как да се обръщат към един представител на висшата класа без официален статут на борда.

Физическото му състояние бавно започна да се подобрява. Този факт възроди надеждите му и дори му позволи да се залови с някаква работа. Измайстори специална мрежа за планктон с размери метър на метър, прикрепи я към обръч от жилава пръчка и я пусна зад кърмата. Само два часа по-късно я изтегли на палубата и със задоволство установи, че разполага с многобройни форми на морския живот, включително медуза и португалски боец, който опари пръстите му.

— Не биваше до го пипаш — обади се Маккормик, неусетно изникнал зад гърба му. Чарлс отклони предложението му за помощ и направи опит да не реагира на киселите стомашни сокове, надигнали се в устата му. Погледна го и поклати глава. Този бездушен човек можеше да оцени радостта от находката точно толкова, колкото и ловджийското ми куче, рече си той. Нима е възможно да му обясни особената привлекателност на естествените науки?

— Само погледни тези същества! — възкликна той. — Толкова ниско в стълбицата на природата, но въпреки това с такива съвършени цветове и форми! — Гласът му потрепна от възмущение. — Човек неминуемо се пита защо е била създадена такава красота за такива незначителни цели.

Маккормик го изслуша със зяпнала уста, после му обърна гръб и се отдалечи.

* * *

След по-малко от седмица „Бигъл“ пусна котва в залива на Порто Прая. Изправен в гребната лодка, Чарлс с разтуптяно сърце гледаше приближаващия се бряг. Най-послед щеше да стъпи на твърда земя! Но когато няколко минути по-късно това се случи, той с изненада откри, че не намира почти никаква разлика. Твърдата земя не му предложи така дълго чаканото облекчение. Вероятно най-накрая бе победил морската болест.

Двамата с Фицрой изпълниха официалните си задължения, посещавайки първо португалския губернатор на острова, а след това и американския консул. После Чарлс тръгна на обиколка из града. Мина покрай чернокожите войници с дървени оръжия, проби си път между орляци босоноги деца с шоколадова кожа, край които спокойно грухтяха прасета и пасяха кози. А когато и последната къща остана зад гърба му, най-послед се озова в тропическия рай, за който разказваше Хумболт.

В лицето го удари горещ и влажен въздух. Над непознати храсти с прекрасни цветове жужаха непознати насекоми. Пищната растителност, нечуваните досега птичи песни, плодните дървета и лози, през които с мъка пробиваха лъчите на слънцето — тази екзотична красота накара сърцето му да запее. Беше мечтал за нея със страстта, с която слепецът

мечтае за дневната светлина.

На другата сутрин двамата с Фицрой хванаха греблата и се насочиха към остров Кейл, продълговата ивица от вулканични скали. Чарлс разгледа геоложките образувания и претърси приливните езерца, които гъмжаха от интересни образци, включително един октопод, който, за огромно негово удоволствие, побърза да смени окраската си. Когато се върнаха на кораба, той подаде кошницата си на първите ръце, които се протегнаха да му помогнат, без да си дава сметка, че те принадлежат на самия Маккормик. Корабният лекар ѝ хвърли бегъл поглед, тръшна я на палубата и го измери злобно. Но Чарлс беше прекалено развълнуван, за да му обърне внимание, и се залови за работа. Направи дисекция на част от находките, а други пусна цели в съдове със спирт, за да ги изпрати у дома.

Три дни по-късно, обзет от пристъп на великодушие, той покани Маккормик да го придружи във вътрешността на острова. Докторът изненадващо прие, въпреки че все по-трудно криеше завистта си от разрастващата се колекция на Чарлс, която съхнеше на палубата.

Но едва тръгнаха, Маккормик взе да се оплаква от жегата. За да го разсее, Чарлс започна да му разказва за интересно геоложко образувание, което беше открил на остров Кейл: хоризонтална бяла линия, пресичаща отвесна скала на около десет метра над земята. Проучване отблизо бе разкрило, че чертата представлява силно компресиран пласт от мидени черупки и корали — факт, който доказваше, че някога тук се е намирало океанското дъно. Но какво го беше вдигнало толкова нависоко? Зададе този въпрос на глас, тъй като беше предназначен за Маккормик.

Докторът свали шапката си и избърса потта от челото си. След което заяви, че отговорът е очевиден.

— Някога там е било дъно, но впоследствие водата се е оттеглила.

— Целият океан? — скептично го погледна Чарлс. — Сами по себе си вулканичните острови не са толкова стари, че да допускат подобно обяснение.

— Тогава какво друго може да е?

Чарлс изложи накратко теорията си, опирайки се на Лайъл. Според нея скалата бе изхвърлена във въздуха от някаква могъща сила в основата ѝ. А слойт раковини е бил относително стабилен, което предполагаше, че движението на кората е било постепенно и плавно нарастващо.

Маккормик изпадна в ужас.

— Земята се вдига във въздуха?! — почти изкрещя той. — Като катапулт или как? Това са глупости, които най-вероятно си чул от побратимите ти еретици от Кеймбридж! — Замълча за момент, после мрачно добави: — Сигурен съм, че ако бях получил възможност да разгледам въпросния остров, щях да намеря много по-достоверно обяснение на явлението, за което става въпрос.

И двамата се намръщиха. Не си проговориха в продължение на петнайсет минути, докато не се натъкнаха на огромен баобаб, чийто дънер с диаметър над пет метра беше покрит с непонятни знаци, издялкани дълбоко в кората. Седнаха под него и отпиха вода от манерката, която Чарлс носеше на дълъг ремък през рамото си.

— Предполагам, знаещ, че капитан Фицрой е на твоя страна — внезапно рече Маккормик.

— На моя страна ли? В какъв смисъл?

— Хайде, стига. Нали вечерята заедно? Четеш в каютата му, придружаваш го по време на експедициите. Как бих могъл да се конкурирам с теб при подобни обстоятелства?

— Не знаех, че се конкурираме.

— Безспорно си наясно и с друго: той ме наруга. Преди пет дни ме дръпна настрана и ме направи на нищо, защото съм те разстройвал и съм си позволявал да се сравнявам с теб по отношение на научната работа. — Маккормик прехапа долната си устна, но Чарлс не разбра дали от яд или от разкаяние. — Все пак ще те помоля за една малка услуга — проговори след дълго мълчание той.

— Казвай.

— Ще ми позволиш ли да изпратя няколко свои образци с твоята пратка? Виждам, че трупаш огромни количества, и ми е трудно да си представя, че ще ми отделиш малко пространство. Преди да подпиша договора, вярвах, че това плаване ще ми даде възможност да направя име като колекционер.

Чарлс се замисли. Не искаше да се обвързва с обещание, за което по-късно можеше да съжالياва. Но печалното изражение върху лицето на Маккормик пробуди християнското му милосърдие. Плесна го по рамото и с престорена сърдечност извика:

— Разбира се! Но те предупреждавам да не прекаляваш.

— Естествено.

Напрежението помежду им бързо се стопи и те започнаха да спорят за размерите на баобаба. Чарлс заяви, че дървото е доста високо, докато Маккормик беше на обратното становище, твърдейки, че то само изглежда такова благодарение на внушителната си обиколка, която пречела на нормалните възприятия. В крайна сметка се хванаха на бас.

* * *

Няколко дни по-късно стана инцидент, който разстрои Чарлс повече от всичко преживяно до този момент. Все още спазвайки примирието, двамата с Маккормик решиха да излязат на разходка. Прекосиха равно като тепсия плато и стигнаха до Флаг Стаф Хил — издаден в морето нос, забележителен главно с пустошга наоколо. Северно от него започваше стръмна и тясна клисура, спускаща се седемдесет-осемдесет метра надолу. След кратък оглед откриха и едва забележимата камениста пътека, водеща към дъното ѝ.

Долината, в която се озоваха, представляваше затворен свят с буйна растителност. Навсякъде пълзяха диви лози, дърветата бяха пуснали корени направо от отвесните каменисти стени, покрити със сочни пълзящи растения. Обезпокоени от прищълците, над главите им пляскаха с криле ястреби и гарвани и от време на време безстрашно се спускаха право към тях, издавайки заплашителни крясъци. Някаква птица излетя от скритото си гнездо под краката им и се стрелна към синьото небе.

Чарлс бе обзет от необичайна нервност. Имаше чувството, че се спускат в леговището на опасен звяр. Не беше суеверен, но опитите му да се отърве от неприятното усещане бяха безуспешни. После Маккормик, който пръв стигна до дъното на клисурата, изведнъж извика приглушено. Чарлс се затича нагам и го видя закован пред купчина кости, част от които все още бяха покрити с изгнило месо.

— Предполагам, че са кози — промърмори Маккормик. — Което означава, че наблизо се крие голям хищник.

Решиха да огледат околността. Чарлс извади пистолета си и тръгна покрай едната стена на клисурата, а Маккормик — покрай другата. В един момент Чарлс чу някакъв шум и рязко се обърна. Маккормик беше на не повече от три метра разстояние и се прицелваше с пушката си в него. Изражението на лицето му издаваше хладна пресметливост.

— За бога, човече! — извика Чарлс и уплашено се вгренчи в дулото, насочено към гърдите му.

В следваща секунда пушката се измести встрани и гръмна, почти едновременно с някакво шумолене зад гърба му. Чарлс светкавично се обърна и мярна нещо шарено, което се стрелна към някаква пещера и изчезна. Реши, че е заден крак на едро животно, най-вероятно пантера.

Забързаха по обратния път и когато стигнаха на открито, Чарлс изпусна въздишка на облекчение. Имаше усещането, че се е разминал на косъм със смъртта, без да е наясно кой беше причинителят — животното или човекът.

На следващия ден към баобаба се насочи цяла експедиция. Фицрой направи двойно измерване на дървото с помощта на джобния си секстант, а след това се покатери на върха и пусна тънко въженце. И двата метода доведоха до едно и също заключение: дървото изобщо не беше толкова високо, колкото изглеждаше. За да го потвърди, Фицрой прибягна до малка скица, а сияещият Маккормик направи цяло шоу, като си поиска парите от облога още там, на място. Докато ровеше в джоба си за монета, Чарлс отново забеляза хладния поглед на врага си.

Но безпокойството му нарасна още повече след онова, което се случи по-късно. По обратния път към кораба Маккормик се изравни с него и с престорена дружелюбност подхвърли:

— Между другото, вчера успях да отскоча до остров Кейл и открих скалата, за която ми спомена. Наистина е много интересна. Теорията ти за произхода ѝ май ще се окаже вярна.

Чарлс остана изненадан от това признание.

— А забеляза ли, че раковините в нея са идентични с тези на брега? — небрежно подхвърли Маккормик.

Чарлс не беше забелязал нищо подобно и вероятно по тази причина предпазливо попита:

— И какво от това?

— За мен означава, че геоложката активност, която е предизвикала издигането — земетресение или някакво разместване на земните пластове, — вероятно е относително скорошна.

— Значи сега е мой ред да те поздравя — промърмори Чарлс и докосна шапката си. — Защото заключението ти несъмнено е вярно.

Тези думи бяха доста по-любезни от мислите в главата му. Този тип съвсем не е глупав, рече си той. Схваща бързо, а още по-бързо разширява познанията си. Трябва да взема мерки, иначе ученикът като нищо ще задмине учителя си.

* * *

След двайсет и три дни на островите Зелени нос — време, достатъчно на Фицрой да определи прецизно географското им положение, „Бигъл“ вдигна платна и продължи

пътешествието си на юг. Температурата на въздуха се покачваше с всеки изминал ден. Все още в плен на морската болест през по-голямата част от денонощието, Чарлс беше принуден да ограничи движенията си до минимум. Сподели с Кинг, че се чувства като „задушен в разтопено масло“.

Отбиха се за кратко на остров Сейнт Пол край бреговете на Бразилия, където попълниха запасите си от храна и питейна вода. Фицрой и Чарлс се качиха в лодката и направиха една чудесна разходка покрай брега. Птиците бяха толкова кротки, че им позволяваха да се разхождат между тях, а дори и да ги вземат в ръце. Към брега се насочи втора лодка, в която се беше настанил и Маккормик, но капитанът им направи знак да се връщат. Моряците се насочиха към пристанището и започнаха да ловят риба, размахвайки гребла, за да прогонят бързо появилите се акули.

След което „Бигъл“ най-сетне достигна екватора. Както можеше да се очаква, Чарлс се беше наслушал на какви ли не истории, свързани с древната церемония, най-общо наречена „пресичане на линията“. Но никой на борда не казваше нищо конкретно, дори напротив — повечето изпитваха нескрито удоволствие да го държат в неведение, говорейки с недомлъвки, наситени с елементи на тайнственост и заплаха. По тази причина той се оказа неподготвен за датата 16 февруари, когато, в компанията на още трийсет и двама „новаци“, изведнъж се оказа затворен в трюма, потънал в мрак и непоносим задух. Бе успял да хвърли кратък поглед към палубата и бе останал с впечатлението, че всички май наистина са полудели: облечен като бог Нептун, с тога и тризъбец, Фицрой председателстваше сборище от полуголи и изрисувани с боя мъже, които изпълняваха дивашки танц под звуците на флейти и тъпани.

После люкът се отвори и при тях слязоха четирима от помощниците на Нептун. Насочиха се право към Чарлс и го сграбчиха за ръцете и краката. Съблякоха го гол до кръста, завързаха очите му и го качиха на палубата. Въздухът ехтеше от крясъци, а палубата се тресеше от тропот. Започнаха да го обливат с кофи вода — толкова много едновременно, че му беше трудно да диша. Привързаха го за мачтата, намазаха лицето му с катран и боя, след което го „обръснаха“ с парче ръждясала ламарина. Усещането беше ужасно, тъй като ламарината късаше цели парчета от брадата му. След което — вероятно по сигнал на Фицрой, тялото му беше обърнато с главата надолу и потопено в платнище с морска вода. Единият от двамата му мъчители беше особено груб и почти не му позволяваше да си поеме дъх. Натискаше го под водата толкова дълго, че когато най-после го извадиха, от устата му излетя плътна струя вода, като от кит, който си играе. Посвещаването — един от най-противните ритуали в живота му — най-после приключи.

Подхвърлиха му някаква кърпа да се подсуши. Дъските на палубата бяха толкова хлъзгави от солената вода, боята и сапуна, че той се принуди да се вкопчи в страничния парапет. Остана там, за да наблюдава останалите. Това му даде възможност да се увери, че повечето от тях бяха третирани доста по-зле, с изключение на последния. Беше наистина жестоко. После осъзна, че единият от мъчителите е Маккормик. Ръцете му блестяха от пот.

През нощта усети, че най-после е прекосил Рубикон. Вече беше убеден, че екипажът го е приел, че е един от тях. Винаги бяха посрещали с овации всеки точен изстрел, с който сваляше някоя стрелнала се над палубата морска птица, а сега ръкопляскаха и се смееха, когато изтичваше да види делфините, съпровождащи кораба.

Изправен на носа, Чарлс с наслада вдишваше топлия вятър. В един момент вдигна глава и потърси Южния кръст. И изведнъж си даде сметка, че е взел своето решение, без дори да го

осъзнава. Нямах да прекъсне пътуването и щеше да остане на борда на кораба на негово величество „Бигъл“ независимо от това, което го чакаше в бъдещето. Щеше да остане до края. На света просто нямаше по-желано място от палубата на този забележителен 30-метров плавателен съд с десет оръдия на борда и 74-членен екипаж, чиито качества беше започнал да цени и уважава. Е, с изключение на един...

Хю си даваше сметка, че колкото повече чете дневника на Лизи, толкова по-загадъчен става той. Защо Дарвин се бе държал толкова странно? Защо бе напуснал масата в момента, в който се бе споменало прословутото словосъчетание „естествен подбор“? И какво означаваха думите за Алфред Ръсел Уолас, които си бяха разменили Хъксли и Лайъл? Те ставаха особено любопитни на фона на останалото в историята, а именно факта, че Уолас е приел със странно примирение да бъде третиран като младши съавтор на теорията за еволюцията и по единодушното мнение на учените да бъде „луната, обикаляща около слънцето Дарвин“. Но новата информация, съдържаща се в дневника на момичето, предполагаше точно обратното. Уолас бе създавал проблеми с „високомерното си поведение“ и открити заплахи. А Лайъл и Хъксли се бяха обединили срещу него. Истина ли бе всичко това? Откъслечните клюки, достигнали до ушите на едно младо момиче, едва ли можеха да бъдат основа за радикално нов и различен анализ на хората в обкръжението на Дарвин.

Заспа, без да дочете дневника. Събуди се късно и хвана такси до Кингс Крос, откъдето взе метрото за Южен Кензингтън. Прекоси Кромуел Роуд, бутна вратата от ковано желязо и пое по извитата пътека, водеща към внушителната сграда на Природонаучния музей.

Очите му с удоволствие опипаха изящната фасада от ръчно изработени тухли, а съзнанието му се наслади на особената ирония на ситуацията: блестящият анатом Ричард Оуен бил толкова заслепен от собствените си амбиции, че не успял да оцени очевидната истина в теорията на Дарвин и Хъксли. Превърнал се в техен заклет враг, подигравал се с твърденията им, които в крайна сметка не са подлежали на емпирична проверка. В качеството си на директор на отдела по естествена история към Британския музей изработил архитектурните планове на този великолепен храм на науката, а след това събрал и средствата за неговото построяване. Въпреки това името му не бе гравирано никъде, нямаше дори паметна плоча. А през 2002 година към него бе залепена седеметажна пристройка, която бе станала дом на зоологията, наречен „Център Дарвин“.

Смайващо е как този човек винаги се е смял последен, помисли си Хю.

В огромното фоайе няколко деца гледаха с отворени очички огромния тиранозавър рекс. Централното стълбище стигаше до мецанина, където се разделяше на няколко симетрични пътя. Под високите сводове разговорите отекваха далеч. Хю използва телефона на рецепцията, за да се свърже с административния отдел. Насреща се оказа служител, отговарящ за връзките с обществеността, който го свърза със съответния помощник-куратор.

Младата жена на име Елизабет Фалоус стана иззад бюрото, отрупано с книги и котешки скелети, и сърдечно разтърси ръката му. Закима енергично, а черният ѝ бретон затрептя в такт. Каза, че е изключително щастлива от възможността да го разведе из музея. Понесе се бодро напред, декламирайки през рамо като туристически гид.

— Нарича се „спиртна колекция“, защото образците се съхраняват в денатуриран спирт, за да се предотврати тъканната деградация. Състои се от 450 000 стъкленици, включително 25 000 с планктон.

Влязоха в нещо като въздушен шлюз и вратата зад гърба им се заключи автоматично. Няколко секунди по-късно тази отпред щракна и се отвори.

— Контрол на температурата — отвърна на въпросителния му поглед Фалоус. — В залата поддържаме под 13 градуса по Целзий — температура, при която спиртът не може да

се възпламени. Така ограничаваме и изпарението. Специални сензори регистрират всяко разливане. Това е уникална колекция, няма друга такава по света. Първите експонати са от времето на капитан Кук, някъде от 1768-а, а дори и отпреди това.

Влязоха в хранилищата — един истински лабиринт от метални контейнери.

— Разполагаме с двайсет и два милиона образци, разположени на седем етажа. Най-голямата колекция в света. Особено се гордеем с нашите типови образци — дефиниционни архетипове, въз основа на които съответният вид е получил наименование и описание. Те са почти 877 000 и имат изключително значение. По време на войната са били тайно превозени в Съри, за да бъдат по-далеч от бомбардировките.

Хю кимна, за да покаже колко е впечатлен.

— Днес смисълът на типовите образци е изгубил своето значение — продължи жената. — Датират някъде от средата на деветнайсети век, когато съществувала истинска мания за класифициране. Господ да благослови всичките учени аматьори от онова време, които са търсили смисъла на реда в природата. Нали знаете мотото им — място за всичко и всичко на мястото си.

Но то е свързано и с религията. След като Бог е създал всеки вид и след като всички те остават непроменени, значи има смисъл да се търсят най-добрите им представители. Това било единственият начин да се решат споровете кой къде принадлежи. Откриваш някаква птичка, отваряш чекмеджето си и я сравняваш с най-добрите си екземпляри. Така веднага разбираш за какво става въпрос. На практика колекционерите документират творенията на Бога. Всичко съвпада. Няма никакви противоречия между науката и религията.

Бретонът продължаваше да подскача в ритъма на интонацията ѝ.

— Но после се появява Дарвин и обръща всичко с главата надолу с идеята си, че всяко живо същество е част от постоянно растящото дърво на живота, което има безброй разклонения. Това е причината, поради която той нарича теорията си „изменчивост на видовете“. Знаете, че до появата на „Произходът на човека“ през 1871 година той не използва думата „еволюция“.

— А разполагате ли с много образци на самия Дарвин? — попита Хю.

— Имаме хиляди. Той е експедирал у дома всичко, а не само подбрани екземпляри за съответната колекция. Разполагаме с птици и риби, влечуги и кости, яйца, черупки и тичинки — изобщо всичко, за което можете да се сетите.

Тя издърпа едно чекмедже и извади стъкленница, надписана с черно мастило.

— Ето ви един от тях. Това е риба папагал, която се храни с корали. Според теорията на Дарвин точно по този начин са се появили пясъчните плажове. — Тя се разсмя. — Е, никой не е безгрешен.

— А разполагате ли с някоя от неговите чинки? — подхвърли Хю. Имаше намерението да използва официалното название на тези птици — *Geospizinae-Darwin*, което им беше дадено в знак на уважение към ролята им, помогнала му да разбере диференциацията между видовете. Въздържа се, защото знаеше, че британската научна общност не гледа с добро око на прикачването на лични имена към научните наименования на видовете.

— От всичките 13 вида, 12 са представени тук — имаме 550 кожи, 60 образци в спирт и 10 скелета.

— Включително тези, които е събирал сам?

— Разбира се. Събрал е 31 образци, 22 от които са стигнали до музея. Задържали сме 19 от тях.

— Как са надписани те? Искам да кажа, че той ги е смесвал, нали? Чинките от различни острови са влизали в една и съща торба, което години по-късно го принудило да моли Фицрой да ги раздели.

— Лошо момче! — палаво се усмихна кураторката. — Веднага напипахте болния въпрос! По отношение на регионите нашите етикети следват най-логичните му догадки. Което в крайна сметка е най-правилното.

— Защо?

— Защото доказва, че по онова време той все още не е имал дори представа за бъдещата си теория, нали? Ако е работил по нея по време на престоя си на Галапагос, едва ли би допуснал такава елементарна грешка.

— Вероятно сте права.

— Следователно можем да заключим, че теорията се е оформила в главата му, след като се е върнал в Лондон. За това са му били нужни една-две години. Завърнал се е по нашите брегове през 1836 година, а първите му бележки в обем от 35 страници се появяват през 1842-ра.

— Но защо му е отнело цели 22 години, за да изложи всичко на хартия?

— Е, това американците наричат „въпрос за шейсет и четири хиляди долара“.

Хю последва домакинята в контролния шлюз и двамата за кратко останаха заключени в тясното помещение.

— Лично аз съм на мнение, че отговорът не е чак толкова сложен — каза тя.

— Какъв е тогава?

— Погледнете на въпроса така. Християнската религия съществувала вече около 1800 години. На него му трябвали две десетилетия, за да я обори. Това означава съотношение 90:1, което не е чак толкова лошо.

Ключалката щракна и вратата се отвори. Жената го придружи до първия етаж и спря в началото на величественото стълбище, което водеше към входното фойе. Бяха се озовали на едно ниво с динозаврите.

— Я ми кажете, разполагате ли с образци от „Бигъл“, маркирани с инициалите Р.М.? — обърна се да я погледне Хю.

— Да — кимна мис Фалоус. — Те принадлежат на Робърт Маккормик. Предполагам, че сте чували за него.

Беше чувал, но едва от тази сутрин. Преди два дни бе открил списъка на екипажа на „Бигъл“, поместен в интернет, и предвидливо си беше направил разпечатка. Той започваше с Аш Гънрум — стюард, и завършваше с Йорк Минстър — пасажер. Във влака го беше прегледал по-внимателно, търсейки съвпадение на инициалите Р.М., за да стигне до Робърт Маккормик, лекар.

— На практика са само няколко дузини — продължи жената. — Част от тях са смесени с образците на Дарвин и са изпратени тук след завръщането на кораба. Не са много, защото той прекратил пътуването си доста по-рано, в Рио, нали така беше?

— Нима?

— Да. Дарвин го е отбелязал лично, прибавяйки дори кратко описание — въпросният мъж слязъл на пристанището с папагал на рамото.

— Датирани ли са образците?

— Разбира се. Маккормик е имал научна подготовка, въпреки че не е бил особено добър в това отношение.

— А какво сочат датите?

— Всички са от първите няколко месеца, до пристигането на кораба в Рио. Не би могло да има и такива след тази дата, нали?

— Предполагам.

— Предполагението ви е правилно.

Хю усети нотка на снизхождение. Жената очевидно мислеше, че той се съмнява в думите на великия изследовател.

— Добре — въздъхна той. — А какво е станало с него?

— С Маккормик ли? О, не съм сигурна. Несъмнено е продължил да пътува, оставяйки дълги години в чужбина. Доколкото си спомням, има сведения, че е загинал при нещастен случай, най-вероятно коработушение.

След тези думи мис Фалоус разтърси ръката му за сбогом със същия ентузиазъм, с който го беше посрещнала, а кичурите на челото ѝ изиграха за последен път енергичния си танц.

— Едва ли има голямо значение — добави тя. — Искам да кажа, че Маккормик е играл второстепенна роля в тази драма.

* * *

Хю закъсня с почти двайсет минути за срещата с Бриджит, тъй като попадна в задръстването, предизвикано от смяната на караула пред Бъкингамския дворец. Когато най-сетне стигна парка и започна да си пробива път сред тълпата, той я видя облеганата на оградата до входа, облечена в прилепнала към бедрата ѝ рокля на цветя. Косата ѝ блестеше на слънцето.

Спря за миг, изненадан от красотата ѝ. Тръсна глава да прогони това чувство — не толкова защото бе омъжена, а защото някога бе годеница на брат му. В следващия миг тя го видя и с бърза крачка тръгна към него.

— Не се притеснявай — усмихна се леко изнервено Бриджит.

— Трафикът ме забави — смотолевя той.

— Така и предположих — великодушно кимна тя. — Проклетите туристи. Дай да вървим нататък. — Обърна се и тръгна по една от страничните алеи, потънала в буйна зеленина. А Хю предположи, че този маршрут е избран предварително.

— Хубав ден — каза той.

— Зарежи любезностите! — отсече тя, прогонила всички английски нюанси от речта си.

— Добре, отвратителен ден — кимна той.

— Как му викаха на онзи литературен похват, при който природата отразява съкровения ти чувства? Който се използва от Уърдсуърт и всички останали ужасни поети?

— Одухотворяване на природата.

— Точно така. Е, в случая става въпрос за обратното. Природата няма нищо общо с чувствата ми, но въпреки това аз определено се чувствам одухотворена.

— По телефона ми се стори доста разстроена.

— За което вината е твоя.

— Моя ли?

— Изведнъж се появяваш бог знае откъде. Не знаеш какво правиш и къде ходиш. Продължаваш да си обзет от натрапчиви мисли за брат си и това обърква всичко.

— Какво по-точно?

— Емоциите, глупчо. Емоциите.

Той замълча.

— Ако беше отговорил на писмото ми, вероятно можехме да запазим нормални отношения. Като си изясним случилото се от миналото, а след това го оставим там.

По онова време Хю съзнаваше, че предстои нещо такова. Сега изведнъж разбра: именно по тази причина не беше отговорил на писмото й.

Минаха покрай леха с разцъфнали цветя, извърнали ярките си чашки към слънцето. Над тях жужаха пчели, а въздухът бе изпълнен със сладостен аромат. Тази жена наистина бе обичала Кал, въздъхна той и в душата му потръпна благодарност — като при първата им среща в Париж.

— Но ти още не си го преодоляла, нали? — тихо каза той.

— Проблемът не е в това. Проблемът е там, че аз не мога да го преодолея, ако първо не го преодолееш ти.

— Откъде-накъде? Та аз не съм те виждал цели шест години! Какво общо с теб може да има животът ми?

— Много общо. Забравяш, че бяхме близки, почти като брат и сестра.

— Знам. Само след три месеца вие двамата щяхте да се ожените.

Тя отмести очи и замълча, а после каза:

— Не съм много сигурна.

— Моля? Какво искаш да кажеш?

— Виж, ти просто не знаеш някои неща. Всъщност много неща...

Млъкнаха и тръгнаха един зад друг, принудени да си пробиват път сред туристите на тясното мостче над езерото. После Хю не издържа.

— Какви неща? Какво искаш да кажеш? — Минута по-късно се изравни с нея и я хвана за лакътя. — Хей, искам да говориш по-ясно!

— Спокойно, не се вълнувай.

— По дяволите, Бриджит! Престани с проклетата си тайнственост! Ако знаеш нещо, просто го кажи!

— Там е работата, че нищо не знам — отвърна тя и отмести ръката му. — Просто си задавам някои въпроси. Адски много неща чакат своя отговор.

— Например?

— Нямах никаква представа за тях.

Приблжиха се до една свободна пейка. Бриджит седна и се извърна към езерото. По водата плуваха хартии и други боклуци. До изкуствените скали се боричкаха няколко патици. Момченце в моряшка униформа им хвърляше големи парчета хляб.

Хю мълчеше и чакаше.

— Ама че неловко, не знам откъде да започна — каза най-сетне тя. — Но трябва да знаеш, че накрая отношенията ни с Кал не бяха толкова безоблачни.

Произнесено на глас, името на брат му изведнъж придаде реалност на нещата.

— Когато пак замина за Щатите, изобщо не бях сигурна, че ще се върне. Той също. На сбогуване и двамата си дадохме сметка, че може би няма да се видим повече.

— Но нали вие бяхте решили да се ожените в Англия? — попита Хю. — Целият му живот беше тук. Искаш да кажеш, че е бил решил да го промени?

— Не съвсем. Но поведението му беше странно. Не беше на себе си.

— В какъв смисъл?

— Ти вечно си го възприемал като по-големия брат — смел и самоуверен. А той невинаги беше такъв. Имаше си своите демони.

— Казал ти е, че не е сигурен дали иска да се ожени?

— Не. Трудно му беше да говори на тази тема.

— На коя тема?

— Че е толкова объркан.

Бриджит въздъхна, отвори чантичката си и му подаде една пощенска картичка с орфани краища. На нея беше Статуята на свободата сред неестествено сини води и прекалено ярко слънце. Обратната ѝ страна беше изписана със ситния почерк на Кал.

Скъпа Б.,

Съжалявам, че не ти пиша по-дълго писмо, но просто нямам какво да ти кажа. Нищо не е решено. Не казах на татко за лабораторията. Нямам представа какво ще правя. Моля те да ме разбереш. Изживявам трудни моменти, особено нощем. Черното куче на Чърчил все още ме лае. Обичам те повече от всичко на света. Някой ден, ако имаме късмет, може би ще говорим за всичко това като за сън, по-скоро като за кошмар. Много те моля да ми простиш.

С обич, К.

Имаше и постскриптур, който го прониза право в сърцето.

Надявам се да поговоря и с Хю.

— Когато си тръгна, нещата му не вървяха — промълви Бриджит. — Напусна работата си в лабораторията, а малко по-късно катастрофира. Не беше сигурен в нищо, беше депресиран. Опита се да го скрие от мен и това почти ме разплака. Не успя да набере кураж. Мисля, че дори не знаеше какъв е проблемът — просто се чувстваше нещастен.

— Черното куче на Чърчил...

— Да. Това беше неговата дефиниция за депресията.

Хю не можеше да си представи, че Кал е бил депресиран. И че е имал нужда от него.

— А защо напусна лабораторията? — попита той. — Толкова много обичаше работата си!

— Не ми каза — сви рамене Бриджит. — Един ден просто се прибра и заяви, че не желае да ходи повече там. Били изгубили целите си и не знаели за какво работят.

— А какви бяха тези цели?

— И това не знам. Беше държавна лаборатория. За някакви изследвания в областта на биологията.

Станаха и продължиха разходката си.

— Това е... Това е невероятно — прошепна Хю. — Нямах представа, че е имал проблеми.

— Наистина ли? Нищо ли не забеляза, когато той се прибра у дома? Нищо странно или различно?

— Не. — Хю изведнъж усети, че не е напълно сигурен.

— Значи изобщо не сте разговаряли на тази тема?

Той знаеше, че въпросът ще му бъде зададен, и се страхуваше от него.

— Не. Всъщност нямахме кой знае колко време. Остана у дома само две-три седмици,

преди... преди да се случи всичко. А тогава аз не бях там. Тичах да си търся работа.

— Ясно — колебливо кимна Бриджит. — Значи така и няма да разберем.

— За проблемите му ли?

— И за тях.

Излязоха от парка. Движението в двете посоки на широкия булевард беше оживено.

Отвъд платното се издигаха внушителните сгради на държавните учреждения.

— Все някой трябва да е бил в течение — възрази той. — Колега, шеф, приятел.

— Всъщност наистина има такъв човек. Ще ти помогна, ако искаш да се свържеш с него.

Може би ще организирам някакво парти, на което да се запознаете.

— Направи го, Бриджит, моля те! Ще ти бъда много благодарен.

— Добре.

Целунаха се за довиждане и тръгнаха в противоположни посоки: Бриджит към Бъкингамския дворец, а Хю — към Трафалгар Скуеър. Той се обърна след нея с надеждата, че и тя ще стори същото и ще му помаха както когато двамата с Кал напускаха Париж. Но тя не се обърна и продължи да се отдалечава с енергична походка.

* * *

Бет вече беше седнала на една маса в дъното на „Принс Риджънт“, с гръб към огромното стенно огледало. Беше облечена с бяла фланелка, шорти и гуменки. Косата ѝ беше вдигната, малки къдрици се спускаха от двете страни на лицето ѝ. Пред нея имаше почти празна халба.

— Извинявай, че закъснях — каза Хю.

— Не си закъснял.

— Всъщност изобщо не се извинявам, а просто искам да проверя дали продължаваш да се дразниш от извиненията ми.

Той отиде на бара за още бира. Заведението беше претъпкано. Въздухът тегнеше от цигарен дим и оживени разговори. Наложил се да си пробива път с лакти, а на връщане успя да не разлее препълнените халби.

— Едно дяволче ми нашепва, че имаш доста опит в тая работа — подхвърли Бет.

— Наистина имам.

Тя се усмихна и пое чашата си.

— Как вървят нещата? — попита той.

— Имаш предвид научната ми работа? — отвърна с въпрос тя, после се усмихна. — Много добре. А твоята?

— О, не мога да се оплача.

Завесата отново се спусна. Бет се огледа.

— Питам се дали подобно заведение може да просперира в Ню Йорк.

— Абсурд. Ще фалира за броени дни. Прекалено свободни маниери и твърде силно осветление.

— Всъщност така и не мога да свикна с тукашните кръчми.

— Аз също. Но имената ми харесват — „Златна корона“, „Слонът и замъкът“...

— „Охлювът и марулята“ — добави тя. — Това ми е любимото.

— В Ню Йорк вървят баровете. Тъмно, малки чашки за по две глътки, подозрително гледащ ирландец на бара, празни столове от двете ти страни. А от джубокса Франк Синатра

пее „Ела да полетиш с мен“.

— Стига. Пробуждаш носталгията ми.

— Ако наистина искаш носталгия, ела да ти покажа нещо — рече той и я поведе към изхода. След две пресечки спряха пред входа на Америкън Пул Хол.

— Започва да ми става ясно — промърмори Бет.

Изпиха по още две бири, после започнаха да играят билиард. На третата игра заложиха по пет лири. Бет се оказа дяволски добра и спечели. Той ѝ плати в монети, които тя натика в джобчето на шортите си с широка усмивка.

После отидоха в Паркърс Пийс, седнаха на тревата и погледаха вечерния мач по крикет. Облечените в бяло мъже гонеха топката с дългите си стикове.

— Така и не я схванах тази игра — заяви Хю.

— Прилича на бейзбол, но е по-дълга и с по-глупави правила — компетентно го информира Бет.

Поговориха още малко, после навлязоха в парка и седнаха на една скамейка близо до Риджънт Теръс. Свечеряваше се.

— Разкажи ми за брака си — рече той и веднага съжали за тона, с който го каза. Прозвуча неловко и банално. „О, скъпа, искам да те опозная.“ Но той действително искаше.

— Какво по-точно?

— Не знам. Какво се обърка?

— Нима човек може да отговори на такъв въпрос?

— Опитай.

— Е, добре. Отначало всичко вървеше добре. Ново и вълнуващо. Наистина много харесвах Мартин. Беше духовит и чаровен, по-интелигентен от всичките ми познати. И най-главното, умееше да омайва по онзи загадъчен и тайнствен начин, присъщ само на британците. Нямаше книга, която да не е чел, но го показваше деликатно, в подходящия момент. Обикновено подхвърляше нещо за нея едва когато се бях опитала да му обясня основната идея, при това по далеч по-задълбочен начин.

За него аз бях американката — свежата глътка въздух, която изрича на глас онова, което другите таят в себе си. Бях започнала да се влюбвам в Англия и Мартин беше неразделна част от този процес. Прекрасни вечери, много приятели, интересни разговори. Дъждовни уикенди пред пламтящата камина и огромна купчина вестници до креслото ми. Излети в провинцията с преспиване в стари къщи, в които духа отвсякъде. Изискани маси в Оксфорд, отрупани с отлични вина. Радикални политически възгледи, наситени с отрицание и категорични оценки — за всички и всичко. Чувствах се... в сигурни ръце.

— Звучи добре — кимна Хю.

— Хубаво беше, но само за кратко. После Мартин се разболя. Започна да се държи странно. Редуваха се гневни избухвания и дълбоки депресии. От приятелите му научих, че изпада в тези състояния от години, далеч преди да го срещна. Би трябвало да остана до него — или поне си мислех така. Все още бяхме нови един за друг. Не бях истински влюбена — в смисъл, не си бях изгубила ума. Когато сключихме брак, бях убедена, че това е нормално, а любовта ще дойде с времето. Но не стана. Не успях да се влюбя в него, но в замяна на това станахме приятели. Нещата приключиха един ден на летище „Хийтроу“, пред лентата с багажите.

— Разкажи ми.

— Връщаме се от пътуване в чужбина. В продължение на цяла година непрекъснато се

карахме и в един момент се решихме на стъпката, до която прибягват много двойки в нашето положение — да се махнем някъде и там да се опитаме да изгладим различията си. Избрахме малкия остров Свети Стефан край Черна гора, отседнахме в реновирана рибарска колиба. Прекрасно място. Но скандалите продължиха и там, предизвикани и от най-дребните поводи. Мартин изпадна в едно от агресивните си състояния, после потъна в безнадеждна депресия. Един ден ме изчака да отида да плувам и потроши цялата покъщнина. Включително стъклата на прозорците. Бяхме принудени да си тръгнем. В самолета отказа да седне до мен, после се сдобрихме. Дадохме си куп обещания, но аз вече знаех, че няма да бъдат изпълнени. Когато кацнахме и отидохме да чакаме багажа, го погледнах и видях познатата физиономия с решително стиснати челюсти. И изведнъж разбрах, че нещата са безнадеждни. Поговорихме и решихме да приключим един път завинаги. Разведохме се. Стана преди две години. В момента поддържахме далеч по-добри отношения, почти приятелски. Понякога имам чувството, че никой не може да наднича в душата ми като него.

Бет замълча и го погледна в очите.

— Това е положението — въздъхна тя и прокара пръсти през косата си. — Поговорихме си за мен, сега е твой ред. Разкажи ми нещо за себе си.

— Размяна на откровения, а? — усмихна се той. — Така ли е по сценарий?

— Не се опитвай да се измъкнеш! Хайде, разказвай!

— Какво да ти разкажа?

— Ами за брат си например.

Хю я погледна. В очите ѝ се четеше любопитство, примесено с нетърпение. Той помълча известно време, не беше сигурен дали да скочи в дълбокото.

— Казваше се Кал — започна след кратко колебание той. — Беше по-голям от мен и аз го боготворях. Беше всичко, което мечтаех да бъда. В много отношения го уважавах дори повече от баща ни. Загина при нещастен случай преди шест години. Ако се бях опитал да го спася, вероятно още щеше да е жив.

Край. Най-сетне го изрече на глас.

— Какво имаш предвид? — тихо попита Бет.

— Прибра се в Кънетикът от Оксфорд. Работеше в някаква лаборатория. Беше биолог, блестящ учен, напълно отдаден на работата си. Винаги сме били много близки, но този път по неизвестни причини се почувствахме някак отчуждени. По всяка вероятност се дължеше на факта, че не се бяхме виждали няколко години. Във фаталния ден отидохме до Дяволската дупка — едно място, където плувахме като деца. Малък вир, затворен между стръмни скали и голям водопад. Намира се дълбоко в гората, на цял час път пеша. Предполагам, че искахме да възвърнем предишната си близост.

Помълча малко, пое си дъх и продължи:

— Той винаги е знаел, че плуването в близост до водопада е опасно. Никога не се приближавахме до онези скали. Бяха ни предупредили да не го правим. Вече не помня кой, но тогава знаехме, че не бива да се доближаваме. Имало нещо особено във водата. Кипи и се пени, и те тегли към дъното. Задържането на повърхността е трудно, все едно че се опитваш да увиснеш във въздуха. Говореше се, че някакво момче се удавило там, потънало като камък. Затова всички бяхме наясно, че не бива да се доближаваме до водопада.

В онзи ден двамата с Кал решихме, че трябва да отидем при Дяволската дупка, за да си спомним за доброто старо време. Беше много горещо. Взех със себе си една опаковка от шест бири. Не бяхме решили дали ще се къпем в спокойните вирове над водопада, но за всеки

случай намъкнахме банските под гащетата си. Когато стигнахме мястото, без думи продължихме нагоре. Има една малка пътечка, която върви по скалите. В един момент той забави крачка и аз се ядосах. Беше много горещо и изведнъж реших, че трябва да поплувам. Тръгнах към водата с намерението да сложа бирата да се изстудява. Кал продължаваше да върви бавно. Остана назад...

Отново спря. Спомените оживяха в главата му.

— А после... После просто не разбрах какво стана. Както си вървах, зад мен се разнесе някакъв звук, може би тих вик. Обърнах се и видях как Кал се свлича надолу по скалите. Отначало бавно, сякаш всеки миг щеше да се хване за нещо, после все по-бързо и по-бързо. Завъртя се във въздуха и падна във водата. За миг сред пръските се появи главата и едната му ръка. Ясно видях, че се бори да се задържи на повърхността. След което изчезна. Хукнах надолу, но когато стигнах до брега, нямаше какво да направя. Стоях и гледах водата. Беше тъмна, имаше малки мехурчета. Помислих си, че трябва да скоча след него, но... Но ме хвана страх. Бях сигурен, че вляза ли вътре, никога няма да изляза. Това беше. Просто го оставих да се удави. Не направих опит да го спася. Тръгнах да търся нещо. Пръчка, клон, с който да се опитам да стигна дъното. Не открих нищо. А времето течеше страшно бързо. Помня, че се запитах колко време може да издържи без въздух. Кога мозъкът спира да функционира? Едва ли му трябваше много. Спуснах се надолу по течението с надеждата, че може би ще изплува някъде. Но него го нямаше. Наоколо беше пусто, някак спокойно. Не мога да кажа колко време изтече. Не чувах нищо, дори грохотът на водопада звучеше някъде отдалеч.

После... После трябваше да мисля за връщане. Поех към шосето, където бях оставил колата си. Позвъних в полицията от първия крайпътен телефон. Те изпратиха патрулна кола. Заведох ги на мястото. Направиха кратък оглед и казаха, че им трябва подкрепления. После едно от ченгетата ме прегърна през раменете, подаде ми мобилен телефон и каза да позвъня на когото пожелае. Отдалечих се на няколко крачки навътре в гората и се обадох на татко. Помня, че докато го чаках да вдигне, гледах към върховете на дърветата и отчаяно шепнех: „Господи, как ще му кажа, как ще му кажа...“ Как можеш да кажеш на някого, че досега е имал двама синове, но вече е останал само един, защото другият е мъртъв. Какви думи се използват при такива случаи? Как да му обясня, че съм оставил брат си да умре? После той вдигна слушалката. Не помня какво му казах, но той дойде. Лесно ни намери, защото знаеше мястото. През това време там вече гъмжеше от полиция. Претърсиха дъното. И скоро извадиха Кал. Беше блед, косата му беше сплъстена на челото, тялото му изглеждаше подгизнало. Трима мъже с мъка го изтеглиха на скалата. Никой не се опита да му прави изкуствено дишане.

Това е всичко. Имах брат и той умря. Разказах ти как...

Наоколо беше тъмно. Между дърветата проблясваха фаровете на колите, минаващи по Гонвил Плейс. Бет стисна ръката му и нежно придърпа главата му към гърдите си.

— Ако не бях... Ако не се бях държал толкова хлапашки, ако не бях хукнал напред, може би... може би щях да го спася... Може би щях да го хвана, преди да падне, да го спра по някакъв начин.

— Едва ли.

Той замълча, тъй като всеки миг щеше да се разплаче. Останаха дълго така, без да помръдват.

— Знаеш ли... На никого досега не бях разказвал тази история — тихо промълви Хю.

— Всеки си има някаква тайна, казваше майка ми — отвърна Бет. — Някои могат да се

изрекат, други — не.

Той вдигна глава и се взря в очите ѝ.

— Вината не е твоя — меко рече тя. — Това е очевидно.

— Винаги съм имал чувството, че... Не знам как да го кажа... Че той беше любимец на татко. Отдалеч личеше, че Кал е по-добър от мен, във всичко. Затова истинските ми мисли през този ден, а и през всички останали бяха... — Той замълча, преглътна и с усилие добави: — Че е умрял не този син, който трябва.

— Но баща ти никога не е казвал подобно нещо, нали?

— Не. Поне не с тези думи. Но съм готов да се обзаложа, че си го е помислил.

Тя замълча за момент, после продължи:

— Може и да си прав. Някои родители наистина си имат фаворити. Възможно е дори да обичат едно от децата си повече от останалите. Но едно е сигурно: много повече деца вярват, че не са обичани достатъчно, дори и да не е така. Най-вече онези, които растат в сянката на по-голям брат или сестра. Има голяма вероятност и ти да грешиш. Освен това трябва да помислиш за безполезните страдания, на които се подлагаш. Подлагаш на тях дори и баща си. — След кратка пауза тя продължи. — Ако беше скочил във водата след брат си, вероятно баща ти щеше да остане без нито едно дете.

— Напоследък открих и други неща — задавено изрече той.

— Какви?

Кал напуснал работата си в лабораторията. Изпаднал в депресия и имал нужда от помощ.

— Струва ми се, че искаш да стигнеш до дъното на тая история.

— Да.

Станаха и тръгнаха към дома ѝ. Жълтеникавата светлина на уличните лампи разрязваше тротоара на равномерни ивици. Хю беше толкова разстроен, че изобщо не забеляза как ръката му обгръща талията на Бет, нито пък нейната, увила се около кръста му.

Пред входа той я целуна за лека нощ — кратка и приятелска целувка, лишена от страст. Тя не го покани горе и това му донесе нескрито облекчение. В главата му продължаваха да се блъскат объркани мисли.

В един горещ февруарски ден, два месеца след като бе напуснал Англия, „Бигъл“ достигна Южна Америка. Океанът покрай красивия, отрупан с кокосови палми и бананови дръвчета бряг бе гладък като езеро. Корабът навлезе в Залива на Все Светии под древния град Бая в Салвадор. Беше девет часът сутринта.

Това събитие бе добре дошло за Чарлс, тъй като той отдавна вече беше открил неприятните страни на морските пътешествия — в един момент човек изпитва чувството, че бригът е достатъчно голям, за да превози цяла армия, но в следващия го възприема като абсолютен затвор. Особено ако на борда има и враг, с когото се сблъсква на всяка крачка. Отношенията му с Маккормик отдавна бяха преминали границата на цивилизоваността, превръщайки се в зле прикрита враждебност. Предишната вечер, полюшвайки се в койката, той бе споделил чувствата си с Филип Гидли Кинг, с когото спяха в една каюта.

— Този човек ми играе по нервите, без да знам защо. За мен той е един ограничен педант, бог знае защо решил да се нарича природоизпитател. Не притежава капчица любопитство, държи се вулгарно. Колкото и неприятно да звучи, той е типичен представител на нисшата класа.

— Това е съвсем очевидно — кимна Кинг.

— Бог ми е свидетел, не знам защо ме мрази толкова.

— Ясно защо: изпречваш се на пътя му. Представляваш препятствие към най-важната цел в живота му.

— А каква е тя?

— Кой знае? Може би славата, може би общественото признание или някой друг суетен и безполезен човешки стремеж.

Чарлс замълча и се замисли за онези натуралисти, които използваша труда си, за да се изкачат по социалната стълбица. Разбира се, че е възможно човек, който е събрал една добра колекция и се ползва с репутацията на експерт, да постигне определен статут, включително удостояване с благородническо звание.

За щастие самият той не се числеше към тях. Чувстваше се сигурен в себе си, беше в състояние да се издържа сам и да се отдаде на науката по чисто идеалистични подбуди. Не се смяташе за сноб и се гордееше с умението си да общува с хора от различни обществени слоеве. Едновременно с това обаче му беше странно, че се чувства така добре в компанията на дивак като Джеми Бътън. Много по-добре, отколкото в компанията на някои свои сънародници.

Младият Кинг се обърна с лице към стената и сложи точка на разговора. Като човек, на когото гибелните пороци на света са дошли до гуша, той мрачно промърмори:

— Както и да е, аз съм на страната на Байрон и казвам, че всички могат да вървят по дяволите.

Чарлс изгаряше от нетърпение да слезе на брега. Той скочи на кея и тръгна към изхода на пристанището с треперещи, отвикнали от твърдата земя крака. Прекоси няколко тесни улички и се насочи към катедралата на централния площад. Почувства се твърде самотен сред толкова много хора и започна да изучава лицата им. А хора имаше всякакви — свещеници с конусообразни шапки, просяци, британски моряци, красиви жени с дълги до кръста черни коси.

Не след дълго обаче се нагъкна на гледка, която го накара да се почувства далеч по-зле и от най-неприятните моменти на борда: африкански роби, черни като вакса за обувки, бяха подложени на безмилостна експлоатация. Голи до кръста и приведени над греблата на лодките, обслужващи пристанището, те се трудеха под ударите на камшика. Други роби, подканяни от острите викове на господарите си на сушата, подтичваха след тях, крепейки огромни бали на главите им.

Дори товарните добичета се радват на по-добро отношение, мрачно си помисли Чарлс. С дълбоко смайване установи, че робите се блъскат да му направят път и свеждат очи към земята, за да избегнат погледа му. За миг в главата му се появиха всичките тиради срещу робството, произнесени около масата на чичо Джос, всичките евангелистки проповеди. Кръвта му завря. Помисли си за освобождения роб Джон Едмънстоун, който преди години му беше преподавал уроци по препариране в Единбург, и възмущението му нарасна още повече.

В този момент на борда на „Бигъл“ се водеше разговор на същата тема. Между Маккормик и Бартольмю Джеймс Съливан. Докторът бе заел позиция на долната палуба, на няколко крачки от капитан Фицрой, но се правеше, че не забелязва присъствието му.

— Знаете ли, че семейството на нашия мистър Дарвин е било начело на кампанията за премахване на робството? — небрежно подхвърли той.

— Не — поклати глава вторият помощник.

— Фамилията Уеджуд, с която той е свързан както пряко, така и по линия на съпругата си, е била активен член на Дружеството за борба с робството. Тяхно дело е онази малка статуетка на оковано негърче, паднало на колене под надпис „Аз не съм ли човек и ваш брат?“.

— Виждал съм я — кимна Съливан.

— Несъмнено. Тя получи доста голяма известност.

— Робството е една колкото обезпокоителна, толкова и сложна материя — продължи помощникът. — Едно е да обявиш търговията с хора за незаконна, но съвсем друго е да премахнеш робството в задморските територии.

— Аз съм напълно съгласен с вас, но силно се съмнявам, че мистър Дарвин би подкрепил подобно становище. Той е фанатичен привърженик на обратната теза.

— Включително и в момента?

— Абсолютно сигурно. Лично съм го чувал да казва, че не може да общува с хора, които подкрепят робството. Всъщност дори твърди, че не може да се храни на една маса с хора, чийто морал е противоположен на неговия.

— Нима намеците за нашия капитан? — смаяно го погледна Съливан.

— Разбира се. Мистър Дарвин е крайно недоволен от факта, че капитан Фицрой отказва да присъедини „Бигъл“ към армадата, тръгнала да изкоренява робството в испанските и португалските колонии. Бих добавил, че когато говори на тази тема, той използва доста недостоен език, който пряко обижда капитана.

Фицрой мълчаливо се оттегли в сянката на главната мачта, а лицето му потъмня от гняв.

Вечерта, когато Чарлс се завърна от продължителната си разходка по брега, той се държа подчертано сдържано. На масата двамата почти не разговаряха. Капитанът му хвърляше по някой изпитателен поглед, но мълчеше.

Случи се така, че няколко дни по-късно двамата отново вечеряха заедно, но този път в компанията на капитан Пейджит, командир на кораба на негово величество „Самаранг“, хвърлил котва в пристанището редом с „Бигъл“. По силата на чистата случайност гостът

говореше единствено за ужасите на робството, за които до този момент само беше чувал. Разказваше историите си една след друга — за пребивани до смърт роби, за разделени семейства, продадени на различни господари, за потерите след избягали роби, преследвани като кучета.

— Разбира се, има и робовладелци с човешко отношение — призна капитан Пейджит. — Но дори и те са слепи и глухи за страданията им. — След което цитира думите на някакъв роб, който казал: „Ще бъда най-щастливият човек на света, ако мога да зърна лицата на баща ми и двете ми сестри. Просто не мога да ги забравя.“

Фицрой сдържано възрази, като разказа за посещенията на един собственик на плантация, който — твърдо убеден, че неговите роби не са нещастни, започнал да ги привиква един по един на борда и да ги пита искат ли да бъдат свободни.

— Нито един не пожела свободата — отсече той. — Всички предпочитаха да живеят при него, вместо да умрат от глад свободни.

След тези думи капитанът довърши овнешкото в чинията си, пресуши чашата с вино и хвърли салфетката на масата, демонстрирайки нежеланието си да говори повече по този въпрос. Малко по-късно Пейджит се върна на кораба си, а Чарлс, пламнал от възмущение, отново подхвана темата. Изчака да поднесат коняка, след което директно попита Фицрой не споделя ли отрицателното му мнение за институцията, която превръща човешките същества в животни.

— Далеч съм от мисълта да защитавам робството — отвърна капитанът. — Но не смятам като теб, че робите са нещастни от своето положение. Селяните, които обработват голяма част от фамилените ни имения, изпитват огромна благодарност от факта, че някой се грижи за тях. Убеден съм, че добрият господар е благословия за тези, които нямат качества да се грижат за себе си.

Чарлс, кипящ от възмущение, попита дали може да се чуе нещо друго от роб в присъствието на господаря му.

Тук дойде ред на Фицрой да избухне.

— Ти си обладан от дявола! — отсече той. — Не можеш да скриеш убеждението си, че стоиш над другите, най-вече в морално отношение. Но трябва да ти кажа, че това презрение никак не ти подхожда!

С тези думи капитанът скочи на крака и разби чашата си в стената.

— Ако продължаваш да се държиш като упорит вит и да налагаш мнението си на всеки около теб, не виждам смисъл да продължаваме да се храним заедно!

Обърна се и излетя от каютата, а Чарлс остана да гледа след него със зяпнала уста. Миг по-късно се овладя и побърза да го последва, защото му се струваше неудобно да се ползва от гостоприемството му. На палубата Фицрой се разкрещя на Уикам, очевидно за да си го изкара на някого. Първият помощник не беше в състояние да направи нищо друго, освен да си държи устата затворена, навел почервенялото си лице към излъсканите дъски.

По-късно Уикам предложи на Чарлс да се храни в офицерската каюткомпания, след което на сцената отново се появи Фицрой, очевидно претърпял поредната рязка смяна в настроението си. Поднесе извиненията си с добре подбрани думи и Чарлс реши, че в името на мира е по-добре да забрави обидата. Но отношението му към капитана вече не беше същото. Нямахше го момчешкото възхищение, което изпитваше към него. Чарлс си каза, че когато стигнат до Рио де Жанейро, ще стои колкото се може по-далеч от „Бигъл“ и ще използва цялото си време за проучвания на сушата.

Верен на думата си, той слезе на брега веднага след като акостираха и нае малка къщичка до залива Ботафого в подножието на хълма Корковадо. Не пропусна да покани в нея Кинг и корабния художник Огъстъс Ърл, който познаваше отлично града и беше в състояние да им предложи пълноценна обиколка из неговите греховни потайности.

В продължение на една седмица Чарлс беше зает да опакова образците си в дървени каси, които възнамеряваше да изпрати на Хенслоу в Англия. Приключил с тези задължения и обзет от нетърпение, той с удоволствие прие поканата на Патрик Ленън — един от местните ирландски заселници — да посети кафеената му плантация, намираща се на около сто и шейсет километра на север.

Най-накрая съм в обкръжение по свой вкус, доволно си помисли той, озовал се пред многообразието на природата, разкриващо се пред очите му по най-различни и често изненадващи начини. Нагъкна се на пеперуди, които пълзяха по земята; на паяци, които плетяха мрежи във формата на платна, с които летяха във въздуха; на армии от мравки, които за броени минути изяждаха до кости гущери и други дребни животинки. Почиваше на сламеници в крайпътните ханове, приспиван от цикади и щурци. Сутрин се будеше от крясъците на маймуните и дрезгавите викове на зелените папагали и оцъклените тукани с огромни червени клюнове. Изпитваше дълбока наслада от многогласния птичи хор, от броненосците, които се закопаваха в земята още преди да е скочил от коня, от гениалната изобретателност на нощните пеперуди, маскирани като скорпиони, от любовните сигнали на светулките.

Пробиваше си път в джунглата с помощта на мачете, внимателно заобикаляйки орхидеите, поникнали направо от изгнилите дънери на дърветата. От клоните над главата му висяха лиани и дълги гирлянди испански мъх. Листата, дебели и преплетени, не допускаха слънчевите лъчи до влажната земя, но предлагаха великолепна защита срещу честите тропически дъждове. Мускулите му се стегнаха, мислите му се проясниха, а тялото му бързо загоря.

Когато се прибра, Кинг си почиваше на верандата, качил крака на парапета. Той подаде чаша ром на Чарлс и почтително огледа товара от събрани образци, под които едва се виждаше мулето.

— Странно племе сте вие, англичаните — въздъхна Кинг, изключвайки себе си от споменатата националност. — Умирате от удоволствие да разглеждате разни буболечки под микроскоп, неуморно събирате разни кокали. И изобщо не се замисляте за истински важните неща в живота.

Отдавна свикнал с подобни приказки, Чарлс се задоволи да му хвърли един развеселен поглед.

— Но какво всъщност представлявате вие, ако ви сравним с благородните римляни, образованите гърци, а дори и с някои туземци, населяващи този континент? — невъзмутимо продължи Кинг. — Въобразявате си, че трябва да управлявате света само защото сте измислили парната машина, тоест някакви жезла, които блъскат други жезла. Убедени сте, че стоите на върха на проклетата пирамида, без да ви пука кой и защо я е построил.

— Ще ми помогнеш ли да прибера придобивките си? — безцеремонно го прекъсна Чарлс.

— Разбира се.

Кинг скочи от верандата, вдигна една дървена каса и заизрежда последните новини.

— Предлагам ти да отгатнеш кой се е уволнил като инвалид — подхвърли той, прибъгвайки до моряшкия термин за напускане на кораба поради непреодолими противоречия с екипажа. Чарлс веднага разбра за кого става въпрос, но дори не успя да отвори уста. — Маккормик! — тържествено обяви Кинг.

— Така ли?

— Точно така. Миналата седмица посетил тукашния представител на Адмиралтейството и получил разрешение да се прибере у дома на борда на „Тайн“. Рано тази сутрин изнесъл багажа си от „Бигъл“ с папагал на рамото.

Чарлс не успя да скрие злорадството си.

— По какви причини? — попита той.

— Спор с капитана, засягащ теб и проклетите ти образци. Обвинил го във фаворизиране, защото ти позволявал да разпъваш всякакви мрежи и тралове, докато той, единственият лекар на борда, бил лишен от възможността да попълни колекцията си. Чашата преляла преди две седмици, когато ти си използвал корабните дърводелци, за да сковат сандъци и каси за твоите образци. Доколкото съм осведомен, това довело до доста разгорещени спорове.

Чарлс вдигна чашата и отпи една глътка в чест на късмета си.

— Има ли някаква истина в оплакванията му? — пожела да узнае Кинг.

— Може би — сви рамене Чарлс. — Но Природата се усмихва само на своите любимци.

— Дори Байрон не би могъл да се изрази по-добре — погледна го с уважение Кинг.

Същата вечер Чарлс разтвори дневника си и изля на белия лист дълбокото задоволство, което го беше обзело.

„Имам чувството, че от плещите ми падна огромен товар. Този човек имаше известно право, защото традициите определят корабния лекар като единствен колекционер на борда. Но той реши да се конкурира с мен, прибъгвайки до недостойни подмятания пред капитана. Освен това не прояви никаква благодарност за разрешението ми да експедира част от своята колекция заедно с моята. В общи линии той беше един много неприятен човек.“

Прочете написаното, намръщи се, след което откъсна листа и го хвърли в кошчето. После се зае да пише писмо на сестра си Катрин. Сред лавината от новини, с която я заля, вкара и вестта за напускането на Маккормик, добавяйки под нея лаконичното „загубата не е голяма“.

* * *

Същата вечер Маккормик седеше в бара на местния хотел и пиеше в компанията на Съливан — единствения му другар на борда. Бившият вече корабен лекар беше в доста тежко състояние, за което свидетелстваха четирите големи и отдавна празни халби пред него. Все още не знаеше дали собственикът на хотела ще удовлетвори молбата му да го приюти за през нощта. Папагалът се беше настанил на близката маса и безгрижно кълвеше трохи от чинийката.

След кратка пауза Маккормик отново заговори, понижавайки глас до поверителен шепот:

— Помни, че най-главното за теб е да поемеш командването на самостоятелен кораб. Това е единственият начин да оцелееш в гадния флот. В противен случай капитаните ще ти гложат кокалите, докато най-накрая те изхвърлят зад борда.

Съливан бавно кимна. Фразата „самостоятелен кораб“ очевидно привлече вниманието му.

— Но как да стане? — попита той. — Флотът е задръстен от лейтенанти, които чакат реда си.

— Следвай примера на капитан Фицрой — отвърна Маккормик.

— По какъв начин? Нима предлагаш да направя така, че командирът ми да си пръсне мозъка?

— Не, не. Доказвай качествата си, демонстрирай твърдост и компетентност.

— Да, но как?

— Както го е направил Фицрой — като впечатляваш прекия си командир. Опитай се да поемеш командването на съпътстващ кораб и покажи какво можеш. Създай си авторитет, накарай другите да те забележат. Носи капитанските еполети като адмиралска униформа.

— За съжаление ние нямаме съпътстващ кораб.

— Тук трябва да проявиш изобретателност. Познаваш Фицрой достатъчно добре. Можеш да го обработиш така, че да го накараш да купи такъв кораб, да го убедиш, че той ще има жизненоважно значение за успешния край на плаването. Обясни му, че измерванията не могат да бъдат завършени без него. Той има достатъчно пари и амбиция, за да си го позволи. Тъй че ти ще чукаш на откритата врата.

Съливан се замисли. Идеята звучеше примамливо, освен това нищо не му струваше да опита. Ако молбите му не бъдат чути, вероятно ще свършат работа в друга посока, доказвайки ентузиазираното му отношение към мисията.

— Разбира се, трябва да помислиш и за някои неприятни неща — мрачно добави Маккормик.

— Какви например?

— Преди малко сам ги спомена. И двамата знаем, че психическото състояние на капитан Фицрой едва ли може да се нарече стабилно. Бил си свидетел на настроенята му и знаеш, че и при най-малката провокация изпада в ярост. Ако нещо се случи с него... Е, нека се ограничим да предположим, че това би довело до основно разместване на картите.

— А ти какво печелиш? — втренчи се в него Съливан. — Вече дори не си член на екипажа.

— Бих могъл да се върна, особено ако на хоризонта се появи нов кораб. Това означава още едно място за корабен лекар.

— Но пак ще трябва да търпиш Филос.

— Което ще бъде много по-лесно, ако ни дели известно количество морска вода.

— Но командването на втория кораб вероятно ще бъде поверено на Уикам, който е първи помощник.

— Какво лошо? Това автоматично ще те издигне до поста първи помощник на „Бигъл“, което представлява сериозно повишение.

Съливан бавно кимна. В тези разсъждения имаше логика.

— Ако черпиш още една бира, непременно ще обмисля предложението ти — рече той.

— Няма проблем — кимна Маккормик. — Но има и още нещо.

— Казвай.

— Ако станеш капитан, ще очаквам от теб всички традиционни привилегии на корабния лекар. Включително пълното право за събиране на образци, които да бъдат транспортирани у дома за сметка на държавата.

С това разговорът приключи. Докоснаха чашите си в знак на съгласие, без да разлят нито капка.

* * *

Няколко седмици по-късно „Бигъл“ завърши картографирането на района и продължи пътя си на юг. Екипажът беше в траур — трима моряци бяха починали от някаква тропическа болест по време на лов нагоре по реката. Чарлс имаше и лични причини за лошото си настроение, но на фона на общата трагедия те изглеждаха толкова незначителни, че се срамуваше да ги сподели: на кея се бе натъкнал на готовия багаж на Маккормик, върху който бе кацнала папагалската клетка.

По дяволите, рече си той. Мислех, че вече съм се отървал от този дяволски тип.

След минута на пристана се появи и самият Маккормик. На лицето му грееше доволна усмивка, сякаш нищо не се беше случило.

— Виждам, че си взел всичките си вещи — отбеляза Чарлс. — Вероятно очакваш доста продължителен престой на брега.

— Нещо такова — отговори онзи. — Човек никога не знае колко ще траят подобни екскурзии.

На това нямаше какво да отговори.

Вечерта, когато корабът вече беше поел по пътя си и стомахът му пак се разбунтува, той прие поканата за вечеря на Фицрой. По някое време повдигна въпроса за отпътуването и повторната поява на Маккормик. Отначало капитанът не прояви охота към темата, но после сбърчи вежди, махна с ръка и се усмихна.

— Ами да. Сам пожела да се върне на борда. Дори ми се помоли. Рекох си — какво толкова, по дяволите. Нека се върне. И ето го тук...

Чарлс не успя да скрие разочарованието си и Фицрой съчувствено го потупа по ръката.

— Не го вземай толкова навътре, Филос. Ти все още си главният природоизпитател на кораба. Твоите образци задръстват трюмовете ми и ще бъдат изпратени у дома за сметка на короната. Нали знаеш, че държа на думата си? Нима не заслужавам да ме споменеш в бъдещите си лекции, когато ще бъдеш прочут и уважаван учен?

Човекът има право, принуди се да признае пред себе си Чарлс.

* * *

Няколко седмици по-късно навлязоха в териториалните води на Аржентина и бързо се увериха, че тукашните земи са много по-диви и сурови от всичко друго, което познаваха. В залива на Буенос Айрес ги посрещна аржентински военен кораб, който изстреля едно гюле в близост до носа на „Бигъл“. С този враждебен акт им беше показано, че трябва да останат под карантина. Фицрой побесня, разпъна платна и продължи за Монтевидео, където убеди капитана на британски боен кораб, че тази проява на неуважение към кралския флаг трябва

незабавно да бъде наказана.

Малко след като бойният кораб отплава за наказателната операция, на борда на „Бигъл“ се появи шефът на местната полиция с молба за помощ. Група чернокожи войници се бяха разбунтували и бяха завзели градския арсенал. Изправен до капитана, Чарлс усети как кръвта му кипва, най-после бе получил шанс за изява!

Фицрой изпрати на брега петдесет въоръжени до зъби моряци, а Чарлс, затъкнал пищовите на кръста си, побърза да се присъедини към тях. Групата пое по прашните улици на града, приветствана от търговци и обикновени граждани, струпали се по врати и прозорци. Ухилен до уши, Чарлс изпитваше невероятно удоволствие от факта, че се е превърнал в неразделна част от екипажа. Хвърляйки поглед назад, той забеляза фигурата на Маккормик в опашката на колоната и с изненада установи, че великодушното му се простира дори и върху него. Размениха си усмивки, след което Чарлс вдигна пистолета над главата си, имитирайки стрелба.

За съжаление бунтът бе потушен още преди да е започнал. Метежниците се предадоха и когато наказателният отряд стигна до сградата на арсенала, единствената му задача беше да обгради пленниците и да ги подкара към подземията на крепостта. Вечерта моряците се събраха във вътрешния двор, запалиха огънове и започнаха да пекат бифтеци. Макар и малко разочарован от факта, че стълкновението се размина, Чарлс се нахвърли върху полусуровото месо с чувство на дълбоко удовлетворение.

— Само ако не се бяха предали! — изръмжа по посока на Маккормик той, подаде му манерката с ром, след което с известна изненада установи, че врагът му изглежда много добре с късата извита сабя, препасана през кръста.

* * *

Макар и комично по характер, това приключение се отрази добре върху самочувствието на Дарвин. Няколко дни по-късно корабът започна истинското изследване на бреговата линия, насочвайки се към Бая Бланка — градче, което се намираше на около 600 километра на юг. Чарлс непрекъснато слизаше на брега и за пръв път от началото на пътешествието се възползва от уменията, които бе придобил като дете. Яхнал кон, той бродеше из пампасите надлъж и шир и демонстрираше ловните си умения. Стреляше по каквото му попадне — щрауси, сърни, кавия и гуанако, доставяйки прясно месо както за капитанската трапеза, така и за екипажа, който бързо оцени предимствата на изпечения в собствената си черупка броненосец пред сушеното говеждо със сухари. Наслаждаваше се на свободата и често навлизаше дълбоко в джунглата, макар че местните индиански племена бяха известни с враждебното си отношение към всички чужденци.

Яздеше в компанията на суровите гаучоси, които искрено се възхищаваха на точната му стрелба, опитваше се да усвои изкуството на „бола“ — специалното ласо от три камъка, свързани помежду си с жилаво въже от сурова кожа. Една вечер успя да препъне собствения си кон с дяволското оръжие, а след това, захапал димящо „сигарито“, написа на сестра си: „Гаучосите умряха от смях, твърдейки, че с това приспособление са хващали всякакви животни, но за пръв път виждат някой да попада в собствената си примка.“

Нае един млад стюард на име Симс Ковингтън, който му помагаше в лова — главно като одираше кожата на убитите животни. Сдобил се със свидетел на ловните си подвизи, той

стана неудържим. Кръвта му кипеше, а душата му преливаше от увереност, че му предстоят велики открития.

И това действително се случи. Един прекрасен септемврийски ден той беше в лодката, която проучваше калните наноси на брега, в компанията на Фицрой, Маккормик (все така необичайно дружелюбен) и двама моряци. Заобиколиха вадения в морето нос, наречен Пунта Алта, след което Маккормик се обърна към брега и изведнъж извика:

— Хей, какво е това там?

Ръката му сочеше към калния нанос, издигащ се на 7–8 метра над линията на водата, в който личаха някакви странни бели издатини, почти скрити сред тръстиката. На пръв поглед приличаха на заоблени късове бял мрамор, излъчвайки мътна светлина под лъчите на слънцето. Но когато лодката се приближи, стана ясно, че са нещо съвсем друго — кости, плътно залепнали в изсъхналата кал.

Дарвин нагази във водата и тръгна към тях, пробивайки си път сред гъстите тръстики — за ужас на огромната рачешка колония, която живееше там. Когато останалите успяха да го настигнат, той вече се беше заровил в наноса, състоящ се предимно от ситни камъни и песъчлива глина. Миг по-късно, обзет от огромен прилив на енергия, успя да изтръгне огромна, дълга около метър кост.

— Какво е това, ей богу! — възбудено изкрещя Чарлс. — Прилича на гигантска бедрена кост, нали? Възможно ли е да е някаква древна вкаменелост?

Огледаха се. Навсякъде се виждаха големи кости, бивни и коруби, стърчащи от земята, сякаш внезапно застигнати от свлачище. Бяха се оказали в центъра на естествена, създадена от природата костница, която очевидно принадлежеше към друга, по-ранна епоха, тъй като никое от днешните живи същества не притежаваше подобна структура. През целия следобед работиха в това гробище, изравяйки от пръстта многобройни кости. Пренесоха ги на тясната плажна ивица и едва тогава поеха по обратния път към кораба.

Вечерта Чарлс не беше в състояние да говори за нищо друго. Заровил се в различни книги по зоология, биология и палеонтология, той трескаво градеше и отхвърляше предположения, след което отново се завръщаше към тях. След вечеря Фицрой, развеселен от маниакалното му състояние, най-после го хвана за ръката и решително го дръпна към вратата на каютата.

— Изглеждаш готов да говориш за находката цяла нощ, но аз имам нужда от почивка — рече той. — Разрешавам ти да ме събудиш само, в случай че някой от тези кокали оживее.

На другата сутрин Чарлс се върна на брега, придружен от не по-малко ентузиазирания Маккормик. Последва ги група моряци начело с Ковингтън, въоръжени с брадви и лостове. Работиха цял ден, прекъсвайки само колкото да се подкрепят със солено говеждо и сухари — обяд, който Чарлс с готовност би пропуснал, ако и останалите бяха на това мнение. На залез-слънце двамата учени направиха кратко съвещание край купчина от двайсетина едри кости, струпани на брега. По единодушното им мнение те принадлежаха на праисторически животни от отдавна изчезнал вид. Някои от тях много приличаха на части от съществуващи видове — например обикновената дива лама, гуанако, но бяха два-три пъти по-големи. А черепът, който Чарлс изрови след няколко часа упорит труд, силно наподобяваше череп на мегатериум, чието описание помнеше от някаква лекция. Според Маккормик ставаше въпрос за череп на мегалоникс. Седнали един до друг на пясъка, те се опитваха да си спомнят всичко, свързано с палеонтологията, което им бяха преподавали в Единбург. На измъчените им лица със сплъстени бради грееха доволни усмивки. Чарлс скочи и започна да имитира

движенията на гигантски ленивец. Маккормик вдигна един череп и го нахлузи на главата си, подгъвайки колене под тежестта му. Помощниците им се заливаха от смях. По обратния път Чарлс хвърли кос поглед към доктора и си каза, че този тип май няма да се окаже чак толкова противен.

Седмица по-късно основната палуба на „Бигъл“ беше толкова отрупана с вкаменелости, че моряците с мъка си пробиваха път. Пръв изрази недоволството си лейтенант Уикам, който заяви, че корабът е заприличал на някакъв музей от тези „изобретения на дявола“, но възмущението му беше до голяма степен престорено. По-голямата част от екипажа проявяваше огромен интерес към начинанието. Струпали се около Чарлс, моряците ококорено слушаха разсъжденията му относно причините, довели до унищожението на огромните животни. Той говореше за промяна на околната среда и за надигащи се планини, благодарение на което се е появил провлакът, свързващ Северна и Южна Америка. Фицрой беше на друго мнение. По време на една от неделните си проповеди той обяви, че горките животни са измрели, защото не са се добрали до Ноевия ковчег.

По неизвестни причини Джеми Бътън беше сред най-впечатлените от вкаменелостите. Той използваше всяка възможност да се разходи между тях и да ги опипа. Постоянно твърдеше, че вече е виждал такива кости в родния си край, а Чарлс се възхищаваше на уменията, с които младият дивак се превръщаше в център на внимание.

Две седмици по-късно Фицрой обяви край на разкопките. Беше дошло време „Бигъл“ да продължи своето плаване. Капитанът изгаряше от нетърпение да възобнови дейността си и не на последно място да изпълни и другата задача, която стоеше на дневен ред — да върне индианците ямана в родината им и да посее семето на християнската религия в тази забравена от Бога земя.

* * *

Отплаването от Буенос Айрес бе съпътствано от значително напрежение. Чарлс настояваше колекцията от кости да замине за Англия на борда на друг кораб, който тръгваше за родината в същия ден, в който „Бигъл“ трябваше да пресече реката, за да се зареди с продукти, включително стъкленици, спирт и специалните ботуши, които си беше поръчал. В крайна сметка се реши за всичко да се погрижи Едуард Лъм, англичанин, който отдавна се беше заселил тук. Два дни по-късно Чарлс се върна да му плати и с облекчение научи, че пратката е заминала.

Поемайки пачката банкноти от ръката му, Лъм вдигна глава и подхвърли:

— Между другото, сър, още в началото исках да ви попитам за другия човек на борда, който нарича себе си природоизпитател. Забравих му името...

— Доктор Маккормик. Какво за него?

— Ами... Чиновникът настоя описът да носи само едно име и аз написах вашето. Питам се дали съм постъпил правилно.

Чарлс за малко не хлъцна. Вкаменелостите бяха изпратени до Хенслоу единствено с неговото име. Обзе го вълнение, бързо заменено от чувство на вина. Не биваше да си присвоява авторството на откритието, просто не беше справедливо. Маккормик пръв откри мястото въпреки дълбокото убеждение на Чарлс, че в даден момент и той щеше да го забележи. Но в момента нямаше какво да се направи — въпросите, свързани с правото на

притежание и дължимите заслуги, щяха да се решат по-късно. Важното бе, че вкаменелостите вече пътуваха за Кеймбридж, където щяха да се погрижат за тях. А на този континент без съмнение имаше още много такива.

— Всичко е наред — отвърна на глас той. — Безпокойството ви е безпочвено. Нещата ще бъдат изяснени веднага след като се приберем в Англия.

10 април 1865 г.

Неотдавна се натъкнах на нещо особено любопитно. По стар навик татко оставяше купчина бели листове в бюфета до стълбите, които по-малките деца използваша за рисуване. Но напоследък, обзет от желание за икономии, той предпочита да ги заменя с черновите от бележките си. Преди два дни отидох да взема няколко за Хорас и Ленард и хвърлих едно око на текста. Оказа се, че това е работният вариант на книгата му, наречена „Пътешествие с „Бигъл“. Веднага ми направи впечатление, че в записките има доста противоречия. По неизвестни причини татко бе решил да нанесе различни поправки.

Имаше и много съкращения. Бяха зачертани цели пасажжи с описания на случки и събития по време на плаването — най-вече разговорите му с Робърт Маккормик, който, ако не ме лъже паметта, е бил на борда в качеството си на корабен лекар. Сравних ръкописа с публикациите в различни списания и установих, че голяма част от споровете и разговорите между двамата изобщо не са стигнали до печат. Това най-вече важи за ревността на Маккормик по отношение привилегиите, с които татко е бил удостоен от капитан Фицрой. В един от случаите мистър Маккормик бил толкова ядосан, когато капитанът предпочел да отиде с татко на някакъв остров, че им обърнал гръб и отказал да разговаря с тях. Нямам представа защо е бил съкратен този пасаж, особено на фона на акуратността, с която се описват всички останали случки и събития по време на плаването. Може би татко е искал да не злепоставя този човек, който, по всичко личи, е притежавал доста жлъчен и неприятен характер.

Но съкращенията ме накараха да се замисля и аз реших да проверя дали има и други. Издебнах подходящия момент, когато братята ми бяха заети с рисуване, а татко излезе на редовната си разходка, и се промъкнах в кабинета му. Дневниците от пътуването бяха подредени на лавица над бюрото. Бяха номерирани и това ми позволи веднага да забележа, че част от тях липсват. Нямах представа къде може да са прибрани. Прелистих онези, които си бяха на мястото, като внимавах да не ги размествам. С изненада установих, че в тях има много бележки, добавени по-късно. Това личеше от различния цвят на мастилото, който беше един и същ за всички добавки, докато оригиналните записки бяха написани с други мастила. Имаше и няколко набързо нахвърляни пояснения в полето, явно добавени по-късно. Част от оригиналните текстове бяха изцяло задраскани.

В първия момент реших, че става въпрос за нормални поправки в чернова, която се подготвя за печат — със съответните добавки и нови размишления. Но след това забелязах, че не е така. Дори повърхностен преглед на съдържанието беше достатъчен, за да стане ясно, че всички допълнителни текстове имат за цел да променят цялостното звучене на разказа. Част от тях се отнасяха за капитан Фицрой, други за Джеми Бътън — подлия и лукав дивак, а трети — за споменатия по-горе мистър Маккормик.

Не посмях да им отделя повече време, защото, честно казано, изпитвах чувство на вина, че надничам в неща, които не бяха предназначени нито за моите очи, нито за очите на когото и да било. Върнах тетрадките на мястото им в момента, в който чух почукването на бастуна на татко по дъските на верандата, и се измъкнах от кабинета броени секунди преди той да се появи. Сега, докато пиша тези редове, вече си мисля за

следващата възможност да прегледам дневниците, което най-вероятно ще стане още утре, когато татко отново излезе на разходка.

11 април 1865 г.

Трябва да направя нещо, за да се срещна с капитан Фицрой. Искам да говоря с него и да го помоля за допълнителни разяснения, защото това, което чета в дневниците, ми се струва прекалено! Буквално ми се завива свят от толкова много загадки. Трябва да разбера какво наистина се е случило по време на плаването на „Бигъл“. От дневниците на татко — веднага подчертавам, от некоригираните дневници — става ясно, че определени събития по време на това пътешествие не са описани както трябва. Нямам представа за същността на тези събития, но съм убедена, че са имали важно значение за успешния край на експедицията.

Нещо се е случило край бреговете на Южна Америка. Не знам какво е, но татко пише за него с дразнеща неяснота, назовавайки го *puit de feu*. Нощта на огъня. Не знам какво точно има предвид, но терминът предполага насилие. Може би нещо е станало при сблъсък на англичаните с дивите индиански племена, които изглеждали наистина страшно. Той ги описва с живи и точни изрази — озъбени на брега като диви животни, с дълги сплъстени коси, боядисани в бяло и червено лица и намазани с масло голи тела, наметнати единствено с кожи от гуанако.

Възможно е тази *puit de feu* да се е случила и на борда, имайки връзка с определени членове на екипажа. Или с Джеми Бътън, за когото вече знаем, че е бил способен на варварска жестокост, която няма нищо общо с християнското милосърдие.

Надявам се, че капитан Фицрой ще бъде моят Розетски камък. Но нямам никаква представа как мога да се свържа с него и, честно казано, изпитвам боязън от евентуалната ни среща. Наслушала съм се на подмятания, че този човек не е с всичкия си. Те, разбира се, се пораждат от дълбоката му враждебност към татко заради опитите му да „отхвърли основните постулати на християнската религия“, а и от признанията му, че като капитан на кораба не е направил достатъчно, за да му попречи.

Знам това от първа ръка, тъй като присъствах на получилия широка известност сблъсък между мистър Хъксли и мазника Сам Уилбърфорс по време на заседанието на Британската асоциация за научен напредък в Оксфорд, по време на което капитан Фицрой предизвика голям скандал. Все още пазя живи спомени за това събитие, въпреки че по онова време съм била едва 14-годишна. Направо не мога да повярвам, че оттогава са изминали цели пет години. Чичо Рас ме вкара в залата, където се постарях да остана незабелязана, скривайки се зад стола му.

Беседата се проведе в задушната аула на новия музей, където се бяха събрали над 500 души. Епископът подложи на унищожителна критика теорията на татко, след което зададе ироничния въпрос, придобил особена популярност напоследък: дали родствената връзка с маймуните на мистър Хъксли е по бащина или по майчина линия. Мистър Хъксли скочи и енергично защити тезата на татко, а накрая отговори и на въпроса, заявявайки, че ако може да избира предците си между маймуна и човек, който използва разума си само за подигравателно отношение към един сериозен научен въпрос, той „категорично ще избере маймуната“. Отговорът му предизвика буря в залата. Хората аплодираха и дюдюкаха, а някои започнаха да хвърлят програмите си във въздуха. Аз предпазливо надникнах иззад

стола на чичо Рас. Групичка възбудени студенти пред нас започнаха да скандират „Маймуна, маймуна!“, а една бременна жена два реда по-напред се свлече в несвяст на пода.

В същия момент забелязах Фицрой. Беше облечен в овехтяла униформа на вицеадмирал, с която приличаше на библейски пророк. Крачеше с достойнство по пътеката, размахвайки Библия в треперещата си ръка. Косата му беше разрошена, а в ъглите на устата му имаше мехурчета пяна. Изправи се в средата на залата и обяви татко за „богохулник“, след което изрази съжаление, че го е допуснал на кораба си — акт, за който татко му се отблагодарил със „змийско ухапване Нарече го „слуга на дявола, повел наивниците по пътя към ада и вечното проклятие Замълча, огледа приветстващата го тълпа и обяви: „Това просто не е редно — този човек е един негодник!“ Последва бърза и трудноразбираема тирада от проклетия и клетви. Чух ясно само последната, подхвърлена през рамо фраза: „Значи такава била работата, мистър Дарвин...“ Повтори няколко пъти тази безсмислена реплика със злост, от която ме побиха студени тръпки.

Направи ми впечатление и поведението на мистър Хъксли. Преди появата на Фицрой той оглеждаше залата с доволен поглед, като генерал, чиято армия е обкръжила противника. Но в момента, в който го видя, лицето му изведнъж пребледня. Обърна се и каза нещо на младежа до себе си, който грубо си пробви път през тълпата и стигна до Фицрой, безсилно отпуснал се на един свободен стол. Ръцете му безцеремонно го вдигнаха на крака и го побутнаха към една от страничните врати. Не ми стана ясно дали го прави от съчувствие или гняв.

Думите на капитана продължаваха да ехтят в съзнанието ми: „Значи такава била работата, мистър Дарвин...“ Какво ли означаваха те? Предполагам, че бяха рожба на един болен мозък, съсипан от мъка и страдания. Видът му потвърждаваше това предположение, макар че от него се излъчваше и някаква смуцаваща заплаха. Въпреки това съм твърдо решена да поговоря с него и да потърся някакво обяснение. Загадките се трупат една след друга и любопитството ми расте. Трябва да направя всичко възможно, за да стигна до истината!

12 април 1865 г.

Извадих късмет! Този уикенд ни гостуваха семейство Хукър — Джоузеф, ботаникът на Кю Гардънс, и съпругата му Франсис, която е дъщеря на скъпия стар Хенслоу, любимия учител на татко, починал преди четири години. Именно тази изключително умна и находчива жена предложи начин да се добера до Фицрой.

Времето беше необичайно топло за сезона и ние излязохме да се разходим в градината. Тя сподели разочарованието си от факта, че татко не отишъл на погребението на баща ѝ, въпреки че именно той бе уредил плаването му на борда на „Бигъл“, а след това бе приел на съхранение и сандъците с прословутите му образци. Почувствах се длъжна да ѝ поднеса извинения от негово име, прибягвайки до обичайните оправдания за разклатеното му здраве, след което изведнъж изтърсих, че татко по принцип избягва погребенията и не е присъствал дори на опелото на собствения си баща. Изразих мнение, че това поведение е осъдително, а после започнах да изреждам и другите му недостатъци. Изпитвах огромно облекчение, че мога да споделя това, което се беше натрупало в душата ми.

Не споменах нищо за подозренията и разследването си, казах само, че искам да говоря с

капитан Фицрой. Тя отговори, че няма да е лесно, защото той наскоро се преместил от Южен Кензингтън в едно село южно от Лондон. И едва ли щял да ме покани там. След което добави, че има една идея. Разполагала с информация, че Фицрой, който в момента работел към Метеорологичната служба, скоро щял да се срещне с Матю Моури, негов колега от американския флот. Чичо ми Рас със сигурност можел да научи подробности от програмата и да ми уреди една уж случайна среща.

Прегърнах я с благодарност, а тя ме предупреди, че напоследък Фицрой е психически разстроен от мъка и несгоди. Изброи враговете му, които, разбира се, бяха цял легион и които по всякакъв начин пречели на начинанията му. Научната му работа на борда на „Бигъл“ не донесла очакваното признание и той се насочил към политиката. Спечелил депутатско място в Дърам, но се скарал жестоко с колега консерватор и дори се сбил с него пред входа на клуба си. Скандалът се отразил на кариерата му и той бил принуден да приеме губернаторския пост в Нова Зеландия. Там обаче станал жертва на ожесточените битки за земи между заселниците и местните маори. В резултат бил отзован. Обратното плаване било ужасно. Съпругата му Мери починала, оставяйки го да се оправя сам с четирите им деца. По-късно починала и най-голямата му дъщеря, а финансовото му състояние било отчайващо.

Давайки си сметка за тежкото му положение, колегите му — „включително татко ти“, както се изрази Франсис — направили всичко възможно да бъде избран за член на Кралското дружество. Оттам го препоръчали за поста „статистик метеоролог“ към търговското министерство — едно не особено престижно, но интересно място за човек на науката. Фицрой се оженил повторно и направил всичко възможно да се утвърди на новия си пост. Въвел барометъра, уред, който бил открит съвсем наскоро. Усилията му били насочени не само към регистрация на промените във времето, но и към предвиждането му. Нарекъл ги „метеорологични прогнози“ и бил твърдо убеден, че те ще помогнат на корабите в открито море, но идеята му не успяла да се наложи въпреки първоначалните резултати, които били доста обнадеждаващи. Погрешните му метеорологични прогнози се превърнали в обект на подигравки и „Таймс“ престанал да ги публикува.

— Трябва да си наясно, че той не е приятел на любимия ти баща — предупреди ме Франсис.

— Знам това — отвърнах. — Татко казва, че Фицрой го напада в печата под псевдонима „Сенекс“, но аргументите му били същите, които използвал по време на съвместното им плаване.

— Няма съмнение, че се е превърнал в религиозен фанатик, който стриктно се придържа към текстовете на Библията. Съпругът ми често казва, че превратностите на съдбата са превърнали „Бигъл“ в люлка за вярата на един човек и в ковчег за тази на останалите.

Накрая Франсис добави, че Фицрой получавал многобройни удари под кръста, но най-страшна се оказала новината за клането на екипажа на „Алън Гардинър“, водено, както се твърдеше, от Джеми Бътън. Бяхме принудени да сменим темата, тъй като в градината се появили и останалите.

15 април 1865 г.

Гостувам на чичо Рас, който очевидно се забавлява от интереса ми към миналото на

татко и любезно обеща да ми уреди среща с Фицрой в рамките на седмицата, добавяйки, че „това ще бъде нашата малка тайна“. Но и той не пропусна да ме предупреди за психическото състояние на капитана, което сам той наричал „потъване в злокобния мрак.

Реших да науча повече за клането на Огнена земя и така попаднах на Уилям Паркър Сноу — капитана, открил Джеми Бътън двайсет и две години след като Фицрой го върнал в дивата му родина. Мистър Сноу — по онова време служител на Патагонското мисионерско дружество, а днес заклет негов враг — използва вината на Джеми за клането като част от усилията си да сложи край на работата на тази организация.

Той ме прие изключително любезно в кантората си на втория етаж на Харли Стрийт, предложи ми стол и каза, че се чувства поласкан да се запознае с „дъщерята на професор Дарвин“. Побързах да заявя, че баща ми е далеч от професорското звание и е само един аматьор в областта на естествените науки, а той отвърна:

— Ако всички аматьори са като него, бихме били много по-щастливи.

След размяната на още няколко реплики в този дух го помолих да ми разкаже за клането. Той сбърчи вежди и ми предаде есенцията на това, което се знаеше.

— След завръщането си на Огнена земя Джеми Бътън изчезна от полезрението ни за години. Открих го през ноември 1855 година и останах смаян от промяната му. Това стана, след като корабът ни навлезе в канала Ягашага и не след дълго забелязахме буен огън на едно от островчетата. Малко след като издигнах националния флаг на мачтата, към кораба се насочиха две канута, в едното от които стърчеше някакъв дебел, мръсен и гол индианец, който изкрепя: „Къде е стълбата?“ Качихме го на борда и с изненада установихме, че това е Джеми Бътън. Изглеждаше съвсем подивял, въпреки че не беше забравил английски. И нещо друго — категорично отказваше да реагира на името Джеми, настоявайки да го наричаме Орунделико. Нямах никаква представа защо.

Чудехме се какво да правим, защото Джеми далеч не изглеждаше дружелюбен. Поиска дрехи и аз му дадох два чифта панталони и една риза от собствения ми гардероб. Оказа се обаче, че е прекалено дебел за тях. После пожела месо и ние го свалихме в кубрика да го нахраним. Но той беше твърде възбуден и не хапна почти нищо. Попитах го дали иска да го изпратим в новата мисия на Фолкландските острови, но той категорично отказа. Дадох му няколко подаръчета, между които и една музикална кутия, която страшно много му хареса. Предложих му да дойде пак, за да му подаря и други неща.

На следващата сутрин бяхме заобиколени от множество канута. Джеми се качи на борда, придружен от братята си и други индианци. Положението стана напрегнато. Отрупах го с подаръци, но останалите диваци започнаха монотонно да припяват „ямърскунър“, което означава „дай ми“. На пръв поглед съвсем обикновена дума, но който веднъж я чуе, цял живот не може да я забрави. После започнаха да ме блъскат и да викат: „Инглизи идва тук, инглизи дава. Инглизи има много.“ Джеми наблюдаваше сцената безучастно. Изкрепях на екипажа да вдигне платната. Разбрали, че се готвим да отплаваме, дивациите бързо се струпаха край страничния борд, вероятно уплашени да не ги отвлечем. За последен път зърнах Джеми в канута с жена си, яростно бранейки подаръците си от другите индианци.

Мистър Сноу ми разказа какво се случило след това. Новият свещеник, преподобният Г. Пейкънам Деспард бил убеден, че Джеми трябва да се превърне в основно оръжие за покръстването на местните. Той наел друг капитан, който се върнал на Огнена земя и по някакъв начин успял да убеди Джеми и семейството му да се заселят в мисията на

Фолкландските острови. Но те останали там само четири месеца, без да научат или направят каквото и да било. Джеми обещал да изпрати свои заместници. И действително, в Кепел се появили други девет индианци. Те били много по-сговорчиви, научили се да пеят псалми и позволили да бъдат покръстени. Но пътуването по обратния път към дома започнало зле. Убеден, че са задигнали най-различни вещи от мисията, Деспард заповядал са бъдат претърсени. Обидени, че ги подозират в кражба, индианците гневно захвърлили денковете си на палубата. А когато част от крадените вещи били открити в тях, те станали още по-агресивни.

По време на плаването, което било изключително трудно поради бурното море, диваците ставали все по-буйни. Когато „Алън Гардинър“ най-после пуснал котва в устието на реката и корабът бил заобиколен от канута, пасажерите вдигнали страшна врява. Джеми се качил на борда, за да посредничи, но бързо заел страната на племето си и поискал още дарове. Такива обаче нямало. После един моряк докладвал на капитана, че липсват част от личните му вещи. Това довело до ново претърсване и въпросните вещи били открити. Индианците побеснели и започнали да късат дрехите си, библиите и всички други атрибути на цивилизацията. Голи, както майка ги е родила, те наскачали в канутата. Вечерта на брега пламнали буйни огънове, а крясъците на доскоро покръстените ехтели във въздуха.

Корабът останал на котва, тъй като част от членовете на екипажа се заели да строят скромен дом за мисионерите на брега. През цялото това време в залива пристигали препълнени с индианци канута. В неделя мисионерите решили да проведат първата служба в новопостроената сграда. Облечени в чисти дрехи, членовете на екипажа загребали към брега, където ги очаквали стотици индианци. На борда останал само готвачът, който се оказал единственият свидетел на това, което се случило. Индианците изтикали английската лодка обратно във водата, а малко по-късно от вътрешността на къщата се разнесли псалми, последвани от шум и крясъци. В следващия момент белите изскочили навън и хукнали към брега, преследвани от туземците, които ги биели с тояги и ги замеряли с камъни. Появили се и други, въоръжени с копия. Един моряк успял да стигне брега и нагазил до кръста във водата, където бил повален от камък в слепоочието. Пясъкът се обагрил с кръв. Обзетият от ужас готвач спуснал във водата малка лодка и загребал с всички сили. Не след дълго изчезнал в джунглата. Месеци по-късно бил прибран от пристигналия спасителен кораб. Човекът бил с помътнен разсъдък, гол-голеничък, с оскубани вежди и брада. Рани и циреи покривали тялото му. Историята, която разказал, била наистина ужасна. На борда на кораба, който го върнал на Фолкландските острови, бил качен и Джеми Бътън.

— Предполагам, че останалото ви е известно от вестниците — добави с въздишка мистър Сноу.

Наистина беше така. Бе проведено официално разследване. След порой от противоречиви показания и политически машинации, насочени срещу Патагонското мисионерско дружество, Джеми Бътън бе оправдан въпреки показанията на готвача, според които след клането мистър Бътън се качил на кораба и пренощувал в капитанската каюта.

— Тъжна история — отново въздъхна мистър Сноу. — Отдавна усещах, че ще се случи нещо подобно. Веригата от събития бе задвижена от срещата на първия англичанин с първия индианец. Всичко изглежда предопределено от момента, когато капитан Фицрой

откъснал прословутото копче от униформата си и получил в замяна едно чернокожо хлапе.

Улових се, че кимам в знак на съгласие.

— Както можеше да се очаква, нещата приключиха зле за индианците. Според последните съобщения те били покосени от тежка болест. Ето, погледнете...

Подаде ми един брой от „Гласът на милосърдието“ — вестника на мисионерите. На първа страница беше поместена новината за „преждевременната смърт на Джеми Бътън Мистър Сноу изчака да се запозная със съдържанието ѝ, след което продължи:

— Аз усещах, че въпреки любезните усмивки и поклони Джеми не храни респект към западната култура. През онази първа вечер на борда, след като отдавна се бе върнал към примитивния си свят, той каза нещо, което никога няма да забравя: „Инглизка неика — за дявола!“ Трябваше ми известно време, за да разбера какво иска да ми каже — че нашата наука изобщо не е това, което очакваме да бъде. Думите му бяха пълни с презрение.

Мистър Сноу ме погледна в очите и добави:

— Странно е, че споделям всичко това с дъщерята на Дарвин.

28 април 1865 г.

Срещата ми с капитан Фицрой не премина добре. Бях страшно изнервена, а и на капитана му се отрази зле. Боя се, че състоянието му се влоши, макар че и преди това със сигурност е било трагично.

По предложение на чичо Рас отидох във фойето на Центъра по метеорология, където Фицрой щеше да посрещне мистър Моури. Някакъв сътрудник ме изслуша, вдигна вежди и се поусмихна, сякаш да ми покаже, че нямам представа какво ме чака. След кратко колебание, по време на което пляскаше с някаква линийка по разтворената си длан и ме наблюдаваше с присвити очи, той все пак реши да уведоми капитана за появата ми. Едва ли някога през живота си съм се чувствала толкова унижена. В крайна сметка мъжът ми обърна гръб и си тръгна, давайки ми да разбера, че няма да се върне и аз ще трябва да остана сама в компанията на човек с очевидни психически проблеми.

Помещението беше мрачно, сякаш родено изпод перото на нашия мистър Дикенс. На прозорците имаше плътни завеси, осветлението идваше само от една газена лампа в средата. Край стените бяха подредени стари дървени шкафове, а над тях бяха окачени пожълтели карти и обсипани с влажни петна рисунки на стари кораби в разкривени рамки. Всичко беше покрито с прах, включително сухите дупки за мастилници върху бюрото с напукан кожсен плот. Мрачната картина завършваше с проядения овехтял килим на пода. Сякаш се намирах в морга, а не в държавна канцелария.

Стъпалата в коридора заскърцаха още преди да бях оценила всички „достойнства“ на стаята, в която се озовах. После на прага се появи капитан Фицрой, който изглеждаше абсолютно смахнат. Отдавна изгубил военната си стойка, той се беше прегърбил, с леко наведена на една страна глава и очи, които сякаш всеки момент щяха да изскочат от орбитите си. Косата му стърчеше във всички посоки, брадата му беше сплъстена. Очевидно беше извървял дълъг и труден път от времето, когато е бил горд командир на боен кораб от флота на негово величество.

Присъствието ми в кабинета явно го учуди, но в пристъп на някакви остатъци от любезност той ми протегна ръка, направи чудат лек поклон и промърмори:

— Капитан Робърт Фицрой... На какво дължа... Каква е целта на... хммм...

Всички опити да довърши някоя от тези мисли пропаднаха.

Тялото му обладаваше някаква странна енергия — като изкривена пружина на детска играчка. Постоянно размахваше ръце, а краката му правеха ситни стъпчици. Възбудата му пречеше да се концентрира. Набрала кураж, аз го отведох до близкия стол и го накарах да седне, след което се настаних насреца му. Не ми оставаше нищо друго, освен да премина директно на въпроса.

— Моля да ме извините, че нахлувам така, капитан Фицрой — започнах аз. — Силно се надявам да не възприемате това като признак на лошо възпитание, но много искам да ви задам няколко въпроса за плаването на „Бигъл“

— Ама разбира се... Разбира се...

След което споменах Южна Америка и Огнена земя и последното име окончателно го побърка.

— Огнената земя значи... Огнената земя.

После изведнъж се отрици. Говореше толкова бързо, че с мъка улавях думите му. Измина доста време, преди да разбере, че става въпрос за първооткривателите на тази територия, които я кръстили така заради огромните огньовете, които туземците палели на брега. Моряците изпитвали мрачното чувство, че са изправени пред самия Хадес, което според горчивата му забележка не било чак толкова далеч от истината.

И това бяха последните свързани думи, които чух от него. Попитах го за *puit de feu* и той ме изгледа втренчено. На няколко пъти понечи да каже нещо, но млъкваше насред изречението. Поведението му стана абсолютно неадекватно. В продължение на няколко минути клатеше осъдително глава и мърмореше:

— Не, не, това не беше на Огнена земя, а на Галапагосите... Благословените острови, ха! Там се случи всичко...

След което ми хвърли един заплашителен поглед и произнесе онези смуцаващи думи:

— Значи такава била работата, мистър Дарвин! — А после избухна в сух саркастичен смях, който приличаше на злобен вой.

Понечих да си тръгна, но той изведнъж докосна ръката ми, принуждавайки ме да остана на мястото си.

— Седем рани, това беше всичко, което откриха. Раните на Христа, нашия Спасител... Така е, когато си капитан. Самота. Сол в дробовете. Всичките ми пари отидоха. Похарчих ги за „Адвенчър“. Врагове и интриги в Адмиралтейството. Предупредиха ме. Внимавай, казаха. Удостоиха с благородническо звание Съливан, втория ми помощник. А мен? Какво стана с мен?

Тези въпроси бяха зададени с такава ярост, че аз подскочих. Но той не изпусна ръката ми, а скочи заедно с мен, приближи лицето си до моето и продължи да бърбори. Усетих слюнката му по челото си, сърцето ми заблъска лудо.

— Дарвин е еретик и неверник. Слуга на дявола. Камъните на брега не лъжат. Те са заоблени. От потопа. Както пише в Библията. Вратата на Ноевия ковчег е била твърде тясна за мастодонтите. Ерес означава грях, също като нарушенията на Божиите заповеди. Нали така, мистър Дарвин? Значи такава била работата, а?

Реших, че е крайно време да си тръгвам, и решително издърпах ръката си.

— Джсеми Бътън! — изкрепя Фицрой. — Не го е направил Джсеми Бътън! Опитаха се да го разпнат на кръст, също като мен.

— Моля ви, пуснете ме! — проплаках аз.

— *Вие, англизи, няма живот — извика той, кълчейки езика си като индианското момче.*

След тези думи хванах полата си с две ръце и се понесох към вратата, без дори за миг да се обърна назад. Чух проклятията му, примесени с неразбираеми думи и отвратителен дрезгав смях.

Изскочих навън и затичах. Като по чудо успях да спра един файтон, кочияшият явно бе забелязал окаяното ми състояние. Прибрах се направо в дома на чичо Рас и се свързах едва след като изтих няколко чаши горещ чай.

През нощта не мигнах. Гротескните думи на Фицрой продължаваха да кънтят в главата ми, най-вече онази последна фраза: „Вие, англизи, няма живот“ ...

30 април 1865 г.

Ужас подир ужас! Току-що научих, че капитан Фицрой се е самоубил. Не мога да повярвам! Та нали едва преди два дни разговарях с него!

Новината донесе чичо Рас, който, прекалено възбуден, за да щади чувствата ми, разказа всичко с най-големи подробности. Научил го от клетата съпруга на капитана, всички в Атенеума говорели за тях. В деня преди смъртта си Фицрой нямал мира — постоянно подскачал, обикалял напред-назад, започвал някакво изречение, а после млъквал и се връщал на мястото си. Казал, че иска да отиде в кабинета си. Тръгнал, но след това се върнал. Следобед заминал за Лондон. Върнал се вечерта. Бил силно разстроен и непрекъснато си мърморел нещо под носа. Настоявал отново да се срещне с Моури, въпреки че вече се сбогували, а на другия ден било неделя.

През нощта спал зле. Сутринта, когато жена му станала, очите му продължавали да бъдат отворени. Попитал защо прислужницата не ги е събудила, а тя му отвърнала, че е неделя. Останал в леглото още половин час, после отишъл в съседната стая и кротко целунал дъщеря си Лора. След което се заключил в дрешника. Минута по-късно жената чула как тялото му пада на пода. Развикала се и слугите разбили вратата. Капитанът лежал в локва кръв. Бил прерязал гърлото си с един решителен замах на бръснача, като вероятно се е гледал в огледалото.

Какъв ужас! Горкият, съсипан човек! Неволно се запитах дали и аз, малко или много, нямам принос за тази отчаяна постъпка. Ако наистина е така, ще ми бъде много трудно да го преживея. Само че никога няма да разбера. Разтрепервам се само като си помисля. Крайно време е да приключа с това шпиониране и дебнене, с тези детински напъни да се правя на детектив! Край, точка! Спирам и правя всичко възможно да се променя! Ще стана нов и по-добър човек, ще прогоня подозренията, ще престана да бъда арогантната Лизи, която бях толкова дълго време!

Бедният капитан Фицрой! Защо Бог допуска толкова много нещастие на този свят? И как ние, бедните смъртни, да издържим?

Използвайки дървена лъжица, Хю омете шотландската закуска — купа вряла овесена каша, покрита с един пръст сметана. Отпи глътка кафе и насочи поглед към прекрасната гледка навън — стройни зелени борове, почти опиращи в гладката, наситено синя повърхност на Лох Лаган. Между тях, следвайки извивките на брега, се виеше тесен път, идилично спокоен под лъчите на утринното слънце. Приличаше на огърлица, забравена до огледалото. Но снощи, докато прекосяваше планината от Инвърнес насам и напращаше очи към блещукащите в мъглата „котешки очи“ по завоите, същият този път изглеждаше коварен и опасен.

Дълго пътуване, което по всяка вероятност ще се окаже гонене на вятъра, помисли си той.

Качи се горе да си вземе багажа и слезе в предната част на стария хан, използвана за рецепция, внимавайки да не си удари главата в някоя от ниските рамки на вратите. Плати сметката и попита как да стигне до къщата на собственика. Жената зад дървения плот изглеждаше изненадана, че Фицрой Маклауд се е съгласил да го приеме.

— И гледайте да не го ядосвате — предупреди тя на мекото местно наречие. — Той е велик човек, но достатъчно стар, за да ви бъде дядо. Всъщност какво искате от него?

— Само да си поприказваме — отговори с усмивка Хю.

Жената се приведе напред и вдигна лакът сякаш за да го смушка в ребрата.

— Ама и вие янките сте едни!

Въздухът беше кристалночист и достатъчно хладен, за да го пререже. Хю хвърли сака в багажника на взетата под наем кола, закопча палтото си и пое по пътеката, извиваща се покрай стените на хана и покритата с мъх скала, издигаща се непосредствено зад него. Прекоси малка горичка и пое към върха на близкия хълм. Там пътеката се разделяше на две. Тръгна надясно и петнайсет минути по-късно се озова на широка яркозелена поляна, по която се бяха пръснали множество овце с мръсносиви сплъстени кожуси, които го изгледаха с равнодушие.

Изгаряше от нетърпение да се срещне с Маклауд, когато откри сравнително лесно. В дневника на Нора Барлоу, внучката на Чарлс Дарвин, беше отбелязано, че през 1934 година тя се е срещнала в Лондон с Лора Фицрой — дъщерята, която обезумелият капитан бе целунал миг преди да отнеме живота си. Хю откри нейния некролог и оттам проследи местонахождението на останалите членове на фамилията Фицрой. Един от тях беше именно Маклауд, вече прехвърлил деветдесет години. Навремето този човек бил доста популярен в Уайтхол. Бил един от главните стратегии на торите и герой от войната, превзел немски бункер буквално с голи ръце.

Приближи горичка от стройни борове, които се издигаха направо от тревата като висока зелена стена. Сред тях, подобно на малка портичка, тъмнееше тясната пролука на пътеката. Хю пое по нея, прекоси горичката и пред очите му се разкри възхитителна гледка. На брега на малкото езеро се издигаше стара къща в типичен шотландски стил, а зелените хълмове зад нея плавно изчезваха към тъмнеещата вековна гора. Внушителната някога сграда беше доста занемарена — с хлътнал покрив и напукани рамки на прозорците. Пътеката се стесни и крачолите на панталоните му бързо потъмняха от утринната роса.

Вратата се отвори в момента, в който стъпи на верандата. Очевидно го бяха забелязали

отдалеч. В рамката ѝ се изправи слаба, но пъргава старица, отдавна прехвърлила осемдесет. Хю се представи и старицата побърза да стори същото. Оказа се, че тя е мисис Маклауд.

— Чака ви — обяви тя и махна с ръка към дървеното стълбище с масивни парапети, което се извиваше покрай вътрешната стена. Хю благодари и тръгна по протърканата червена пътека, хваната за стъпалата от множество месингови щипки. Стигна до междинната площадка и смаяно се спря. Беше се озовал лице в лице с голям мраморен бюст, който моментално разпозна. Продълговати очи с формата на бадем, чувствителна уста, римски нос и високо чело с праметнат на една страна наполеонов перчем. Самият капитан Фицрой.

Маклауд го прие в огромна стая с напукана мазилка и висок таван, прорязан от масивни, дялани на ръка греди. Седеше до прозореца с гръб към слънцето и лицето му оставаше в сянка. Веднага личеше, че е много възрастен, но все още стегнат и здрав, с изправена стойка. Коленете му бяха покрити с одеяло. Покани го с жест да седне и Хю избра един стол малко встрани, откъдето можеше да го вижда по-добре. Бялата коса на Маклауд беше дълга и покриваше част от ушите му. Носът му беше изпъстрен с червени капиляри, а сълзящите му очи имаха розов оттенък.

Хю отказа уискито, което домакинът му предложи. Забеляза чашата на масичката пред стареца и неволно погледна часовника — беше едва десет сутринта.

Размениха си няколко реплики на любезност, след които Маклауд отпи една солидна глътка, остави чашата и го попита защо е дошъл. Хю повтори обясненията, които му беше дал по телефона — че събира материали за книга за капитан Фицрой и би се радвал да открие всякакви неща в тази връзка: писма, бележки, спомени.

— О, горкият човек — въздъхна Маклауд. — Бил изключително умен, знаете. Пръв се опитал да прави метеорологични прогнози, практически е откривателят на тая проклетия. Пръв започнал да използва барометъра, а географските му карти се използват и до ден-днешен.

Изрече тези думи с особена топлина, сякаш говореше за собствения си син.

— Но враговете му го съсипали — добави след кратка пауза Маклауд. — Банкерите, бизнесмените, вигите. Имал много врагове — безкомпромисни, жестоки, нелоялни. Никой не оценил годините тежък труд, благодарение на които днес разполагаме с навигационни карти на най-опасните брегове по глобуса — Магелановия проток, нос Хорн, Огнена земя. Никой не споменава, че със собствени средства наел „Адвенчър“. Плащал от джоба си всичко, до последното пени, но изпълнил задачата, която си поставил. И как му се отблагодарило Адмиралтейството? И едно „благодаря“ не му казали!

Хю съчувствено кимна.

— Излязъл в морето на четиринайсет, а на двайсет и три вече бил капитан на кораб. Да бъдеш капитан на кораб е едно твърде самотно занимание. Как му беше името на онзи, който си пръсна мозъка на борда на „Бигъл“?

— Капитан Прингъл Стоукс.

— Точно така. Заврял в тясната каюта седмици наред, без да види слънце, люлян от непрекъснати бури, вилнеещи над онези забравени от Бога брегове. Постоянно обсебен от проклетите седем рани, каквото и да означават те. Без надежда за помощ отникъде.

Внезапно променил решението си, Хю подхвърли, че все пак би приел едно питие. Очевидно доволен, Маклауд извика на жена си да му донесе чаша, после продължи:

— И онзи Дарвин... Той също не помогнал на клетия Фицрой. Той и приятелят му Хъксли. Вярно, осигурили му някаква службица на метеоролог в Кралското дружество, но

без пенсия, без бъдеще. Нищо чудно, че стигнал до самоубийство. Защото човекът, който стана световноизвестен благодарение на пътешествието с неговия кораб, в крайна сметка му подхвърлил някакви жалки трохи.

Името на Дарвин насочи разговора към преходността на живота и Хю получи нов шанс да спомене за целта на визитата си.

Маклауд опразни чашата си и въздъхна:

— Няма документи, всичко е изхвърлено. Трябваше да дойдете преди доста години.

Хю прие поканата да остане на гости до края на деня. По настояване на мисис Маклауд той придружи стареца за една кратка обиколка на имението, тикайки инвалидната му количка по каменистите пътеки. Когато се върнаха, на масата ги чакаше печена яребица и бутилка превъзходно мерло. А след като се справиха и с двете и се оттеглиха да запалят по една пура в гостната, Маклауд го изгледа втренчено и рече:

— Запазил съм един документ, който може би ще представлява интерес за вас.

Хю вдигна вежди.

— Не е на капитана — поясни старецът. — Принадлежи на Беси — дъщерята на Дарвин, която така и си останала неомъжена. Някои са я наричали Лизи. Открила въпросния документ в архивите на баща си, но била убедена, че той принадлежи на капитана, и решила да го върне на дъщеря му Лора. Това станало доста време след смъртта и на двамата им родители. Оттогава е тук, в семейните архиви.

Маклауд издаде кратка заповед и жена му изчезна. Върна се след известно време с прах по ръкавите и протъркано кожено куфарче, което мълчаливо постави на коленете на мъжа си.

— По едно време мислех да го предложа за продан по интернет, но се оказа, че ми е трудно да се разделя с него — обясни старецът. — Ще ви позволя да го прегледате, но ви моля да бъдете внимателен.

След тези думи отвори куфарчето и му подаде измачкан лист хартия, явно многократно сгъван и разгъван. Хю се втренчи в съдържанието му, изписано с черно мастило и неравен детски почерк:

Аз виждам ваши кораби. Виждам ваши градове и църкви. Срећнал ваша кралица. Но вие англизи не познава живота като нас — бедни ямана.

— Бас държа, че нямате представа кой го е написал — гордо каза Маклауд.

— Напротив — поклати глава Хю. — Написал го е Джеми Бътън.

— Правилно — погледна го с уважение старецът. — Изглежда, го е изпратил на Дарвин по Фицрой някъде по времето на разследването на онова клане.

— Струвало си е да го запазите — кимна Хю и му върна листа.

— Нали? Това си е истинска реликва. Последните думи на един беден индианец, разкъсан между два свята.

Малко по-късно слънцето увисна ниско над хоризонта на запад и Хю стана да си върви.

По обратния път към хана изпитваше приятното чувство на детектив, попаднал на важна следа. Стана му ясно, че фразата в дневника на Лизи — същата, която й беше подхвърлил психически обремененият Фицрой — е била записана погрешно. Тя не означава „вие англизи няма живот“, а „вие англизи не познава живота“.

Всичко си дойде на мястото. Ставаше въпрос за пълното разочарование на Джеми Бътън

от англичаните и цивилизацията, чиито представители са били те. Защото, въпреки всичките си познания и постижения в различните области на живота, те са познавали този живот по-малко от неговите братя индианците.

Хю отдавна изпитваше любопитство към историята на Джеми, отвлечен от едно кану, за да се превърне в лондонска забележителност, а след това да бъде захвърлен обратно в естествената си среда. Многократно се беше питал каква е ролята му в клането на екипажа на „Алън Гардинър“, защото историята не изяснява този въпрос. Обвинен в това ужасно престъпление, Джеми никога не си беше направил труда да го отхвърли. Показанията на готвача, според които алчният дивак си легнал в капитанската каюта, докато съплеменниците му печали месото на белите си жертви на брега, звучали достатъчно убедително. Понякога Хю се опитваше да се постави на мястото на индианеца, опитващ се да примири два противоположни свята, да усети объркването, което е изпитвал, вероятно примесено с гняв и презрение към самия себе си.

Онзи лист хартия беше вопъл от гроба. Той не разрешаваше загадката на шизофреничното раздвоение на Джеми, но намекваше, че той е успял да го победи, обръщайки гръб на удобното и пълно с условности съществуване в индустриализираната Европа от XIX век, и да се завърне към примитивния, но пълноценен живот на родното си племе в най-загънтения край на южноамериканския континент.

* * *

На следващата сутрин, окуражен от успеха, Хю реши да отскочи до лабораторията на Кал и да се опита да научи нещо повече за последните му дни там. Насочи колата по алеята, която водеше към Оксфордския институт, благодарен, че не е необходимо да влиза в самия град. По този начин можеше да избегне призраците, които със сигурност го дебнеха от всяка сграда и пресечка на Хай Стрийт.

Остана доста разочарован от външния вид на лабораторията. След ентузиазиранияте разкази на Кал очакваше да види голям и модерен комплекс от четири-пет сгради, разположени сред живописен парк. Очакваше да види учени в бели престилки, повечето от тях привлекателни млади жени, които пият кафе на покритите с теракота тераси и оживено обсъждат своите научни експерименти. Но вместо това се оказа изправен на малка асфалтирана площадка пред самотна и грозна едноетажна постройка с неугледен вход.

Човекът от охраната откри името му в списъка за посетители и вдигна бариерата. Предстоеше му да се срещне с някой си Хенри Дженкс, който още по телефона побърза да го предупреди, че не разполага с кой знае каква информация. Съгласи се на среща едва след като Хю прибягна до типичната за Америка безпардонна настоятелност.

Жената на рецепцията го дари с белозъба усмивка и го помоли да почака, кимайки към редицата модерни столове с винилови седалки и крачета от никелирана стомана, до които имаше автомати за бонбони и безалкохолни напитки.

Беше му трудно да си представи как Кал кима за поздрав на колегите си и крачи по коридорите, покрити с лъскав ламинат. Мястото изглеждаше безжизнено и стерилно. Приличаше по-скоро на застрахователна агенция, отколкото на инкубатор на важни научни открития.

— Време е да пораснеш, Хю. Време е да станеш сериозен. Колко пъти си прекосил

страната надлъж и нашир? Седем, осем? На колко места си работил? Бил си барман, берач на ябълки, пошалъон, строителен работник, дори си продавал сувенири на входа на Емпайър Стейт Билдинг, за бога!

— Това бяха временни ангажименти, само за лятото. Нали бях в колеж?

— Но вече е време да решиш какво ще правиш с живота си. Искаш ли да свършиш като треторазреден адвокат, какъвто беше татко? Искаш ли да тичаш, за да хванеш влака в шест и четвърт вечерта, да удариш набързо една бира на гарата и да приключиш вечерта с втора у дома? На твоята възраст аз отдавна знаех какъв искам да бъда.

— Говориш така, сякаш си на петдесет. А си само на двайсет и седем.

— Никога не е късно да поумнееш.

— Ти извади късмет, защото откри нещо, което ти харесва. Но аз продължавам да търся.

— Търси, но побързай. Понякога ми се струва, че вече прекаляваш с бохемския живот. Държиш се така, сякаш нарочно искаш да пробваш и най-скапаната работа, та после да опишеш преживяванията си в евтин роман.

* * *

Непрекъснато разказваше на Бет случки от живота на Кал. Тя беше добър слушател, задаваше малко, но добре обмислени въпроси, бързо усещаше фалшивите нотки в иначе добре конструираните му истории. Вчера, докато рецитираше историята с изключването му от „Андовър“, тя с изненада разбра, че и Кал има пръст в тази работа.

— Искаш да кажеш, че е дошъл от Кеймбридж специално за да отпразнувате влизането ти в Харвард, а пък то е довело до изключването ти? — възкликна тя. — Я си помисли малко!

По-късно същата вечер той си спомни за едно посещение в Лондон, когато двамата с Кал отидоха на театър. Гледаха нашумялата постановка на „Дългото пътуване на деня към нощта“ в Националния театър. В четвъртото действие братята стигат до върховния миг на истината. Под влиянието на алкохола по-големият, Джейми, започва да се кълне на Едмънд, че страшно много го обича, след което изведнъж го предупреждава да внимава. „Никога не съм искал да успееш, защото сравнението между нас щеше да бъде в моя вреда — отсича той. — Винаги съм мечтал да се провалиш, мамино синче такова!“ В този момент Хю леко извъртя глава и срещна блестящите в мрака очи на Кал. Не си казаха нищо. След пиесата също се въздържаха от коментар.

— Мистър Келъм?

Гласът беше тих и треперлив, с ясно доловима защитна нотка. Хю стана и последва Хенри Дженкс по коридора, който водеше в кабинета му. Седна на един стол срещу бюрото и обясни, че иска да научи нещо повече за работата на покойния си брат.

— Страхувам се, че трудно мога да ви помогна — отвърна Дженкс. — Надявам се, разбирате, че тази информация е конфиденциална.

Поспориха известно време, след което Хю се предаде и поклати глава.

— Добре, кажете ми нещо друго: той наистина ли напусна, или си взе отпуск?

Служителят помълча малко, после каза:

— Проверих досието му. Преди шест години, на десети юни, вече не е работел тук. Страхувам се, че не мога да ви кажа нищо повече по въпроса.

— Значи все пак е напуснал, така ли?

— Не мога да ви кажа.

— С какви изследвания се занимаваше?

Въпросът породя първите признаци на враждебност.

— Не мисля, че имам право да ви давам подобна информация.

Хю скочи в колата и се понесе обратно към Кеймбридж, нарушавайки всички знаци за ограничение на скоростта.

* * *

Следобед, седнал на обичайното си място в ъгъла на библиотеката, той бе обзет от чувство на безизходица. Изчете докрай дневника на Лизи, но нещата си оставаха неясни. Пасажите, в които се споменаваха за редакциите и съкращенията в дневниците и ръкописите на Дарвин, бяха интригуващи, но им липсваше конкретност. Не успя да открие самите дневници; част от тях наистина липсваха, но това не доказваше зла умисъл. Използването на *nuit de feu*, каквото и да означаваше то, продължаваше да звучи загадъчно. А част от драматичните подробности около самоубийството на Фицрой, отделно от тези, които описваше Лизи, се оказаха верни. Той успя да ги провери.

Дори нещо повече — той започна да се съмнява в достоверността на дневника на Лизи. Хрумна му, че тя е просто една обсебена от баща си млада жена, която навсякъде вижда трагедии и заговори, защото у нея се смесват прекомерната викторианска чувствителност и дълго потисканите емоции. Или още по-лошо — може би тя базира своите заключения върху многобройни, но неясни улики, които ще експлодират в лицето на някой бъдещ историк. Като него.

Към масата се приближи Роланд.

— Нещата вървят зле, а? — подхвърли той.

— Нали знаете израза „две напред, една назад“? При мен е обратното...

— Нещо да помогна?

Хю поклати глава и младежът се обърна да си върви.

— Може би все пак има нещо — спря го той. — Чували ли сте за поема със заглавие „Пазарът на таласъмите“?

— Това вече е нещо друго — хвърли му странен поглед Роланд. — Да, чувал съм. И какво?

— Просто съм любопитен. Чух за нея преди известно време. Разкажете ми нещо повече.

— Написана е от Кристина Росети. Вдига много шум навремето. Действащите лица се две сестри — едната чиста и непорочна, а другата отстъпва пред изкушенията на плътта. Много викторианска. Духовна чистота и похотливост, хванати ръка за ръка.

— Похотливост?

— Да. Била е написана за проститутките в затвора „Хайгейт“, където е работила Росети. Предназначена да подчертае добродетелите на отказа от порока, но според личното ми мнение ефектът ѝ е бил обратен, особено върху работещите момичета. Защото от нея лъха еротика.

— Разбирам — кимна Хю. „Хайгейт“ беше мястото, където в крайна сметка бе работила Лизи. На доброволни начала, като четяла книги на затворничките.

— А защо се интересувате от тази поема?

— Била е от важно значение за Лизи. Имала е някакъв особен смисъл.

— Аха, просветлението май е близо — вдигна вежди Роланд. — Чакайте тук и не мърдайте. Това е заповед.

Пет минути по-късно се появи отново с тънка книжка в ръка и лукава усмивка на лицето.

— Нося ви нещо повече от любимата й поема — обяви той. — Това е личното й копие.

— Наистина ли? — смая се Хю.

— Нашата Дарвинова колекция наистина е огромна. Елизабет, или Лизи, прекарва моминските си години в Кеймбридж, в една къщичка тук, на Уест Роуд. След смъртта й при нас попадат всичките й лични вещи, включително библиотеката.

Подаде му книгата и добави:

— Нямате представа с какви неща разполагаме. Само документите на Дарвин запълват 16 сандъка. За ваше щастие всички до един с противокиселинна защита.

Хю подхвърли книгата в дланта си. Макар и облечена в дебела калъфка от плат, тя беше изненадващо лека.

— Но нали казахте, че всичко е било проверено в детайли?

— Да, но само материалите на Дарвин. Тези на Лизи — не. Вие сте първият, който изисква тази книга — поне от 1978 година насам, когато въведохме компютърната система. Аз самият не си направих труда да прегледам докрай картоните с индексите.

След тези думи Роланд си тръгна, а Хю потъна в четене. Двете героини в поемата носеха имената Лора и Лизи.

Нищо чудно, че Лизи се е идентифицирала със съименницата си, помисли той.

Скрити сред храстите край потока, сестрите слушат лъстивите призови на грозните таласъми: „Елате да си купите от нашите прекрасни плодове, елате!...“ Добродетелната Лизи запушва ушите си и побягва, но Лора е неудържимо привлечена от горските духове и плаща за стоката им с кичур от златистата си коса. А след това:

*Тя смучеше с наслада омайния нектар
на непознатите плодове.*

Лора се връща у дома, но вече е безнадеждно привързана към непознатите плодове. Когато е лишена от тях, тя изпада в ярост, чупи и хвърля всичко наоколо. Зависимостта й става все по-силна. В крайна сметка се разболява и е на прага на смъртта. Лизи не издържа повече. Твърдо решена да спаси сестра си, тя пуска една сребърна монета в чантичката си и отива при таласъмните. Те я карат да пирува с тях, но тя отказва и си иска монетата обратно. Таласъмните я нападат и искат насила да вкарат в устата й своите плодове. Но тя стиска устни и дълбоко в душата си се присмива на факта, че лепкавият сок се стича по лицето и брадичката й“.

Връща се тичешком у дома и крещи на Лора:

Страдаше ли без мен?

Ела и ме целуни.

Не обръщай внимание на раните ми.

Прегърни ме, целуни ме, поий моите сокове.

Изстискаш ги от таласъмите специално за теб.

Лора се подчинява. Прегръща сестра си и започва да я целува. Целува я дълго, а след това изпада в транс. На другата сутрин се събужда здрава. Години по-късно, когато и двете са съпруги и майки, те разказват на децата си как са се спасили от таласъмите.

Няма по-верен другар от сестрата.

Само тя помага да преодолееш тежките мигове.

Само тя премахва мъката и те връща в правия път.

Хю остави книгата и се замисли за Лизи. За живата Лизи, дъщерята на Дарвин. Ясно беше, че тази поема е имала хипнотично влияние върху нея. Била е привлечена от строфите по същия начин, по който Лора е била привлечена от плодовете на таласъмите. Ела и си купи, ела и си купи...

Тънък слънчев лъч попадна върху книгата и той механично посегна да я отмести. Измежду страниците излетя лист хартия и плавно кацна на пода. Наведе се да го вдигне. Оказа се писмо, написано с гъсто мастило на дебела и плътна хартия. Всъщност беше част от писмо, заемащо едва половината от листа. Горната част с обръщението беше откъсната.

Стигна до заключението, че получателят е била Лизи, не само защото беше скрито в нейната книга, а и защото му се стори, че разпознава едрият закръглен почерк на майка ѝ Ема. В случая обаче този почерк беше доста разкривен. Очевидно бе писано набързо.

Не съм казала нищо на баща ти, но той скоро ще разбере за прегрешението ти. И това ще разбие сърцето му. Не знам какво да те посъветвам. Може би трябва да се молиш за прошката му, а и за прошката на Бога. Подготви се за най-лошото и приеми с открито сърце наказанието, каквото и да е то. По всяка вероятност ще бъдеш изгонена от къщи. Как може, дъще? Как може да проявиш такова жестоко лекомислие? Нима не държиш на нашето семейство? Нима не помисли как ще се отрази постъпката ти върху всички нас? Представи си, макар и за миг, какъв срам ни донесе. Така става, когато човек се отвърне от Бога и нашия Спасител Исус Христос. Още от момента, в който отказа първо причастие, бях сигурна, че тръгваш по погрешен път, но никога не съм допускала, че ще стигнеш дотук. О, Боже, какво да направя? Как ще живеем оттук нататък?

Отчаяна съм.

Майка ти, която все още те обича,

Ема

Хю пхна писмото в джоба си, прекоси читалнята и влезе в съседното помещение, където имаше копирна машина. Направи си копие, след което се върна на бюрото и внимателно мушна оригинала между страниците на тънката книжка. Отиде да я остави на гишето. Роланд го нямаше.

Погледна часовника си. Бет щеше да го чака в „Принс Риджънт“. Изведнъж изпита желание за едно питие. Спусна се по стълбите, опипвайки фотокопието в джоба си.

Боже господи, била е бременна! Направо невероятно! Срещнала е някого и е забременяла. Какво щеше да стане с нея? Беше му странно да гадае бъдещето на едно момиче 150 години след смъртта му, да осмисля нещата. Понякога всичко си идва на мястото,

понякога — не. А понякога става така, че историкът знае повече от онзи, който е изживял този живот. В случая Хю беше наясно, че някъде в близкото бъдеще Лизи ще забременее от човек, за когото няма да се омъжи. И това събитие ще бъде достатъчно, за да разбие живота ѝ. Ужасно беше да знае всичко това, докато момичето, още ненавършило двайсет, продължаваше безгрижното си бърбене по страниците на дневника, описвайки гостите в Даун Хаус и собствените си дребни хитрини. Все едно гледаше летяща кола, знаейки, че тя скоро ще катастрофира. Почувства се едва ли не като Бог.

„Бигъл“ продължаваше плаването си край бреговете на Огнена земя. Изправен на палубата, Чарлс стискаше парапета, усещайки с цялото си тяло как корабът се издига и пропада сред високите вълни. През влажната мъгла се мяркаха части от пустия, обсипан с камъни бряг. Какво забравено от Бога място, неволно потръпна той. Остри скали се спускаха стръмно към морето, а лишената от всякаква растителност земя изглеждаше печална. В далечината се виждаше планинска верига с назъбени като мидени черупки върхове, които бяха по-скоро заплашителни, отколкото величествени. Под тях се простираше мочурище. Всичко беше сиво и мрачно

Джеми Бътън се изправи до него. През последните седмици поведението на тримата туземци ставаше все по-странно, сякаш повлияно от студения и влажен климат в южните части на континента. Видимо наедрялата (и според Чарлс несъмнено бременна) Фуегия Баскет почти не излизаше от трюма и не разговаряше с никого. Йорк Минстър ѝ отдаваше цялото си внимание и видимо се дразнеше, когато някой се приближаваше до нея. Джеми изгуби доброто си настроение и изглеждаше напрегнат — понякога обзет от нетърпение да стигнат крайната точка на пътуването, понякога изпълнен със страх.

Сега той застана до Чарлс и стисна парапета с белите си ръкавици. В мъглата лицето му изглеждаше още по-черно, сякаш издялано от абанос. Безупречно колосаната му яка потрепваше под напора на влажния вятър. Изглеждаше доста комично, разбира се, ако човек не обърнеше внимание на мрачното му лице.

— Спокойно, момче, скоро ще си бъдеш у дома — подхвърли успокоително Чарлс. — Не бъди мрачен, защото трябва да си благодарен на капитан Фицрой. Той направи всичко възможно да те върне в родината.

— Но той не връща мене в родината — поклати глава младежът. — Той връща мен при племе на Оен, което ужасно. Много ужасно!

— Сигурно е така, но не забравяй, че си живял в Англия и дори си се срещал с краля! Ти си много над тях, защото познаваш цивилизацията.

— Мой народ много цивилизован. Ти запознаеш с него и видиш колко добър народ. Говориш с наш голям човек и разбереш колко умен той. Ти обещава ми мене!

— Не съм забравил. Дал съм ти дума и ще я изпълня. Ще се срещна с твоя народ и неговия велик вожд.

Джеми отново извърна глава към мрачните брегове. В подобни мигове Чарлс имаше чувството, че разговаря с малко и капризно момченце. Въздъхна и поклати глава. Всъщност и тримата туземци се държаха по този начин — като деца. Отдавна беше разбрал, че навсякъде по света хората са еднакви в същината си. Различията между тях се дължаха на обществото, в което живееха, и именно то поставяше едните над другите. Човешкият род приличаше на стълба, водеща към рационалността и морала. На най-долните стъпала бяха примитивните племена, англичаните и част от представителите на континентална Европа — на най-горните. Готовността, с която диваците възприемаха нормите на цивилизования живот, само потвърждаваше верността на това мнение. В момента обаче Чарлс се питаше дали завръщането по родните места щеше да ги накара да забравят правилата на цивилизацията толкова бързо, колкото ги бяха усвоили.

Джеми се отдръпна и зад него се очерта още една, доста неясна в мъглата фигура. Още

преди да види лицето, Чарлс разбра кой е.

— Наслаждаваш се на гледката, а? — тихо попита Маккормик.

— О, да.

— Джеми покани ли те да посетиш родното му място?

— Да, защо?

— Защото и мен ме преследва със същото искане. Настоява да слезем на острова, за да се запознаем със семейството му и главатаря на племето. Казва се Оканикут, струва ми се.

— Аз му обещах — кимна Чарлс.

— И аз, въпреки че не знам защо. Преходът ще отнеме цял ден и едва ли ще бъде от лесните... — Маккормик замълча за момент, после продължи: — Забелязал ли си, че тези хора нямат дума за „не“? Може би такова понятие за тях просто не съществува. Лично аз не помня да са се отказали от нещо, което искат.

Чарлс не отговори. Всъщност нямаше никаква представа какво се върти в главата на Джеми, не знаеше какво има в съзнанието му. Начинът му на мислене беше странен и необикновен, далеч от нормалните категории като време и пространство, причина и следствие. В него имаше нещо магическо, обременено от предразсъдъци и анимизъм. Един предмет или понятие никога не бе само онова, което изглеждаше, а поне две неща едновременно, преливащи едно в друго по начин, който Чарлс трудно разбираше. Процес, наподобяващ превръщането на пъпката в разцъфнал цвят, а след това и в плод, но с тази разлика, че между пъпката, цвета и плода нямаше нищо общо.

— Чу ли, че вероятно ще ни изпратят втори кораб? — прекъсна размислите му Маккормик.

— Втори кораб ли? — учудено го погледна Чарлс. — Но защо, за бога?

— Капитан Фицрой е на мнение, че ще ни трябва подкрепа, за да завършим картографирането на района. Готов е да плати от джоба си, тъй като няма време да чака потвърждение от Адмиралтейството. А след това ще поиска да му покрият разноските.

— Но това е лудост! Не бива да прави подобно нещо, без да е получил разрешение. Какво ще стане, ако молбата му бъде отхвърлена?

— Бих казал, че подобна опасност не съществува — поклати глава Маккормик. — Той има достатъчно връзки, знаеш.

Чарлс имаше сериозни опасения по въпроса, но не получи възможност да ги изрази гласно. „Бигъл“ заобиколи малък нос и приближи брега, възползвайки се от пролука в мъглата. Пред очите им се разкри гледка, която буквално ги остави без дъх.

На скалите се бяха струпали десетина туземци, чието облекло се състоеше от парчета мръсна кожа, праметнати през раменете. Лъскавите им черни коси стигаха до кръста, а лицата им бяха оплескани с червена и бяла боя. Цялата група подскачаше и размахваше ръце, издавайки възбудени крясъци. В момента, в който корабът ги подмина, диваците хукнаха подире му, ловко прескачайки по камъните. Не след дълго по устните на част от тях изби пяна, а от носовете им потече кръв, която се смеси с боята по мръсните им тела.

— Господи! — възкликна Маккормик. — Никога не съм виждал такова нещо! Мислиш ли, че са опасни?

Чарлс не беше в състояние да даде отговор на подобен въпрос. За него тези същества сякаш бяха от друг свят — като онези дяволи от операта на Вебер „Вълшебният стрелец“, които някога му бяха направили огромно впечатление.

Не след дълго корабът заобиколи поредния нос и пред очите им се разкриха

многобройни огньовете, запалени както на скалистия бряг, така и на малките островчета, с които беше изпълнен заливът. Димът се издигаше нагоре и се смесваше с влажната мъгла. Това бяха огньовете, които бе видял Магелан, давайки му повод да кръсти мястото Тиера дел Фуего, Огнена земя, Дали туземците ги бяха запалили, за да улеснят приближаването на кораба до сушата, или за да предупредят другите племена за появата на чужденци?

* * *

Няколко дни по-късно „Бигъл“ пусна котва в залива Гуд Съксес и изпрати лодки на брега. В китоловната се настаниха Чарлс и Фицрой, а очевидно уплашеният Джеми зае място на носа, пременен в син фрак и бели бричове. По пясъка тичаха възбудени туземци, които надаваха монотонни викове, други бяха накацали по околните скали и мълчаливо наблюдаваха развоя на събитията.

— Тези са она — поясни Фицрой. След което добави, че за разлика от племето на Джеми она са индианци, които не използват канута и ловуват с лъкове и стрели. Бяха високи, повечето от тях над метър и осемдесет. Използваха няколко развалени испански думи — най-често такива, с които искаха нещо, като например „кучийос“, тоест ножове, което беше доказателство за минали контакти с чужденци.

Лодките стигнаха брега. Индианците ги наобиколиха с крясъци, сочейки различни предмети. Моряците им раздадоха подаръци, които моментално изчезнаха. После, вероятно в знак на добронамереност, неколцина туземци се изредиха да удрят с пестник Чарлс и капитана в гърдите, които бързо им отвърнаха със същото. Макар и явен знак на приветствие, този ритуал беше извършен без усмивки, а във въздуха се усещаше заплахата. Индианците се струпаха около Джеми Бътън, пипаха го и учудено коментираха помежду си. Младежът явно не разбираше какво говорят и ги гледаше със страх.

— Тези не мой народ — проплака по някое време той.

Моряците извадиха цигулка и гайди и започнаха да свирят. Индианците, чийто брой на брега бързо нарастваше, буквално полудяха. Едър туземец опря гръб в тялото на най-високия моряк, за да се премерят. Установи, че е по-висок със сантиметър-два и хукна да тича по брега, крещейки като луд и размахвайки дебела сопа. Един от членовете на екипажа предложи да организират състезание по борба, но Фицрой поклати глава, оглеждайки загрижено тълпата, която прииждаше от околните хълмове. После взе решение и заповяда всички да се върнат в лодките.

Индианците ги последваха и във водата, дърпайки моряците за ризите и коланите. Един юнга находчиво се сети да хвърли няколко кутии с шарени панделки във водата. Индианците моментално се втурнаха да ги събират. Един от тях сграбчи ботуша на Чарлс, опитвайки се да задържи лодката, но близкият моряк го удари с греблото през ръцете и усърдно загреба към дълбокото.

Джеми Бътън седеше на кърмата с плътно притиснати крака. Оглеждайки го внимателно, Чарлс бързо откри причината за необичайната му поза: върху дъното на белите му бричове се беше появило кафяво петно. Когато се качиха на кораба, младежът побърза да излезне в каютата и да скрие срама си. До края на деня никой не го видя.

Чарлс и Фицрой вечеряха сами. Капитанът изглеждаше дълбоко съкрушен.

— Контактите на брега бяха наистина обезпокоителни — каза Чарлс, опитвайки се да

прогони тревогата му. — Но аз съм убеден, че с времето нещата ще се оправят.

Забил очи в масата пред себе си, Фицрой сякаш не го чу.

Амбициозните планове на капитана за утвърждаването на християнската цивилизация по тези забравени от Бога места започват доста обезкуражаващо, помисли си Чарлс. Фицрой беше говорил за тях толкова често и с такъв плам, че понякога скачаше от масата и започваше да крачи напред-назад с Библията в ръце. А Чарлс, малко или много, се беше поддал на ентузиазма му и почти бе повярвал, че местните племена ще ги приемат с отворени обятия.

* * *

Капитан Фицрой беше изправен пред трудно решение — къде да се освободи от човешкия си товар.

В крайна сметка стигна до извода, че Джеми Бътън и Ричард Матюс трябва да слязат в близост до мястото, където преди две години бе отвлечен младият туземец. То се намираще по средата на канала Бигъл, който пресичаше долната част на Огнена земя и бе получил името си от самия капитан по време на предишното му плаване. Отчитайки факта, че Йорк Минстър и Фуегия Баскет са от друго племе, живеещо по на запад, той реши да ги свали на другата страна на канала, откъм Тихия океан. Това означаваше, че трябва да заобиколят нос Хорн, преодолявайки най-коварните морски течения на света.

В продължение на 24 дни „Бигъл“ водеше отчаяна битка с непрекъснатите бури и огромните вълни, една от които за малко не го погълна. Според Чарлс, който се беше вкопчил в парапета и се бореше с пристъпите на морската болест, въпросната вълна беше поне 60–70 метра. Лошото време се оказа непреодолима преграда, въпреки че през летните месеци преминаването би трябвало да бъде малко по-леко.

В крайна сметка Фицрой се принуди да се върне обратно и да навлезе в канала от изток. Там, защитен от високите скали на брега, „Бигъл“ без проблеми се добра до спокойните води на Пънсънби Саунд, отново привличайки вниманието на стотици индианци, които блъскаха по дебелите дъски на корпуса и крещяха „ямърскунър“. Тези са ямана, обясни той. Голямо племе с много отделни кланове, които живеят във временни вигвами, хранят се с ракообразни и тюлени и на всеки четири-пет дни се местят на ново място. Не носят дрехи, а от студа ги предпазва единствено тънкият слой тюленова мас, с която мажат телата си. Тримата туземци на кораба също са ямана, добави капитанът, но произхождат от коренно различни кланове. Този на Джеми е най-развит, особено ако се вземе предвид фактът, че членовете му се въздържат от консумация на човешко месо.

След двудневно плаване „Бигъл“ стигна Ууля, защитено от вятъра заливче на остров Наварин. По една случайност времето беше слънчево. Сърповидният залив беше заобиколен от ниски, плавно издигащи се над водата хълмове. Отвъд тясната пясъчна ивица се простираше равна затревена земя, която изглеждаше плодородна. В дъното, под хълмовете, тъмнееше горичка. Виждаха се поточета с бистра вода. Фицрой обяви, че мястото е идеално, и екипажът се залови за работа.

Не след дълго се оформиха трите дървени колиби на бъдещата мисия — по една за мисионера Матюс, Джеми и двойката фуегианци. Земята пред всяка от тях бе прекопана и оформена като малка зеленчукова градина, маркирана с колчета, а теренът бе ограден с дълбока канавка. След което дойде ред на голямото пренасяне: от кораба бяха свалени

огромните дървени каси с даренията на Лондонското мисионерско дружество, чието съдържание отговаряше по-скоро на манталитета на дарителите, отколкото на изискванията за оцеляване в това затънтено място. Там имаше супници, сервизи за чай, поставки за масло, чаши за вино, шапки от боброва кожа, покривки от фин лен, а дори и един сандък за дрехи, изработен от хубав махагон. Вадейки сервизите от фин порцелан, моряците не можеха да съдържат смеха си.

Всичко това ставаше под смаяните погледи на местните индианци ямана, които продължаваха да прииждат от всички страни — с канута или пеша, очаквайки да получат подаръци. Наклякали наоколо, те наблюдаваха действията на чужденците и монотонно припяваха своето „ямърскунър“. С течение на времето придобиха смелост и започнаха да задигат всичко, което дори за минута оставаше без контрол — колани и ризи, пирони и брадви. Моряците се принудиха да организират денонощна охрана, но и това не прекрати кражбите.

Откакто слязоха на брега, Чарлс наблюдаваше поведението на Джеми. И с учудване установи, че младежът е забравил родния си език. Отначало се обръщаше към събратята си на английски, след което опита и малкото думи на испански, които бе запомнил. Но нищо не беше в състояние да го накара да използва гърлените звуци на ямана, а на всичкото отгоре и не разбираше това, което му казваха туземците. За разлика от него Йорк Минстър явно ги разбираше много добре, въпреки че решително отказваше да отвори уста. Мълчеше и Фуегия Баскет, променена с ново боне и явно ужасена от голотата на диваците.

Мисионерът Матюс също се държеше странно. През по-голямата част от времето той предпочиташе да стои на кораба с отнесена усмивка на лицето, без да проявява никакъв интерес към строежа на новия си дом. Сякаш цялата тази работа изобщо не го засяга, промърмори Чарлс, обръщайки се към Кинг.

На петия ден се случи грозен инцидент: един от моряците изблъска някакъв възрастен индианец навън от техния периметър. Старецът побесня, заплю моряка в лицето и разигра заплашителна пантомима, от която стана ясно, че е готов жив да го одере. Чарлс си спомни за предупрежденията на Джеми отпреди няколко месеца, а Фицрой заповяда на моряците да проведат демонстративна стрелба на брега — просто да покаже на ямана на какво са способни английските мускети. Диваците се уплашиха от гърмежите, разделиха се на групички и бързо изчезнаха сред хълмовете. Но на другата сутрин се появиха отново, сякаш нищо не се беше случило.

Въпреки създалото се напрежение Фицрой беше непреклонен в решението си да остави Матюс на брега. Каза, че това е само първото изпитание от многото, които предстоят. Възнамеряваше да насочи „Бигъл“ навътре в канала за седмица или десетина дни, след което щяха да се върнат и да проверят как се справя новата мисия. Младежът получи богата последна вечеря на борда, до която почти не се докосна, след което го качиха на една от лодките и го закараха на брега. Седнал на кърмата с високо вдигната глава и замръзнала усмивка на лицето, той мълчаливо слушаше прощалните възгласи на моряците. Джеми и другите двама туземци бяха откарани с друга лодка.

Струпали се на палубата, членовете на екипажа гледаха как младият мисионер и тримата му тъмнокожи спътници бавно се насочват към новите си домове, край които ги чакаше притихналата тълпа. Тя се отвори да им направи път, после отново се склочи в плътен кръг около колибите. „Бигъл“ прибра лодките и вдигна платна.

Точно девет дни по-късно корабът отново пусна котва в средата на сърповидния залив.

Моряците изтръпнаха при гледката, която се разкри пред очите им: клечащите на брега индианци се бяха окичили с парчета вълнен плат и остатъци от бели ленени покривки — вещи, които биха могли да вземат само от новата мисия. Дали пък не изпратихме на смърт този млад човек, запита се с тревожна въздишка Чарлс. Когато корабът се приближи, на пясъка бяха струпани няколко десетки канута, а стотина индианци гордо се разхождаха по брега, окичени с парчета английски дрехи — най-вече около врата, китките и в косите си.

Фицрой заповяда да спуснат китоловната лодка и нервно се изправи на носа. В момента, в който килът заора в пясъка, туземците го наобиколиха с протегнати ръце, припвяйки вечното си „ямърскунър“. После, за огромно облекчение на капитана, на брега се появи Матюс и тичешком се отправи към тях. Миг по-късно стигна до лодката, скочи вътре и с енергични жестове подкани моряците да хващат греблата.

Историята, която разказа, след като се качиха на кораба, беше наистина ужасна. Първите две-три нощи всичко било спокойно, но след това се появила нова, много по-агресивна група индианци. Мнозина от тях се промъквали в къщата му, настоявали за подаръци, заплашвали го. Не след дълго преминали към действия, отмъквайки всичко, до което успявали да се доберат. Матюс се опитал да им попречи, но индианците реагирали с бясна ярост. На два пъти се появили с огромни камъни в ръце, заплашвайки да му размажат главата. А предната вечер го сграбчили, тръшнаха го на земята и започнали да му скубят брадата с помощта на остри мидени черупки. Накрая обяви, че ако трябва отново да се върне на брега, това със сигурност ще означава да бъде убит.

Заобиколен от неколцина здрави моряци, Фицрой слезе на брега и се насочи към хижите. Оказа се, че тримата фуегийци също са били третирани зле. Джеми беше ограбен и бит. От спретнатото му облекло нямаше следа, а тялото му беше покрито с подутини и рани. Едър и здрав, Йорк Минстър беше успял да отблъсне всички диваци, дръзнали да се доближат до него и Фуегия Баскет. Но въпреки недвусмислените намеци от страна на капитана, и тримата категорично отказаха да напуснат родните си места и да се върнат в Англия.

Фицрой раздаде последните подаръци — повечето от тях остатъци от запасите на Матюс, надявайки се с това да поразчисти пътя на Джеми и да осигури по-човешко отношение към някой корабокрушенец англичанин, имал нещастieto да попадне тук. След което с готовност се съгласи да откара Матюс до Нова Зеландия, където живеел брат му — също мисионер.

Същата вечер „Бигъл“ вдигна платна и напусна Ууля, а Чарлс и Фицрой се оттеглиха на вечеря в капитанската каюта. Наблюдавайки мрачното лице на сътрапезника си, Чарлс изведнъж си даде сметка, че за една нощ този човек се беше простил с дългогодишната си мечта да разпространи Божието слово сред тези бедни и заблудени души.

— Все още вярвам, че всички сме деца на Адам и Ева — промърмори по някое време Фицрой. — Но някои от нас са се отдалечили твърде много от рая и просто нямат спомени за него.

Една седмица по-късно „Бигъл“ приключи с последните проучвания на района и отново пусна котва в залива. Този път всичко беше спокойно. Няколко жени ловяха риба от канута, а

мъжете на брега, далеч по-малко от преди, проявиха слаб интерес към появата на англичаните. Колибите бяха стегнати, а сред жестоко стъпканата зеленчукова градина се виждаха няколко зелени стръка.

Тримата фуегианци нямаха оплаквания, ако не се броеше недоволството на Джеми, който покани Фицрой, Чарлс и Маккормик при себе си и заяви, че се чувства обиден, защото не са посетили родното му село.

— Вие казал дойде в мой роден дом. Но не изпълнил обещание. Казал срещне моя фамилия и мой велик вожд.

Фицрой реагира незабавно. Може би заради облекчението, че тримата са живи, а може би и поради пробудилата се надежда, че все пак може да се направи нещо за спасението на местните неверници. Във всеки случай поведението му се промени и той изведнъж се превърна в предишния капитан: хвана с две ръце десницата на Джеми, затвори очи и вирна глава като проповедник.

— Предстои ни още много работа — тържествено обяви той. — Но Бог ми е свидетел, че ще се върнем и тогава ще изпълня обещанието да се срещна с твоите близки и да обменя мисли с великия вожд на твоето племе.

Не след дълго „Бигъл“ вдигна платна и пое курс на изток, към Атлантическия океан. Чарлс остана с впечатлението, че капитанът е обнадежден по отношение на благородните си планове, но предпочита да не говори за тях, сякаш се страхуваше, че те ще рухнат в момента, в който станат обект на обсъждане.

* * *

Измина почти цяла година, преди Фицрой да изпълни обещанието си.

За това време „Бигъл“ измина обратния път до Монтевидео, картографирайки за втори път плавателните пътища покрай източното крайбрежие на Южна Америка и Фолкландските острови. За да се справи със задачата, Фицрой реши да се сдобие с втори кораб, точно според прогнозата на Съливан. За целта използва 1300 фунта собствени средства, които бяха достатъчни за закупуването на един американски ветроход за лов на тюлени, който, след коренно преустройство, получи името „Адвенчър“. Предназначението му беше да изследва крайбрежните плитчини и заливчета под командата на Съливан, който от своя страна покани Маккормик за геодезист и корабен лекар.

Работата беше трудна и изискваше голяма точност, а провалите съвсем не бяха изключение. Писарят на Фицрой загина по време на лов, а няколко моряци дезертираха. Болест принуди художника Огъстъс Ърл — един от най-близките приятели на Чарлс, да прекъсне плаването, а мястото му беше заето от Конрад Мартенс, авантюрист и бохем, който бързо се адаптира към живота на кораба.

Самочувствието на Чарлс растеше. Освобождавайки се бавно от стреса, той започна да проявява истинските черти на характера си — самостоятелност, упорство и неизчерпаем ентузиазъм. А имаше случаи, при които прояви и истински героизъм. Като например по време на една експедиция дълбоко в пущинаците на Патагония, която изтощи Фицрой и придружаващите ги до такава степен, че не можеха да направят дори крачка повече, а Чарлс пое по обратния път абсолютно сам, за да доведе помощ. В друг случай групичката моряци на брега толкова се захласнаха по откъсването на огромен ледник, че не осъзнаха

заплашващата ги опасност. Спаси ги съобразителността на Чарлс, който се спусна и завърза полуизтеглената от водата китоловна лодка, предотвратявайки неизбежното ѝ отнасяне от голямата вълна, съпътстваща този величествен природен процес.

За благодарност Фицрой кръсти на негово име един залив и издигащата се над него планина — съответно на Чарлс Дарвин Саунд и Планината Дарвин. Маккормик прие тази постъпка с открита завист. Той подхвърли пред Съливан, че капитанът използва и най-малкия претекст, за да кръщава местностите на своите любимци, а не на тези, които наистина заслужават.

Но в случаите, при които двата кораба пускаха котва близо един до друг и екипажите им се смесваха, Маккормик успяваше да скрие чувствата си под маската на безразличието. Тъй като беше сред малцината, които умееха да яздят (повечето моряци бяха отчайващо безпомощни на сушата), той често придружаваше Чарлс при ловните му излети и обиколките за събиране на образци. При това с определен успех, въпреки че не можеше да се сравнява с Дарвин. В резултат събра една малка колекция, която Чарлс великодушно се съгласи да изпрати в родината заедно със своята.

Самият Чарлс прекара месеци на сушата и това му се отрази много добре. Във физическо отношение се чувстваше отлично главно благодарение на дългите експедиции из замръзналите територии на юг. Ходеше на лов за тюлени, увиваше се с кожи, спеше в палатка и имаше толкова дълга брада, че трудно я обхващаше с две ръце. На север, където климатът беше по-благоприятен, той предприемаше значително по-дълги експедиции и често посрещаше „Бигъл“ на стотици километри от мястото, на което го беше напуснал. Дори убеди Фицрой да го пусне на последната и най-дълга експедиция от Рио Негро до Буенос Айрес — 1000-километрово пътешествие през район, в който испанците водеха постоянни битки с непокорните индиански племена.

Всичко това изпълваше сърцето му с радост. Сложил пушката напърно на седлото, той яздеше в компанията на десетина смели гаучоси, които изпълняваха ролята на телохранители. Възхитен от тяхната смелост и дори от кръвожадността им, той неусетно започна да се нарича бандит, а малко по-късно овладя и техниката на ласото „бола“, която доста дълго време не му се удаваше. Ходеше на лов за щрауси главно защото му беше интересно да ги наблюдава как бягат с разперени криле, използвайки вятъра. Вечер, настанил се пред лагерния огън, той разгръщаше „Изгубеният рай“. Беше я чел толкова много пъти, че си измисли една игра: пускаше книгата да падне на земята и започваше да чете страницата, на която се разгръщаше. А след това подлагаше седлото под главата си и заспиваше под обсипаното със звезди небе, вслушвайки се в крясъците на нощни животни, които никога не беше чувал.

Един ден навлезе в територията, контролирана от генерал Хуан Мануел де Росас — прочут с безкомпромисността си командир на своя собствена армия, който се разправяше с индианците по един-единствен начин — обграждаше селата им и избиваше обитателите до крак, независимо дали са мъже, жени или деца. Генералът, за когото се говореше, че е най-опасен, когато се смее, беше чул, че в района се е появил някакъв англичанин, и го покани в лагера си. Посрещна го любезно, а след това побърза да го впечатли с уменията си — качване в движение на висок конски впряг, яздене на див жребец до пълно изтощение. Позволи му да прекоси контролираните от него територии и нито веднъж не се засмя.

Жаждата му за приключения най-сетне беше утолена. Това беше пълноценният живот. Чувстваше се като романтичен герой от роман, който броди из пампасите и се наслаждава на

гледки и животни, които никои англичанин преди него не беше виждал. В сравнение с необятните пространства тук Шропшър му се струваше съвсем малък, а животът там — прекалено скучен.

Най-сетне се добра до околностите на Буенос Айрес и с изненада откри, че пътят му е препречен от разбунтували се войници. Генерал Росас беше блокирал столицата, но той успя да си пробие път, споменавайки името му и показвайки пропуска, подписан лично от него. „Бигъл“ обаче не беше в пристанището и той се уплаши, че са го зарязали.

В крайна сметка се оказа, че корабът се намира в Монтевидео, от другата страна на устието на Рио де ла Плата. Чарлс успя да се добере до него с цената на доста подкупи, раздадени на войниците, барикадирали пътищата.

По време на вечерята, която Фицрой даде в чест на пристигането му, капитанът изслуша с интерес разказа за приключенията му, а после лаконично подхвърли, че поне един човек на борда на двата кораба е настоявал да отплават и да оставят Чарлс сам да търси пътищата към дома.

— Бас държа, че ще отгатнеш името на господина, който направи това предложение — рече с усмивка той.

Чарлс не пожела да гадае, но и не отвърна на усмивката му.

Вечерта отново пусна „Изгубеният рай“ на пода и започна да чете страницата, на която се беше отворила книгата. Тя се оказа толкова подходяща за състоянието му, че той неволно се запита дали и съдбата няма пръст във всичко това. Обзет от завист, Сатаната преследва един човек с намерението да го унищожи. Но за да заблуди ангела-хранител, който му сочи пътя, той се представя за херувим:

*...ни човек, ни ангел свят не може да разкрие
двуличието, туй едничко зло, което броди,
невидимо за другото, освен за Господ-бог...*

Две седмици по-късно корабът навлезе в канала Бигъл и за пореден път пое курс към Ууля. Капитан Фицрой изгаряше от нетърпение да разбере какво се е случило с мисионерския лагер и тримата фуегианци. Дори отдалеч личеше, че лагерът е опустошен. Две от колибите бяха напълно унищожени и на мястото им стърчаха само няколко греди. Градинката бе изчезнала.

Но третата колиба, от която се появи Джеми Бътън, изглеждаше почти непокътната. Младежът се качи в едно кану и загреба към кораба, придружен от новата си жена. Екипажът трудно го позна. Беше гол, само с едно парче плат върху слабините. Тялото му беше толкова мършаво, че ребрата му се брояха, косата му беше намазана с нещо лепкаво, а лицето — боядисано в ярки цветове. Направи им знак да го последват на сушата и загреба обратно. Преди да започне срещата, Джеми се шмугна в колибата и скоро се появи отново, облечен в хубавите си панталони, бяла риза и фрак, които му бяха станали доста широки. Твърде свенлива да се появи пред чужденците, съпругата му остана вътре.

Джеми им съобщи, че Йорк Минстър и Фуегия Баскет отдавна са заминали. Повечето от вещите му бяха изчезнали, но той изглеждаше доволен.

— Сега ваше обещание — рече в заключение той. — Аз чакал дълго, но сега вие посетите моя страна.

— Да — кимна Чарлс. — Ще дойдем с теб.

Фицрой предпочете да остане на кораба, защото много от членовете на екипажа изразяваха открито недоволство от завръщането им на това ужасно място и бяха на ръба на бунта. За селото на Джеми щяха да пътуват Чарлс, Маккормик и младият Матюс, който очевидно се зарадва на спокойствието, царящо на мястото, където беше прекарал най-ужасната седмица в живота си.

Джеми ги поведе към близкия хълм, зад който се простираше гъста гора. Беше радостен и изпълнен от нетърпение, тъй като старата му мечта беше на път да се осъществи.

Над главите им се трупаха черни буреносни облаци, прорязвани от ярки светкавици. Макар и далечен, грохотът на гръмотевиците беше мрачен и застрашителен.

В просъница Хю долови стъпките на хазайката, последвани от леко почукване. Телефонът. Скочи от леглото, навлече ризата и панталоните и отвори вратата. Слушалката на стенния апарат в коридора висеше на шнура си. Порцелановият часовник върху библиотеката показваше седем и половина сутринта. Откога англичаните са започнали да звънят по никое време?

— Ало.

— Хю, обажда се Бриджит.

— О, здравей.

— Не съм те събудила, нали?

От тона ѝ беше ясно, че не би трябвало да спи до толкова късно. Бриджит си бе Бриджит.

— Напротив, събуди ме.

— Е, и без това е време за ставане. — Тя направи малка пауза, след което добави: — Довечера те каня на вечеря. В осем.

— Сигурно си ми уредила някаква среща — подозрително изсумтя Хю.

— Всъщност, да. Надявам се, че ще дойдеш.

— Дай ми адреса.

— Ще вземеш влака в шест и две и Ерик ще те посрещне. Май ще трябва да дойда и аз, защото той не знае как изглеждаш.

— По-добре ми дай адреса.

Тя го направи, замълча за момент и подхвърли:

— Между другото, извинявай, че те събудих. Звучиш ми малко... не във форма.

— Не, не, добре съм. Просто говоря тихо.

Наистина се чувстваше добре.

Върна се в стаята и погледна към Бет, която продължаваше да спи с гръб към него. От мястото си виждаше изящната извивка на рамото ѝ. Беше пхнала възглавницата под лявата си буза, а десният ѝ крак стърчеше изпод завивките.

Под нежната кожа в сгъвката на коляното прозираха тъмни венички, които изчезваха към бедрото.

Понечи да я събуди, после се отказа и започна да се облича. Откри чорапите си захвърлени в ъгъла, а след това събра разпилените ѝ дрехи и ги подреди на близкия стол. Най-отгоре сложи бикините ѝ, този път дантелени.

Остави бележка, в която ѝ напомняше, че трябва да стане рано. Понечи да добави нещо духовито, но реши, че е по-добре да предложи известно количество практическа информация — как да включи кафеарката и да стигне до банята в дъното на коридора, без да се сблъска с хазайката дракон. Отдолу се подписа с три Х. Целувки.

* * *

Когато се добра до Лондон, слънцето вече грееше. Това го наведе на мисълта, че може да стигне до целта на пътуването си — Националният морски музей в Гринуич, използвайки

някое от туристическите корабчета по Темза. „Биг Бен“ удари единайсет в момента, в който взе едно от кея под парламента. Седна отпред, за да го духа вятърът. Беше уморен, но се чувстваше добре, защото умората му не се дължеше на безсъние, а на една нощ, преминала в любов, разговори и пак любов. Усмихна се леко на изтърканите обяснения на екскурзовода. Имаше прилив, повърхността на реката блестеше с цялото си великолепие. Бавно се плъзгаха покрай „Сейнт Пол“, театър „Глоуб“, галерията за модерно изкуство „Тейт“ и мрачните каменни стени на „Тауър“.

Не след дълго корабчето се долепи до каменния кей и Хю пое нагоре по хълма, на върха на който се намираше Обсерваторията. Когато се изкачи, свърна в една тясна алея и влезе в дълга и ниска сграда с дебели стени и мраморни настилки, излъчващи хлад. Получил указания на рецепцията, той влезе в залата и се представи на завеждащия архивите — слаб и жилиав мъж с високо чело.

Архиварят търпеливо изслуша исканията му — да види материали, свързани с „Бигъл“, най-вече капитанския дневник и списъка на екипажа и пътниците. Хю искаше имената на всички, които по една или друга причина не бяха завършили плаването — напуснали или починали. Но най-вече го интересуваха извънредните събития, които Фицрой бе пропуснал да спомене в книгата си.

Завеждащият поклати глава — един дружелюбен жест да не очаква чак толкова много, след което го помоли за малко търпение. Няколко минути по-късно се върна и сложи на гишето някакво зацапано фотокопие.

— Съжалявам, че трябва да ви разочаровам, но това е всичко, с което разполагаме. Твърде много хора са се интересували от „Бигъл“ през годините, боравили са с различните документи, снимали са ги. За съжаление по онова време не са били полагани достатъчно грижи за тяхното съхранение. Страхувам се, че не разполагаме с копие от корабния дневник, Адмиралтейството — също. Това е всичко, което имаме.

* * *

Къщата на Бриджит на Елджин Кресънт беше точно такава, каквато си я беше представял — старинна, екстравагантна и скъпа тухлена постройка на четири етажа с боядисани в кремаво еркерни прозорци, каменна пътека и стар тис до входната врата.

Преди да натисне звънеца, Хю надникна през прозореца с наполовина дръпнати пердета. Видя част от модерна ниска масичка, отрупана с книги за изкуство, възпълни женски крака и тъмния гръб на мъж, който се беше навел с чаша в ръка. До слуха му достигнаха приглушени гласове, увлечени в приятелски разговор. Изведнъж се почувства много самотен.

В следващата секунда вратата се отвори толкова рязко, че течението го блъсна в лицето. На прага се появи Бриджит, облечена в пуловер от кашмир и тясна черна пола. Лицето ѝ светеше от ентузиазъм.

— Влизай, Хю — дръпна го навътре тя. — Радвам се, че успя да дойдеш.

Той ѝ подаде бутилката вино, която носеше. Бриджит я извади от торбичката, огледа скептично етикета и я остави на една от помощните масички. В антрето се появи Ерик — висок и хубав, с аристократична осанка и надвиснал над очите перчем. Поклащайки се самодоволно на пети, той изчака да го представят и протегна ръка. Хю я стисна без

ентусиазъм. Този човек не му хареса.

Настаниха се в хола. Разговорът беше най-общ. Хю беше представен като „един много стар приятел от Щатите, който, между другото, се пада брат на Кал — по-малкият брат, нали, Хю?“ Но небрежният тон на Бриджит не успя да прикрие факта, че всички знаеха кой е той.

Друг от гостите, мъж с широк яркочервен пуловер на име Невил, му хвърли изпитателен поглед, но не каза нищо. По-късно, успял да хване Бриджит насаме в кухнята, Хю научи, че той е бил колега на Кал в биологическата лаборатория.

— Страхувам се, че Невил не е точно човекът, с когото бих искала да те запозная — добави тя. — Разчитах да те срещна със Саймън, с когото Кал е живял в една стая в Оксфорд. Но за съжаление той е зает и няма да дойде.

Очите ѝ внезапно овлажняха, но следващият ѝ въпрос нямаше нищо общо с досегашната тема.

— Как е баща ти?

— Предполагам, че е добре, но не съм го чувал скоро — сви рамене Хю. Беше получил две писма от баща си, а дори и едно телефонно обаждане, но не беше реагирал.

— Мисля, че си прекалено суров с него — поклати глава Бриджит. — Той не е лош човек.

В кухнята връхлетя Ерик с патетично вдигнати вежди.

— Скъпа, всички седят на масата и чакат! — извика той, погледна Хю и на лицето му се появи странна усмивка. — Да не би да си ядосана, миличка?

Хю се настани на масата с чувство на дълбоко облекчение.

Вечерята премина добре. Бриджит и Ерик се грижеха чашите да не остават празни и поддържаха разговора, който се въртеше около обичайните теми — последните закононарушения от страна на торите, коварните планове на Израел в Близкия изток, различни клюки и слухове. Научила за интереса на Хю към живота на Дарвин, превъзбудената дама вляво настоя да говорят за възхода на теориите за сътворението в Америка.

— Бриджит спомена, че правите проучване върху Дарвин — обади се мъжът отдясно.

— Да, така е — кимна Хю.

Интересна личност, нали? Пази в тайна теорията си и я предлага на света едва след като уточнява и последния детайл. Колко години е изучавал всичките тези раковини и гълъби!

— Да.

— Истински гений, макар и не от категорията на Нютон или Айнщайн. Много по-симпатичен и земен, за разлика от онези титани, извисили се високо над обикновените хора. Просто един от нас, нали разбирате какво искам да кажа. Всеки може да си представи с какво се е занимавал, но малцина от нас притежават неговата задълбоченост и упорство, както пише Тролъп.

Хю само кимна. Усещаше погледа на Невил през масата въпреки горящите свещи, които ги разделяха.

— Ами изяществото и простотата на теорията му? Когато човек се запознае с нея, всичко изглежда очевидно и ясно. Какво беше заявил Хъксли? О, да. „Колко сме били глупави, за да не видим очевидното.“ Гениална забележка, бих казал.

— Да — отвърна Хю.

Събеседникът му обаче беше неуморим.

— Задавали ли сте си въпроса защо Дарвин никога не е засягал неща, които не подлежат

на наблюдение? — продължи той. — Искам да кажа, че задълбочен природоизпитател като него не е написал нито ред за определени явления.

— Например?

— Например за ума. За мисловните процеси, за съвестта и чувството за вина. Тези теми никога не са го интересували вероятно защото са нематериални или пък забранени за него. Този човек е бил пълен с комплекси, знаете.

— Наистина е така — кимна Хю. — И най-силният сред тези комплекси е било чувството му за вина. Кое не му е попречило да продължи своето дело. — Внезапно изпита нещо като бащинско чувство към Дарвин. — За мен този човек е олицетворение на куража.

— Това да — побърза да се съгласи събеседникът му. — Кураж със сигурност не му е липсвал.

По-късно, когато се прехвърлиха в дневната за кафе и коняк, Хю внезапно реши, че може да поговори с Невил. Предложи му да „подишат чист въздух“. Прозвуча по-скоро като заповед, отколкото като покана, без да го е грижа за останалите — те със сигурност щяха да бъдат озадачени от усамотяването на двама души, които току-що са се запознали.

Излязоха в градината, бутнаха дървената портичка на ниската ограда и се озоваха на малка зелена поляна зад двата реда сгради, очевидно собственост на общината. Невил определено изглеждаше смутен.

— От Бриджит разбрах, че сте познавали брат ми — каза след доста продължително мълчание Хю.

— Да — бързо отвърна Невил, очевидно предвидил този въпрос.

Хю търпеливо го изчака и след кратко колебание събеседникът му добави:

— Бяхме доста близки. Всеки ден бяхме заедно в лабораторията.

— А с какво се занимавахте там?

Не беше подготвен за отговора, който получи.

— Вижте, знам че се чувствате неудобно, аз също — погледна го в очите Невил. — Бриджит ме предупреди, че ще пожелаете да говорим за Калвин, но нещата са малко... как да кажа, рисковани.

— В какъв смисъл?

— Знам, че сте много разстроен. Бриджит твърди, че двамата сте били много близки. Надявам се, разбирате, че когато научих за смъртта му, и аз се почувствах така. Пък и всички останали.

Хю не знаеше какво да каже.

— Да, това е вярно — бавно отвърна той. — Но си помислих, че няколко невинни въпроса няма да...

— При подобни случаи няма невинни въпроси. Внезапната смърт е нещо ужасно. Чувстваш се зле. Връщаш се назад, подлагаш всичко на преоценка. Трябва ми време, трябва да помисля.

Хю бе шокиран. В следващия момент, още преди да е решил какво да каже, Невил заяви:

— Струва ми се, че трябва да се върнем при останалите.

Тръгна към къщата, после спря и се обърна.

— Вижте, не искам да бъда груб. Усещам, че правите нещо като... проучване. Ще поразмисля по-сериозно, а след два-три дни ще ви се обадя.

Върху лицето му се беше изписала дълбока тревога.

— Отлично — кимна Хю и протегна ръка.

— Нека си спестим това — отдръпна се Невил.

Прибраха се вътре в момента, в който останалите си тръгнаха. Хю изчака неизбежните целувки и възклицания. Бриджит затвори вратата и се обърна към него.

— Е?

— Не пожела да отговори на въпросите ми. Каза, че искал да си помисли. Поведението му определено беше гузно.

— Не се учудвам. Всъщност аз никога не съм го харесвала.

— Имаш ли представа какво се е случило в лабораторията?

— Не. Разчитах на теб да разбера.

— А онзи Саймън, за когото спомена? — попита Хю, подчинявайки се на внезапен импулс. — Имаш ли му телефона?

— Да. — Тя надраска номера на едно листче и го изпрати до вратата. — Благодаря, че дойде. Благодаря и за виното. И помни, за теб е много важно да опознаеш брат си. — Замълча за миг, погледна го в очите и добави: — И да разбереш, че е бил човек като всички останали.

— Знам, че е бил човек като всички останали.

— Наистина ли?

— Да.

Но в момента, в който изрече тези думи, усети, че не е точно така.

Тя не направи опит да го целуне, само го изгледа изпитателно. После придърпа полата си и затвори вратата след него.

* * *

Хю се прибра в „Туенти Уиндоус“ в момента, в който заваля. Набра номера на Саймън, но отсреща не вдигнаха. Остави съобщение на секретаря и огледа стаята. Нямахше бележка от Бет, но леглото и възглавниците бяха старателно оправени. Хю се усмихна и плъзна поглед към лавицата, на която държеше дневника на Лизи. Той беше на мястото си, но обърнат с обратната страна навън. Недоумението му бързо се превърна в гняв. Тя го беше прочела!

Изскочи навън и махна на едно такси, но то отмина. Хукна към къщата ѝ, без да обръща внимание на дъжда, от който дрехите му бързо подгизнаха. Задната врата отвори млада жена, която се представи като Алис, огледа го внимателно и бързо позна кой е. Той прие това като добър знак. Водата от дрехите му капеше на пода.

— Тя е горе, първата врата вляво — каза Алис, извади от чекмеджето някаква кърпа за чинии и му я подаде. — Вземете.

Той се подсуши набързо и върна кърпата.

Вратата на спалнята беше отворена. Бет седеше зад бюрото и четеше нещо. Не прояви никаква изненада от появата му.

— Как можа да го направиш, по дяволите? — остро попита Хю.

— Имаш предвид дневника ли? — отвърна с въпрос тя, а на лицето ѝ се появи особено изражение — по-скоро несигурност, отколкото вина.

— Да, именно проклетия дневник имам предвид! Как ще ми го обясниш?

Бет се изправи. В черните дънки и тениска изглеждаше слаба и стройна.

— Чакай да видим дали ще мога да ти обясня — промърмори тя, пъкна палци в

джобовете си и започна да крачи напред-назад.

— Дано се справиш — язвително рече той.

— Само се оглеждах. Нямах никакво намерение да ти пипам нещата, но... Всъщност направих точно това. Искях да науча нещо повече за теб. Знаеш как е. Особено когато останеш сама в стаята на човек, който е важен за теб. Не ми е приятно да го кажа, но то си беше истински шанс. Кой би се отказал?

Той изумено я погледна.

— Добре де, ти може би, но не и аз — побърза да добави Бет. — Така стигнах до дневника. Зяпнах в момента, в който прочетох първата страница. Помислих си: „Исусе Христе, на какво попаднах!“ Тя е Лизи, дъщерята на Дарвин, нали? Къде го намери?

— Продължавай — ледено процеди Хю.

— Изчетох го от край до край. Извинявам се за това, знам, че не е редно. Просто ми беше любопитно да разгледам стаята ти и изведнъж... Наистина е невероятно! Изобщо не очаквах да открия нещо, свързано с Лизи. Мислех да науча повече за теб.

Хю усети как гневът му започва да се топи.

— А после го остави на мястото му с надеждата, че няма да забележа, така ли? — попита той.

— Не съвсем. Обърнах го наопаки, защото си давах сметка, че ще разбереш. Искях да ти оставя бележка, но се оказа, че ми е трудно да пиша за такива неща.

Гневът му изчезна, на негово място се появи безпокойството. Тайната вече не беше тайна и тя би могла да я използва за свои цели.

— Би могла да ме попиташ.

— Да те попитам ли? Но как? Аз изобщо не подозирах за съществуването му!

— Имам предвид цялостното ми изследване.

— Ти също би могъл да попиташ за моето.

Това беше вярно.

— Значи и ти работиш върху Лизи, така ли?

— Точно така — кимна Бет.

— Защо?

— Защото... Защото тя е моя прабаба, ако не съм сбъркала нещо с родословното си дърво.

Изумен, Хю се отпусна на леглото.

— Какво?! — смаяно прошепна той. — Наистина ли?

— Да. Знам го от доста отдавна. Мама постоянно повтаряше, че имаме родствена връзка с Дарвин, но аз не й обръщах внимание. Все си мислех, че е просто част от обичайните семейни слухове. Нали знаеш, всички претендират, че имат кралска кръв.

— А как разбра, че наистина е така?

— Научих го едва след смъртта ѝ. От документите за наследството. Ето виж.

Бет извади лист хартия от едно чекмедже. Оказа се писмо от лондонската адвокатска кантора „Спенсър, Дженкинс и Хътчисън“ с дата 20 май 1882 г., адресирано до Дороти Дълсимър от Минеаполис, Минесота.

— Това е майка ми — поясни Бет, изпреварвайки въпроса му.

В писмото се уточняваше, че през 1882 г., в качеството си на официален представител на Чарлс Лоринг Брейс, основател на Дружеството за подпомагане на децата, фирмата получила за съхранение „документи, чието съдържание трябвало да остане поверително“ в

продължение на сто години. Въпросните документи били предоставени на фирмата от Елизабет Дарвин, дъщеря на прочутия природоизпитател Чарлс Дарвин, след смъртта му и според нея съдържали информация, която била „важна от историческа гледна точка, но неудобна за все още живите членове на фамилията или техните наследници“.

И по-нататък: „Според нашите архиви и запазените документи по други места вие сте най-близката жива роднина на лицето, за което е оставен на съхранение при нас пакетът, а именно Ема Елизабет Дарвин, родена извънбрачно на 1 май 1872 година и дадена за осиновяване същия месец със съдействието на Дружеството за подпомагане на децата.

Най-любезно молим да прегледате приложените документи и да потвърдите желанието си да ги притежавате. В случай че стигнете до подобно решение, ще ви помолим да се явите лично в кантората ни.“ Следваше адрес, от който ставаше ясно, че кантората на старата юридическа фирма се намира близо до Олд Бейли.

— Невероятно! — прошепна Хю. — Какво означава „важна“ от историческа гледна точка, но неудобна за все още живите членове на фамилията“?

— Явно става въпрос за нещо, което Лизи е открила или записала — поясни Бет. — От дневника ѝ личи, че по някаква причина се е съмнявала в баща си.

— А майка ти така и не е отишла да получи документите, а?

— Не. Предпочела да го остави на мен.

Хю продължаваше да клати глава.

— Найджъл спомена, че сте роднини, помниш ли? Но ти отрече, когато те попитах във влака.

— Казах да не вярваш на всичко, което чуваш — поправи го тя. — И продължавам да поддържам това мнение.

— Знаех си, че Лизи е забременяла — усмихна се Хю. — Но не го свързвах с теб.

— Не си имал причина.

— А кой е Чарлс Лоринг Брейс?

— Социален реформатор, живял в средата на XIX век. Основал Дружеството за подпомагане на децата, което се занимавало с проблемите на бездомните сирачета и подхвърлените деца в Ню Йорк. Именно то спонсорираше „влаковете за сираци“, с които тези деца са пътували на запад. Превозили са над 250 000 хлапета.

— И е познавал Дарвин, така ли?

— Да. Дарвин бил във възторг от книгата му, озаглавена „Опасните класи“. През лятото на 1872 година поканил Брейс и съпругата му на гости в Даун Хаус. Станали приятели.

Бет му подаде нови три листа. Единият беше акт за раждане, който сочеше Елизабет Дарвин като майка на новороденото дете, а в графата за бащата пишеше „неизвестен“. Вторият беше документ за осиновяване, подписан с явно трепереща ръка от Лизи, а третият представляваше писмо до Брейс от някаква активистка на Дружеството, която придружавала един от „влаковете за сираци“, превозващ през септември 1872 г. 68 бездомни деца от Ню Йорк към Средния запад.

„Вероятно ще бъдете доволен, че предадох успешно бебето Ема на семейството от Минеаполис, точно според документите за осиновяване, подписани днес в Детройт. Новите ѝ родители възнамеряват да я кръстят Филипа.“ По-нататък авторката на писмото описваше „радостта, която е изпитала при предаването на малките и невинни пътници на новите им семейства“.

„Децата бяха приети много добре въпреки неугледния си вид поради тежкото пътуване с

парахода от Бъфъло през езерото Ери. Всички бяха изтощени от морската болест и изглеждаха почти като добитъка в трюма — изпоцапани с екскременти и миришещи наистина ужасно.“ При всяко спиране бъдещите родители и представителите на домовете за сираци се събирали с децата, най-често в някоя от местните църкви. Част от тях се просълзявали от ужасния вид на невинните душички, а други демонстрирали твърдост и практичност — опипвали мускулите им и проверявали зъбите им. Накрая писмото уточняваше, че десетина от най-зле изглеждащите деца все още не били осиновени.

Хю ѝ върна документите и попита:

— Имаш ли някаква представа кой може да е бил бащата?

— Никаква — поклати глава Бет. — Дори не съм сигурна, че родителите на Лизи са знаели за бременността ѝ.

— О, знаели са. Най-малкото майка ѝ. Открих писмо, в което я порицава с твърде силни думи.

— Как успя да изровиш толкова много неща? — погледна го с уважение Бет.

— Главно благодарение на късмета ми — отвърна той. — Въпросното писмо беше в една книга на Лизи. А дневника, който си прочела, открих при старите издатели на Дарвин. Забеляза ли, че го беше замаскирала в счетоводна книга?

— Да. Мисля, че е успяла да изгради солидна хипотеза относно действията на баща си. Разбира се, ние нямаме никаква представа в какво точно го подозира.

Хю не пропусна да отбележи множественото число и подхвърли:

— Всъщност какво правеше тук, в тази библиотека?

— Проучвах, също като теб. Търсех всякаква възможна информация за Лизи.

— А междувременно си разбрала, че в адвокатската кантора те чакат поверителни документи? Или вече ги взе?

— Още не. Ходих в лондонската им кантора, но там ми поискаха един куп документи — главно за да докажа, че съм тази, за която се представям. Не знам колко време ще ми отнеме, защото британските адвокати са ужасни педанти. Все пак ме окуражиха, че скоро ще мога да получа оставеното на съхранение при тях. Искаш ли да го видиш?

— Разбира се.

— Всъщност... Какво трябва да означава това?

— Кое?

— Ами за нас двамата. Заедно ли ще работим? Партньори ли ще станем?

— А ти искаш ли?

— Да.

— В такъв случай вече сме партньори.

Събитията се развиваха толкова бързо, че Хю губеше чувството си за реалност. С огромно облекчение прие факта, че състезанието бе приключило. Беше хубаво, че ще има с кого да споделя откритията си, още повече че ставаше въпрос за кръвна роднина на Дарвин. Същевременно си даваше сметка, че документите от имението ще хвърлят допълнителна светлина върху голяма част от тайните.

— Хрумна ми нещо — обади се неочаквано Бет. — Забеляза ли, че на корицата на онази счетоводна книга беше изписана цифрата едно, заградена в кръгче?

— Да.

— Това не означава ли, че трябва да има и номер две?

— Искаш да кажеш, че има и друга книга?

— Точно така.

— Която липсва в архивите на издателството и вероятно се намира в богатата колекция на библиотеката — усмихна се Хю и я прегърна през рамото. — Колко си умна!

— Това ми е по наследство — дяволито отвърна тя и вдигна акта за раждане.

През нощта отново се любиха — този път по-тихо, за да не безпокоят Алис в съседната стая, което по някакъв начин засили страстта им.

* * *

На следващата сутрин Хю и Бет се озоваха в залата за ръкописи. Посрещна ги непрекъснато прозяващия се Роланд.

— Виждам, че сте обединили сили — ухили се библиотекарят. — Всъщност бях сигурен, че е само въпрос на време.

— Трябва ни помощта ти — каза Хю. — Да идем да изпием по един чай.

В кафенето започнаха да задават въпроси за колекцията на Дарвин, а Роланд както обикновено им предложи пълноводна река от информация.

— Съпругата му Ема починала в края на XIX век. Синът им Франсис проявявал интерес към историята на фамилията и успял да събере доста документи. Айда Фарър, съпругата на най-малкия и най-кекавия син Хорас, запазила по-голямата част от семейните писма. През 1942 година това малко съкровище било предадено за съхранение на библиотеката.

Хю помълча малко, после вдигна глава и го погледна в очите.

— Ще ми направиш ли една услуга, Роланд?

— Хей, момче! Откакто се познаваме, аз непрекъснато ти правя услуги!

— Ще уредиш ли да разгледам документите? Да се върна още веднъж и да ги прегледам по-подробно?

— Как да ги прегледаш? Просто ей така или да ровиш в тях?

— Второто.

— Сигурно се шегуваш!

— Не се шегувам.

— Хм. Незаконно е, знаеш. Става въпрос за поверителна информация и вероятно ще си загубя работата. Освен това има и още един дежурен куратор, който ще те види.

— Не и ако Бет ангажира вниманието му.

Тя му се усмихна.

— Боже, боже! — въздъхна той. — Май и двамата си падате по нарушаването на правилата!

Десет минути по-късно планът влезе в действие. Изчакаха читалнята да се опразни и Бет се насочи към втория куратор с предварително подготвена молба. Двамата се приведоха над регистъра, а Роланд вдигна подвижната преграда на гишето и направи знак на Хю да го последва. Спряха пред боядисана в синьо врата. Младежът пхна картата си в процеп и тя се отвори. Тишината в залата се нарушаваше единствено от бръмченето на климатиците. Насреща им се издигаше голям метален стелаж, разделен на множество секции. Виждаха се ръкописи, от които стърчаха разноцветните листчета на постоянните читатели. Двамата тръгнаха надясно и спряха пред подобен стелаж, обозначен с номер 20. Намираха се в зоната на западноевропейските ръкописи. Огледаха се и продължиха към дъното на залата.

— Тук е. — Роланд посочи стелаж с номер 137. — Ако пипаш нещо, имай грижата да го върнеш точно на мястото му. И се скрий, в случай че се появи колегата, моля те!

Хю погледна назад. Пътеката се губеше към дъното на просторното помещение. Най-отдалеченият стелаж беше на разстояние поне 40 метра. Три от тях бяха заделени за документацията, свързана с Дарвин, съхранявана в синьо-кафяви кутии от дебел картон. Част от тях имаха етикети — „семейство“, „Даун Хаус“, „ботаника“.

Започна със семейните архиви. Отваряше кутиите една по една и бързо се придвижваше нататък. По-голямата част от материалите бяха в тъмнокафяви пликове. Главно писма, които той изобщо не погледна. Двайсетина минути по-късно отвори кутия с надпис „сметки“. Вътре имаше купчина счетоводни книги, част от които бяха попълнени с почерка на Дарвин. Най-отдолу откри това, което му трябваше — малка книжка, върху чиято корица беше изписана цифрата две, заградена с кръгче. Нетърпеливо я отвори в края и пред очите му се появи почеркът на Лизи. Най-последно!

На гръбчето беше прикрепен малък етикет с каталожен номер DA/ acct3566. Хю го преписа, върна книгата в кутията, а нея на лавицата. След това спокойно се насочи към синята врата, откряна я да провери положението в читалнята и тихо се измъкна навън. Никой не го забеляза.

Попълни един от стандартните формуляри, подаде го на Роланд и прошепна:

— Средният ред вдясно, почти в дъното.

10 юни 1871 г.

Странно е, че след толкова много време отново се връщам към дневника. Зарязах го преди близо шест години (нещастни и пълни с разочарование години!). Бях се заклела да не го правя, но емоциите ме заляха като потоп, превръщайки ме в жертва на радостта и мъката. Понякога имам чувството, че сърцето ми ще се пръсне и ще се строполя мъртва на пода, оставяйки околните да се чудят какво е поразило една млада девойка в разцвета на силите ѝ. Изпитвам непреодолимо желание да споделя чувствата си с някого, да се разтоваря, да извадя на бял свят най-съкровениите си мисли и желания. Но уви, такъв човек няма. Никой не може да изпълни ролята на мой изповедник, няма ухо, подходящо за тайната, която изгаря сърцето ми.

Аз съм влюбена. О, небеса, влюбена съм! Мисля единствено за него, мечтая да бъда с него и с никой друг. Сънувам го, виждам го навсякъде — пъргав, красив, с невероятно нежни кафяви очи. Чувам гласа му, усещам погледа му, който ме кара да се изчервявам до корените на косата си. Готова съм да прекарам с него останалата част от живота си, но той изобщо няма представа колко много го обожавам.

Ето! Признах си го! Изложих тайната си на хартия. Е, все пак е нещо, въпреки че не ми донесе кой знае какво облекчение. Дори и сега, докато пиша тези редове, пак трябва да бъда внимателна и да не разкривам името на своя любим. Събраха ни обстоятелствата, съвсем случайно — като героите от романите на мисис Гаскъл. Изгарям от желание да изпиша името или поне инициалите му, да ги чета и препрочитам. Но не смея, защото могат да попаднат пред чужди очи. Затова ще го наричам „Милия и прескъп на сърцето ми Х“, когото обичам с цялата си душа. Господи, колко банално звучат тези думи на хартия! Колко бедно и сухо е словото, сравнено с копнежите на сърцето!

Не бива да прекалявам с думите, защото това прави нещата още по-трудни. Ето, споделих тайната си и трябва да спра дотук.

Кое то изобщо не сваля бремето от плещите ми.

12 юни 1871 г.

На пръв поглед животът ми тече както преди, когато реших да приключа с дневника. Вече съм на двайсет и две години. Бях дълбоко поразена от ужасните събития в Службата по метеорология и гротескната смърт на Фицрой. Не мога да се отърся от чувството, че нося известна отговорност за нея, тъй като много го разстроих със своите въпроси. И това се отрази на здравето ми. Получих припадъци и конвулсии, които продължиха седмици наред. Изгубих апетит и отслабнах толкова много, че вече нямах нужда от корсет, въпреки че не изпитвах никакво желание да излизам и прекарвах по-голямата част от времето си затворена в спалнята.

Освен това обърнах гръб на църквата и станах атеистка — един факт, който мама прие с дълбоко безпокойство. Тя постоянно настоява да присъствам на литургиите и се моли на Бога да ме дари „със своето просветление“. Разплака се, когато отказах първо причастие, а след това, когато аз изпуснах нервите си и започнах да креця, че не вярвам

нито в Светата Троица, нито в кръщението, нито в самия Господ Бог, буквално изпадна в шок. Побягна и се скри в стаята си, ридаейки, поразена от факта, че неверниците в семейството ни вече са двама. Другият, естествено, е татко.

Няма как да ѝ обясня, че именно татко е причината да обърна гръб на вярата. Защото подозренията ми, че по време на пътешествието с „Бигъл“ се е случило нещо ужасно — вероятно в онази *puit de feu*, — постепенно се превърнаха в увереност. Вече съм сигурна, че татко е извършил нещо недостойно. Нещо, което влиза в противоречие с мнението на хората за него. Подозренията ми се засилиха и от начина, по който реагира на смъртта на Фицрой. Изобщо не се натъжи и имаше вид на човек, от чиито плещи се е смъкнал огромен товар. Малко след погребението мистър Хъксли го потупа по рамото и подхвърли: „Е, тази тъжна история най-сетне приключи. Вече не се налага да отпускам стипендия на бедния метеоролог.“ Мисля, че тази забележка прозвуча много жестоко.

За известно време престанах да говоря с когото и да било. Загрижени за състоянието ми (което доктор Чапман определи като „душевна апатия“), родителите ми решиха да ме изпратят в Европа с надеждата, че промяната в обстановката ще ми се отрази добре. Защото по това време аз се разболях сериозно, но, както вече споменах, нямаше как да разкрия истинските причини за това мое състояние — а именно подозренията ми, че татко не е такъв, за какъвто се представя. Заминах за Германия и се установих в Баден-Баден. Свежият планински въздух и лековитата вода ми се отразиха добре и аз постепенно възстанових душевното си равновесие. Останах там три месеца и се прибрах в Даун Хаус само защото Джордж дойде да ме прибере. Завръщането ми у дома стана повод за празнуване, поне на пръв поглед. (Парслоу беше истински развълнуван, почти до сълзи.) Престорих се, че приемам радостната суматоха и с удоволствие участвам в нея. В чужбина стигнах до едно твърдо решение, за което уведомих семейството си: започвам живота си на чисто, отърсвам се от всичко старо, включително от името Лизи. Обявих, че от този момент нататък искам да бъда наричана Беси. Всички останаха учудени от решението ми и им трябваше известно време, за да го приемат. Прислужката първа свикна да ме нарича с новото име, последвана от мама и братята ми. Ети и татко го приеха значително по-трудно.

15 юни 1871 г.

Здравословното състояние на татко не се подобри, въпреки че стриктно изпълняваше предписаната от Джон Чапман ледена терапия на гръбначния стълб, която включваше и торбички студена вода на кръста, от които зъбите му започваха да тракат. Беше ужасна гледка, движеше се из къщата като някакъв тронав мечок. Или лежеше на леглото и стенеше. Терапията, изглежда, нямаше никакъв ефект.

Болестта на татко очевидно няма връзка с хулите на обществото, тъй като в последно време отношението към него рязко се промени и мнозина го поставят на пиедестал. Славата му бързо расте, а теорията му за естествения подбор (наричана вече теория на еволюцията) става все по-популярна. Но най-важното е, че нападите от страна на църквата намаляха и почти изчезнаха. Преди една година Оксфорд го удостои с най-високата си научна степен, а пощенската ни кутия всеки ден се пълни с писма от целия свят. Казано накратко, той се сдоби с високия статут на мислител новатор, признат дори от онези, които не приемат теорията му. Превърна се в нещо като национална институция

може би защото достигна почетната възраст 62 години или пък защото неговите поддръжници бяха направили много за популяризиране на теорията му.

Когато защитава възгледите си, татко действа изключително умно. Никога не се нахвърля срещу своя опонент, предпочита да го обработва по заобиколен начин — чрез поддръжници и обезоръжаващо разумни аргументи. Много го бива да печели приятели, а словото владее до съвършенство. За да разреши напрежението при спор, той често използва една метафора — когато даден опонент започне да го подиграва за твърденията му, че човекът произхожда от маймуната, той категорично отрича да е казвал подобно нещо и предлага друга дефиниция — че хората и маймуните имат общ произход, нищо повече. След което се заема да обяснява онова, което нарича „дървото на живота“. Най-долните клони на това дърво се заемат от нисшите същества, докато на най-горните са разположени най-сложните животни. Различията между видовете водят до разклоняването им в различни посоки и отдалечаването им едни от други. Така аргументите му придобиват достатъчно убедителност и теорията му изглежда напълно уместна.

Предстои шестото издание на „Произходът“, за огромно удоволствие на Джон Мъри. Трудът вече е преведен на почти всички европейски езици, макар че татко е недоволен от френското издание, което според него го свързва прекалено много с Ламарк. През последните две години той упорито работи върху „книгата за човека“, която излезе от печат едва преди месец със заглавие „Произходът на човека“ и прави първата научно обоснована връзка между животните и човешкия род — нещо, което до този момент татко не беше посмял да предложи. Ети активно му помагаше, като редактираше ръкописа и нанасяше бележките си в полетата. Както обикновено, нейните предложения премахват неяснотите и смекчават категоричността на заключенията. Тя мисли и работи като истински опитен и квалифициран помощник.

Аз прочетох този ръкопис, въпреки че никой не ме беше помолил. Татковата теория за „половия подбор“ ми се струва изключително интересна, тъй като разглежда начините, по които хората и животните избират своите партньори, обяснява различията между отделните раси и дава отговор на въпроса защо ние, европейците, сме най-напреднали. Той категорично твърди, че в интелектуално отношение мъжете стоят по-високо от жените, но в това твърдение има един пункт, който сериозно ме безпокои — а именно че във всяко цивилизовано общество мъжът избира жената, а не обратното. Намирам това за ненормално, защото поставя жената в положението на пасивно същество, без собствена воля. Същевременно си давам сметка, че може би е вярно, тъй като съм се наслушала на какви ли не женски приказки и клюки. Но моето мнение е по-различно, потвърдено многократно в разговорите ми с Мери Ан Еванс, с която станахме приятелки. Ако татко можеше да надникне в душата ми и да види бурята в нея при всяка поява на милия Х там, където (неслучайно) се намирам и аз, той със сигурност ще промени мнението си.

25 юни 1871 г.

Х се появи днес следобед в три и четвърт. Бе изминал на кон цялото разстояние от Лондон. Тъй като вече имахме гости (мисис Ливингтън — една ужасна досадница), той само остави картичката си. Щом я зърнах на масата в хола, сърцето ми учести ритъма си. Едното ѝ крайче беше прегънато, което означаваше, че е дошъл не само да види мама, но и

дъщерите ѝ. Бях много разстроена, че го изпуснах, но и доволна от факта, че беше проявил добро възпитание, отказвайки да се присъедини към мисис Ливингтън и да я изчака да си тръгне.

27 юни 1871 г.

О, какъв благословен ден! Почти цялата неделя прекарах в компанията на Х. Покани ни двете с Ети на малка екскурзия до Работническия колеж и селцето Кидлингтън, където хапнахме в местната кръчма. Стигнахме до нея след чудесна разходка из полето, а на връщане взехме влака. В купето изпяхме куп песни, заливайки се от смях на гръмотевичния баритон на Х. Един от спътниците ни започна да имитира птичи гласове, свивайки ръце около устата си, и това още повече повдигна настроението ни.

Измина вече цял месец, откакто Хсе появи в живота ми. Дължа го на Ети, която се беше запознала с него у Уеджуд и го беше поканила на гости в Даун Хаус. Двамата имаме еднакво мнение по въпросите за човешката природа и прогресивната политика. И аз, и той сме убедени в ползата от Закон за реформата на избирателната система, който предлага разширение на избирателните права като единствен път за демократичните промени и намаляване на класовите различия. Споделям виждането му за едно утопично бъдеще и съм в състояние да го слушам с часове, когато говори по тази тема. Не познавам всички мислители, за които споменава — например Томас Хюз и Върнън Лъшингтън, но съм чела Джон Ръскин, когото Х познава много добре. Политическите му възгледи са доста порадикални от моите, но аз съм убедена, че с малко повече четене ще мога да се издигна до неговото ниво. По време на един от разговорите ни той изрази съчувствие към събитията във Франция, но веднага добави, че Парижката комуна е излязла от контрол, завършвайки със срамната „кървава седмица“. Същевременно изрази убеждението, че част от идеите за работническо въстание са добри и напълно уместни. Мисля, че е изключително умен.

29 юни 1871 г.

Не мога да кажа дали Х споделя чувствата ми. Понякога си мисля, че ме харесва, но това е всичко. Снощи беше на вечеря у нас. След като хапнахме, се преместихме в дневната и той седна зад рояла, а аз започнах да му обръщам нотните листове. През цялото време усещах погледа му. Накрая ми се усмихна и аз цялата пламнах от смущение. Сърцето ми заблъска толкова силно, че се уплаших. Ясно чувах ударите му в настъпилата тишина. Той свиреше спокойно и самоуверено. Виждах движението на всяко мускулче на силните му пръсти, докосващи клавишите. После отстъпи мястото си на Ети и изпя един мадригал.

След музикалната част татко подхвана разговор на тема „полов подбор“ и веднага се развълнува от една забележка на Х, според когото някои животни прибягвали до характерни за отделните видове звуци, за да привлекат партньора си. Забелязах, че прави опит да я запомни, вероятно за да я използва в бъдещите си трудове. След което Х добави, че хората малко или повече правят същото, а аз останах с впечатлението, че докато говори, поглежда към мен.

Скоро след това си тръгна и ние станахме да го изпратим. В преддверието, неволно или не, той докосна вътрешната страна на ръката ми и аз потреперих, сякаш ме удари мълния. Сигурна съм, че усети смущението ми и видя пламналите ми бузи. Наведе се да ми

целуне ръка и каза, че скоро ще дойде пак. Когато стори същото и с Ети, аз забелязах лукавата усмивка на мама, изправила се точно зад него.

Възбудени до крайност, ние със сестра ми не можехме да говорим за нищо друго, освен за него. Ети каза, че харесва голямата му брада, която ѝ напомняла за татко. А и поведението му било същото най-вече по отношение на идеалите и работата, с която се захваща. Аз предпочетох да не говоря много, защото бях сигурна, че гласът ми ще ме издаде.

Напоследък не мога да спя. Мятам се в леглото и непрекъснато се будя. Понякога се обливам в пот вероятно от топлия, напоен с омаен аромат въздух, който нахлува през отворения прозорец. През главата ми минават странни мисли, които се срамувам да споделя, пред очите ми се редуват живи картини. От известно време насам чета „Пазарът на таласъмите“. В главата ми непрекъснато звучат монотонните призови на малките зли човечета: „Елате да си купите от нашите прекрасни плодове, елате!...“ Този рефрен се смесва със съня, в който се виждам как бера портокали, ягоди и круши, а пръстите ми лепнат от гъстия сок.

Мери Ан Еванс е единственото същество на този свят, с което бих споделила какво изпитвам, ала, уви, не съм я виждала вече няколко месеца. Но дори и пред нея не бих разкрила самоличността на Х.

2 август 1871 г.

Все още не съм се отказала напълно от желанието да разбера какво е накарало татко да се чувства толкова нещастен на борда на „Бигъл“, въпреки че се заклех да не го правя. Вече не търся подробности за това пътуване, но когато те сами ми се предоставят, просто не мога да се сдържа и започвам да ги изследвам. Така е в живота — когато човек престане да се стреми към някаква цел, стига до нея без никакви усилия. Точно това се случи и с моите детективски напъни.

Още преди години бях чувала за тайния Клуб Х, основан от мистър Хъксли. (А днес, когато чуя за него, винаги си мисля за моя „мистър Х“). Във въпросния клуб членували шепата известни учени и мислители, между тях уважавани господата като Хукър, Спенсър, Лъбок и Бъск. Доколкото ми е известно, главната им цел е да се внедрят в кралските дружества и другите научни общности, където да популяризират и пропагандират идеите на татко. Вчера в Даун Хаус се появиха четирима от членовете на Клуб Х, които възнамеряваха да ни гостуват през уикенда. Следейки внимателно разговора им след вечеря, с ужас разбрах, че главната цел на това посещение е да съберат малко пари за бедния мистър Алфред Уолас, изпаднал в безнадеждно финансово положение. Научих, че клубът е притискал правителството да му отпусне пенсия в размер на 200 лири, но и самият мистър Уолас е настоявал за нея.

— Даде ни да разберем, че ако не му осигурим тези пари, той ще проговори и ще разкрие всичко — отсече в заключение мистър Хъксли.

Веднага си спомних един друг разговор за мистър Уолас, който бях подслушала преди няколко години. Какво всъщност знае той? Нима е толкова важно, че мълчанието му трябва да бъде купено?

Членовете на клуба се споразумяха да удовлетворят искането. Татко заяви, че лично ще информира мистър Уолас за взетото решение, а след това, подбирайки внимателно

думите си, добави, че ще се опита да го убеди „да не убива детето ни

Няколко дни по-късно, хвърляйки поглед в счетоводната му книга, аз открих въпросната сума, вписана в графата „Разни разходи за домакинството“ — една графа, която той никак не обича да попълва.

6 август 1871 г.

Какво съвпадение! Днес, само два дни след като написах на хартия простата истина, че нещата се оправят от само себе си в момента, в който човек престане да се интересува от тях, се добрах до една важна и неоспорима улика.

Преглеждах голяма купчина документи в кабинета на татко — този път с негово позволение, тъй като беше решил да започне автобиографична книга и му трябваше помощ, а той седеше в коженото си кресло и ме гледаше. Представете си изненадата ми, когато от купчината изпадна една скица, дело на Конрад Мартенс, който в даден момент бе заемал длъжността корабен художник. Веднага забелязах в нея нещо, което не беше наред. Нещо, което разбиваше на пух и прах цялата версия на татко за това прословуто плаване.

Ръцете ми започнаха да треперят. Погледнах към татко, но той не забеляза вълнението ми, зает да нанася поправки в ръкописа си за лицевите изражения на човека и животните. Отново сведох очи към рисунката, на която бяха изобразени татко и още някакъв човек, изправени пред голямо дърво. Надписът отдолу сочеше, че този човек е мистър Маккормик, и нещата моментално ми се изясниха. Ако бъдеше представена в съда, веднага щеше да разбие алибито на обвиняемия и щеше да доведе до осъдителна присъда. Поставих я между два празни листа, които пъхнах между страниците на някаква книга, след което казах на татко, че имам нужда от почивка — претекст, който той винаги уважаваше, и побързах да се измъкна навън. Качих се в стаята си и скрих книгата под леглото. Едно доста несигурно скривалище, тъй като прислужницата със сигурност щеше да я открие.

Сега знам какво трябва да направя. Ще прибягна до тактиката, която използвам за дневника и която доказва надеждността си още в най-ранното ми детство — ще я скрия на видно място, в средата на къщата. На пода в дневната има една дъска, която лесно се изважда. Никой не подозира за нея.

8 август 1871 г.

Скицата пробуди любопитството ми и ме накара да възобновя разследването си. Постепенно в главата ми се оформи смел план, с помощта на който възнамерявам да разкрия загадката докрай. Вярвам, че съдбата е на моя страна, а боговете най-сетне са решили да хвърлят светлина върху събитията, разиграли се преди четири десетилетия.

Семейството ни нае малка вила в Езерната област. А аз успях да направя така, че двете с Хоуп Уеджуд да заминем пет дни по-рано под претекст да подготвим къщата. Разбира се, шансовете ми бяха други — да се измъкна някоя сутрин и да отскоча до дома на Р.М. Убедена съм, че той държи ключа към загадката, защото на няколко пъти чувах да споменават името му във връзка с мистър Уолас (за последен път това стана миналата седмица, когато научих за изнудването от негова страна). Адреса на фамилията открих сред старите книжа на татко и вече успях да им драсна два реда с молба за кратка визита,

разбира се, без да разкривам целта си. Помолих да ми изпратят отговора си на вилата в Грасмиър, а не у дома. Татко ме нарича шпионка, но едва ли има представа колко много съм напреднала в този „занаят

Утре сутринта заминаваме.

10 август 1871 г.

Най-сетне успех! Но защо изпитвам само празнота, а не очакваното чувство на триумф? Отговорът е лесен: сега, след като вече знам какво се е случило през онази прословута nuit de feu, вече съм убедена, че татко е много близо до това, което се нарича самозванец. Оказа се, че измамническите му способности са далеч по-големи от моите. Срамота! Вече разбирам, че чувството за вина е главна причина за здравословните му проблеми през последните години.

Но защо се чувствам толкова нещастна, след като подозренията ми се оказаха верни? Вероятно защото вътре в себе си съм искала те да се окажат неверни, а в сърцето ми е мъждукала надеждата, че в крайна сметка той е точно онази велика личност, която всички уважават, а не жалък мошеник, чиято известност се гради върху подвижни пясъци. Уф! Не знам как ще го погледна в очите, без да издам презрението, което изпълва душата ми. Всъщност това е най-слабата дума, с която мога да опиша чувствата си към него.

Разкриването на тайната не беше особено трудно. В писмото, с което семейството на Р.М. ме покани да ги посетя, прозираше любопитство. Стигнах до тях само за два часа, сменяйки влака в Кендал. Адресът беше в центъра на града. Съпругата на Р.М. беше починала преди две години на 75-годишна възраст, а той самият беше останал да живее в чужбина. Къщата се стопанисваше от двойка негови роднини, вероятно племенници. Те носеха същата фамилия, но аз така и не разбрах каква точно е връзката им с Р.М. Посрещнаха ме сърдечно, почерпиха ме с чай и сладкиши, след което за огромно мое облекчение охотно откликнаха на молбата ми да проверят дали техният близък е оставил някакви документи или сувенири. Мъжът се качи на тавана и половин час по-късно се появи със снопче пожълтели писма, завързана със синя панделка. Семейството бе запазило писмата на Р.М. от чужбина, писани преди много години, и той охотно ми ги предоставяше. И двамата демонстрираха пълно равнодушие към приключенията на „Бигъл“, а аз останах с впечатлението, че изобщо не са чели тези писма, защото никога не са се интересували от живота на Р.М. Естествено, нямаха представа за работата на татко и дори не ме попитаха за него — нещо доста необичайно от гледна точка на доброто възпитание. В едно от тези писма открих отговора на загадката, която ме интересуваше. Подадох го обратно, успявайки да запазя равнодушното изражение на лицето си. Мъжът го върна при другите и завърза панделката.

На връщане просто ми се виеше свят от вълнение. Какво ще правя сега? Ще събера ли кураж да се изправя срещу татко и открито да го обвиня в измама?

11 август 1871 г.

Господи, колко непредвидим е този живот! Колко сме безсилни пред капризите на съдбата!

Представете си изненадата ми тази сутрин, когато излязох да се разходя на слънце,

възползвайки се от хубавото време, и изведнъж се натъкнах на един потънал в размисъл мъж, вървящ в сянката на дръвчетата край пътеката.

Още отдалеч ми се стори, че във фигурата му има нещо познато, а когато го доближих, сърцето ми почти спря. Това беше самият Х! Видя ме в мига, в който го разпознах, и на лицето му се изписа огромна изненада и — за мое удоволствие — нескрита радост. Тръгнахме заедно по пътеката и аз изведнъж усетих, че присъствието му тук не е случайно. Миг по-късно получих доказателството, че съм права — оказа се, че той е наел малка къща в Грасмиър, за да бъде близо до нас по време на кратката ни ваканция. Имах чувството, че сърцето ми ще се пръсне от щастие, но все пак успях да запазя самообладание. Свел поглед в краката си, той смутено попита кога ще пристигнат и останалите членове на семейството ми. Вдругиден, отвърнах аз. А той вдигна глава към безоблачното небе и пое дълбоко дъх. Въздишка на облекчение.

Не можех да повярвам на късмета си. Най-накрая ми се беше усмихнал. За пръв път бяхме сами. Едва сега разбрах, че винаги съм искала да остана насаме с него, но съм била твърде наивна, за да си го призная. Оказа се, че бе достатъчно да изляза на малка разходка. Останалото беше дело на съдбата, която очевидно бе насочвала стъпките и на двамата ни. А моят ангел-пазител бе направил така, че Хоуп да остане във вилата. Давах си сметка, че не бива да съм тук. Ясно съзнавах, че неочакваната среща би трябвало да приключи с любезна размяна на поздравя. И затова беше още по-въълнуваща.

Не след дълго навлязохме в гората и пътеката потъна в сянката на дърветата. Той попита дали не ми е хладно. Не изпитвах никакъв студ, но въпреки това отговорих утвърдително. Той си свали сакото и грижливо го наметна на раменете ми, докосвайки ме с невероятна нежност. Пулсът ми се ускори. Навлизахме все по-навътре в гората. Кой знае защо, високите разклонени дъбове ми напомниха за таласъмните от онази поема и настоящите им призиви: „Ела да си откъснеш от нашите плодове, ела, ела!“

Един клон беше паднал напътно на пътеката и той побърза да го прескочи, след което се обърна и ми подаде ръка. Едва ли беше необходимо, клонът не беше много голям. Но ръката ми остана в неговата и след като преодоляхме препятствието. Продължихме така още няколко крачки, после ръката му се плъзна надолу и леко обхвана талията ми. Направи го, без да каже нищо, сякаш това беше най-естественото нещо на света. Но аз не се чувствах нормално. Цялата изгарях, беше ми трудно да дишам.

В един момент той предложи да си починем и аз безмълвно кимнах. За моя огромна изненада, той напусна пътеката и тръгна през наскоро отъпканата трева, най-вероятно от него самия. Нямах друг избор, освен да го последвам. Всъщност дори да имах избор, пак щях да сторя същото. Краката ми бяха омекнали и нямах сили да продумам. Шмугнахме се между някакви храсти и пред очите ни се разкри малка полянка, заобиколена от вековни дървета. Беше огряна от слънчевите лъчи. Той свали сакото от раменете ми, положи го на тревата и ми направи знак да седна. После се отпусна до мен, взе ме в прегръдките си и впи устните си в моите. Бях сигурна, че ще припадна. Направих опит да го отблъсна, но той моментално усети, че усилията ми са престорени. Та аз изобщо не исках да спира. В главата ми се появи странен спомен от детството, когато се целувахме с хлапето на Лъбок в хралупата на онова изсъхнало дърво. Кръвта ми кипеше по същия начин както тогава.

Х нямаше никакво намерение да спира и отново впи устни в моите. Този път отвърнах на целувката му и обвих ръце около врата му. Неговите се плъзнаха надолу. Не знаех как да

реагирам. Целувката продължи толкова дълго, че ми се зави свят. Ръцете му станаха още по-настоятелни. Когато най-сетне успях да го отблъсна, на лицето му се появи странно, почти гневно изражение. Беше направо неузнаваем. Предложи ми да се отпусна и да си почина, но аз отказах. Изчакахме неудобният миг да отmine и се впуснахме в оживен, но безсмислен разговор, скачайки от тема на тема — една от друга по-незначителни. И двамата си давахме вид, че не се е случило нищо особено.

Всъщност се случи. Имам чувството, че никога вече няма да бъда същата. Бях отпила глътка вода от онзи бездънен кладенец, за който доскоро можех само да мечтая.

Напуснахме полянката, хванати ръка за ръка. Вече ми се струваше напълно в реда на нещата. Той се впусна във възбуден монолог, наричайки ме „ангел Стана ми приятно, но се почувствах и странно, тъй като в момента изобщо не се чувствах като ангел.

На раздяла X предложи да се срещнем утре, на същото място и по същото време — за още една „разходка“. Намеренията му бяха съвсем ясни, но аз с готовност се съгласих. Лицето ми се покри с гъста руменина, вероятно поради многозначителния му поглед. Не мога да опиша точно какво означаваше този поглед, в който страстта сякаш отсъстваше. Би трябвало да се почувствам засегната, но се случи точно обратното.

Пиша всичко това в леглото, късно вечерта. През целия ден бях объркана и замаяна. Сигурна съм, че го обичам, надявам се и той да изпитва същите чувства към мен. Не знам какво ще се случи утре, но съм убедена в едно: накъдето и да ме тласнат емоциите, ще постъпя така, че по-късно да не съжалявам.

Малко след като се качиха във влака за Престън, Бет се сгуши в прегръдките на Хю и заспа. Извърнал поглед към лунния пейзаж в околностите на Бърмингам и Манчестър, той се опитваше да си представи как са изглеждали тези места по времето на Виктория — каменовъглени мини, планини от шлака, димящи сметища и бълващи черен дим комини, сполучливо наречени от Блейк „сатанински фабрики“. Днес повечето от тях бяха изоставени или отдавна не съществуваха. Земята беше рекултивирана. Приличаше на бойно поле. После си представи фабриката за порцелан на брега на канала Мърси, основана от Джосая Уеджуд. Печалбата от нея бе дала възможност на Дарвин да отдаде живота си на бръмбари, папрати и раковини. Но някогашното могъщество на индустриална Англия, осигуряващо на част от гражданите ѝ охолство, власт и правото да управляват, отдавна бе отишло в небитието.

Вторият дневник на Лизи беше истински Божи дар. Проснали се на широкото легло, двамата с Бет го бяха обсъждали надълго и нашироко, събирайки внимателно късчетата на мозайката.

— Сега вече е ясно защо Лизи е станала атеистка и е променила името си на Беси — каза Хю.

— Заради травмата, предизвикана от самоубийството на Фицрой — съгласи се Бет. — Изпитвала е чувство за вина и е потърсила нова идентичност. Решила е да се откаже от шпионирането и да зареже дневника.

— Но защо се е върнала към него шест години по-късно?

— Защото се е влюбила. Сама казва, че влюбената жена трябва да се изповяда пред някого, дори това да е белият лист. А любовта може да има и оздравителен ефект, дори и да е насочена към негодник.

Шокът дойде, след като разкриха самоличността на Х. Не беше особено трудно, просто направиха връзката между отделните факти: мъжът бе приятел на Ръскин, с прогресивни възгледи, свързан с Работническия колеж. Освен това беше близък със семейството на Дарвин, гостувал бе често в къщата им и ги бе придружавал по време на излети. Бет първа изрече името му, а след това побърза да добави, че по някакъв начин го е свързала с „Пазарът на таласъмите“.

— Личфийлд — прошепна тя. — Бога ми, това е Личфийлд, годеникът на Ети!

Хю моментално призна, че е права, в душата му нахлуха мрачни предчувствия. Анализирайки кореспонденцията на Лизи, Бет беше открила два продължителни периода, през които младата жена не беше писала на никого. Единият започваше в края на април 1865-а — след смъртта на Фицрой и нейното пътуване до Германия, който съвпадаше с края на първия дневник. Другият беше в края на 1871-ва, с който свършваше и вторият дневник. Хю веднага се досети какво се беше случило: Ети се бе омъжила за Ричард Личфийлд, а Лизи отново бе заминала за чужбина, този път за Швейцария.

— Помисли си добре, Бет — промълви той. — Ако Лизи наистина е твоята прабаба, това означава, че Личфийлд ти е праядо.

— Какъв негодник, господи! — мрачно отвърна тя.

Сега, след като мозайката започна да се подрежда, нещата изглеждаха още по-смущаващи.

— Тя е открила какво се е случило в онази nuit de feu — недоволно промърмори Хю. —

Но защо не го е отразила в дневника си, по дяволите?

— Защото е било болезнено.

— Очевидно го е възприела като отделно и необичайно събитие, което се е отразило върху цялото плаване.

— Е, все пак разполагаме с нещо конкретно. Вече знаем кой е Р.М., а ключът към загадката очевидно е писмото, което Робърт Маккормик е изпратил на близките си. Лизи е открила къде живее семейството му, намерила е писмото и всичко е дошло на мястото си.

— В него по всяка вероятност се описва всичко, случило се на борда на „Бигъл“. Историята е била толкова стряскаща, че тя се обърнала срещу баща си.

Хю стана от леглото, извади фотокопието на дневника и потърси въпросния пасаж.

— Ето: тя го нарича измамник, който предизвиква отвращението ѝ. Доста силни думи, не мислиш ли?

— Но истинският мерзавец е Личфийлд, който е отнел девствеността ѝ, както са се изразявали по онова време. Написаното в дневника е наистина сърцераздирателно. Предстои ѝ тайна среща с него, а тя изобщо не знае докъде ще я отведе страстта.

Хю отново си представи съдбата като кола, носеща се с висока скорост към предстоящата катастрофа. Никак не му се искаше да се задълбочава в тази посока и насочи мислите си към рисунката на Мартенс, на която бяха изобразени Дарвин и Маккормик. Очевидно Лизи бе решила, че скицата е важна, и по тази причина я бе отмъкнала. Но какво разкриваше тя? Според Лизи бе съдържала доказателство за вината на баща ѝ. По какъв начин? Каква вина? Защо е трябвало да я крие на явно място? Не, това не бе точната дума. Разгърна дневника и намери съответния пасаж. Беше я скрила на най-централното място в къщата, където и да е било то. Кое се е намирало пред очите на всички.

— А какво мислиш за искането на Уолас? — вдигна глава той. — Тя го нарича изнудване, защото той заплашвал, че ако не получи пенсия, ще разкрие всичко.

— Но този така наречен Клуб Х е уредил да му се отпусне пенсия, нали? — контрира Бет. — Аз проверих как стоят нещата. Те са настоявали за нея пред правителството и лично Гладстон наредил да му я отпуснат. Била в размер на 200 лири годишно. Не го е направила богат, но е била достатъчна за приличен живот. А когато Дарвин умира, се оказва, че е завещал известни суми на Хукър и Хъксли, както и на други хора, но не и на Уолас. Сякаш е искал да го срита за последно в зъбите.

Пенсията е нещо конкретно, помисли си Хю. Обстоятелство, което придава достоверност на разсъжденията на Лизи. Но съществува вероятността тя просто да не е разбрала как стоят нещата и да ги е интерпретирала погрешно.

— Знам за какво си мислиш — подхвърли Бет. — Питаш се дали не е отишла твърде далеч в подозренията си. Според мен не е. Думите ѝ звучат напълно правдоподобно, гневът ѝ е искрен. Открила е нещо за баща си, достатъчно убедително, за да я разочарова завинаги.

Да можех и аз да съм толкова сигурен, помисли си Хю. Изведнъж всичко му се стори прекалено неправдоподобно. Дарвин е велик учен, един от най-големите в историята на човечеството. А какво правят те в момента? Опитват се да го уличат в нещо недостойно. Но в какво по-точно? Бяха двама аматьори, които искаха да се направят на детективи и търсеха доказателства за престъпление, без да имат представа какво. И още по-лошо, разочаровани бяха, че не ги намират.

Полюшването на вагона му действаше успокоително. Отпусната на рамото му, главата на Бет леко се поклащаше, а ръката ѝ лежеше на седалката с дланта нагоре — като на малко

дете.

В съзнанието му изплува спомен за едно друго пътуване между Андовър и Ню Хейвън. Кал се качи на влака в Бостън, за да се изправят срещу стареца заедно — в „единен фронт“, както беше заявил по телефона. По време на пътуването той за пръв път разказа на Хю за някои семейни тайни, най-вече за скандалите между родителите им.

— Ти беше твърде малък, за да разбираш. Аз заемах позиция на стълбите отзад и подслушвах какво става в кухнята. Те винаги се караха там, понякога с часове. Чувах как мама разчиства масата, чувах и гласа на татко — гърлен, самоуверен и малко ироничен. Обикновено започваше мама, а той ѝ отвърщаше. Често завършвах с хвърляне на съдове и неистови крясъци. „Видях какви разходи си направил с картата на „Америкън Експрес“ — крещеше мама. — На всичкото отгоре не си правиш труда да проверяваш джобовете си. Вчера открих там една от обещите й...“ Ти вероятно знаещ, че татко хойкаше.

Хю беше втрещен от изненада. Никога не се беше замислял какво не е наред между родителите им. До този момент беше убеден, че виновна за развода е майка им, и сега му беше трудно да направи преоценка. Беше изпълнен с уважение към брат си, който бе пазил тайната в продължение на толкова много години. И му беше благодарен, че я разкри пред него именно в този момент.

Веднъж двамата с Кал и още неколцина приятели отидоха на реката и започнаха да хвърлят камъни по червено-бялата шамандура. Всяко попадение беше приветствано с овации, тъй като шамандурата реагираше звънко, като църковна камбана. Изведнъж от храстите изскочи някакъв мъж със зачервено от гняв лице и хукна към тях, пързаяйки се по стръмния бряг. Грабна един камък с големината на бейзболна топка и го запрати насреща им. Улучен в бедрото, Хю стисна зъби, но успя да запази равновесие и не издаде нито звук. Мъжът започна да ги ругае, че са повредили шамандурата му, но в същия момент Кал видя сълзите в очите на Хю и се втурна към нападателя. „Ти удари брат ми, мръсник такъв!“, изкрещя неистово той. Човекът изведнъж се стъписа, промърмори някакви извинения и побърза да се оттегли. А Хю беше изпълнен с гордост и огромна благодарност. Никога в живота си не се беше чувствал толкова защитен.

* * *

Пристигнаха в Престън и след час се изправиха пред доста занемарена къща в центъра на града. Хю огледа старомодното чукче на вратата — лапа със закривени нокти, стиснала топка от бронз, и поклати глава.

— Склонен съм да приема мнението на Лизи, че тази къща е грозна.

— Лизи е точна както винаги — съгласи се Бет.

Сградата беше истинска съборетина — с продънен покрив, мръсна каменна фасада и олющени первази на прозорците, които някога са били сини. От двете страни на улицата се редуваха подобни къщи. Приличаха на театрални декори.

Хю се опита да си представи как е изглеждало мястото, когато Маккормик е живял тук. От това, което беше чел за него и което съвсем не беше много, можеше да си направи заключението, че човекът се е гордеел със собствеността си. Израснал в крайна бедност в Шотландия, той успял да се измъкне оттам и да завърши медицина — една перспективна за времето си професия. Предприел няколко плавания по море като помощник корабен лекар, а

през 1927 година, непосредствено преди пътешествието с „Бигъл“, бил член на екипажа на „Хекла“ под командването на Едуард Пари — капитана, направил безуспешен опит да достигне Северния полюс.

Почти сигурно беше, че Маккормик не се бе завърнал от пътешествието, започнало на борда на „Бигъл“ и завършило бог знае къде, тъй като бе напуснал кораба в Рио. Следвайки повелите на авантюристичния си дух, той вероятно бе поел към Далечния изток, а може би кураторът в Център „Дарвин“ беше прав в предположението си, че е загинал при коработрушение. Вдовицата му най-вероятно бе живяла добре с парите, които ѝ бе оставил, но със сигурност беше запазила спомен за него чак до смъртта си, съдейки по прилежно превързаното със синя панделка купче писма, за което споменаваше Лизи.

Според Хю Маккормик бе доста посредствен, дребнав, амбициозен и самомнителен, но изправен пред дома му, който дори и преди сто и петдесет години бе изглеждал ужасно, той започна да изпитва някаква симпатия към него.

Не им беше трудно да открият мястото. В бележките си Симс Ковингтън — помощникът на Дарвин — споменаваше, че Маккормик е живял в Престън, на два часа път с влак от Кендал, както беше отбелязала Лизи. Този адрес се споменаваше и в други исторически документи — включително в записките на Бартоломю Съливан, втори помощник на „Бигъл“. Проверявайки адреса и името в интернет, Хю успя да открие един от живите наследници на фамилията, но това не му донесе нищо конкретно, тъй като нямаше как да го свърже с „племенниците“, за които споменаваше Лизи.

В резултат на телефонното обаждане рано сутринта те все пак успяха да получат неохотна покана. Младежът насреща не беше много любезен и намекна, че след като причината за срещата е толкова важна, малка сума в брой би улеснила разговора.

— Сигурно нищо няма да излезе — въздъхна Хю и вдигна чукчето. Искаше да види лицето на младежа.

Не се наложи да чакат дълго. Вратата се откряна и в пролуката се появи мъж, малко над трийсетгодишен, с подозрителна физиономия. Хю и Бет се представиха, а той отвори вратата по-широко и безмълвно ги пусна да влязат. Беше облечен с черни кожени панталони и тениска. На дясната му ръка беше татуиран британският флаг, а косата му завършваше с тънка миша опашчица. Имаше бледа кожа, беше нисък. Като Маккормик, помисли си Хю.

— Казвам се Хари — представи се с дрезгав от тютюна глас мъжът и ги поведе към дневната с тежки завеси, претрупана със стари мебели. Хю и Бет седнаха на два обикновени дървени стола, а домакинът се настани на изгърбушеното кресло срещу телевизора, по който предаваха футболен мач.

Хю обясни, че се интересуват от писмата на Маккормик. Изрече го равнодушно, тъй като не искаше да насърчава апетитите на дребосъка. Добави, че са историци, чието изследване може да повиши значително авторитета на Маккормик. През цялото време домакинът (ако тази дума изобщо можеше да бъде употребена) гледаше над рамото му, заковал очи в телевизионния екран.

— Имате ли и други известни личности в семейството си? — обади се Бет.

— Чичо беше началник в мината, ама го съкратиха — промърмори Хари.

Публиката на стадиона нададе силен рев, той се надигна и седна на облегалката на креслото.

— „Манчестър Юнайтед“! — извика с престорен ентузиазъм Бет, извърнала се за миг към екрана.

Принудиха се да изчакаят края на мача. Течаха последните секунди, когато съдията даде 11-метров наказателен удар. Топката се насочи към горния ляв ъгъл на вратата и се оплете в мрежата. Стадионът изригна във френетични овации, развяха се знамена. Три на два за „Манчестър“.

— Заложила съм пет лири на тази среща — обяви Бет.

— Надявам се, не за „Челси“ — промърмори Хари.

— За нищо на света!

— Това е добре — кимна домакинът и лицето му бързо се разведри. — Време е да ударим по една бира.

Отидоха в кръчмата на ъгъла.

След две големи халби „Гинес“ Хари се отпусна и поведението му стана съвсем дружелюбно. Започна да им разказва живота си, който беше забележително безинтересен. Никога не бил ходил в Лондон. Работел като механик в някакъв сервиз, но собственикът фалирал и в момента бил на помощи. Баща му се пенсионирал и двамата с майка му заминали на почивка в Малага, Испания. Имал сестра, която не бил виждал от години, защото се преселила в Щатите.

След всичко това отпи глътка бира и избърса уста с опакото на дланта си.

Да, знаел, че е роднина на Маккормик, който заминал с „Бигъл“ заедно с Дарвин, но така и не се върнал.

— Той ми е някакъв прапрароднина, ама не знам точно какъв.

Не знаел нищо за документи, свързани с Маккормик. Предложи да прерови тавана срещу десетачка, но след третата „Гинес“ го обзе великодушие и им предложи сами да хвърлят едно око.

Оказа се, че там няма абсолютно нищо. Един стар сандък с венециански щори, покрит с прах вентилатор, и толкова.

Хю му благодари и каза, че е време да си тръгват. На сбогуване Бет му стисна ръката и попита дали може да му зададе един въпрос. Хари кимна, но не изглеждаше особено ентузиазизиран.

— Доколкото ми е известно, мистър Маккормик не е имал деца — започна с очарователна усмивка Бет. — Следователно вие сте му далечен роднина, племенник или нещо такова. Така ли е?

Оказа се, че Маккормик е имал деца, или поне Хари беше на това мнение.

— Не съм много сигурен, но май си спомням за две момчета. Осиновил ги е преди онова последно плаване с Дарвин. Но може и да греша. Не знам за никакви племенници.

Във влака по обратния път Хю изчете отново фотокопието от дневника на Лизи и отчаяно въздъхна. Беше убеден, че нямат никакви шансове да открият писмото.

— Стига де — успокой го Бет. — Все още не сме стигнали до задънена улица.

— Просто се питам какво да правим сега.

— Има и още една възможност. Докато преглеждах писмата на Лизи, открих няколко, писани до нея. Едно от тях беше от Мери Ан Еванс.

— Имаше ли нещо важно в него? — моментално наостри уши Хю.

— Нищо особено, но някои неща сочеха, че е отговор на писмо от Лизи. А това означава, че двете са поддържали кореспонденция.

— Много добре. Ще потърсим архивите на Джордж Елиът, където и да се намират те.

— Намират се в Уорикшър, в градче на име Нънитън. А знаеш ли откъде ѝ е писала

Лизи? От Цюрих.

— Където е родила.

— Страхотно! — прошепна Хю, взе ръката ѝ и галантно я целуна. Помълча малко, после добави: — Не подозирах, че си фен на „Манчестър Юнайтед“...

— Само когато се намирам на тяхна територия.

— Между другото, обърна ли внимание на името на кръчмата, в която бяхме?

— Не.

— Казваше се „Дивата гъска“!

* * *

Най-сетне успя да хване Невил по телефона. Предишните два опита бяха завършили с неуспех, въпреки че му оставяше съобщения. И в момента не би казал, че гласът насреща кипи от възторг.

— Аз съм приятелят на Бриджит, запознахме се на вечерята у тях.

— Да, разбира се. Как бих могъл да забравя?

— Радвам се — отвърна Хю и осъзна, че не знае как да продължи. — Надявам се да се срещнем и да продължим разговора, който... хм... започнахме тогава.

Отсреща настъпи продължителна пауза, но когато Невил най-после заговори, пролича, че е взел своето решение — вероятно преди да се обади.

— Не виждам защо не — рече с лека въздишка той. — Надявам се, че мога да ви се доверя.

— Можете, разбира се — увери го Хю, поколеба се и добави: — Искам да знаете, че съм ви дълбоко благодарен.

Определиха си среща на другия ден следобед, пред входа на Кралския национален театър. Добро място, рече си Хю. Биха могли да се разходят край Темза или да я прекосят по моста „Ватерло“ — все подходящи места за откровен разговор. Но думите на Невил искрено го изненадаха.

— Надявам се, че това, което ще ви кажа, а то няма да е много, ще си остане между нас.

— Разбира се.

Страхът му нарасна заедно с надеждата.

— Всъщност настоявам — добави Невил. — В службата подписваме декларации за конфиденциалност и всяко нарушение се наказва строго.

— Разбирам.

Хю остави слушалката. В душата му цареше смут. В интернет имаше доста информация за дейността на лабораторията — научноизследователски проекти, поръчки, включително и от страна на правителството, но нищо, което да изисква специален режим. А и Кал едва ли би се ангажирал с работа върху оръжейни системи защото беше прекален идеалист.

По всяка вероятност Невил, като всеки англичанин, обръща прекалено внимание на секретността, рече си той. Но неприятното предчувствие отказа да го напусне.

Трудно му беше дори да мисли за Кал, какво остава да разговаря за него. Особено пък с непознат, загрижен за секретността на информацията си. Бе успял да постигне нещо като примирие с миналото — да го натика в ъгъла и да не му обръща внимание, но без да го забравя. А сега, благодарение на откровените разговори с Бет, нещата се развиваха, вървяха

напред.

Отвори едно от чекмеджетата на бюрото и извади снимката, с която не се разделяше никога и която беше разглеждал стотици пъти — обикновена черно-бяла, на която двамата с Кал бяха пред кампуса в Андовър — той първокурсник, а брат му последна година, готов за Харвард. Беше направена посред бял ден или може би през нощта — с помощта на светкавица, тъй като сенките им ясно личаха на тревата зад тях. Мургав и красив като кинозвезда, извисяващ се с цяла глава над Хю, Кал бе праметнал чифт маратонки през врата си, а в ръката си държеше ракета за тенис. А устата на Хю беше отворена, сякаш се готвеше да каже нещо.

Години наред носеше тази снимка със себе си и никога не му омръзваше да я гледа въпреки тревогата, която се надигаше в душата му. Но този път забеляза детайли, които му бяха убягвали: якето му стоеше зле, гледаше брат си, а не обектива, сякаш очакваше поредната му заповед. А Кал, решително стиснал устни, беше готов да покори света. Изненада го именно тази решителност, на фона на която ясно личеше собствената му безпомощност и отчаяното желание да бъде обичан. Снимката бе запечатала мига, в който двамата братя обръщаха гръб на детството, готови да поемат по свой собствен път.

* * *

На път за Даун Хаус Хю се отби в сенчестия двор на „Сейнт Мери“ и се разходи между старите надгробни камъни. Повечето бяха хлътнали дълбоко в земята и епитафиите им бяха достойние единствено на червеите. Други, покрити с мъх и изтънели като древни раковини, бяха странно килнати на една страна, с трудно разчитащи се надписи.

Бе изминал сравнително бързо трийсетте километра от Лондон дотук. Малката гара на Орпингтън все още работеше, но той предпочете да вземе влака до Бромли, откъдето се прехвърли на автобус 146 за 40-минутно пътуване. Трудно му беше да си представи, че това разстояние, макар и изминавано със старите влакове и фойтони, е било толкова непосилно за Дарвин.

Селцето Даун се оказа горе-долу такова, каквото си го беше представял — старинно и спокойно, със солидни каменни къщи. В центъра имаше аптека, бакалия, бензиностанция и още няколко магазинчета.

Това, което търсеше, се оказа в най-далечния край на църковния двор. Там, в корените на стар тис, лежеше надгробният камък на Еразъм, брата на Дарвин. Два по-малки камъка наблизо бележеха гробовете на две от децата му — Мери и Чарлс Уоринг. Спомни си бележките в дневника, според които Ема, Ети и Лизи се отбивали тук всяка неделя преди литургията.

Излезе през една врата от ковано желязо и пое по Лъкстид Стрийт, мислейки си за Бет. В ноздрите си още долавяше аромата на тялото ѝ, а в съзнанието му, бог знае защо, изплува кратък пасаж от „Изгубеният рай“ — книгата, която напоследък отново препрочиташе:

*...тъй минаха ръка в ръка — най-прелестната двойка,
която се е срещала в обятия любовно...*

А миг по-късно на мястото му се появи друг цитат, този път от Библията:

При нозете ѝ се сгърчи, падна и се простря...

Даун Хаус изникна пред очите му в момента, в който излезе от широкия завой на улицата — квадратна постройка от средата на XVIII век, с плочест покрив и бели, обрасли в бръшлян стени. Когато Дарвин я видял за пръв път, той я нарекъл „стара и грозна“, но след това се влюбил в нея. Хю бързо разбра защо — къщата беше просторна и удобна, изградена по начин, който позволява пристрояването на произволен брой помещения. Беше типично селска, на цял свят разстояние от Лондон, изпълнена с аромати и звуци: влажната трева, тихото потракване на кофата в кладенеца, жуженето на пчелите около цъфналите цветя и дръвчета. Идилия, която със сигурност бе накарала Чарлс да си спомни детството си.

Хю влезе да си купи билет. Беше вторник и посетителите не бяха много. Тръгна подир група ученици, които обикаляха приземния етаж под зоркото око на учителката си, която непрекъснато им повтаряше да не пипат нищо. Разясненията даваше сивокоса уредничка с тъмен костюм от туид. Такива носеха служителките на „Инглиш Херитидж“.

Обиколката започна от дневната. Хю бавно огледа рояла на Ема, мраморната камина и библиотеката, на която стоеше специалната кутия за табла, изработена като книга. На тясната ѝ част пишеше „История на Северна Америка“. Преминаха в централната дневна. Тук най-забележителните вещи бяха часовникът на високи крачета, масичката до стената с бурканчето за енфие на Дарвин и литографиите с религиозна тематика, окачени по стените от Ема. Стигнаха до билиардната с голяма, покрита със светлокафяв филц маса, на която имаше три топки, готови за игра. В ъгъла беше изправена малка масичка за сервиране с две чаши за порто. Дали едната от тях не е била на самия Парслоу? — запита се Хю.

Спряха в трапезарията. Големите прозорци, през които струеше светлина, гледаха към градината. На махагоновата маса имаше прибори за 12 души, а на бюфета стояха порцелановите супници, изрисувани с водни лилии, които майката на Дарвин беше поръчвала от фабриката в Уеджуд. На стените висяха портрети на мрачно гледащи господа. Децата нямаха търпение да продължат нататък.

Най-после влязоха в прословутия кабинет. Погледът на Хю моментално беше привлечен от голямото тъмно кресло на колелца. На него Дарвин бе писал книгите, които бяха променили света, разполагайки листовите си си върху специална, покрита с плат дъска, закрепена върху страничните облегалки. На едната беше опрян солиден бастун и креслото изглеждаше така, сякаш очаква стопанина си. Зад него, натикано в ниша с размерите на корабна каюта, се гушеше малко писалище с многобройни, старателно надписани преградки и чекмеджета. Съседната стена беше изцяло заета от огромна библиотека. Над камината висеше огледало с позлатена рамка, потъмняло от времето като водата на някое планинско езеро в Нова Англия. Над него бяха подредени портретите на Джоузеф Хукър, Чарлс Лайъл и Джосая Уеджуд.

В средата беше разположена голяма маса в стил „Дембрук“, върху която бяха пръснати различни дребни предмети — очевидно за да внушат на посетителя, че Дарвин току-що ги е оставил там: буркан с капаче, ножици, примитивен микроскоп, три чаши с дъното нагоре, дървена кутийка, маймунски череп, птичи пера, вестници, дървена макара с намотан канап, пет-шест книги. Сред тях личеше второто издание на „Капиталът“, разгърнато на първата страница, за да се вижда посвещението, написано лично от Маркс: „На мистър Чарлс Дарвин от неговия искрен почитател...“ Едно от децата посегна да я пипне, но учителката

бързо го перна през пръстите.

— Какво е това? — попита тъмнокожо момиченце и посочи към коридора вляво. В дъното се виждаше мивка от дебел порцелан, монтирана на дървена платформа. На закачалката до нея висеше халат, а на лавицата под него бяха наредени кърпи и няколко кани.

— Било е монтирано, деца, специално за мистър Дарвин — влезе в ролята си уредничката на музея. — Той е работел много и се е отразило на здравето му. Не забравяйте, че е обиколил света и е прихванал най-различни болести.

— Но за какво служи то? — настоя момиченцето.

— Достатъчно, Биатрис! — намеси се учителката. — Чу какво каза мисис Бингам. Домакинът го е използвал, когато е бил болен.

— Но за какво?

— Драйфал е вътре — подхвърли едно от момчетата и групата започна да хихика.

Хю пристъпи към стола и погледна към перваза. Огледалото, монтирано от Пенслоу, вече не беше там.

Групата отново се насочи към всекидневната.

— А сега ще ви покажа нещо много интересно — каза уредничката и се изправи в подножието на солидното трикрило стълбище. — Семейство Дарвин е било много сплотено, играели са най-различни игри. Една от тях била измислена от децата, които използвали дъски и се пързали надолу по тези стъпала, като с шейни. Доста опасна игра, както можете да си представите, но те много се забавлявали.

Децата насочиха очи към стълбите, а уредничката се приближи до шкафа под тях.

— Тук са държали голяма част от нещата, с които са играели на открито — стикове за крокет, ракети за тенис, кънки. Дарвин е държал в този шкаф дори ръкописа на великия си труд.

Дръпна вратичката и добави:

— Едно от децата го е нарекло „мястото, където всички слагат най-важните неща от къщата“.

Хю улови погледа ѝ и попита:

— Извинете, случайно да знаете кое от децата го е казало? Може би Елизабет?

— О, едва ли. Не зная на кое от тях принадлежат тези думи, но Лизи, както са я наричали, не е била особено развита в умствено отношение и със сигурност не си е водила дневник за поколенията.

Хю се откъсна от групата. Децата излязоха да разгледат градината и хукнаха да се гонят. В дневната се появиха други хора. Той се качи на втория етаж, където беше подредена основната експозиция.

Беше сам. Надникна в една-две остъклени витрини, после вдигна глава и огледа картините по стените. На една от тях беше Робърт, бащата на Чарлс, огромен и строг, седнал в масивно кресло. В рамката до нея беше изписано прословутото мнение за сина му, което винаги беше смайвало Хю със своята жестокост: „Ти си истински позор за семейството, защото не мислиш за нищо друго освен за стрелба, кучета и лов на плъхове.“

Хю изведнъж си спомни за собствения си баща и беше пронизан от остро чувство за вина. Трябваше да отговори на писмата му!

Обърна се и закова поглед в портрета на младия Фицрой: красив и чувствителен, с тъмна коса, дълги бакенбарди, чип нос и чувствени устни. Под него бяха изложени различни вещи, свързани с плаването на „Бигъл“ — набързо нахвърляна рисунка на кораба, няколко

предмета от потъмнял махагон, стъкленници, уред за измерване на наклони, инструменти за дисекция, джобен пистолет, бегли скици на кръглоликия Джеми Бътън и на самия Дарвин в момента на „бръсненето“ му при пресичането на екватора, компас в дървена кутия и стар микроскоп с подвижен бронзов окуляр.

В отделна кутия бяха сложени латиноамериканско ласо с кожени краища, към които бяха привързани камъни. До тях и прословутата палка, която Лизи свалила от поставката над камината и била жестоко нахокана от баща си. Тя представляваше 30-сантиметрово парче усукана дебела тел с железни топки в двата края — безспорно опасна, ако се използва като оръжие, но едва ли смъртоносна при докосване. Гледа я известно време, след което бавно продължи нататък.

В стъклените витрини имаше и цитати от Дарвин. Редом с кутия кости, изпратени до Хенслоу от Огнена земя, пишеше: „Не мога да повярвам колко огромна е разликата между дивака и цивилизования човек.“ Под едно от писмата до Хукър беше изваден цитат, излъчваш безнадеждно отчаяние: „Каква книга би написал адвокатът на дявола за тези тромави, безполезни, несъвършени и безкрайно жестоки творения на Природата!“

Отсреща висеше описанието на „дървото на живота“, клоните на което завършваха с оградени в кръгчета животни, наподобяващи свещите на коледна елха. По-простите организми като хидрата и рибите бяха най-отдолу, а по-развитите — тигри и маймуни — заемаха горната част. На върха беше човекът.

Хю слезе долу. Всекидневната беше пуста. Напрегна слух и долови стъпките над главата си, приглушените разговори и потракването на чаши откъм магазинчето за сувенири и кафе. Приблужи се до шкафа и небрежно откря вратичката. Озърна се, после надникна в празното пространство. Протегна врат и внимателно огледа лявата част, която стигаше чак до стената и завършваше с няколко отделни дъски, високи около метър и дваисет. Дъното под тях представляваше широк дървен плот, чиято най-отдалечена част изглеждаше срязана и подменена, с известно празно разстояние откъм стената. Протегна лявата си ръка и го натисна. Дъската се отмести и зад нея се появи тъмна дупка, в която имаше някакъв малък пакет. Извади го, върна дъската на мястото ѝ и затвори вратичката. После спокойно се насочи към магазинчето, усмихна се на момичето зад каса та и бавно се плъзна покрай редицата от книги, пощенски картички и сувенири.

Взе обратния влак и с разтуптяно сърце развърза панделката на плячката си. Оказа се, че пакетчето съдържа онази скица, за която Лизи споменаваше в дневника си. Беше измачкана и пожълтяла, с подгънати краища, но достатъчно ясна. Вдигна я пред очите си и започна да я разглежда. На нея бяха изобразени две мъжки фигури, обозначени като Дарвин и Маккормик, застанали от двете страни на дебело дърво. Най-отдолу личаха небрежно надрасканите инициали на художника: К.М. Явно тази рисунка беше имала огромно значение за Лизи, но той не можеше да разбере защо. Нищо в нея не идентифицираше мястото — тя би могла да бъде нарисувана навсякъде. Дървото беше съвсем обикновено и нямаше нищо общо с огромният баобаб, който двамата бяха открили при излета си на острова. Безличните скали зад него не предлагаха никаква информация. Къде ли е това място? — безпомощно въздъхна Хю. И какво е значението му?

По време на пътуването извади скицата още няколко пъти, но така и не успя да разгадае смисъла ѝ.

Бет прекара нощта в хотел „Джордж Елиът“, а сутрешното си кафе изпи на централния площад, където се издигаше статуята на писателката, облечена в дълга викторианска рокля и поглеждаща през рамо, сякаш изгаряща от нетърпение да се махне оттук. Съдбата си прави странни шегги, каза си тя, след като с учудване установи, че в града има художествена галерия „Джордж Елиът“, ресторант „Джордж Елиът“ и дори болница със същото име. Мери Ан Еванс не бе имала възможност дори да се подписва под романите си, но днес цялото проклето село живееше от мъжкия псевдоним, който си бе избрала.

Насочи се към библиотеката на Нънитън, чиято директорка се оказа на трийсет и една-две, с порцеланова кожа и руси коси — истински прототип на „английска роза“. Тя я прие изключително любезно и веднага я насочи към читалнята — просторна зала с високи прозорци и продълговати маси от солиден бук.

— Ние притежаваме най-голямата колекция с писма и други материали на Джордж Елиът — гордо ѝ съобщи русата красавица. — Но на практика те всички са вече публикувани, при това в осем или девет отделни тома, главно благодарение на един професор по английска литература в Йейл, който започнал да ги събира през 1920 година.

Бет поясни, че се интересува от писмата, които Елиът е получавала, най-вече онези, чиито автори са останали неидентифицирани.

— О, това е друга работа — кимна с разбиране директорката, обърна се и изчезна.

Десетина минути по-късно се появи отново, водейки след себе си младеж с размъкнати дрехи, който буташе количка с папки, привързани с шнур.

— Направо от хранилището — поясни тя. — Страхувам се, че Уилям трябва да остане при вас, докато ги преглеждате. Не ми приличате на крадла, но все пак трябва да внимаваме. Онзи ден хванахме дребничка възрастна дама, която беше навила една гравюра около дръжката на чадъра си.

— Разбира се — кимна Бет. — Няма проблеми.

Започна да разгръща папките, а Уилям се настани до нея, очевидно много доволен от неочакваната почивка.

Два часа по-късно от устата ѝ се откъсна тихо възклицание и младежът вдигна глава.

Пръстът на Бет беше закован върху пластмасова папка, която съдържаше плик с алени кантове и надпис в горния край, гласящ *Dieu Vous Garde*.

— Проклета да съм! — възбудено прошепна тя. — Тя е използвала хартията за писма на Ани!

Писмото беше изпратено от Швейцария.

Колкото и странно да бе, капитан Фицрой полудя именно когато „Бигъл“ навлезе в спокойните води на Тихия океан.

Чарлс се взря в нещастника с разрошена коса и безумен поглед. Когато премине най-лошото, човек се отпуска и става жертва на собствените си демони, помисли си той.

Преминаването през Магелановия проток беше невероятно трудно. В продължение на цял месец корабът се бореше със зимните бури, такелажът замръзваше, снегът покриваше цялата палуба. Правеха се опасни маневри между огромни синкави ледници. От тях се откъртваха големи късове, които се сгромолясваха с гръмотевичен тътен и вдигаха високи вълни.

През цялото това време Чарлс и свободните от вахта моряци стояха затворени под палубата. За негово щастие Маккормик бе останал на борда на „Адвенчър“. Дватама се срещаха само на суша, но и тогава напрежението помежду им оставаше.

Постепенно Чарлс започна да гледа на света с други очи. Обзет от радостна възбуда, той неуморно пишеше в дневника си. Започна да осъзнава много неща, всичко изглеждаше ясно и осезаемо — облакът пеперуди, посипали се като снежинки върху кораба, луминесцентната диря зад кърмата, електростатичното пропукване около мачтите, което беше забелязал през една лунна нощ. Това не бяха фантазмагории, а реални явления, чрез които Природата се разкриваше в цялото си великолепиe. Чарлс имаше чувството, че улавя смисъла на всички естествени явления около себе си, че притежава способността да ги разгадае с единствен замах — като светкавица в тъмна нощ.

Преди да навлезе в протока, „Бигъл“ се отби в устието на Санта Крус за потягане на корпуса. До него пусна котва и „Адвенчър“. Чарлс и Маккормик се срещнаха за пръв път след Ууля. И двамата предпочитаха да се избягват. Дистанцията помежду им се беше превърнала в пропаст. За да убият времето, те се съгласиха да позират на Конрад Мартенс за една бърза скица. Застанаха от двете страни на високо дърво, но през цялото време не се погледнаха.

Най-после двата кораба стигнаха Тихия океан и акостираха в красивото чилийско пристанище Валпарайсо. Чарлс изгаряше от нетърпение да стъпи на твърда земя и да изследва Андите. Успя да си осигури подслон у един някогашен съученик и веднага се отправи към планините. Прекара там шест седмици, пълзейки по ръба на бездънни пропасти, в които със сигурност би намерил смъртта си; прекосяваше буйни реки по висящи мостове, люшкани от вятъра. Ловеше планински птички, откри редки минерали и морски наноси. Нощем спеше сгущен между двамата си водачи, за да не замръзне от студ. Но завръщането му беше триумфално. Няколко мулета се прегъваха под товара на събраните образци, между които имаше цели пластове от раковини, открити във високата планина. Те бяха потвърждение на теорията му, че планинската верига някога е била морски бряг, издигнат нагоре от бурни геологически процеси.

Още в мига, в който зърна закотвения в залива „Бигъл“, той разбра, че нещо не е наред. Корабът изглеждаше в плачевно състояние, екипажът — също. По палубата нервно крачеше лейтенант Уикам. Той зърна Чарлс и се втурна към него.

— Капитанът си изгуби ума! — извика младият мъж. — Подава си оставката като командир на кораба и настоява да бъде върнат в Англия! Поговорете с него, за бога! Може би

ще успеете да го разумите.

Чарлс попита какво е предизвикало тази криза.

— Получи съобщение от Адмиралтейството, в което го порицават за покупката на „Адвенчър“ и отказват да му възстановят сумата. Съветват го да продаде кораба и той превъртя. Самият аз се чувствам малко виновен.

— Защо?

— Съливан настояваше за още един кораб, който, разбира се, да бъде под негово командване. Твърдеше, че без него изпълнението на мисията ще бъде невъзможно. Не направих нужното да му попреча.

Чарлс намери Фицрой в каютата, легнал на койката и дръпнал завесите. Кителът му беше разкопчан, едната му ръка висеше към пода, другата беше на очите. Изобщо не извърна глава да го погледне. Лицето му беше бледо, с дълбоко хлътнали бузи. Чарлс му помогна да се надигне и му подаде чаша вода.

В началото Фицрой отказваше да говори, но после изведнъж се отприщи и думите потекоха от устата му като пълноводна река. Чарлс сериозно се разтревожи от маниакалния начин, по който обвиняваше всички — Адмиралтейството, флота, витите и цялото правителство. Крещеше толкова силно, че Уикам го чу и се втурна в каютата. Двамата останаха там часове, търпеливо опитвайки се да го убедят, че няма смисъл да се връщат на Огнена земя, тъй като мисията им в общи линии е изпълнена и им остава само да направят хронометричните измервания през останалата част от плаването.

Продължиха борбата и през следващите два дни. Чарлс беше впечатлен от Уикам, който определено щеше да спечели, ако заемеше мястото на капитана, както Фицрой бе заменил Прингъл Стоукс при предишното плаване. В същото време изглеждаше по-загрижен за здравето на капитана, отколкото за собствената си кариера.

На третия ден успокоителните слова най-сетне стигнаха до обърканото съзнание на Фицрой и състоянието му видимо се подобри. Той стана, избърсна се, облече униформата си и реши да излезе на палубата. Чарлс се приближи да му помогне. Преди да напусне каютата, Фицрой се обърна и я огледа, сякаш пробуждайки се от кошмарен сън.

— Имаш ли представа защо похарчих цяло състояние, за да преустроя този кораб в Плимът? — глухо попита той.

Чарлс отговори, че няма обяснение.

— За да направя основен ремонт на капитанската каюта.

Смених абсолютно всичко, защото не исках да живея с призрака на предшественика си — онзи нещастник Прингъл Стоукс.

— Разбирам — кимна Чарлс, после, без да мисли, добави: — Предполагам, че е излязъл от равновесие поради самотата и огромната отговорност.

Фицрой го погледна право в очите.

— След като умря, му направиха аутопсия — промърмори той. — Откриха бучката в мозъка му, но и нещо друго. Когато свалили ризата му, под нея се показали седем рани от нож, почти заздравели. Нещастникът се опитвал да се самоубие, при това в продължение на седмици. Нямам към кого да се обърне за помощ, бил напълно сам.

След тези думи капитанът се обърна и тръгна към палубата. Горещи дробове си със свеж въздух и обяви, че вятърът е подходящ за отплаване и той отново поема командването.

Докато вдигаха котва, Чарлс зърна Маккормик, който беше нарамил багажа си и

прекосяваше палубата към предишната си каюта. Явно мисията му на „Адвенчър“ беше приключила. Пет минути по-късно той застана пред него и решително обяви:

— Пак сме спътници, мистър Дарвин.

— Така да е — кимна Чарлс.

Предстоеше им плаване нагоре по крайбрежието, след което щяха да изминат 600 мили право на запад, към прочутия архипелаг, кръстен на корубата на костенурка.

* * *

Изправен до Фицрой, Чарлс гледаше първия остров и не можеше да повярва на очите си. Пред тях беше легендарният архипелаг Галапагос, обявен за земен рай от пътешествениците, които го бяха посещавали преди тях.

Но това, което виждаше, изобщо не приличаше на рай. Беше един почти лишен от растителност къс вкаменена лава с назъбени върхове и много птици.

— Що за остров е това, за бога? — озадачено попита той.

— Испанска шега — отвърна Фицрой. — Толкова е малък, че няма име. Затова са го кръстили Син Номбре, което ще рече „без име“. — Подуши въздуха и добави: — Не се заблуждавай и от името Омагьосани острови. Испанците са ги нарекли така не защото са красиви, а заради коварните течения около тях, които ги правят почти непристъпни. Истина е, че животните и птиците изобщо не се страхуват от хората и проявяват пълно безразличие към тях, вероятно защото не ги познават. Но помни ми думите, това място може да бъде истински ад.

Корабът пусна котва край брега на втория остров. Моряците хвърлиха мрежите и палубата скоро се покри с риби папагали и скалари, блестящи във всички цветове на дъгата. Чарлс се присъедини към осмината, които тръгнаха с китоловната лодка към сушата. Черните крайбрежни скали се оказаха толкова горещи, че топлината проникваше дори през дебелите подметки на ботушите им.

Крайбрежието кипеше от живот. Върху скалите от лава се припичаха морски игуани, чиито гърбове с тъмни петна ги правеха абсолютно невидими. Човек можеше да ги забележи едва когато се приближеше на метър от тях. Бяха покрити с люспи, имаха студени очи и дълги извити опашки, но иначе бяха лениви и напълно безобидни. Чарлс хвана за опашката една от тях и я хвърли във водата.

Заобиколиха близкия нос и изведнъж се оказаха в царството на птиците. Червеноноги рибояди пърхаха в клоните на дърветата. Под тях по земята гнездяха маскираните рибояди, а околните скали гъмжаха от гълъбовокраки рибояди, част от които изпълняваха любовен ритуал и смешно пристъпяха от крак на крак, сякаш танцуваха. Птиците не им обърнаха никакво внимание. Чарлс вдигна пушката си към един ястреб на метър от себе си, поколеба се и просто го бутна от клона с цевга.

Двамата с Ковингтън поеха по тясна пътечка, водеща към вътрешността, и скоро се натъкнаха на най-прочутите обитатели на острова — две гигантски костенурки, които лениво дъвчеха диви круши. Зърнали натрапниците, те започнаха да съскат и прибраха глави в корубите, но след малко отново ги подадоха и продължиха да се хранят. Чарлс измери обиколката на едната от тях и със смайване установи, че тя надминава два метра. Продължиха напред и скоро се натъкнаха на гледка, която ги накара да се заковат на място: в

двете посоки на широката и добре отъпкана пътека, водеща към брега, пълзяха дълги процесии гигантски костенурки.

Проследиха ги нагоре по хълма и стигнаха до малко сладководно езеро, охранявано от близкия извор. То беше пълно със странните създания. Част от тях се бяха потопили почти изцяло в кристалночистата студена вода и пиеха на големи и шумни глътки, други се бяха заровили в тинята. Обзет от огромна възбуда, Чарлс изпита чувството, че присъства на някакъв странен тайнствен ритуал, при който животните свалят свирепите си маски и разкриват истинската си природа.

Обърнаха се и проследиха костенурките, които се спускаха надолу по хълма. Чарлс скочи на гърба на една от тях, а Ковингтън последва примера му. Заклатиха се надолу, хванали се здраво за ръбестите краища на корубите, спогледаха се и избухнаха в смях. Яздиха така още известно време, после животните под тях направиха малък завой. Гледката, която се разкри пред очите им, ги накара бързо да отрезнеят. Част от екипажа на „Бигъл“ беше слязъл на брега и безмилостно избиваше костенурките. Моряците ги обръщаха по гръб и разпорваха вътрешностите им с острите си ножове. Десетки от тях лежах на пясъка и безпомощно мърдаха с крака, очаквайки жестоката си съдба. Брегът вече беше осеян с празни коруби.

Моряците спряха работата си и изненадано се втренчиха в двамата природоизпитатели.

— Скачайте бързо, за да не станете на супа! — извика един от тях.

Вечерта на борда Чарлс бе обзет от противоречиви чувства. Ставайки свидетел на величествения начин, по който Природата подреждаше своите творения, той започваше да вижда нещата в коренно различна светлина и изпитваше дълбоко възхищение от процеса на създанието, независимо дали ставаше въпрос за рибите и игуаните, птиците или костенурките. Дълбоко развълнуван, той отвори дневника си и написа: „Тук, в плен на времето и пространството, ние сме изправени пред един велик и неоспорим факт, най-тайнствения от всички — появата на нов живот на тази земя.“

* * *

На следващия ден „Бигъл“ пое към остров Чарлс, на който бяха заточени 200 затворници. Губернаторът англичанин Никълъс Лосън организира малко празненство в чест на гостите, които покани на широката веранда пред къщата си, построена сред бананова горичка. Менюто се състоеше от грог и печено месо от костенурка, гарнирано с любопитни истории за отшелници и пирати.

В един момент Лосън спомена, че костенурките живеят на двайсетина острова в архипелага, а по шарките на корубите им се познава откъде точно идват. Според него това било доказателство, че различията в естествената среда се отразяват и на съответните видове.

Фицрой и останалите не обърнаха внимание на тези думи, но Чарлс бързо схвана тяхната важност и очите му пробягаха по лицата на присъстващите. Срещна погледа на Маккормик, седнал в противоположния край на масата, който по всяка вероятност също бе обърнал внимание на казаното от губернатора.

Същия следобед групата се насочи към остров Джеймс с гребна лодка. Чарлс бе проявил желание да обогати колекцията си от птици, които също попадаха в определението на Лосън

и на всеки остров бяха различни, очевидно приспособили се към конкретната среда. Отстреля по няколко екземпляра — главно чинки, които старателно препарира и класифицира. После, както винаги напоследък, двамата с Ковингтън тръгнаха сами.

Слънцето печеше безмилостно и главата на Чарлс се замая от жегата. Над близките храсти се виеха чинки и присмехулници. Пушките бяха излишни, защото беше достатъчно да вдигнат някоя пръчка и да подсвирнат, и най-близката птица доверчиво кацаше върху нея.

Чарлс забеляза една с необикновено жълто оперение и хукна да я преследва, препъвайки се сред храстите. В някакъв момент настъпи нещо твърдо, погледна в краката си и зяпна от изненада. Насреща му, блеснал под лъчите на слънцето, се блещеше човешки череп.

Призля му и той протегна ръка да се подпре на близкото дърво. Изчака пристъпът да отминне, наведе се и издърпа черепа от меката пръст. Обзе го отвращение, примесено с неударимо любопитство. Завъртя между пръстите си гладката, избеляла от слънцето сфера, втренчил поглед в прорязаните от пукнатини слепоочия, тъмния триъгълник на носа и развалените зъби, разтеглени в загадъчна усмивка. Във вътрешността на устата, там, където някога е бил езикът, мърдаха колония личинки.

Отново се почувства зле. Слънцето го обливаше с горещите си лъчи. Напрягна слух и долови тихото жужене на насекомите, които летяха сред листата. Чуваше птиците, които се гмуркаха в морето и излитаха нагоре със сребристи рибки в човките, чуваше и мляскането на лениво преживящите игуани. Обзе го паника — нещо, което не беше изпитвал от началото на дългото си пътешествие. Изпита чувството, че всичко наоколо му идва твърде много — скалите от нагорещена лава, отвратителните гущери, избитите костенурки, черепът, личинките. Един призрачен цикъл на живот и смърт, повтарящ се до безкрайност и сякаш лишен от смисъл. Природата беше всеядно божество — чудовищно и гнусно.

Изведнъж отнякъде изскочи Маккормик и заби поглед в черепа.

— Мисля, че това е капитанът на кораба, за когото говореше губернаторът — каза той. — Явно екипажът се е разбунтувал и го е пречукал именно на този остров.

Към тях се приближи Ковингтън, огледа черепа и попита:

— Какво ще правим с него? Ще го включим ли в колекцията?

Обзет от ужас, Чарлс му нареди да изкопае дупка, в която да бъде погребан черепът съгласно християнските обичаи.

Вечерта седна да пише писмо на Хукър. Не спомена за инцидента, но завърши с отчаян вопъл, излизащ дълбоко от сърцето му: „Каква книга би написал адвокатът на дявола за тези нисши и тромави, безполезни и отвратително жестоки творения на природата!“

* * *

Три дни по-късно корабът пушна котва край бреговете на остров Индефатигабъл. Времето беше топло, духаше лек западен ветрец. Условиата за лов бяха отлични. Чарлс изгаряше от нетърпение да събере образци от представителите на подводния свят, а Маккормик, внезапно станал любезен, изрази желание да му помогне. Двамата се качиха в лодката и поеха към брега, придружавани от Съливан и Филип Гидли Кинг.

Избраха подходящо място край скалите и се гмуркаха в продължение на четири часа. Един от тях оставаше на пост в лодката, защото не бяха кой знае какви плувци. Към пладне

вече разполагаха с всевъзможни риби, раци, водорасли и миди. Доволни от свършената работа, те се насочиха към брега да похапнат. Каменистият плаж беше пълен с морски лъвове, които се приличаха на слънце и не проявяваха абсолютно никакъв интерес към странните двукраки създания. Чарлс извади кибрит и запали огън. Изпекоха си риба, която поляха с вино. След обяда Кинг и Съливан останаха да почиват, а Чарлс и Маккормик се качиха в лодката и възобновиха търсенето на непознати екземпляри.

Гребяха успоредно на брега. Скоро пред очите им се разкри малка лагуна, заобиколена от гъста тръстика. Изправен на кърмата, Маккормик обяви, че мястото е много добро, и предложи да остане на пост. Чарлс скочи във водата. След десетина гмуркания дъното на лодката се покри с раковини и други интересни екземпляри. Маккормик наблюдаваше отгоре и го насочваше, все по-далеч и по-далеч.

В един момент, отпуснал се на повърхността с лице надолу Чарлс забеляза някаква тъмна сянка под себе си, която помръдна с опашка и изчезна. После се появиха още няколко. Той извади глава над водата, пое си въздух и отново се гмурна. И този път ги видя съвсем ясно: сребристосиви туловища с бели ръбчета на перките и опашките, дълги около метър и половина. Първоначално преброи четири, но после се появиха още. Акулите се въртяха в кръг около него, очевидно надушвайки плячката. Чарлс заплува към лодката, внимавайки да не прави прекалено резки движения. Не след дълго се хвана за борда, а Маккормик му помогна да се прехвърли през него.

Отпусна се на кърмата с разтуптяно сърце. Очите му бавно се вдигнаха към Маккормик, който, блед и очевидно разстроен, объркано проломоти:

— Слава богу, че успя... Извиках да те предупредя, но ти не ме чу.

— Да се махаме оттук — кратко отвърна Чарлс.

Маккормик хвана греблата и насочи лодката към брега.

Чарлс хвърли последен поглед към малката лагуна, която можеше да се окаже фатална за него, а се запита дали така му се беше сторило, или в кристалночистите води наистина плуваха остатъците от рибата, която бяха яли на обяд. Или поне онези, които акулите още не бяха погълнали.

Клиника „Зоненберг“

Цюриберг

Цюрих, Швейцария

10 май 1872 г.

Скъпа Мери Ан,

Радвам се, че се интересуваш как съм. Отговорът се съдържа в една-единствена дума — ужасно! Сама на света, презряна от семейството си, изоставена от мъжа, когото обичах. Всичко това се стовари върху главата ми наведнъж, като справедливо наказание за греха. Много тежко наказание, особено за жена в моето положение. Честно казано, Мери Ан, не съм сигурна, че ще издържа.

И в момента изпитвам дълбоко отчаяние, въпреки че съм седнала на терасата на тази клиника, от която се разкрива прекрасна гледка. Не ми помагат нито красивите цветя по зелената поляна, нито сините води на езерото, нито заснежени върхове на Алпите. Подобна гледка би трябвало да успокои душата ми, но и тя е безсилна да прогони страданията. А замисля ли се върху причините, ми става още по-тежко.

Колебая се дали да споделя тази тъжна история с белия лист хартия, но все пак се надявам това да ми донесе облекчение. Ти вече знаеш част от нея — онази, която се отнася до моето сляпо увлечение, или по-скоро любов, към Х.

Но не знаеш, че по време на семейната ни почивка продължих тайните си срещи с него — неведнъж, не и два пъти, а цели пет. Това бяха срещи, наситени с любов и страст, всяка по-пламенна от предишната. Бях безсилна, не можех да се спра. Забравих всичко, включително и опасенията за евентуалните последици. Мислех само за него, исках да бъда единствено с него.

Представяш си разочарованието ми, когато усетих, че той се отдръпва. Колкото по-пламенна ставах аз, толкова по-хладен ставаше той. В първите мигове след близостта ни той ме прегръщаше и успокояваше, изразявайки възхищение от женските ми прелести. Това ми помогна да преодоля чувството за вина, което ме обзе, след като отстъпих на настойчивите му ухажвания. Но скоро усетих, че повече го привлича тялото ми, а не личността ми, тъй като започна да проявява неуважение. Почувствах се като пленница от някоя драма, описана в блудкав роман, но залогът не бяха никакви измислени терзания, а самият ми живот.

В началото посещенията му в Грасмиър бяха интересни и вълнуващи. По цяла сутрин чаках да чуя тропота от копитата на галопиращия му кон, тръпнеща в очакване на предстоящата среща. А когато на нея присъстваха и други хора, изпитвах дълбоко удоволствие да прикривам чувствата си под маската на безгрижието. Оглеждах лицата на останалите, спирайки за миг поглед и върху неговото, сякаш беше някой обикновен посетител. После идваше ред на тайните мигове — бегло споглеждане, леко докосване на ръцете ни под масата след вечеря — все неща, които разпалваха желанието ми по един невероятен начин.

Но после посещенията му започнаха да се разреждат. Отначало пропускаше по някой ден, после по два-три. В един момент толкова се отчаях, че рискувах и му изпратих

бележка по специален куриер, но той не ми отговори. Една вечер, след като беше свирил в квартет, най-после успях да го хвана насаме в преддверието и направо го попитах защо се държи така с мен. Думите се оказаха доста по-различни от онези, които си бях намислила предварително. А той се направи, че не разбира какво имам предвид, издърпа ръката си от моята и побърза да излезе.

Изнаднах в дълбока меланхолия, която прикрих с фалшиво неразположение. Но вътре в себе си бях озадачена — защо, след като явно вече не се интересува от мен, той продължава да посещава семейството ни? Има ли някаква надежда? Сутрин редовно излизах на разходка по местата, на които ходехме заедно, но нито веднъж не го срещнах. Веднъж дори предложих да си определим среща — свенливо и същевременно кокетно, svela поглед надолу. Но той отказа с оправданието, че вече е поел ангажимент с други хора да ходят на лов. След което побърза да се отдалечи, сякаш с облекчение.

Прибрахме се у дома, а аз бях толкова нещастна, че наистина се разболях. Пропуснах редица събирания в гостната, а музиката, която долиташе отдолу, ме правеше още по-нещастна.

Една вечер татко ни събра в трапезарията и заяви, че ще направи важно съобщение. После хвана ръката на поруменялата Ети, вдигна я нагоре и обяви, че тя скоро ще стане мисис Ричард Личфийлд. Мама се разплака, братята ми започнаха да подхвърлят шеги, а аз едва не припаднах. Не бях в състояние да се контролирам, избягах в стаята си и избухнах в плач. Оживлението в къщата беше толкова голямо, че единствено мама забеляза състоянието ми.

После нещата се развиха с шеметна бързина. Датата на сватбата беше насрочена за края на август, само три месеца след като се беше появил в живота ни. Джордж изготви споразумението — според книжката на татко, в които успях да надзърна, то възлизаше на 5000 фунта. Годишната издръжка беше 400 фунта. Тази сума щеше да позволи на младото семейство да води удобен живот, още повече че Личфийлд беше приел предложението да стане член на Църковната комисия. Татко каза пред Джордж, че този човек май ще се окаже „зестрогонец“.

Срещнах се с него само един път. Наложих се да присъствам на литургията в „Сейнт Мери“. На връщане издебнах момента, в който той изостана от другите, и директно му поисках обяснение. Смущението му, в интерес на истината, изглеждаше съвсем истинско. Каза, че отдавна бил обсъждал с татко идеята да се ожени за една от нас, а татко отсякъл, че трябва да поиска ръката на Ети, защото тя била по-голяма. Каза, че когато неочаквано ме видял в Грасмиър, се увлякъл по мен и се поддад на чувствата си, но след това започнал да изпитва угризения и решил да прекрати срещите ни. След всичко това добави, че винаги ще ме приема като родна сестра.

Не присъствах на брачната церемония, тъй като в средата на август вече бях наясно с положението си. Споделих го с мама, която не повярва на ушите си. А когато най-сетне осъзна чутото, изнадна в състояние, в което никога не я бях виждала. Удари ми няколко силни плесници, но аз не издадох нито звук. После каза, че знае кой е виновен за положението ми, но това трябва да остане в пълна тайна, включително и от татко. След което скалъпи една история за сина на някакъв фермер и ме накара да се закълна, че ще се придържам към нея.

Татко беше съкрушен. Повика ме в кабинета си. Седеше в старото кожено кресло, в което го бях виждала стотици пъти. Не вдигна ръка да ме удари, но изглеждаше стар и

уморен, сякаш сам бе получил съкрушителен удар. Това ме накара да се почувствам още по-зле. Не пожела да научи името на бащата, защото мама вече го беше информирала, че е женен. Каза, че завинаги съм изгубила уважението му и каквото и да сторя отсега нататък, съм осъдена да остана неомъжена, защото ме лишава от зестра. После добави, че няма да ме изгони и мога да остана в къщата до края на дните си.

Заяви, че не мога да задържа детето, защото това би хвърлило огромно петно върху репутацията на фамилията. Възнамерявал да се свърже със стария си приятел Чарлс Лоринг Брейс — директор на Дружеството за подпомагане на децата в Америка, който знаел какво трябва да се направи. Една седмица по-късно, приемайки съвета на мистър Брейс да не чакаме състоянието ми да проличи, дойдох тук, в Цюрих, където износих бебето.

Беше момиченце. Поддържах го в ръце за съвсем малко, докато отрежат пъпната връв, след което докторът го прегледа. После го отнесоха. Обясниха ми, че за известно време ще остане тук, в Цюрих, а след като укрепне достатъчно за пътуването, ще бъде изпратено при добро семейство.

От десет дни нея вече я няма, но аз все още усещам топлината ѝ в ръцете си. Личицето ѝ беше червено и сбръчкано, по телцето ѝ имаше плацентата, тъмната ѝ коса беше изненадващо гъста. Докторът каза, че е хубава и здрава.

Утре се връщам у дома. Татко вече трябва да е получил писмото, което му изпратих преди една седмица. Признавах, че съм допуснала грешка, добавяйки, че в живота всеки греши, понякога много сериозно. А най-малкото той има право да ме учи на морал, тъй като отдавна зная какви са били прегрешенията му преди трийсет години, по време на онова плаване край бреговете на Южна Америка.

Седя тук, на огряната от слънцето веранда, правя го всеки ден, часове наред. Носят ми лимонада, сякаш проблемите ми се изчерпват с възпалено гърло.

Надявам се да не ме съдиш прекалено строго, скъпа Мери Ан. Моли се за душата ми, която се нуждае от покой.

Твоя вечно признателна,

Беси

20 май 1872 г.

Скъпа Мери Ан,

Получих писмото ти минути преди да отпътувам от Цюрих и много ти благодаря за него. Не зная дали бих оцеляла без твоята подкрепа и утешителни думи.

Питах как е минало завръщането ми. Не беше толкова страшно, колкото очаквах. Парслоу дойде да ме посрещне в Орпингтън и побърза да ме запознае с новините. Колко жалко, че не съм била на сватбата на Ети, но от тона му разбрах, че изобщо не подозира причините за отсъствието ми. Аз обясних, че разклатеното ми здраве е било причината да замина за швейцарските планини, а той каза, че и татко бил зле и едва отвел булката до олтара. Церемонията била кратка, а за негова изненада в църквата имало неколцина непознати мъже, които, както се оказало по-късно, били колеги на Ричард от Работническия колеж.

Когато пристигнахме, татко беше в спалнята си и не слезе да ме посрещне. Остана там през целия следобед и се появи чак на вечеря. Поздрави ме с кратко кимване и това беше всичко. Ако не беше Хорас, който възбудено бърбеше за живота си в колежа

„Тринити“, вечерята със сигурност щеше да премине в пълно мълчание. Попитах за Ети, което накара мама да ми хвърли един мрачен поглед, и Хорас ми обясни, че и двамата младоженци се разболели по време на сватбеното си пътешествие в Европа. „Кажси на Беси какво ти беше написала от Кан“, обърна се към мама той. Тя се подчини, макар и с видимо неудоволствие. Ети се оплакала, че двамата лежали болни един до друг и сякаш били женени от трийсет години, също като мама и татко. Като чух това, ушите ми пламнаха.

Вече втори ден съм си у дома, но татко не отваря дума за писмото, което му бях написала в Цюрих. Реших, че трябва да му дам шанс да засегне тази тема, разбира се, ако пожелае. Видях, че се готви за редовната си следобедна разходка по Пясъчната пътека, и поисках разрешение да го придружа.

Той изглеждаше изненадан, но се съгласи. Обсъдихме времето и всички останали незначителни неща и млъгнахме. Усетих, че татко няма желание да навлиза в темата, която тормозеше и двама ни. Нямах нищо против, тъй като си дадох сметка, че няма смисъл да разлайваме кучетата, както казва народът.

Колкото по-дълго живея при родителите си, толкова по-дълбоко потъвам в самотата, която вече отдавна познавам. Напълно съм зависима от тях и това ме кара да се чувствам нищожна и безполезна, като утринната мъгла в градината. Състоянието ми напомня за един пасаж от „Мидълмарч“, в който се описва жена в моето състояние — „попарена и смирена като всяка неомъжена жена, която е принудена да прекарва живота си в непрестанно подчинение на възрастните си родители

Много ми липсваш, Мери Ан, копнея да те видя. Никой освен теб не може да разбере колко дълбоко е отчаянието, което ме е обзело.

Твоя приятелка до гроб,
Беси

1 януари 1873 г.

Моя скъпа Мери Ан,

Днес, на Нова година, реших да седна и да ти напиша това писмо и да ти разкажа как живея. Трудно ми е да повярвам, че от моето нещастие изтече половин година. Бях се заклела, че ще приема живота на примерна дъщеря и 24-годишна стара мома, колкото и да не обичам тази дума. Нещата в Даун Хаус вървят спокойно и монотонно. Другите деца се разпръснаха — Уилям работи в някаква банка в Саутхамптън, Джордж е адвокат, Франсис записа медицина и любимата си ботаника, Ленард постъпи в Кралското инженерно дружество, а Хорас се върна в университета. У дома останахме само мама, татко и аз, животът ни е еднообразен и сучен.

Татко вече не играе бiliarд с Парслоу, но след вечеря двамата с мама неизменно сядат пред таблата. Той от години води точна сметка кой печели и кой губи и когато е принуден да впише поредната победа на мама, неизменно мърмори: „Проклетата жена!“ или „Да те вземат дяволите!“ След като приключат, мама започва да му чете, а той се изтяга на дивана и затваря очи.

Както вероятно ти е известно, татко най-последно завърши книгата си за израженията на хората и животните. И слава богу, защото ми беше дошло до гуша от тези ужасни фотографии с разкривени гримаси на хора и озъбени животни! Сега прекарва времето в оранжерията и един господ знае с какво се занимава там — с цветята, с граха или с онези

отвратителни растения, които се хранят с насекоми. Напоследък все по-често говори, че трябва да напише автобиографията си, като твърди, че целта му е тя да послужи единствено за забавление на внуците, а и за поука на всички останали, които биха проявили интерес към живота му.

Опитвам се да не мисля за моето малко момиченце и правя огромни усилия да го забравя. Пропъждам от съзнанието си всякакви спомени, предпочитам да се задълбоча в коя книга или безсмислен разговор. Но тази стратегия невинаги е успешна, особено когато срещна някое момиченце на нейната възраст. Тогава всичко се отприщва и в главата ми се появяват безброй въпроси: колко е пораснала, какъв е цветът на косата ѝ, на кого прилича, дали има пъргав ум като мен, или мисли бавно като Хорас? След подобни въпроси изпадам в черна меланхолия, която ме държи със седмици.

Вечно твоя,
Беси

6 юли 1873 г.

Скъпа Мери Ан,

Днес съм много доволна и искам да споделя чувствата си с теб. Неделя е и имахме много гости. От Работническия колеж се изсипаха над 70 души, мъже и жени, а към тях трябва да прибавим семейство Хъксли с всичките им деца плюс неколцина от местните. Времето беше прекрасно, въздухът беше наситен с уханието на цъфналите рози. В градината имаше няколко дълги маси за чай и ягоди. Гостите танцуваха на тревата или си почиваха в сянката на новата ни веранда. Децата се боричкаха в купите прясно окосено сено или играеха на индианци по Пясъчната пътека, размахвайки като копия лешиниковите пръчки, които бяха открили под навеса на градинаря.

Вече свикнах посещенията на Ричард да ме разстройват. Чуя ли, че ще идва, започвам да дишам учестено и сърцето ми блъска като лудо, сякаш всеки момент ще припадна. При първата ни среща след сватбата той изобищо не ме погледна, сякаш бях част от обзавеждането. Ети ме прегърна и ме поведе навън, към градината. Разходката ми помогна да се овладея и успокоя, понеже, бог знае защо, си бях въобразила, че по време на медения им месец той ѝ е признал за греха ни. Колко малко съм го познавала! Все пак от време на време в поведението на сестра ми се долавяше сянка от ревност, а очите ѝ изпитателно пробягваха по лицето ми, сякаш се опитваше да разгадае някаква тайна. Веднъж съвсем случайно се озовах седнала до Ричард. Той веднага скочи и смени мястото си, но Ети го забеляза и лицето ѝ помръкна.

Днес обаче беше различно. Всички се радваха на хубавия ден. Мъжете се скупчиха под липите и започнаха да пеят. Ричард разтегли хармониката и се присъедини към тях. Различих плътния му бас сред гласовете на останалите и си позволих да го огледам повнимателно, тъй като бях сигурна, че това ще остане незабелязано. Моят мистър Х беше доста наедрял. Спомних си за прекрасните ни разходки из полето, за вълнуващите пътувания с влак. Това бяха най-щастливите ми дни. За пръв път си помислих за тях не само с тъга, но и с удоволствие, защото ги бе имало. Изправена в сянката на едно дръвче малко встрани от групата, гледах как Ричард отмята глава и пее с пълен глас. И изведнъж разбрах, че чувствата ми към него са се променили. Страстта ме беше напуснала или пък се беше превърнала в нещо друго — нещо по-спокойно и безболезнено. Просто в спомен.

Мисля, че днес започна дългото ми пътуване към възстановяването и нормалния живот.

Винаги твоя,
Беси

10 януари 1874 г.

Моя скъпа Мери Ан,

Искаш мнението ми за снощния сеанс в къщата на чичо Рас, за да го сравниш с личните си впечатления. Вероятно не знаеш, че татко дойде само защото братовчед ми Хенсли настоя. Обикновено той се отнася крайно недоверчиво към всичко, свързано с мистицизма.

Както ти правилно отбеляза още в самото начало, Лондон е изпаднал под силното влияние на хипнотизма, медиумите и тропаниците по масата викачи на духове. Хиляди хора се събират в тъмни стаички с искреното желание да установят връзка с отвъдното или пък просто да се забавляват. Татко обаче е крайно скептичен към подобни начинания, а мнението му се подкрепя от вечно предания мистър Хъксли.

Сеансът беше организиран от Джордж. Именно той избра Чарлс Уилямс за медиум. За моя изненада присъстваха не само мама и татко, но и още куп хора — включително Ети и Ричард, Хензли, Фани и Франсис Галтън. Бях много щастлива да видя и теб в компанията на мистър Луис. Винаги се чувствам по-добре, когато си наблизо. Питам се дали забеляза човека, който се промъкна вътре в последния момент. Убедена съм, че това беше самият Хъксли. Облечен в странни дрехи, той несъмнено искаше да подчертае драматизма на появата си.

Според мен всичко беше много забавно. Изкисках се, когато се подредихме около масата, затвориха вратите и спуснаха пердетата, а Джордж и Хензли завързаха ръцете и краката на мистър Уилямс. Но скоро стана ужасно задушно и дори аз започнах да си въобразявам, че ми се привиждат разни странни неща в тъмната стая. Беше малко страшно, защото чувах дишане и разни звуци, но не виждах кой ги издава. Малко по-късно, когато жегата стана непоносима, сеансът започна. Зазвъняха звънци, в стаята се появи странен вятър. Един от присъстващите възкликна и скочи на крака, а столът изскърца върху дъските и се преобърна. Другите хлъцнаха от изненада, лампите светнаха. Вероятно си забелязала изненадата ми, когато открих, че именно татко е изпаднал в шок и не може да диша. Настоя да полегне и беше изведен от стаята. После сеансът продължи, отново с вятър, този път придружен от някакви странни искри. Масата бавно се вдигна във въздуха, на височината на главите ни.

Когато всичко свърши, повечето от присъстващите бяха развълнувани и леко замаяни. Възстановил се от шока, татко обяви, че всичко това са „глупости“, но мога да ти кажа, че изглеждаше доста разтърсен. Джордж, който искрено вярва в света на духовете, моментално забеляза изражението на лицето му, докато слизаше по стълбите, и прошепна: „Ако не го познавах, бих казал, че се е срещнал с някого от отвъдното и изпитва огромно отвращение от този факт.“

После ти хвана ръцете ми, стисна ги между дланите си и каза, че трябва да мисля за моите „работи“. Бях дълбоко трогната. „Мила моя, страданията в живота винаги падат върху плещите на нас, жените — каза ти. — Така е било и така ще бъде. Единственото ни

утешение е, че черпим с пълни шепи от живота, докато мъжете просто се къпят в нашите сълзи. “Добре забелязах самотната сълза, която отрони, докато казваше тези думи. А после, когато се наведе да ме целунеш, я усетих и върху бузата си. Това ми напомни за онази сестра от „Пазарът на таласъмните“, върху чието лице бяха покапали соковете на греховните плодове.

Никога няма да забравя подкрепата ти в най-трудните мигове на живота ми.

Винаги твоя,

Беси

18 ноември 1877 г.

Скъпа моя Мери Ан,

Само като си помисля, че не съм те виждала вече почти четири години! През това време се случиха и много, и малко неща. Както знаеш, след смъртта на бедната Ейми по време на раждането, ние прибрахме у дома Бърнард, момченцето на Франсис. Дълбоко съжелявали за това нещастие, но не мога да скрия задоволството си от присъствието на детето в опустелия ни дом. Неговото гласче сякаш издухва праха от старите рафтове и разтърсва клоните на черницата пред прозорците на детската стая. Подозирам, че старите ни играчки бързо ще бъдат изпочупени, включително излъсканият парпет на стълбите. Мама твърди, че Бърнард е мъдър като тибетски лама, а самата аз не мога да скрия удоволствието си от факта, че отново мога да държа в ръце детско телце. Понякога очите ми се насълзяват, но не знам дали от радост или от мъка.

Татко се интересува само от земните червеи и според мистър Хъксли това е съвсем нормално за човек, „който мисли единствено за гроба“. Постави в градината един специално разграфен воденичен камък, чието потъване според него щяло да даде точно измерение на подземната дейност на червеите. Той е дълбоко убеден, че те притежават разум, и често кара мама и Франсис да им свирят на фагот въпреки възраженията на мама, че червеите нямат уши.

Преди две години Парслоу излезе в пенсия, но остана да живее в къщичката на имението. Зае се да отглежда зеленчуци и стана толкова добър, че вече втора година картофите му печелят първа награда в областта.

Ти несъмнено знаеш, че славата на татко продължава да расте. Вчера го провъзгласиха за почетен доктор по право на Кеймбридж. Мама се страхуваше, че няма да издържи церемонията, но той се справи много добре. Голямата аула беше претъпкана, студентите се бяха накачили дори по прозорците и мраморните статуи. Миг преди татко да се появи на подиума в тържествена червена тога, в галерията издигнаха чучело на маймуна с академична шапчица на главата, което, за огромно разочарование на залата, беше моментално конфискувано от квесторите. Но миг по-късно над подиума, точно над главата на татко, увисна някакъв предмет, изобразяващ „липсващото звено и младежите избухнаха в бурни овации. Татко изобищо не го забеляза, но хубавото беше друго — в овациите и дюдюканията на залата съвсем ясно се долавяше добронамереност. Тържественото слово беше на латински и остана почти неразбрано, с изключение на последните думи на оратора, според които „различията между човека и майmunата били морални

Не можех да скрия гордостта си. Много неща не съм споделяла с никого, дори и с теб.

Принудена съм да призная, че татко действително притежава качествата на велик учен, въпреки че в основата на целия му дългогодишен труд лежат някои недостойни постъпки, за които знаят малцина. Това е така главно защото се е превърнал в посланик на една велика идея, а аз предпочитам да го възприемам като Архангел Гавраил в областта на естествените науки.

Сега, след като вече познавам и най-недостойните му постъпки, идва време на прощката.

Винаги твоя,

Беси

— Но аз се надявам, че все пак ще ми кажете нещо. Всички сте много потайни. Бриджит непрекъснато ми внушава, че са се случили неща, за които нямам понятие, че Кал е бил притеснен. А и вие... Как да кажа... Държете се така, сякаш не искате да споделите с мен онова, което знаете.

— Логично е да разсъждавате по този начин — кимна Невил.

— Онази вечер споменахте, че сте били много разстроен от смъртта му...

— Истина е. В това няма нищо тайнствено.

— Така е, но аз останах с впечатлението, че нещо се е случило. Споменахте, че трябва да преосмислите някои неща. Какво имахте предвид?

Кабината продължаваше да се издига. Пред очите им бавно се разкриха мостовете на Темза и остриите шпилеове на Уестминстърското абатство.

Невил не отговори, а Хю реши да смени тактиката и да не задава толкова директни въпроси.

— Между другото, с какво се занимавахте в онази лаборатория? — поинтересува се той. — Имам предвид естеството на работата ви.

Невил се извърна към прозореца и взе да търка стъклото с края на пуловера си. После рязко се обърна и за пръв път от началото на разговора погледна Хю право в очите.

— Май ще е най-добре да ви разкажа всичко, което знам. Но ще ви помоля да го запазите в тайна.

— Обещавам.

— Вероятно сте чували за спонгиформната енцефалопатия?

— Това не е ли болестта, наречена „луда крава“?

— Да.

— У нас, в Щатите, също имахме регистрирани такива случаи. Май че бяха открити у крави, внесени от Канада.

— Точно така. Става въпрос за болестта на Кройцфелд-Якоб, която се предава и на хората. Мутиралите протеини нападат мозъка и го превръщат в швейцарско сирене. Заразеният полудява, изпитва страхотни болки и умира от ужасна смърт. Гадна работа...

— И вашата лаборатория се занимаваше с това, така ли?

— Бяхме водещи в този тип изследвания. Търсехме отговор на най-важния въпрос: възможно ли е тази болест да прескочи бариерата между отделните видове. Смятахме, че вече е станало. Бе започнало с болестта скрепи при овцете и с използването на овча карантия като добавка към храната на кравите. Затова те се разболяват. На всички е известно, че кланиците рядко се съобразяват с предписанията и по тази причина късчета говежди мозък, обикновен и гръбначен, рядко попадат в месото, което консумираме.

Не знам дали си спомняте, но през 1996 година, когато този факт беше доказан за пръв път, тук се разрази истинска истерия. Европейският съюз бойкотира вноса на говеждо от Великобритания. Големите вериги за хранене като „Уимпис“, „Бъргър Кинг“ и „Макдоналдс“ го изключиха от менюто си, последвани дори от компании като „Бритиш Еървейс“. Това предизвика криза за правителството на Джон Мейджър. Торите от години провеждаха активна медийна кампания. Спомням си, че един от министрите показа по телевизията как храни с хамбургер четиригодишната си дъщеря. Момиченцето се казваше Кордилия.

— Предполагам, че имате причини да помните такива неща — кимна Хю. — Но защо ми го разказвате сега?

— За да получите представа под какъв натиск бяхме принудени да работим. Избиваха се цели стада, производството на говеждо се срива. Нека ви напомня, че това беше индустрия за над 6,5 милиарда долара. Фермерите се разбунтуваха и започнаха серия от протестни акции. И настъпи пълен цирк.

— Казвате, че лабораторията ви е работила под натиск. Искате да откриете лекарство или какво?

— Не, не. Бяхме на светлинни години от всякакъв лек. Просто се опитвахме да намерим отговор на основния въпрос: опасно ли е за хората месото на болните животни? Повярвайте ми, беше и политически въпрос.

— А вие бяхте в състояние да предложите отговор, така ли?

— Да, въпреки че от научна гледна точка не можехме да сме напълно категорични. Отговорът никога не е в черно и бяло. Нещата подлежат на интерпретации, статистически анализи и какво ли не още. Винаги има място за маневриране.

Кабината достигна най-високата точка и спря. Целият град, прорязан от зелените петна на парковете, беше в краката им. Хю се наслади на панорамата, после отново се извърна към Невил.

— Нима намекувате, че брат ми е извършил нещо неетично?

Невил се намръщи, но не отговори.

— Какво е направил? Поддал се е на натиска от страна на правителството?

— Не, нищо подобно. Точно обратното. Познавате го по-добре от всеки друг и знаете, че той не би сторил подобно нещо. Кал зае позицията на обществен защитник и се опълчи срещу монополите и едрия бизнес. Това направи. Допусна възгледите му да влияят на работата.

— Как по-точно?

— Работеше върху един проект с опитни мишки, които бяха генетично променени по начин, който да копира човешката реакция на „лудата крава“. Резултатите категорично доказваха, че тази болест е опасна за хората.

— И?

— Експериментите му се оказаха прекалено категорични. Никой не успя да ги повтори. Началникът на лабораторията, между другото, страхотен мръсник, поиска цялостно повторение, преди да се публикува каквото и да било. И тогава стана ясно, че част от резултатите на Калвин са били подправени. — Невил си пое дъх и гневно добави: — На практика се оказа, че брат ви е фалшифицирал резултатите!

Хю не можеше да повярва на ушите си.

— Опитах се да разбера защо го е направил и почти успях — не го остави да се съвземе Невил. — Всички бяхме на мнение, че тази проклетата болест е опасна за хората, още повече че инкубационният ѝ период трае цели десет години! Никой не знаеше колко души от тези около нас вече са заразени. Хиляди? Стотици хиляди? Би могло да се окаже епидемия с катастрофални последици, но правителството беше неадекватно. Според израза на брат ви беше си запушило ушите. Той смяташе, че опитвайки се да подценят опасността, политиците си играеха с живота на хиляди хора. И просто не беше съгласен да остане безучастен и да чака най-лошото.

— Твърдите, че е фалшифицирал данните. Откъде сте толкова сигурен?

— Това не подлежи на съмнение. Промените бяха очевидни. Не бяха направени кой знае колко добре, а на всичкото отгоре той сам си призна. Извадихме късмет, че не ги публикувахме.

Хю поклати глава. Кабината започна да се спуска, набирайки скорост.

— Нямаше друг начин, освен да го освободим — добави с лека въздишка Невил.

— Какво значи да го освободите? Уволнен ли беше?

— Да, ако трябва да си го кажем направо. Провинението му беше тежко и напълно несъвместимо с моралния кодекс на всяка лаборатория. Мотивите не могат да играят никаква роля...

Невил продължи да разяснява принципите на научното изследване, но Хю престана да го слуша. Мислеше си за Кал, опитвайки се да си представи колко тежко е приел уволнението си от работата, с която винаги се беше гордял.

— Кога се случи всичко това? — вдигна глава той.

— Около два месеца, преди да се върне в Щатите. Може би три...

Кръгът завърши и вратите на кабината се отвориха. Двамата слязоха и мълчаливо тръгнаха по обратния път. Пред пейката се спряха и Хю протегна ръка.

— Все пак съм доволен, че ми разказахте всичко — промърмори той.

— Не го съдете прекалено строго — поклати глава Невил. — Нямаме представа какво е да се изправиш пред министър, който чака да му поискат оставката.

На устните му се появи горчива усмивка.

— Пак ще ви напомня, че не бих искал да чуя от чужди уста нещата, които ви казах.

— Бъдете спокоен. Всичко ще си остане между нас.

Хю знаеше, че трябва да благодари на този човек, но не можа да си наложи да го направи. Изведнъж престана да го харесва. Искаше час по-скоро да прекрати разговора. Но Невил продължи:

— В подобна ситуация — при неочаквана смърт — се случва човек да се добере до нова информация и започва да гледа на нещата по друг начин. Всъщност както и при всичко друго, което ни се случва в живота. След време нещата изглеждат различно.

Хю кимна, но само от любезност.

— Като вашия Дарвин — добави мъжът насреща му. — Той е бил специалист в тази област.

— Време е да тръгвам — каза Хю и му обърна гръб. В момента не му беше нито до Дарвин и Лизи, нито до собствените му опити да разкрие тайната на пътешествието с „Бигъл“. Беше в състояние да мисли единствено за терзанията на Кал, който бе предпочел да ги запази в тайна.

По-късно, вече във влака за Кеймбридж, главата му започна да се прояснява. Все пак Невил се беше опитал да му помогне, рискувайки да разкрие тайните на лабораторията. По същия начин бе постъпила и Бриджит, въпреки че се опираше само на интуицията си. И двамата бяха проявили желание да му помогнат. Сега оставаше да открие Саймън, съквартиранта на Кал, и да се опита да разбере дали има и други тайни.

Помисли си за Бет, която бе негов водач в разкритията и за Кал, и за Дарвин. Двете проучвания вече се обединяваха в съзнанието му, едното допълваше другото. На лицето му изплува усмивка, като си спомни колко беше развълнувана след завръщането си от Нънитън с фотокопия от писмата на Джордж Елиът. Организира специален пикник в Паркърс Пийс и започна да му ги чете с драматичен глас, отпивайки от виното и прокарвайки пръсти през

косите си. После отдели настрана последното писмо и му каза да го прочете у дома, защото било безкрайно тъжно.

Когато се затвори в стаята си, Хю отново изпита чувство на възхищение към Дарвин. Възхищение, което не го беше напуснало дори по време на престоя му на Галапагос, още преди да прочете дневника на Лизи. Да, Невил беше прав — дарбата на този човек бе нещо повече от упорство и силна воля. В нея се съдържаше гениалната способност да се направи крачка назад и да се огледат нещата в общ план, да се открие скритата връзка между тях. По пътя на дедукцията Дарвин бе успял да стигне до много и важни заключения — за образуването на планините, за развитието на живите организми, за начина, по който е изглеждала земята преди милиони години. Притежавал бе необичайното качество да излезе извън времето. По какъв начин се бе открил моделът с точността на физически образ, с ясни връзки между отделните елементи? Как ли го бе постигнал?

А може би гениалността му се криеше другаде. Вероятно произтичаше от самата работа, от маниакалното внимание към детайлите. Нима имаше друго обяснение фактът, че в продължение на осем години се е занимавал с раковини и полипи, докато в душата му е зреела една нова теория, която ще разтърси света? Но Роланд беше прав: именно благодарение на прецизността си Дарвин беше открил един немаловажен факт — ракообразните, които бе изследвал тъй обстойно, бяха хермафродити. Вниманието му било привлечено още от първия образец, с който се бе сдобил, тъй като притежавал два миниатюрни пениса, оцветени в оранжево. Заинтригуван, а може би и ужасен, той бе проумял, че сексуалната идентичност се развива бавно, а не е даденост, както твърди църквата. Дали и Бог бе работил по план? Микрокосмос и макрокосмос. Ето как се е зародил моделът. Не беше нещо просто, като да прокараш съединителни линии между дадени точки, а първо да откриеш къде са тези точки.

Хю издърпа чекмеджето на скрина и извади няколкото скици на „Бигъл“, които беше свалил от интернет. Сред тях имаше рисунки на членовете на екипажа, част от които вече познаваше: капитан Фицрой — смел, но обладан от демони; лейтенант Уикам с накривена шапка; Филип Гидли Кинг, заел байроновска поза; кръглоликият и загадъчен Джеми Бъгъл, невръстният мисионер Матюс с обло като луната лице и непокорна коса.

Насочи вниманието си към двата акварела на кораба, дело на Конрад Мартенс. На единия от тях „Бигъл“ беше закотвен на пристанището Папеете в Таити — малка чертичка сред спокойните води на залива, заобиколен от високи и стройни палми. На другия бяха изобразени множество кораби, хвърлили котва в Доус Пойнт, Сидни. Част от тях бяха с вдигнати платна, готови да отплават с вятъра.

И нещата изведнъж се подредиха. Той си спомни онази рисунка на Дарвин и Маккормик, застанали от двете страни на дебело дърво. Това е връзката, разбира се! Това е тайната, която Лизи моментално бе успяла да разгадае! Колко глупаво, че не се беше досетил!

Бръкна в чекмеджето и извади рисунката. Ключът не беше в нея, а в нейния автор. Художникът не беше Огъстъс Ърл, а Конрад Мартенс, който се беше качил на борда чак в Монтевидео, по средата на пътуването.

Всичко си дойде на мястото. В крайна сметка излизаше, че Маккормик изобщо не бе напуснал кораба в Рио, а бе останал на борда до края. Ревнив, амбициозен и безскрупулен съперник на Дарвин. А самият Дарвин беше излъгал. Лизи беше права в твърдението си, че по неизвестни причини баща ѝ бе извършил чудовищна измама. Но защо?

Най-трагичен за Чарлс и Фицрой, а и за цялото плаване на „Бигъл“, се оказа последният ден на Галапагоските острови. Разбира се, никой от членовете на екипажа не подозираше какво ще се случи и как предстоящите събития ще променят бъдещето им.

Рано сутринта Чарлс, Фицрой и Маккормик се качиха в лодката и потеглиха към Албемарл — най-големия остров в архипелага, с намерението да изследват вулканите. Дълго време ги бяха наблюдавали от разстояние, смаяни от димния шлейф високо в небето и изригващите огнени пламъци.

Вулканите на Албемарл бяха пет на брой, но активен беше само Улф — най-големият от тях, който дни наред тътнеше и се тресеше. Тази сутрин, сякаш за да впечатли пътешествениците, от кратера му се изви висок стълб дим, който се издигна на повече от 10 000 метра и увисна над острова като огромен бял плащ. Палубата на „Бигъл“ побеля от финия бял прах.

Чарлс изгаряше от нетърпение да се приближи максимално близо до кратера и да вземе проби от вулканичните скали, които бяха много по-интересни от туфа в основата му. Все още слаб след нервната криза, Фицрой искаше да покаже на какво е способен, а Маккормик нямаше намерение да остави на Чарлс цялата слава на евентуалните открития.

Четиримата моряци, които ги закараха на брега, получиха заповед да чакат там до завръщането им, но от лицата им личеше, че нямат търпение да тръгнат обратно. Нервите им допълнително се опънаха от развълнуваните води на залива, които сякаш се готвеха да кипнат.

Чарлс усети, че нещо не е наред в момента, в който стъпи на сушата. Разбра какво е то едва когато стигна до първите дървета и се обърна. Морските лъвове ги нямаше на пясъка, а когато се огледа по-внимателно, установи, че липсват и останалите живи твари. Дори птиците бяха изчезнали. Наоколо цареше мъртва тишина, нарушавана единствено от мрачния подземен грохот на вулкана.

Търсейки най-удобния път за изкачване по склона на кратера, те поеха по каменистото корито на суха река. Острите назъбени камъни бяха крайно неудобни за ходене, но поне липсваше растителност, която да затруднява придвижването. Около час по-късно по коритото на реката се появиха папрати и лантанови храсти, чиито цветове бяха изгорели от прекомерната топлина.

Водеше Фицрой, преодолявайки препятствията с енергична крачка. След него беше Чарлс, натоварен с обичайното си оборудване — джобен микроскоп, компас, геоложко чукче и палка, загъкната в колана. Най-отзад вървеше Маккормик, задъхан от тежестта на храната, която бяха взели.

Най-после се добраха до малко сечище. Далеч долу се виждаше лагуната, заобиколена от назъбени вулканични скали. Във водата се поклащаше „Бигъл“, смален от разстоянието и някак безпомощен. Чарлс заяви, че лагуната пред очите им някога също е била кратер на вулкан.

— Погледнете — добави той, измъкна компаса и го постави на близката скала. Стрелката се завъртя като луда, без нито за миг да се спре в северна посока. — Вулканът има собствено магнитно поле.

— Усещате ли вибрациите? — обади се с нервен глас Маккормик, опрял длани в земята.

Чарлс се отпусна до него и веднага разбра, че е прав. Вибрациите сякаш се чувстваха и във въздуха, а не само в дълбините под тях. Някъде беше чел, че подобни атмосферни смущения са сигурен признак за предстоящо вулканично изригване.

Фицрой отвори раницата на Маккормик и извади голям къс осолено говеждо, нарязано на тънки парчета с ловджийския си нож и раздаде на всички. После разчупи хляба на парчета, напълни догоре чашите с червено вино, ухили се и нервно каза:

— Пийте до дъно за кураж!

Бяха уморени от изкачването и не проявиха желание веднага да поемат нагоре. Фицрой продължаваше да пълни чашите. След като и двете бутилки с вино бяха опразнени, той се излегна, подпря глава на голям пън и нахлупи шапката над очите си.

След известно време Чарлс се сепна и отвори очи. Имаше чувството, че трусовете са се усилили. Спътниците му спяха дълбоко. Стори му се, че във въздуха се долавя лека миризма на сярна. На склона зад тях се виждаше поток от вкаменена лава. Закатери се нагоре и извади чукчето. Скоро под лавата проблесна тъмна жила от гладък обсидиан. Той откърти едно парче и го мушна в джоба си.

Върна се и установи, че Маккормик е буден. Размениха си по един продължителен поглед, после Чарлс посочи с глава към върха.

Без да каже нито дума, Маккормик кимна в знак на съгласие. Оставиха Фицрой да спи и поеха нагоре. Земята около тях се тресеше все по-силно.

Час по-късно се добраха до ръба на кратера. Лицата им се зачервиха от горещия въздух, който затрудняваше дишането им. После предпазливо надникнаха в бездънния кладенец. Сред облаците нагорещена сярна аленожълтата сърцевина на езеро от разтопена лава, обточено с лъскаво черни скали. Клокоченето се смесваше с боботенето на земните недра, нагоре се издигаше стълб дим.

На седем-осем метра под тях, от вътрешната страна на кратера, се виждаше полегат скален издатък, покрит с каменни късове, които Чарлс виждаше за пръв път в живота си — наситено черен андезит, който много приличаше на скалите, открити преди векове по склоновете на Везувий. Оглеждайки внимателно кратера, Чарлс стигна до убеждението, че ще успее да се спусне до каменната тераса. Част от пътя до нея беше съвсем полегат, а отдолу имаше достатъчно дълбоки вдлъбнатини за краката. Да, слизането беше възможно.

Нима друг изследовател някога се бе впускарал в подобно приключение?

* * *

Моряците на брега постепенно се отърсиха от страха. Замести го отегчението. Започнаха да се разхождат по пясъка, но без много да се отдалечават от лодката. После, за да убият времето, заиграха на различни игри, включително мятане на копие, като за целта използваха дългите, изхвърлени от морето клони. А след като и това им омръзна, просто легнаха на сянка и продължиха да чакат.

Първият трясък ги накара да скочат на крака. Прозвуча като оръдеен изстрел, но много по-силно и по-близо. Очите им нервно се извърнаха към морето, търсейки силуета на „Бигъл“. Корабът си беше на мястото, пуснал котва на входа на залива.

После се появиха вибрациите и земята се разтресе под краката им. Последва нов оглушителен трясък. От кратера излетя облак нагорещена пемза. По брега затропаха ситни

камъчета, сякаш падаше градушка. Във въздуха се вдигнаха облаци пепел, бяла като сняг.

Моряците не знаеха какво да правят. И дума не можеше да става да зарежат капитана на брега, затова решиха да се подготвят за отплаване и избутаха лодката във водата. Трима от тях се качиха в нея, а четвъртият остана на брега с въжето в ръце. И зачакаха.

Най-после на склона се появиха две фигури, които забързано се спускаха надолу. Моряците ги разпознаха едва когато стигнаха плажната ивица и затичаха към лодката. Бяха капитанът и Филос. Третият липсваше.

Стигнаха лодката в момента, в който се разнесе нов силен гръм, известяващ поредното изригване. Останали без дъх, те се проснаха на дъното, а капитанът изкрещя:

— Хващайте греблата, тръгваме!

Едва когато преполовиха разстоянието до „Бигъл“, един от моряците се осмели да попита:

— Какво стана с мистър Маккормик?

Останалите се приведоха напред, за да чуят отговора на Чарлс, който прозвуча съвсем тихо на фона на гръмотевичния тътен на разгневения вулкан:

— Той загина.

* * *

Вечерта Чарлс и Фицрой се оттеглиха на вечеря в капитанската каюта. Тя премина в почти пълно мълчание. Накрая Чарлс, прекалено възбуден, за да се храни, захвърли салфетката си на масата и проговори с глас, който напразно се мъчеше да звучи спокойно:

— Не съм убеден, че има смисъл да обсъждаме днешния инцидент с когото и да било. Нещастникът бе застигнат от ужасна смърт, подробностите за която само биха разстроили близките му. Имам предвид отчетите за пътуването, които ни предстои да пишем. Какво мислиш по този въпрос?

Фицрой му хвърли един изпитателен поглед, но не отговори.

— На фона на многобройните ни преживелици това не е нищо повече от дребен инцидент — продължи Чарлс. — Разбира се, ти си длъжен да уведомиш Адмиралтейството, но би могъл да го направиш по един... хм... разумен начин.

Фицрой запази мълчание, макар че безпогрешно долови новата властна нотка в гласа на спътника си.

— Доколкото ми е известно, ти си им съобщил, че си го освободил от служба и си го свалил в Рио.

— Да.

— Но те са отменили заповедта ти.

— Точно така.

— Ужасно е да умреш по такъв начин — въздъхна Чарлс. — Страхувам се, че цял живот ще се чувствам отговорен.

— Не бива да обвиняваш себе си — отвърна капитанът. — Убеден съм, че си направил всичко възможно да му помогнеш.

* * *

Рано сутринта на другия ден „Бигъл“ пое на запад, изминавайки средно по 150 мили на ден. Останалата част от околосветската му обиколка премина без никакви инциденти.

И най-сетне, в един дъждовен неделен следобед, корабът навлезе в Ламанша и се насочи към Фалмът. Фицрой заповяда последна литургия, за да благодарят на Бога за благополучното завръщане у дома. Поради лошото време се наложи да я проведат на закрито. Дъждът трополеше на сантиметри над главите на моряците, които притихнали слушаха как капитанът чете пасажи от Битие, сред които и онзи, в който Бог разбира за греха на Адам и Ева и разгневено я пита: „Защо си сторила това?“

Денят беше 2 октомври 1836 година.

30 май 1878 г.

Скъпа моя Мери Ан,

Чувствам се виновна пред теб, защото не съм ти писала цяла вечност. Нямам извинение за този пропуск, още повече че не водя особено активен живот. Всъщност няма какво да запълня дните си. Престанах да чета на жените в „Хайгейт“ и си стоя предимно у дома. Животът ми с мама и татко протича в монотонен ритъм, който по противоречив начин забавя и завързва хода на времето. Сутрин ставаме в седем, обядваме в дванайсет. Вечер, точно в десет и половина, след две игри на табла и щипка енфие, татко отива да си издуха носа (с такава точност, че човек може да си сверява часовника по него), след което бавно поема нагоре по стълбите. Ние с мама правим същото и това е всичко. Наслаждавам се на дребни радости, улавям се, че минават дълги часове в размисъл. Ще ти дам един пример.

Днес по обяд за пръв път от доста време придружих татко на обичайната му разходка. Както винаги прекосихме градината, бутнахме малката дървена портичка сред храстите и поехме по Пясъчната пътека. По неизвестни причини бях в меланхолично настроение и в душата ми нахлуха спомените. Може би се дължеше на слънчевите зайчета, които подскачаха по листата.

Пътеката е точно такава, каквато си я спомням от детството. Отначало минава покрай горичката, от която се разкрива чудесна гледка към долината, обляна от слънчевите лъчи. Поляната вече се беше раззеленила, обсипана с камбанки и диви маргаритки. Отвъд нея тъмнееше самотната лятна къща, където играехме с часове, разбира се, на красиви девойки и доблестни принцове. По стените все още личаха нарисованите с тебешир гълъби. Двамата с татко продължихме по пътеката и скоро попаднахме в здрачния зелен тунел на дърветата, който някога толкова много ни плашеше. Спомням си как веднъж се озовах тук на свечеряване. Удължените сенки превръщаха познатите ми до болка дървета в страшни чудовища: „Кухият ясен“ изведнъж ми заприлича на зъл човекоядец, а „Слонското дърво“ с чворест ствол се превърна в грозен великан. Аз се затичах с разтуптяно сърце, заобикаляйки чудовищата отдалеч, за да не сграбчат косите ми с разкривените си клони.

Скоро завършихме обиколката и татко предложи да направим още една. Главата ми продължаваше да бучи от хаотични спомени. Чух блеенето на новородените през пролетта агънца и монотонното потракване на металните коси, точени за първата коситба в началото на август. Помня как разнасях цъфнали черешови клончета от врата на врата, за да събера някое и друго пени за майското дръвче, а по време на жътва се криех в претоварените със сено каруци. В ушите ми прозвуча глухото потракване на топките за крокет, които се блъскаха по подстриганата трева; цвъртенето на печените картофи върху разпалената жар. Веднъж татко ме заведе в изложбената зала на Риджънт Стрийт, където за пръв път в живота си видях водолазна камбана и се претеглих на нов кантар. Стоях в захлас пред един стъклар, който ми подари прекрасно кристално конче. Във файтона по обратния път му се счупи едното краче и аз се скъсах от плач, а татко ме прегърна и направи безуспешен опит да ме успокои. При друг случай, отново с татко, се озовах в едно дагеротипно студио, пременена в бяла рокля с дантелена яка и лента за коса

от черно кадифе, която ужасно ме стягаше. Въпреки това се държах геройски и дълго време стоях, без да помръдна, за да се получи хубавата снимка, заради която ме качиха чак на покрива. Спомних си как мама ни четеше Джон Бъниан, а ние се бяхме лепнали за полите ѝ и слушахме в захлас за Свещения град със златни улици, по които крачат хора с венци на главите, а в ръцете си държат върбови клонки и златни арфи, с които възхваляват Бога.

Спомних си и игрите на криеница, при които винаги ме откриваха последна. Обикновено сгушена някъде около масата за бiliarд, за да чувам какво си говорят възрастните. Веднъж се вмъкнах в стаята на Хорас и го заварих в леглото с Камила, нашата немска гувернантка. Тя смутено се надигна и ме накара да обещава, че няма да кажа на никого. Помня и как се целувах с момчето на Лъбок в хралупата на стария орех, как лежах болна с висока температура, но въпреки това долавях парфюма на мама, надвесила се над мен, докато татко седеше на края на леглото със сгърчено от тревога лице.

Продължихме да крачим по пътеката. Татко мълчеше, потънал в мислите си. Минахме покрай малката купчина камъни, която преди време той използваше, за да брои обиколките си, като при всяка от тях отместваше по един с бастуна си. Но днес не го направи. Очевидно този навик беше останал в миналото. Изведнъж ми се стори тъжен и стар. Главата му беше сведена толкова ниско, че бялата брада опираше в гърдите му, а пелерината почти се беше смъкнала от раменете му. Изпитах чувството, че почукването на бастуна му отмерва вечния ход на времето — като тиктакането на големия стоящ часовник в коридора, отброяващо дните до срещата ни с Костеливата гостенка.

Когато бяхме малки, той ни пращаше да събираме бръмбари. Ние хуквахме през поляните и прекосяхме деретата, усърдни като индиански съгледвачи. Преобръцахме камъни и дънери, за да търсим насекоми. Аз бях тази, която винаги му носеше най-голямото и най-интересното от тях. А той ме наричаше Диана, бързоногата богиня, личната му ловджийка.

Изчервявам се при мисълта, че ти отнех толкова много време, за да те занимавам със себе си.

Навеки твоя,
Беси

Бет най-сетне успя да пробие крепостната стена на юридическата кантора „Спенсър, Дженкинс и Хъчисън“ и да стигне до светая светих — облицования с дърво кабинет на самия Алфред П. Дженкинс. След като представи всевъзможни документи за доказване на своята самоличност, тя най-сетне получи пакетчето на Лизи, което бе престояло във фирменото хранилище от 1882 година. То ѝ беше поднесено с две ръце, като кралско съкровище.

А сега искаше да отпразнува победата си с Хю. Според развълнуваните ѝ думи по телефона това било последното парче от мозайката.

— След един час ме чакай пред „Драйст“ — разпореди се тя, а когато той попита защо, игриво добави: — Всяка приказка за съкровища трябва да има достоен финал.

Хю тръгна по Хобсън Стрийт и хлътна под арките на петоъгълните кули. Моравата кръглия вътрешен двор беше толкова яркозелена, че очите го заболяха. Около нея се извиваше пътечка, посипана с гладки камъчета. Древните стени на колежа се издигаха на височина колкото три етажа. Всяка стена имаше по четири входа и пропорционално разположени правоъгълни прозорци, изсечени в камъка. На някои от тях имаше сандъчета с розови и бели цветя.

Над входа срещу него беше окачен герб с надпис „Souvent Me Souvient“, който той механично си преведе: „Спомняйте си често за мен“. А под герба, напълно в тон с написаното, стоеше Бет с малка кошничка в ръце. Когато го видя, на лицето ѝ се появи дяволита усмивка. Изтича към него, хвана го за ръката и прошепна:

— Ела с мен.

Поведе го към входа отсреща, обозначен с буквата „Г“. Качиха се по стълбите на първия етаж. Стените бяха боядисани в синьо. Бет извади ключ, отвори първата врата вдясно и го пропусна да влезе.

— Позната ли ти е обстановката?

— Как да ми е позната, след като за пръв път съм тук? — учудено отвърна Хю.

— Хайде, хайде. Мислех, че си експерт по Дарвин.

— Разбирам — бавно кимна той. — Някогашният му пансион.

Очите му бавно огледаха стаята — овехтяла, но елегантна, като в повечето студентски квартири в Кеймбридж. Изподраскана ламперия от тъмен махагон, тухлена камина с мраморна полица и тапицирана пейка под прозореца. От тавана между две дебели греди висеше малък полилей със стъклени орнаменти във формата на сълзи. Подът беше покрит със стар дъбов паркет, по-твърд от желязо. Странно, поклати глава Хю. Стаята се променяше пред очите му само при мисълта, че младият Дарвин е прекарал голяма част от младежките си години в нея.

— Никой ли не живее тук? — попита на глас той.

— В момента има ваканция.

— А как се сдоби с ключа?

— Взех го от портиера. Очевидно това тук е ежедневие и той просто ми го даде. А и размерът на бакшиша е паднал — само пет лири.

Седнаха един до друг на малко канапе с увиснали пружини и мръсна дамаска. Бет извади от кошницата две високи чаши и тежка зелена бутилка, върху която личеше

щитовидният етикет на „Дом Периньон“.

— Това остава за по-късно — каза тя, дръпна ципа на куфарчето си и извади малък пакет, увит в избеляла амбалажна хартия и превързан с канап.

— Само не ми казвай, че изобщо не си го отваряла! — възкликна Хю. — Тъкмо ти, която надничаш в чужди дневници, без да ти мигне окото!

— Не съм — отвърна тя. — Реших, че трябва да го направим заедно. Прочетох само придружителното писмо.

От куфарчето се появи пластмасова папка, в която имаше няколко листа за писма, тънки и нежни като крилцата на пеперуда.

— От Лизи за дъщеря й — поясни тя. — Настанявай се удобно и се пригответи да слушаш. Започна да чете с леко театрален тон, който скоро стана сериозен. Хю имаше чувството, че чува гласа на Лизи.

26 април 1882 г.

Даун Хаус

Даун, Кент

Англия

Скъпа Ема,

Пише ти жената, благодарение на която си се появила на белия свят и която, ако би се избегнала поредицата трагични събития, положително би била най-скъпото ти същество на света. Взеха те от ръцете ми съвсем мъничка, само на един ден, тъй като ти бе зачената в изблик на неудържима страст и си незаконородена, за което мога единствено себе си да виня. За злощастното стечение на обстоятелствата и произтеклите последици те моля да ми простиш. Предполагам, че в характера ти ще има нещичко от мен, и затова се моля на Бога да проявиш състрадание, когато ме съдиш за тази срамна постъпка. Надявам се, че ако отделиш достатъчно време за размисъл, дори да не намериш обяснение за нея, поне няма да ме презираш.

Не съм сигурна, че това писмо някога ще стигне до теб. Ще го изпратя с посредничеството на Дружеството за подпомагане на децата, което уреди твоето осиновяване. Те не позволяват контакти между децата и майките, които са се отказали от тях, защото смятат, че тези деца трябва да започнат живота си необременени с миналото. Но аз се надявам, че в моя случай ще направят изключение и това писмо все някога ще стигне до теб. Надеждите ми са свързани единствено с мистър Чарлс Лоринг Брейс, който е стар приятел на баща ми. Но ако Дружеството реши да не ти го изпрати, то ще остане на съхранение у неговите адвокати, които, както бях информирана, в крайна сметка ще решат какво да правят с него.

Желанието ми е да те запозная с истинския ти произход и да ти поверя един документ с изключително значение. Ще разбереш колко важен е, след като ти кажа кой и при какви обстоятелства го е написал. Самата аз така и не успях да реша какво да правя с него, люшкайки се между двете крайности, за всяка от които имах достатъчно солидни аргументи — да го направя публично достояние или да го унищожя. Ако в крайна сметка той все пак стигне до теб, съветът ми е да го запазиш в тайна за максимално дълъг период от време. Реши какво да правиш с него едва тогава, когато страстите отдавна ще са утихнали, а спомените за засегнатите хора — избледнели. Може би новият живот на един

млад континент, между хора с ново мислене, ще ти помогне да решиш съдбата му по друг, по-подходящ начин. Накратко казано, правя ти подарък, но и те товари с тежка отговорност.

Ти произхождаш от знатна фамилия. Дядо ти и баба ти са първи братовчеди. Поколения наред Дарвинови са били лекари и учени, а фамилията Уеджуд са известни производители на порцеланови изделия. Прадядо ти Еразъм Дарвин — поет и философ, е един от първите учени, които защитават теорията на еволюцията, въпреки че не е разбирал нейните механизми. Честта за тяхното изясняване се пада на собствения ти дядо — прочутия природоизпитател Чарлс Дарвин. Както несъмнено ти е известно, той защитава тезата, според която природата — при наличието на огромно множество живи същества, при много от които разликите са едва доловими — извършва подбор, за да оцелеят най-годните и приспособимите. В хода на този процес се появяват новите видове. Тази идея му донесе огромна, но и зловеща известност, тъй като противоречи на църковния канон, според който всяка жива твар на тази земя е създадена от Бога и ще остане завинаги такава, каквато Той е решил да бъде. С течение на времето неговата теория набра популярност (не без помощта на неколцина ревностни поддръжници), а самият той се превърна в известен и уважаван член на английското общество.

В момента, в който пиша тези редове, татко (през всичките 34 години от живота си съм го наричала така) вече почива навеки в Уестминстърското абатство — немалка чест за свободен мислител — и тъкмо затова седнах да ти пиша. (Тук искам да добавя, че само преди две години тази чест беше отказана на скъпата ми приятелка Мери Ан Еванс, която ти със сигурност познаваш с псевдонима ѝ Джордж Елиът.) Желанието на татко беше да бъде погребан в двора на църквата „Сейнт Мери“ в Даун — селото в графство Кент, където живеем. Но последната му воля не беше изпълнена заради многобройните му запалени почитатели (сред които личи името на Томас Хенри Хъксли, негов дългогодишен приятел), които изразиха единодушно мнение, че абатството е най-подходящото място за човек като него и същевременно ще издигне престижа на науката. Те подеха широка кампания, привличайки на своя страна редица влиятелни личности, за да се застъпят пред църквата. В крайна сметка успяха да внесат в парламента специална петиция и тя беше приета в двете камари.

Нека ти опиша траурната церемония. Надявам се, че след като научиш за нея, ще се изпълниш с уважение към дядо си и последващите разкрития няма да го разрушат. Трябва да знаеш, че той се радваше на огромен престиж и почит. Вчера, въпреки непрестанния дъжд и вятър, тялото му беше пренесено от Даун до Уестминстър с катафалка, теглена от четири коня. По целия път минувачите спираха и почтително сваляха шапки. Нощното бдение беше в параклиса „Сейнт Фейт като през цялото време пред ковчеза имаше почетна стража. А на сутринта към абатството започнаха да се стичат хора от всички краища. Кралицата не дойде, нямаше го и мистър Гладстон. В замяна на това в църквата се събра елитно множество — съдии в траурни тоги, членове на парламента, посланици, представители на научни дружества. Разбира се, присъстваше и цялото ни семейство, с изключение на мама, която беше толкова разбита от скръб, че си остана у дома. Приятно ми бе да видя и много обикновени хора, включително дългогодишния ни иконом Парслоу, които изпълваха централния неф на храма и се тълпяха по стъпалата отвън. Точно в дванайсет екнаха църковните камбани и поклонението започна. Пред ковчеза, обвит с черно кадифе и обсипан с бели цветя, се проточи дълга върволица от хора, а хорът запя един псалм

от Притчите, който започваше с думите „Блажен е онзи, който е познал мъдростта и е бил разбран Службата беше кратка и не особено религиозна — факт, от който татко несъмнено би останал доволен. След нея ковчегът бе вдигнат на ръце от най-близките му съратници, между които беше и Алфред Ръсел Уолас — човекът, за когото се твърди, че е съавтор на теорията за еволюцията (и когато мистър Хъксли покани едва в последния момент), и отнесен до гроба в североизточната част на храма, точно под паметника на сър Исаак Нютон.

Надявам се да ми простиш, че се разпростирам тъй нашироко, но искам да те запозная с подробностите около смъртта на дядо ти. Убедена съм, че това ще ти помогне да го разбереш по-добре. Татко, твоят дядо, не беше добре от доста време насам. Честно казано, цял живот е имал проблеми със здравето, но най-вече след околотсветското пътешествие с „Бигъл“, за което си е водил подробни записки. Последните си години изживя кротко и тихо, въпреки че, както вероятно ще научиш, душевни терзания не липсваха.

Смъртта на любимия му брат Еразмъс преди около осем месеца му нанесе жесток удар. Потъна в отчаяние, убеден, че и той самият е тежко болен. Миналия месец, на 7 март по-точно, по време на самотната си разходка татко получи криза. Едва успя да се добере до къщата, легна на едно канапе и няколко дни не стана от него. Един млад лекар все пак успя да го убеди, че сърцето му е наред, и той постепенно започна да се съвзема. В крайна сметка дори излизаше в градината, за да подиша свежия пролетен въздух. После ни дойде на гости леля ти Хенриета. Остана няколко седмици, по време на които у дома се изредиха четирима лекари, всеки от които препоръчваше различно лечение и даваше своя прогноза за състоянието на татко, обикновено противоречаща на предишните.

Миналия вторник, на 18 април, състоянието му рязко се влоши. Малко преди полунощ получи силни болки в областта на сърцето и събуди мама, която моментално скочи и изтича в спалнята му. Беше толкова уплашена и объркана, че не успя да намери лекарството му и ме повика на помощ. Когато най-после го открихме и се върнахме в спалнята, татко се беше проснал напреки на леглото и изглеждаше на прага на смъртта. Мама изтича от ужас и това събуди прислугата. С общи усилия успяхме да му дадем хапчетата и го накарахме да поеме глътка бренди. По-голямата част отиде по брадата и ноцницата му, но все пак спомогна да се посъвземе. Татко отвори очи, повърна в легенчето и макар цял да трепереше, успя да проговори. След което направи нещо неочаквано за заклет атеист като него — накара мама да се наведе и ѝ прошепна, че иска свещеник. Тя се втурна да изпълни желанието му с такава готовност, че чак сърцето ме заболя. Оказа се обаче, че внезапната набожност на татко е била само повод да останем насаме, за да ми повери информация от важно значение.

Ще прекъсна разказа си за момент, защото искам да се върна назад и да ти кажа, че отношенията помежду ни винаги са били доста обтегнати, включително и когато бях дете. Това вероятно се дължи на различията в характерите ни (върху които не виждам смисъл да се спирам), но също и на откритите от мен факти, свързани с работата му. Натъкнах се на улики, които сочат, че нещо непристойно се е случило на борда на „Бигъл“ по време на петгодишното плаване. Няма да се задълбочавам в тях, достатъчно е да спомена, че малко преди да се родиш, получих сигурни доказателства, че той не е онзи задълбочен мислител, за какъвто го приемаха всички, а е по-скоро човек със съмнителни морални качества. Тези доказателства му изпратих в писмо от клиниката в Цюрих, където бях принудена да се

разделя с теб.

Стана така, че през годините, които последваха, ние нито веднъж не обсъдихме моите обвинения. Това стана едва в последната нощ от живота му, когато мама тръгна да търси свещеник, а прислугата беше отпратена. Татко ми направи знак да се наведе и с дрезгав шепот заяви, че макар да не е религиозен и да не вярва в Господ, изпитва нужда да изповяда едно свое злодеяние. Можел да облекчи душата си единствено пред мен, защото само аз съм знаела тайната му. Кръвта ми замръзна, когато добави, че не всичко ми било известно. След тези думи протегна ръка и се вкопчи в нощницата ми с неподозирана сила.

— Знаеш, че от години пиша своята автобиография — прошенна той.

Кимнах, но забелязах въпроса в очите му и изрекох на глас:

— Да, татко, знам.

Той ме пусна, главата му падна на възглавницата, а в гласа му пролича изтощение.

— Но със сигурност не знаеш, че липсва една цяла глава. Всъщност написах я, но я скрих така, че никой да не я намери. Надявах се писането да облекчи съвестта ми, но уви...

Гледах го втренчено и не знаех какво да кажа. Той мълча в продължение на няколко минути, забил поглед в тавана, сякаш се колебаеше дали да продължи. После въздъхна и за моя огромна изненада помоли да му донеса палката, която пазеше в кабинета си.

Когато му я подадох, той я сграбчи с две ръце, въздъхна дълбоко и каза, че след смъртта му мога да отворя заключения сандък под писалището му. Ключът за него бил в най-горното чекмедже на скрина. Отидох да го взема — ключ като за сейф. Объркана, се върнах до леглото му. Татко продължаваше да притиска палката към гърдите си. После изрече думите, които ще помня, докато съм жива:

— От всички хора единствено ти знаеш какво всъщност представлявам.

След това затвори очи. Изтощеното му лице стана още по-бледо.

Мама скоро се върна, водейки един свещеник. Казах, че нямаме нужда от него, но тя не ми обърна внимание, втренчила учуден поглед в палката, която татко продължаваше да държи в ръка. Не сметнах за нужно да давам обяснение, просто излязох от стаята.

В два през нощта се появи докторът, който наложи гърдите на татко със синапени лапи, от които клетият човек започна да повръща. „Искам да умра“, прошенна той и започна да плюе кръв. Кожата му бързо посивяваше. Дадох му няколко лъжици уиски, които го унесоха. Така, люшкйки се между сънливостта и болките, той изкара нощта и следващата сутрин. В ранния следобед изгуби съзнание, дишането му се затрудни. Почина в четири следобед в сряда, на 19 април 1882 година.

Аз спазих обещанието си пред татко да не отворя сандъка преди смъртта му. Всъщност сторих го едва днес, след като се прибрах от абатството. Вътре имаше запечатан пакет с книжа, върху който с почерка на татко бе изписан цитат от „Изгубеният рай“ — книга, която четеше често преди години. Не отворих пакета, тъй като от доста време знам тайната, която се крие в него. Вместо това реших да приложа липсващата глава от биографията му към настоящото писмо. Ти можеш да направиш с нея каквото пожелаеш. Убедена съм, че през следващите години ще откриеш как е най-правилно да постъпиш.

Искам да знаеш и още нещо, Ема. Няма ден от живота ми, в който да не мисля за теб и да не се самонаказвам, заедно те загубих. Ако бях по-мъдра и по-добродетелна, животът ми щеше да протече по коренно различен начин, твоят — също. Щях да имам възможност да те държа в прегръдките си когато пожелаеш, а не само в онзи ужасно кратък миг след

твоето раждане. Всеки ден напрегам въображението си, за да си представя как изглеждаш, какви са навиците ти, характерът ти. Скоро ще навършиш десет години. Само четири дни те делят от първата ти кръгла годишнина. Виждам те здрава и жизнена, каквато бях аз на твоята възраст, но далеч по-красива.

Не знам нищо за живота ти. Казаха ми, че те отглежда едно „добро семейство“ в Средния запад — земя, за която съм чела в книгите. И която, бог знае защо, си представям като земя на диви и сурови индианци. Това ме кара да се тревожа за сигурността ти, макар да знам, че подобни опасения са безпочвени. Напоследък жадно поглъщам всякаква информация за Америка. Мечтая да я посетя някога, но се боя, че ще търся начин да те открия, въпреки че здравият разум ми подсказва колко напразни биха били подобни усилия.

Завинаги ще останеш в сърцето ми, скъпа Ема.

Твоя любеща майка, Лизи

Бет свърши четенето и внимателно върна писмото в пластмасовия плик. Залепи капачето и вдигна въпросителен поглед към Хю.

— Ето още едно доказателство за жестокостта на викторианските нрави — промълви тя, повдигайки вежди. — Хората от онова време здраво са размахвали меча на целомъдреното пуританство, нали?

— Така е — кимна Хю. — Дори краката на пианото трябвало да не бъдат голи, а обвити с някакъв плат. Значи това писмо е стояло в някаква адвокатска кантора през всичките тези години и Ема изобщо не го е получила?

— За съжаление — кимна Бет. — Защото не се е казвала Ема. Новото й семейство я е кръстило Филипа. Вече съм сигурна във връзката. Филипа е моята прабаба — една наистина силна жена.

— А наследници по мъжка линия?

— Само един син. Името му е Бенджамин. Майка ми е негова Дъщеря. Както вече знаеш, тя първа е научила за кръвната ни връзка с фамилия Дарвин.

— И по тази причина те е кръстила Елизабет?

— Не, станало е случайно. Аз съм се родила още преди адвокатите да се свържат с нея. — Помълча малко, после му подаде папката, която държеше в ръце: — Ако искаш да видиш нещо наистина сърцераздирателно, хвърли едно око на това. Обърни внимание на подписа най-отдолу...

— Лизи? — вдигна вежди Хю. — Но тя се е наричала Беси в продължение на... хм, почти двамайсет години. За какво става въпрос?

— Не знам. Но съм сигурна, че е била силно обременена в психологическо отношение. Кое не е изненадващо при нейното семейство: прочут баща мошеник и майка, която го гледа в очите. На всичкото отгоре самодоволна сестра, върху която всички гледат да не падне и пращинка.

— И бъдещ зет, който я съблазнява и зарязва — добави Хю.

— Точно така.

Хю погледна пакета, после го взе в ръце и прочете избледнелия цитат, изписан с почерка на Дарвин:

*Не обвинявай Природата, тя си е свършила работата;
ти своята свърши.*

Протегна разтворената си длан, като да беше везна. Пакетът беше съвсем лек.
— Какво ще кажеш, да го отворим ли?

Даун Хаус

Много тежко понесох загубата на по-големия ми брат Еразъм, който почина този месец. Като младеж той беше пример за подражание, който за жалост не последвах, а брат ми докрай си остана един добър и достоен човек. Той не се ожени и не създаде семейство, нито пък получи признание, съизмеримо със способностите и дарбите му. Но в замяна живя достойно, до последния си ден. Уви, не мога да кажа същото за себе си. В продължение на цели петдесет години не мога да пътувам, да спя спокойно и поне за седмица да се почувствам здрав. Защото, ако трябва да бъда честен пред себе си, по-голямата част от живота ми премина под знака на страха и измамата — зловеците Сцила и Харибда, съпътствали ме през всичките тези години на благополучие и слава. С мен се съветваха мъдри хора от различни краища на света, които приемаха мнението ми като Светото евангелие, но аз така и не успях да постигна душевен покой. Защото знаех, че не заслужавам славата и почестите, с които ме обсипваха. Защото съм мерзавец, мошеник, а и нещо още по-лошо. Животът ми се превърна в кошмар. Ако вярвах в съществуването на отвъдното, щях да съм убеден, че вечно ще горя в пламъците на ада, подобно на Луцифер.

Нямам желание да навлизам в подробностите на своето падение и ще бъда кратък. Сред членовете на екипажа на „Бигъл“ фигурираше и една личност на име Робърт Маккормик, който изпълняваше длъжността корабен лекар и още от първия ден на плаването започна да ми съперничи при събирането на образци. Ние внезапно се сблъскахме с теорията на естествения подбор и изменчивостта на видовете. С един-единствен величествен удар тази теория осмисли Природата в цялото ѝ великолепие, обяснявайки съществуването на различните видове без никаква връзка с вярата в съществуването на Върховно божество. Аз осъзнах, че мистър Маккормик е наясно с основните положения на тази теория, и си дадох сметка, че онзи, който пръв я представи на цивилизования свят, ще получи трайно научно признание.

Все пак успях да потисна своята неприязън към него и не направих нищо, което да му навреди — въпреки ясните признаци, че той не би се поколебал да изложи живота ми на опасност. В подкрепа на тази теза достатъчно е да спомена инцидента на Галапагоските острови, когато той ме подмами да плувам сред акулите. За мой късмет хищниците край тези далечни острови не познават хората и не са развили инстинкта да ги нападат. Аз бързо стигнах до заключението, че ако не взема мерки, мистър Маккормик със сигурност ще успее да се отърве от мен.

Но съдбата съвсем скоро убеди и двамата ни, че сме жалки глупаци. По време на проучвателна обиколка, в която взе участие и капитан Фицрой, направихме опит да стигнем до кратера на един вулкан, който всеки момент заплашваше да изригне. След продължително изкачване спряхме за почивка и лек обяд, по време на който изпихме две бутилки вино, и заспахме. След кратка дрямка двамата с Маккормик поехме нагоре към кратера, а Фицрой остана да спи. Когато най-сетне се добрахме до върха, предложих да се спуснем във вътрешността на кратера — нещо, което осъществихме без особени затруднения с помощта на въже, завързано около тежък къс вулканична скала. Озовахме се сред непоносима жега, към която се прибавиха задушливите серни изпарения и мрачното

клокочене на лавата. Това обаче не се отразила ентусиазма ни. Бяхме силно възбудени от възможността да изследваме едно напълно непознато до този момент природно явление. Спуснахме се на около три метра от ръба на кратера, където имаше един удобен за целите ни скален издатък. Няколко минути по-късно, докато къртех парче от вулканичната скала с гръб към Маккормик, го чух да възкликва и бързо се обърнах. Ръката му сочеше разтопената магма, която се издигаше нагоре със заплашително клокочене — същинско бурно алено-жълто море. Скалите около нас се разтърсиха от силен трясък, което беше сигурен признак, че вулканът изригва. Втурнахме се към възето и с ужас открихме, че то се е разпаднало от прекомерната топлина.

Опитвайки се да надвика оглушителния тътен, Маккормик изкрещя, че трябва да търсим друг начин за измъкване от огнения ад. В същия миг отдолу се понесе облак задушлив дим, прорязан от ярки пламъци. Инстинктивно се вкопчихме един в друг, а очите ми попаднаха на една издатина над главите ни, която се намираше на десетина метра от нас. Тръгнахме към нея, притискайки гръб в грапавите стени на кратера. Когато най-сетне се добрахме до мястото, разбрахме, че все още сме далеч от спасението. Скалният издатък се оказа на около два и половина метра над главите ни. Изкрещях на Маккормик да ме повдигне, тъй като беше значително по-нисък от мен. Без да се колебае, той преплете ръце и направи столче. аз стъпих с единия си крак в него, опрях ръка на рамото му и рязко се оттласнах. Свободната ми ръка успя да се вкопчи в ръба на скалния издатък. Изтеглих се нагоре с неподозирана сила, най-вероятно породена от страха. Проснах се върху издатината — останал без дъх, но жив.

Сега бе мой ред да помогна на Маккормик, който крещеше и настояваше да побързам. Изтичах да взема остатъка от възето, с което се бяхме спуснали, но той се оказа твърде къс. Върнах се и се проснах по корем с широко разтворени крака, за максимална опора. Когато зърна главата ми над ръба, лицето на Маккормик светна от надежда. Тътенът се усили, лавата в дъното на кратера започна да клоkochи като във врящ казан. Измъкнах палката от колана си и я протегнах максимално надолу, а с другата ръка се вкопчих в ръбестата скала. Можеше да я достигне, ако подскочеше. Успя още при първия опит, но поради ниския си ръст и разтегнато докрай тяло не успя да се набере. Трябваше да спусна палката поне още двацетина сантиметра, за да му дам тази възможност, въпреки че това означаваше сериозно разклащане на собственото ми равновесие.

Маккормик ме гледаше изпитателно, а по разкривеното му лице се стичаха вадички пот. Беше се вкопчил в палката с две ръце и я стискаше здраво. аз я спуснах още три-четири сантиметра и той направи опит да започне изкачването. Подметките му отчаяно драскаха по стената на кратера. Чух някакъв шум и извърнах глава. Към ръба на кратера плъзеше капитан Фицрой, който обаче все още беше твърде далеч, за да ми помогне. Не можеше да види какво става, но очевидно чуваше и разбираше всичко. Миг по-късно от кратера изригна огромен облак дим и аз механично дръпнах палката. Маккормик все още стискаше другия ѝ край. Поколебах се, защото разбрах, че ще трябва да я спусна още малко надолу, но не знаех дали това няма да се окаже фатално и за мен. Не зная колко продължи това колебание, но позицията ми ставаше все по-нестабилна, губех равновесие. Забелязах как потните пръсти на Маккормик започват да се плъзгат по повърхността на палката. Очите му останаха заковани в моите. Чух гласа му, изтънял, но ясен. И тогава изрече думите, които никога няма да забравя.

— Значи такава била работата, мистър Дарвин! Естественият подбор в действие!

След това се пусна или пък аз дръгнах палката прекалено рязко и тя се изплъзна от ръцете му. Във всеки случай съвсем ясно видях как тялото му полетя надолу, преобърна се във въздуха и изчезна в кипящата лава. И през цялото време чувах неговия писък.

Не помня как съм се измъкнал оттам. Но това със сигурност е станало с помощта на капитан Фицрой. Хукнахме като луди надолу по склона и не след дълго скочихме в чакащата лодка. Моряците енергично загребаха към кораба. Щом стъпихме на палубата, „Бигъл“ вдигна платна и отплава.

Често си мисля, че случилото се в онзи следобед предопредели живота ми по-нататък. Дали сам избрах начина, по който реагирах, или пък съм бил притиснат от обстоятелствата, така или иначе, всичко, което последва, беше просто неизбежно. Започнах да се чувствам като съучастник в престъпление. Много от онова, което направих впоследствие, ме кара да горя от срам. Не само защото го направих, но и защото го свърших така умело. Нито един детайл — важен или незначителен — не ми убягна и аз натъквих измамата. Като например отметката в дневника ми, според която мистър Маккормик е напуснал „Бигъл“ на по-ранен етап от плаването, плюс уточнението, че съм удушил папагала му, за да го включа в колекцията си. Малко след като отплавахме от Галапагос, умишлено разбърках образците от чинки, събрани от отделните острови, с цел да придам достоверност на версията, че съм стигнал до теорията за естествения подбор по свой собствен път на по-късен етап. Редактирах записките си, извадих някои части, а други промених според новата си версия. Измислих и обяснение за постоянното си боледуване по време на плаването — вероятно възмездие за онзи ужасен епизод, — като записах, че съм бил ухапан от бръмбар. Подложих на натиск и горкичкия Фицрой, който до края на дните си не беше убеден доколко енергични са били усилията ми да спася Маккормик. Но липсата на неоспорими доказателства за вината ми го тласна в обятията на религиозния фанатизъм, несъмнено родил се в резултат на събитията в онзи съдбовен ден.

Вероятно неколцина са подозирали, че ми тежи чувството за вина, но само един човек на този свят успя да разкрие моята тайна. Това е дъщеря ми Елизабет, която е наследила моята хитрост. Не бях справедлив към нея, но това мое провинение бледнее пред другите ми деяния. Хиляди пъти съм се връщал към събитията в онзи вулкан, опитвайки се да разбера дали наистина направих всичко възможно да спася бедния човек. И до днес, макар че от смъртта му изминаха години, аз се страхувам от него. Веднъж дори напуснах някакъв спиритически сеанс, защото бях сигурен, че ще ми се яви неговият дух.

Докато се разхождаме с Елизабет, си представям, че познатата пътечка повтаря извивките на моя изпълнен с премеждия живот. И тя започва на открито, обляна от ярка и вдъхваща надежда слънчева светлина, но след това извива и потъва в мрака и отчаянието. „Бигъл“ беше корабът, на борда на който съдбата ми направи своя фатален завои. А единственото, което някога съм искал, беше да извърша нещо хубаво и значимо, за да доставя удоволствие на баща си. Но сега вече всичко е загубено. Подобно на Фауст, аз сключих договор с дявола и днес, в залеза на живота си, не мога да направя нищо друго, освен да го чакам да си прибере дължимото.

Чарлс Дарвин

Написано собственооръчно на 30 август 1881 г.

Шампанското бавно изветряваше.

В началото му се нахвърлиха, предварително опиянени от невероятното си откритие.

— Безценна историческа находка — отбеляза с неочаквано сериозен тон Бет. — Само си помисли каква изповед е била държана в тайна толкова дълги години! Заклетите врагове Дарвин и Маккормик се борят със зъби и нокти за живота си в кратера на изригващ вулкан...

— Може би единият повече от другия — отбеляза Хю. — Това ясно се долавя в текста, който току-що прочетохме. Няма друго обяснение за угризенията на съвестта, които Дарвин е изпитвал до края на дните си.

— Може би са го обзели, защото усилията му са се оказали недостатъчни — поклати глава Бет. — В сърцето си той е бил добър човек и въпреки че не е вярвал в Бога, стриктно се е придържал към християнските ценности и морал. Според мен смъртта на Маккормик е била една нелепа случайност.

— Сигурно си права.

— Цялата история звучи невероятно. Слава богу, че е написана собственоръчно от Дарвин.

— Той признава, че Маккормик е бил наясно с теорията на еволюцията, и това е един твърде многозначителен факт. Защото при друг развой на събитията той несъмнено би влязъл в историята като неин съоткривател. Но съдбата е избрала друг път и ето го днес — забравен от всички, напълно неизвестен.

Вдигнаха чаши в мълчалив тост за всички участници в онези отдавна отминали събития: Дарвин, Фицрой, Маккормик, Джеми Бътн и, разбира се, бедната Лизи.

— В крайна сметка Лизи е била отмъстена — отбеляза след кратка пауза Хю. — Защото баща ѝ признава, че само тя е успяла да разгадае тайната му.

— Слаба утеха — отвърна с въздишка Бет. — Мен ако питащ, целият ѝ живот е бил пропилян.

— А защо не е прочела липсващата глава от автобиографията му? Би трябвало да прояви любопитство, нали? Вероятно се е страхувала от това, което ще открие.

— Може би. Но нека не забравяме, че тя вече е знаела тайната. И правилно е предположила, че баща ѝ прави опит да разкрие участието си в инцидента с Маккормик. Не е било нужно да го чете, но в същото време не е набрала смелост да го унищожи, нито пък да го направи публично достояние, защото баща ѝ вече се е радвал на световна известност. Затова е решила да го изпрати на дъщеря си в Новия свят, отървавайки се от отговорността и оставяйки нещата да следват естествения си ход.

— Сигурно е така — замислено промълви Хю.

— Не си май много убеден.

— И това е вярно.

Бет го прегърна през рамото. Радостната възбуда бавно ги напусна.

— Тревожи ме и още нещо — въздъхна той. — Обърна ли внимание на езика, който използва Дарвин? В един момент казва, че животът му се е превърнал в кошмар, а в следващия заявява, че не заслужава славата си. Не мислиш ли, че това е малко прекалено, ако смъртта на Маккормик наистина е била нещастен случай? На практика славата му е заслужена, защото все пак той е автор на теорията.

— Пак опираме до вината. Добрият човек има по-развито чувство за вина от лошия. Ако е бил докрай честен пред себе си, той може би е щял да признае, че наистина е желал смъртта на Маккормик. Не забравяй, че този човек се е опитал да го убие.

— Само преди минута твърдеше, че Дарвин е направил всичко възможно да го спаси — отбеляза Хю.

— По всяка вероятност нещата не са били толкова ясни. Поне в неговата глава. Може би се е опасявал, че е позволил на нещастieto да се случи. Грях, дължащ се по-скоро на пропуск, отколкото на умисъл.

Хю напълни чашите и едновременно с това си спомни нечии наблюдения, според които Дарвин никога не бе проявявал желание да изследва човешкото съзнание. Но защо ли имаше чувството, че въпреки всичко не са успели да разкрият изцяло тайната на великия учен? Поклати глава и промърмори:

— Той нито веднъж не споменава кога теорията се е оформила в съзнанието му Винаги звучи така, сякаш двамата с Маккормик са се натъкнали на нея случайно.

— Нищо ново — отвърна Бет. — Подобно отношение личи във всичко, което е написал. Умишлено избягва прецизността, но според мен това доказва, че теорията се е оформила в главата му далеч преди някой да подозира за нея.

— Но защо не посочва кога точно се е случило? Защо е смесил образците от чинки? Защо е измислил историята с ухапването от отровно насекомо? Какво е целял?

— Признавам, че всичко това звучи доста странно — съгласи се Бет.

— Има и друго. Каква е тази история с хората, които се опитвали да го изнудват? И защо Хъксли и останалите е трябвало да го защитават?

— Всъщност не са го защитавали в истинския смисъл на Думата, защитавали са по-скоро теорията му. Давали са си сметка, че тя е твърде важна, за да бъде унищожена заедно с репутацията на един отделен човек.

— Нима са знаели какво е направил Дарвин? От кого са научили за смъртта на Маккормик?

— От Фицрой.

— Но той не е видял нищо от разигралото се в кратера на вулкана. Имал е подозрения и само толкова.

— Може би Дарвин е споделил с тях.

— Едва ли. Ако е било така, нямаше да твърди, че единствено Лизи знае тайната му.

— Тя е разкрила тайната му — поправи го Бет, но в гласа ѝ се долови колебание. Очевидно и тя започваше да се чувства в безизходица.

— Ами Уолас, който е бил на другия край на света? — обади се Хю. — Само не ми казвай, че се е изповядал пред него!

— Вероятно се е върнал в Лондон и е подочул нещо от хората около Дарвин.

— Но нима не би пожелал да предяви правата си над теорията, до която е стигнал по свой собствен път? — вдигна вежди Хю. — Особено след като е научил, че Дарвин може би ще се окаже убиец?

— Вероятно е имал нужда от пари.

— Вероятно. Но разкривайки престъплението на Дарвин, щеше да получи не само много пари, но и световна слава. Освен това, ако включим и Уолас в редиците на конспираторите — нека ги наречем така, кръгът става още по-голям.

Тя отдръпна ръката си.

— Погледни истината в очите, Бет. Нещата просто не се връзват.

— Признавам, че за въпросите ти няма лесни отговори.

— Хрумна ми нещо! — Той стана, остави чашата си на масичката и възбудено възкликна: — Как сме могли да го пропуснем? Та това е най-трудният въпрос!

— За какво говориш?

— Нека приемем, че предположението ти е вярно и Лизи се е обърнала срещу баща си заради случката в кратера на вулкана.

— Добре.

— Че тя е научила за нея от писмото на Маккормик до близките му.

— Е, и?

— Как би могъл да напише това писмо? Той е бил мъртъв!

— По дяволите!

* * *

— Искам да ти задам един въпрос — рече Хю, след като вратата на библиотеката щракна зад гърба им и тримата бавно тръгнаха по Бърелс Уок към Гарет Хостел Лейн. — Ти притежаваш невероятно богати познания.

— Благодаря — ухили се Роланд. — С ласкателства можеш да стигнеш далеч.

— Какво означава за теб изразът *nuit de feu*?

— Няколко неща. Но не съм сигурен, че трябва да ги споделям в смесена компания.

— Говоря сериозно.

— Мога ли да попитам какво се крие зад този доста странен въпрос?

— Става дума за проучването, свързано с Дарвин — вметна Бет. — Стигнахме до задънена улица.

— Предполагам, че няма да ме запознаете с подробностите. Защото съм извън отбора, както казвате вие, американците.

— Ако знаехме с какво разполагаме, положително бихме го направили — увери го Хю. — Но за съжаление сме на етап, когато на мястото на една мистерия идва друга, още по-тайнствена.

— Както Чърчил определя Русия. „Мистерия вътре в енигма, обвита в гатанка“ — добави Бет.

— Искаш да кажеш: гатанка, обвита в мистерия, в черупката на една енигма — намръщи се Роланд.

— Добре де, все тая.

— Не е все тая. Нищо не може да бъде обвито в гатанка.

— Но е възможно да се обвие в енигма?

— Нека не се хващаме за думата. Мистерията замъглява гатанката, след което цялата работа се превръща в енигма.

— Престанете, за бога! — извика Хю, докато прекосяваха моста над Кам. Лебедите вече се готвеха да ношуват под надвесените над водата върби. — Дарвин използва изречение *nuit de feu*, а ние просто се опитваме да отгатнем какво означава той.

— Не помня такова нещо — спря се Роланд.

— Има го в дневника на Лизи.

— Аха, ясно. Онази книжка, която откри в хранилището.

— Точно така — кимна Бет. — Отначало бяхме сигурни, че разбираме какво е искал да каже с този израз, но после открихме, че нещата не се връзват.

— Преди всичко защото събитията, които имахме предвид, не са се случили нощем — поясни Хю.

— Въпреки че са свързани с огън и пламъци — добави Бет.

Навлязоха в тясната алея зад колежа.

— Като чуя този израз, винаги го свързвам с един човек — замислено каза Роланд. — Той го е използвал често, винаги на френски. Но е живял преди близо две столетия...

— Продължавай — настойчиво го погледна Хю.

— Имам предвид Блез Паскал, известния френски математик и философ. Той е използвал този израз, за да опише нощта, в която преживял дълбоко религиозно просветление и в която му се явил самият Господ Бог. Скоро след това влязъл в манастир и престанал да пише под собственото си име.

— И Дарвин го е знаел? — попита Хю.

— Естествено.

— Не се връзва — скептично се намеси Бет. — Едва ли ще твърдиш, че Дарвин е станал набожен.

— Няма — кимна Роланд. — Но извън този контекст наистина не мога да кажа за какво става въпрос. Възможно е да е използвал израза в най-общ смисъл. Подказва за някакво просветление — като това на свети Павел по пътя към Дамаск или на Архимед във ваната. Нещо като ослепителна светкавица — мига, в който всичко става кристално ясно.

— Разбирам — промълви Хю.

Стигнаха до Маркет Хил. Магазините бяха отворени, а тротоарите — пълни с народ. Започнаха да си пробиват път между велосипедисти и туристи със зачервени лица, изсипващи се като пълноводна река от автобусите. Тълпи от студенти атакуваха многобройните пъбове.

Роланд спря пред вратата на някаква книжарница и каза:

— Веднага се връщам.

Хю се възползва от паузата и се извърна към Бет:

— Разкритията са едно, но убийството — съвсем друго. Ако убиеш някого... или си мислиш, че си го убил, едва ли ще окачествиш този акт като *nuit de feu*.

Останаха да чакат пред вратата на книжарницата. Оттам изскочи младеж, нарамил купчина книги. Изглеждаше твърде млад за студент с розовото си лице и дългата руса коса. Хю замислено гледаше след него.

— Какво има? — попита Бет.

— Нищо. Момчето просто ми напомни за един човек, когото съм виждал на рисунка. — Хю внезапно млъкна и застина на място. — Господи, Бет! Това е!

— Какво?

— Разгадали сме погрешно инициалите РМ. Те не са били на Маккормик, а на юношата мисионер Ричард Матюс!

Два часа по-късно звънна телефонът в коридора на пансиона. Хю окачи слушалката, върна се в стаята и обясни положението на Бет, която се беше изтегнала на леглото. Той заминаваше за Оксфорд, а тя трябваше да се върне в библиотеката и да се опита да издири някакви роднини на Матюс.

На другата сутрин Хю стана рано и замина за Лондон, откъдето взе влака за града, от който изпитваше истински ужас. Лондон бе просто място на разпокъсани спомени. Кеймбридж предлагаше сигурна почва под краката, Оксфорд бе нещо съвсем друго: там призраците се чувстваха у дома си. И наистина се оказа така. Докато крачеше по тесните улички на стария университетски град, обикалящи около готическите колежи с високи каменни стени и остри кули, той съвсем ясно почувства тяхното присъствие.

Не след дълго се озова на завоя на Темза, където двамата с Кал караха плоскодонни лодки. Видя старата, все така боядисана в бяло къщичка за лодки, плаващия док. (Веднъж прътът му се бе забил дълбоко в калта и той бе увиснал на него, после мускулите му бяха поддали и бе цопнал във водата под оглушителния смях на Кал.) Излезе на Хай Стрийт и мина покрай пъба, в който Кал бе признал, че е свалил една от приятелките му — успешно, както се оказа по-късно. Хю се бе цупил в продължение на цели четири дни. Малко по-надолу беше киното, в което през един дъждовен неделен следобед влязоха да гледат „Сладък живот“. Това й бе проблемът на Англия: нищо не се променяше.

Мина покрай „Ол Соулс“ — колежа, който Кал бе избрал за следдипломната си квалификация, тъй като там нямало студенти, на които да преподава, а винарската му изба съперничела на избата на кралицата. В главата му изплува спомен за охолните вечери на учените глави, надянали непонятни за него академични тоги, които преминаваха от зала в зала и похапваха различни специалитети. Под влиянието на алкохола бе възприемал разговорите около масата като умни и поучителни, но на следващия ден изобщо не си спомняше за тях.

Дойде тук, за да се срещне със Саймън, който прие да се видят със същата видима неохота, която бе проявил и Невил.

— Не виждам ползата от такава среща — директно му заяви по телефона той, а в тънкия му глас прозвуча раздражение.

Но Хю настоя.

— Живели сте в една стая с Кал и затова ми се иска да поговорим. Всъщност и Бриджит е на същото мнение.

— С каква цел, ако позволите да попитам?

— Опитвам се да изясня някои неща — отвърна Хю и неволно потръпна, тъй като знаеше, че британците трудно приемат подобни психологически загадки.

Но отговорът все пак беше положителен.

Уговориха си среща в един часа следобед под колонадата. Рано на другия ден Саймън заминаваше за Франция.

— Между другото, гласът ви звучи като гласа на Кал — каза Саймън миг преди да прекъснат разговора. — Приликата е просто удивителна.

Макар че се намираще точно в центъра на града, на хвърлей камък от Хай Стрийт, колежът представляваше един друг свят. Хю свърна по Куинс Лейн — тясна, покрита с едър

паваж алея, по която с мъка би се промъкнала дори биволска каруца. Тя следваше извивките на древната каменна стена и свършваше пред портала на колежа. Мина покрай будката на портиера и се озова в средновековния вътрешен двор, в дясната част на който се издигаше колоната от солиден гранит. Навлезе под високия свод, където градският шум изобщо не се чуваше. Квадратната тревна площ в центъра беше останала точно такава, каквато е била през XIV век.

Насочи се към входа на параклиса. Покривът над главата му беше от дебели дъски, оформени като корпуса на кораб. От двете страни на тесните пътечки имаше мемориални плакети, а прозорците представляваха типични произведения на готическата стъклопис.

Саймън беше единствената жива душа наоколо. Крачеше нервно напред-назад, а в ръката му се поклащаше куфарче. В момента, в който забеляза Хю, той направи доста странен жест и се втурна към него с протегнатата ръка. Беше слаб и жилав, с продълговато лице и очила с метални рамки. Въпреки топлото време беше облечен със сако от дебел туид, а старомодният възел на вратовръзката му беше леко извит на една страна.

— Радвам се, че дойдохте — рече Хю, механично подчертавайки британския си акцент, вероятно за да предразположи събеседника си. — Давам си сметка, че ви се обадох в последния момент.

— Няма нищо — отвърна Саймън. — Това е най-малкото, което мога да направя за вас.

Каза го така, сякаш охотно беше приел поканата за тази среща.

— Ще се поразходим ли? — попита Хю, въпреки че вече бяха тръгнали по пътеката. Саймън се придвижваше като птица, с малки крачки и леко поклащаща се глава.

— Надявам се, че не ви причинявам неудобство — продължи Хю. — Но пристигнах тук за едно проучване и... исках да се срещна с вас.

— Нещо свързано с Дарвин, нали?

— Откъде знаете?

— Бриджит ми каза. Позвъни ми малко след вас — всъщност след първото ви обаждане.

Хю се изкуши да попита защо в такъв случай не е отговорил на обаждането му по-рано, или по-скоро защо се беше направил, че не знае нищо за мотивите му да поиска тази среща. Но след кратко колебание се отказа.

— С какво се занимавате? — поинтересува се вместо това той.

— А, ето го типичния американски въпрос.

— Не е нужно да отговаряте — отвърна с леко раздражение Хю. — Просто се опитвам да завържа разговор.

— Оценявам го — кимна Саймън. — Няма проблеми.

След което обясни, че е агроном и работи за оземляването на бедните фермери в Третия свят, по-специално в Южна Африка. В това има логика, помисли си Хю. Кал би потърсил приятели именно сред представителите на професии със социално значение, каквато несъмнено беше тази.

Стигнаха до ъгъла на галерията и завиха наляво, към сенчестата колонада.

— Как се запознахте с Кал?

Преди да отговори, Саймън му хвърли един продължителен поглед.

— Стана преди три години, на едно парти в „Ол Соулс“, в навечерието на неговото дипломиране. Беше шур купон, на който се напихме зверски. Харесахме се още от пръв поглед. По онова време в квартирата ми случайно имаше една свободна стая. Предложих му да се нанесе и той моментално прие. — Замълча, очевидно чудейки се какво още да каже.

Вероятно по тази причина следващите му думи прозвучаха малко по-рязко. — Затруднявам се, знаете. Не знам откъде да започна. Но тази Бриджит е истинска фурия, не мислите ли? Много държеше да ви разкажа някои неща за Кал.

Хю изпита безпокойство от факта, че двамата предварително бяха обсъждали какво да му бъде казано.

— Какво по-точно?

— Трудно ми е да обясня, защото не искам да бъда арогантен. Има неща, за които дори тя не знае.

— Аз ви поканих на тази среща, защото искам да узная всичко.

— Ами добре... Ние с Кал бяхме много близки. Разговаряхме на всякакви теми, включително лични. Между другото, той често говореше за вас.

— Ние също бяхме близки — каза Хю, а наум добави: далеч по-близки, отколкото сте били вие.

— Сигурен съм, че е било така. Във всеки случай двамата се опознахме много добре, защото непрекъснато бяхме заедно. Хранехме се на една маса, излизахме да изпием по бира. По някакъв начин той се превърна в най-близкия ми човек на този свят, разбира се, с изключение на семейството ми, а може би и на приятелите от детинство, които човек никога не забравя.

Нова, наситена с несигурност пауза.

— Защо всъщност не ми кажете това, което искате? — опита се да му помогне Хю.

— Хм, прав сте. Но не очаквайте да ви запозная с всички детайли. Все пак оттогава изтече доста време. Едва ли държите да чуете подробности за живота ни тук, достатъчно е да ви кажа, че се разбирахме отлично. И това е най-важното. Превърнахме се в приятели... за цял живот. Казвам ви го, за да разберете, че ние обичахме Кал и хм... искахме да му помогнем.

— Да му помогнете? Как?

— Ами... Предполагам, че Невил вече ви е обяснил с какво се занимаваха в лабораторията.

Хю кимна. Значи всички са поддържали контакт помежду си. Започваше да намирисва на някаква конспирация.

— Нещата бяха сериозни. В началото не си давах сметка за това, но те бяха учени, които работят по държавни проекти. Не се допускаха никакви отклонения от стандартните процедури.

— Мога да си представя — промърмори с нарастващо раздражение Хю.

— Дори Бриджит не знаеше, че са го уволнили. Според мен тя и до ден-днешен мисли, че е излязъл в някакъв отпуск.

— Разбирам.

— Вероятно се досещате, че Кал изпадна в депресия. В дълбока депресия.... — Саймън хвърли един изпитателен поглед към събеседника си, после продължи: — Дни наред не ставаше от леглото, отказваше да се храни, не правеше абсолютно нищо. А накрая, извинете, но нямам друг израз, той просто отказа да продължи.

— Да продължи?

— Да, да продължи да живее.

— Какво говорите за бога?

— Според мен направи опит да се самоубие. Всъщност два опита. Веднъж с хапчета,

втори път инсценира автомобилна катастрофа. Първия път случайно се върнах в квартирата и го закарах в болница за промивка на стомаха. Нямам точни сведения за втория му опит. Откриха го в смачканата му кола на околоръстния път, но втори участник в произшествието нямаше. Неофициалното заключение на полицията беше, че нарочно се е блъснал в крайпътно дърво. А имайки предвид първия случай, ние бяхме склонни да повярваме в тази версия.

— Защо решиха, че е нарочно?

— Имаше редица косвени доказателства. Първо, бил без предпазен колан, въпреки че винаги го слагаше. Второ, в кръвта му имало значително количество алкохол, трето — липсвал спирачен път. И така нататък.

— И какво направихте?

— Питате дали направихме достатъчно, нали така? Мисля, че да. Надявам се да е било така. Подкрепяхме го по всякакъв начин, осигурихме му психиатър, когото той посещаваше три-четири пъти седмично. Диагнозата беше клинична депресия, предписаха му съответните медикаменти. Между другото, той спомена, че му се е случвало и преди, още в младежките години.

Хю не знаеше какво да каже. В главата му изплуваха далечни, полузабравени спомени, когато Кал наистина стоеше по цели дни в стаята си. Баща му никога не беше проявявал желание да говорят за това.

— Не знам — объркано промърмори той.

— После сякаш се оправи — продължи Саймън. — Състоянието му се подобри значително — разбира се, с неизбежните кризи. В един момент реши да се върне в Кънетикът и ние единодушно подкрепихме тази идея, защото тя щеше да го откъсне от болезнените спомени, свързани с Оксфорд, щеше да му помогне да започне нов живот. И той замина.

Направиха няколко пълни обиколки на вътрешния двор.

— Говорихте ли изобщо с него? — попита Хю. — Попитахте ли го какво не е наред, след като сте били толкова близки?

— Да, макар и бегло. А и всички знаехме, че причина за кризата му е случилото се в лабораторията.

— Защо едва сега ми разказвате всичко? Защо мълчахте досега?

— Както вече споменах, подсети ме Бриджит. Но нека ви напомня, че тя не знае дори половината от тази история. Никога не разбра за хапчетата, макар да подозираше, че нещо не е наред. Но когато чухме за смъртта на Кал, веднага си помислихме, че сам е отнел живота си. И това мнение се затвърди, когато научихме подробностите.

— Защо?

— Как да ви кажа... Придвижвал се е по ръба на скалата и е паднал точно там, където със сигурност го е чакала смъртта. Според мен вероятностите са петдесет на петдесет — или е паднал случайно, или е скочил нарочно.

Дълбоко шокиран, Хю не беше в състояние да говори.

— Доколкото съм осведомен, вие сте вървели пред него — внимателно произнесе Саймън. — Но не сте забелязали да се подхлъзва, нали?

— Не.

В главата му изплуваха спомените от онзи ужасен ден: скалите, водопадът, плясъкът на тялото и кръговете в тъмната вода.

— Така каза и Бриджит — кимна Саймън. — Между другото, тя много ви обича. Това е причината, поради която настояваше да говорим с вас. Убедена е, че вие се чувствате отговорен за смъртта на Кал и тази информация ще ви помогне.

Хю само изсумтя. Отново, както при първата си среща с Бриджит, беше обзет от желанието да побегне. Неприязънта му към Саймън нарасна, въпреки че човекът се опитваше да му помогне. Спря и рязко се извърна към него.

— Искам да ви благодаря.

— Моля, няма защо. Всъщност има, защото тези неща са важни. Съжалявам, че ги научавате толкова късно. — Саймън отвори куфарчето си и добави: — Искам да прочетете това писмо, но държа да ми го върнете.

Хю пое листа. Писмото беше от Кал, написано в Кънетикът. Съдържанието му беше кратко: чувствал се по-добре, не правел нищо, опитвал се да почива. Благодареше на Саймън за всичко, което бе направил за него. Хю изпита огромно облекчение от факта, че в текста нямаше нито дума за самия него.

Върна писмото, двамата си стиснаха ръцете и Саймън се насочи към центъра на вътрешния двор. Крачеше бързо със странната си птича походка. Олющеното куфарче леко се поклащаше в ръката му.

Хю бавно тръгна по Хай Стрийт. Възможно ли бе всичко това? Нима щеше да се окаже, че разглеждана от друг ъгъл, смъртта на Кал не е била случайна? Напрегна се в опит да възстанови хода на събитията. През последните седмици от живота си Кал наистина се държеше странно. В колата на път за Дяволската дупка го беше засипал с извинения. Съжалявал, че момчешката му компания не включвала Хю в своите игри; съжалявал, че го наранявал, а след това му обърнал гръб и заминал за Европа, вместо да остане у дома край баща им.

Да, той наистина бе проявил желание за откровеност. Един-два пъти почти успяха, но Хю беше твърде объркан, за да го насърчи. Отношенията помежду им просто не бяха такива: за него Кал си оставаше по-големият брат, който дава съвети и разчиства пътя му. Той беше котвата, за която се държеше по-малкият. А сега, когато нещата изведнъж се преобърнаха, всичко му изглеждаше странно.

— Да ударим по една бира, а?

Кал беше облякъл палтото си, готов за излизане.

— Много бих искал, човече. Но имам куп работа, а вече закъснявам. Може би по-късно... Или утре.

После изражението на лицето му се промени и той бавно започна да разкопчава палтото си.

— Всъщност идеята ти е много добра.

Когато излязоха на пътеката, Хю повтори предупреждението си за водовъртежа под водопада, а Кал се изсмя.

— Мислиш ли, че мога да забравя какво се случи на бедния Били Краутър? Той беше първият мъртвец, когото видях в живота си, а на погребението майка му си изплака очите. Помниш ли как хвърляхме във водата пръчки и клони и гледахме как водовъртежът ги засмуква? Ами гуменките на Джими Стърн, който рева по целия път на връщане? Това място е особено зловещо. Старата Дяволска дупка!

Направи опит да си спомни всичко, което се случи онзи следобед. Вървеше пръв по пътеката, обзет от нетърпение да стигнат до вира. Но защо се бавеше Кал? Обърна се да го

подкани да побърза, но дали го видя? Всъщност видя ли го как се препъва? Видя ли го да скача? Извика ли, или мълчаливо полетя към средата на зловещия водовъртеж?

А след това дойде най-трудното. Да скочи ли след него, или да остане на място? Трябваше ли и той да умре? Колебаеше се, а времето неумолимо течеше.

Странно нещо са спомените, помисли си той. Винаги могат да ти изиграят някой номер. Всяка картина, която извикваше в представите си, предлагаше нова — по-ясна, но и по-различна. Нещата започнаха да се изясняват. Нещастен случай? Глупости! И все пак...

После в душата му започнаха да нахлуват съвършено различни чувства. Испита гняв към Кал, който безразсъдно бе фалшифицирал лабораторните резултати — едно действие, което бе объркало живота му и бе довело в крайна сметка до нелепата му смърт. А отчаяният Хю бе обзет от тежкото чувство за вина. После гневът се превърна в жал. Стана му безкрайно мъчно за брат му, отчаян и сам, без помощ от близките си, които не са били в състояние да направят нищо за него, тъй като не са знаели достатъчно за онова, което го измъчва. Колкото повече мислеше за нещастieto, толкова повече се дистанцираше от него и получаваше по-ясна представа за всичко, което се беше случило.

Тъгата бавно го напусна, заменена от тъй дълго чаканото облекчение. Изведнъж го обзе чувство за лекота. Нямахше друг израз, с който би могъл да го опише. Започна да крачи пободро, а очите му гледаха по нов начин хората, магазините, колите.

Следобедът беше хладен, но приятен. Тротоарите бяха пълни. Щеше да вземе автобуса за гарата, а в Лондон щеше да смени влака и да потегли към Кеймбридж, където го чакаше Бет. Възнамеряваше да я изведе някъде на вечеря и да ѝ разкаже всичко, което беше научил. Но преди това трябваше да се обади на Бриджит.

Очите му откриха една кабина наблизо, а пръстите му механично опипаха джобовете за телефонна карта. Тя вдигна веднага, сякаш беше очаквала обаждането му. С няколко думи ѝ разказа всичко, а след това — спокойно и уверено, добави и заключението си. Кал най-вероятно се беше самоубил. Тя не прояви изненада. Помълча малко, след което каза, че го обича, и побърза да затвори.

Екранът показваше, че на картата му има достатъчно минути за разговор. Всъщност защо не? Вдигна слушалката и набра цифрите, които помнеше наизуст. Странно, но изведнъж усети, че страшно много му се иска да чуе гласа на баща си.

По време на вечерята в малкия френски ресторант — бе ги обзело внезапно желание за лукс — Бет внимателно изслуша разказа за срещата със Саймън и новите подробности, свързани със смъртта на Кал.

— За пръв път съм сигурен, че си спомням ясно всичко, което се случи онзи следобед — въздъхна Хю, след което ѝ разказа какво бе изпитал, включително чувството на лекота и спокойствие, обзело го след разговора под колоната на колежа.

— Според мен това е нормално — каза Бет. — Ти най-после разбираш какво всъщност е станало и какво си изпитвал. И се сбогуваш с миналото.

Той ѝ разказа за внезапния импулс да се обади на баща си и за последвалия дълъг и за пръв път от много години лек и непринуден разговор.

Поръчаха втора бутилка вино. Тя беше горда, че е успяла да открие роднините на Матюс в Блекбърн на север. На следващия ден възнамеряваше да заминат за там с кола под наем, а ако имат повод да празнуват, да отскочат и до Езерната област.

— Как успя да ги откриеш? — полюбопитства Хю.

— Не беше особено трудно, след като вече знаехме, че под инициалите Р.М. Лизи е имала предвид Ричард Матюс. Това обясняваше всичко. Матюс е писал на майка си, а не на съпругата си просто защото по онова време е бил твърде млад. Имал е и по-голям брат, който също не се е завърнал в родния си край. След смъртта на майката имотите ѝ били наследени от някакви братовчеди — същите, за които се споменава в дневника на Лизи.

Прочетох още веднъж пасажа, в който тя описва посещението си при роднините на Р.М. Тръгнала на югоизток, сменила влака в Кендал, а оттам пътувала още два часа. Това ми даде приблизителна насока. Проверих и разходите ѝ. Не забравяй, че дневникът ѝ беше и счетоводна книга, в която се записвало всичко. Открих, че на въпросната дата е похарчила една лира и един шилинг, а след това се свързах с Музея на британските железници, където се пазят стари разписания и ценоразписи. Един уредник любезно откликна на молбата ми и каза, че по онова време за една лира и един шилинг нашата млада дама е могла да стигне до Блекбърн. Времето на пътуването — около два часа — също съвпаднаше.

Спрях се на Блекбърн. Разбира се, там има много фамилии Матюс. Елиминирах пет от тях, преди да попадна на истинските наследници. Хората бяха много любезни и с готовност се съгласиха да ни помогнат.

Един час по-късно Хю тръгна да я изпраща. Къщата беше тъмна, но Алис предвидливо беше оставила лампата над входа да свети. Бет сложи пръст на устните си, хвана ръката му и го поведе нагоре по стълбите. В стаята той започна да сваля дрехите ѝ, тя го целуна, после го отблъсна. Усмиввайки се на недоумението му, бавно го привлече към себе си и прошепна:

— Ела да си купиш от плодовете ми. Ела, ела!

* * *

На другата сутрин, уморени от бурната нощ, те заминаха за Блекбърн и без никакви затруднения откриха къщата — доста занемарена, но топла и уютна, с басмени пердета на цветя и отрупани със семейни фотографии масички.

Собствениците ѝ — живи и енергични, въпреки че бяха надхвърлили седемдесет, демонстрираха нескрито задоволство от интереса на гостите към старите книжа на тавана. Свалиха всичко, с което разполагаха.

— Прегледайте ги, вземете ги и ги върнете, когато ви е удобно, но първо ще изпием по едно кафе и ще ви разкажем историята на семейството — от предците до последните издънки, пръснали се по всички краища на света.

Бет и Хю с удоволствие приеха.

Решиха, че преди да отворят пакета, е по-добре да се отбият някъде в покрайнините на града за по един сандвич, а след това да поемат на север, към Езерната област.

Малко след десет вечерта спряха да пренощуват в една странноприемница в Амбълсайд, но бяха прекалено развълнувани, за да мислят за сън. Бет отвори френския прозорец и излезе на малката тераса. Пред очите ѝ се разкри красиво езеро, заобиколено от вековна гора, сред която зеленееха полянки. Пълната луна оставяше златиста дيريا върху спокойната вода, а въздухът беше хладен и кристалночист.

Бяха позвънили да предупредят, че ще закъснеят. Преди да си легне, собственикът на странноприемницата, носеща името „Амбълсайд Лейк Котидж“, беше оставил входната врата отключена, а в стаята ги чакаха сандвичи с шунка и две бутилки топла бира. Изморени от дългото пътуване, двамата се нахвърлиха на тях с вълчи апетит.

После Хю извади пакетчето от раницата си. Беше превързано със стара синя панделка — вероятно същата, за която Лизи споменаваше в дневника си. Пръснаха писмата върху леглото и започнаха да ги подреждат по дати, за да спазят хронологията на описаните в тях събития.

Четирийсет и пет минути по-късно Хю взе едно, прочете първите няколко реда и изрева: — Ударих джакпота!

Той ѝ подаде писмото. Почеркът беше неравен и труден за разчитане, редовете бяха неравни, наклонени надясно. Все пак Бет успя да различи отделните думи.

Беше писано в Бей Айландс, Нова Зеландия, по Коледа, 1835 година.

Авторът започваше с носталгията си по дома на този празничен ден и силното си желание да бъде по-близо до майка си. Чувствал се далеч по-добре, след като напуснал „Бигъл“, и с нетърпение очаквал да се присъедини към по-големия си брат, за да работи като мисионер сред маорите, обитаващи южните брегове на острова. Не споменаваше нищо за ужаса, който бе преживял сред индианците на Огнена земя, и Бет изказа предположението, че тези събития са били описани в някое от предишните му писма.

По-надолу обаче споменаваше за намеренията си да разкаже за невероятната нощ в къщата на Джеми Бътън, която оставила дълбока дيريا в душата на присъстващите и дори променила завинаги психиката им по начин, който му било трудно да опише.

— Прав си — възбудено кимна Бет. — Това е писмото, което ще даде отговор на всичко. Искам да го прочета на глас.

* * *

Тръгнахме под ниско надвисналите облаци. Поехме по отъпкана пътека на север. След няколко часа преход теренът изведнъж се промени. Мрачните назъбени скали, с които вече бяхме свикнали, постепенно отстъпиха място на плодородна местност, осеяна с трева,

храсти и напрати, сред които стърчаха дори дървета. От честите почивки, които правехме, стигнах до заключението, че се изкачваме на по-голяма надморска височина. Това означаваше по-близо до слънцето и обясняваше затоплянето на климата. Във всеки случай зеленината беше наслада за очите ни.

Бяхме четирима — аз, мистър Дарвин (или „Филос“, както всички го наричахме), корабният лекар мистър Маккормик и, разбира се, Джеми, за когото вече ти писах. Същото важи и за мистър Дарвин, когото също споменавам в предишните си писма. Той е истински джентълмен. Говори малко странно, но въпреки това успя да спечели уважението на екипажа с твърдостта, с която понасяше негодите на плаването, а също така и с желанието си да участва във всяка възможна авантюра. За никого не беше тайна, че отношенията му с мистър Маккормик са доста обтегнати. Според мен виновен за това е последният, който, като повечето дребни хора, е мнителен и завистлив човек. Двамата непрекъснато се борят за благоразположението на капитан Фицрой, но тази борба явно се печели от Филос, който винаги се храни в компанията на капитана. Доволен съм, че мистър Фицрой не се включи в тази експедиция, членовете на която скоро щяха да се разделят на враждуващи лагери, главно защото напоследък той се държи непредвидимо и никой не знае кога ще се усмихне и кога ще изпадне в поредния си яростен изблик.

През цялото време на прехода държах под око нашия водач Джеми Бътън, който се беше надул като придворен от свитата на крал Уилям по време на лов. Поведението му се отличаваше с крайна възбуда — подскачаше като навита пружина, тичаше напред по пътеката и се връщаше към нас, като възбудено повтаряше: „Моя родина, моя родина!“ От предварителния си разговор с мистър Дарвин знаех, че възбудата му се дължи на възможността да ни покаже родното си село и да ни запознае със старейшините му. Вече ти споменах за страстта му към натруфеното облекло, но специално в този случай той надмина себе си — беше навлякъл някакъв дълъг фрак, който, освен че изглеждаше странно на фона на заобикалящата ни природа, го караше да се облива в пот.

След три часа усилен преход спряхме да похапнем на брега на живописен поток, който се пенеше между заоблени, обрасли с мъх камъни. Но в момента, в който приключихме с храната, небето се разцепи от ослепителни светкавици и над главите ни се изсипа проливен дъжд. Грохотът на гръмотевиците беше толкова силен, че разтърсваше земята под краката ни. Потърсихме укритие под клоните на близките дървета, но скоро бяхме мокри до кости. Трябваше да чакаме бурята да отмине. Настроението ни помръкна и това очевидно даде повод на Филос и мистър Маккормик да подновят старата си вражда. Причина за поредния спор между тях стана мястото, на което да изчакаме стихията да отмине. По-точно дали при тези мълнии е разумно да търсим укритие под високи дървета. За щастие бурята престана толкова внезапно, колкото бе започнала. Слънцето отново се показва, за огромно удоволствие на премръзналите ми кокали. Явно в тази част на света резките промени на времето са нещо съвсем нормално.

Продължихме прехода. Пътеката стана извита и стръмна. Водеше към билото на висока планина. Джеми продължаваше да подскача напред, преодолявайки с маймунска лекота острите камъни, надвесени над дълбоки пропасти. После, набрал значителна преднина пред групата, той се обръщаше назад и ни изчакваше с видимо неодобрение. След около час скалистият път изсъхна и изкачването стана по-лесно. Забелязах, че от него се разклоняват многобройни тесни пътечки, но не можех да преценя дали са дело на хора или на животни. Имах чувството, че навлизаме в населена местност, и не след дълго

доказателствата за това бяха налице. Пред очите ни се появи малка колиба с формата на конус, изградена изцяло от камъни. Джеми обясни, че в нея имало „храна“. Дървената врата беше не по-висока от метър, плътно покрита с гравюри на човешки фигури. Филос я дръпна и предпазливо надникна в тъмната вътрешност, след което се изправи и съобщи, че там наистина има зърно. „За бога, това племе май ще се окаже далеч по-цивилизовано, отколкото си мислехме“ — рече той. — „Те умеят да обработват земята и да складират реколтата.“ Чул тези думи, Джеми изпъчи гърди и гордо добави: „Като англизи“ (отне ми известно време да проумея, че има предвид англичаните). Продължихме изкачването и скоро се озовахме между малки парчета земя, оградени с камъни. В тях стърчаха някакви непознати зелени растения, вероятно зеленчуци.

Започнахме да срещаме и хора. Отнякъде изскочи едно момченце, което безстрашно се изпречи на пътеката, огледа ни и бързо изчезна сред чукарите. Не след дълго се появи отново, водейки със себе си и неколцина възрастни. Те ни огледаха с любопитство, но без страх. Бяха по-добре облечени от индианците на юг — с наметала на раменете, препаски на слабините и груби сандали. Изпаднал в крайна възбуда, Джеми започна да подскача около тях. Езикът, който използваше, беше различен от този, на който се обръщаше към туземците досега. Втурна се да стиска ръцете им, които те колебливо му протегнаха. После, очевидно разбрали кой е, видимо се оживиха. Започнаха да го оглеждат с интерес, докосваха странните му дрехи и възбудено си говореха. След което го сграбчиха под мишниците и го повлякоха нагоре по пътеката. Не ни остана нищо друго, освен да ги последваме между шпалера от деца, които ни гледаха с ококорени очи.

Няколко минути по-късно стигнахме билото. Отвъд него се намираше селището, разположено зад стена от остри и непристъпни скали. Промъкнахме се през тясна пролука между тях и аз разбрах, че индианците нарочно са избрали това място, представляващо естествена крепост. Къщите, няколко десетки на брой, бяха доста по-усъвършенствани от хижите, на които до този момент се натъквахме. Макар и странен, градежът им беше значително по-солиден и представляваше някаква комбинация от кал, трева и парчета дърво. Имаха дори прозорци. Някои бяха на два етажа, с грубо сковани стълби между тях, като покривът отдолу служеше за балкон на тези отгоре. Като цяло, беше забележително място, проектирано отлично както за живеене, така и за отбрана.

Твърде скоро бяхме заобиколени от всички обитатели на селището. Отведоха ни на нещо като централен площад, в средата на който се виждаше голяма купчина пепел, заобиколена от заоблени, почернели камъни. Наблизо се издигаха пет-шест внушителни къщи, вероятно принадлежащи на старейшините на племето. До най-голямата се извисяваше огромно дърво с дебели клони и дънер с размерите на локомотив.

Старейшините излязоха да ни посрещнат. Веднага си пролича, че се радват на по-голяма почит от останалите не само по червените наметала, но и по авторитета, който излъчваха. Повечето бяха с дълги бели коси и бради, за разлика от останалите диваци в тази част на света, които не обичат лицата им да са окосмени.

Джеми на няколко пъти повтори една дума, която си остана непонятна за мен. Мистър Маккормик ми обясни, че призовавал главния старейшина на селището на име Оканикут. Той бил Лечителят — нещо като шаман, който се занимава с черна магия и други подобни глупости, — истинският водач на племето. Обикновено не се появявал веднага, а чакал подходящия момент. Забелязах, че мистър Маккормик изрече всичко това с доста нервен тон, за който ми предложи следното обяснение: по пътя насам, само на десетина метра от

площада, случайно надникнал в една колиба и видял, че е пълна с кости. „Изтръгнах, като си представих откъде идват те“, уплашено прошепна той.

Скоро домакините започнаха да мъкнат разнообразна храна, а в огнището бяха струпани сухи дърва. Филос бръкна в джоба си и извади кутия кибрит с намерението да запали огъня (ритуал, до който редовно прибъгваше при други подобни пътувания), но за негово съжаление той се оказа влажен. Малко момиченце донесе горяща главня и я пъкна под купчината дърва. Междувременно Джеми потъна сред своите хора. До него бе застанала възрастна жена — вероятно майка му, и неколцина младежи, които несъмнено бяха негови братя. Разговаряха оживено, припомняйки си случки от миналото, като непрекъснато издаваха радостни възклицания и се тупаха по гърбовете. После настъпи върховният миг. Като по команда диваците млъкнаха и насядаха около огъня. Вратата на най-голямата къща се отвори и на прага се появи един старец — най-вероятно самият Оканикут, главатарят на племето.

В същия миг, колкото и невероятно да звучи, небето се разтърси от грохота на гръмотевица сякаш за да придаде допълнителна тежест на появата му. Веднага ще ти призная, мамо, че гледката беше впечатляваща. Въпреки напредналата си възраст този мъж в алена роба — висок и строен, с дълга бяла брада — имаше изправена стойка и излъчваше безспорен авторитет. Поздрави Джеми особено сърдечно, след което пристъпи към нас. Филос бе човекът, когото удостои с подчертана почит, свеждайки глава пред него и леко докосвайки ръката му. Когато дойде моят ред, аз вдигнах глава и го погледнах в очите. В тях пламтеше невероятна интелигентност. Трябваше да направя усилия, за да си напомня, че пред мен все пак стои един индианец. В същото време си давах сметка, че и той е обладан от примитивните предразсъдъци, характерни за племето му. На практика той беше техният вожд, което личеше от дългия прът в ръцете му, покрит с тайнствени кабалистични знаци и увит в животински кожи.

Можеш да си представиш смайването ми, когато този човек се обърна към нас на английски. Оказа се, че като дете е бил отвлечен от пирати и останал на кораба им в продължение на няколко години. В един момент започна да говори на друг, неразбираем за нас език — най-вероятно испански или португалски. После отново премина на английски и ни разказа историята на племето, което някога живяло далеч на север, но било принудено да се премести в южна посока, прекосявайки цяла Патагония, за да стигне до тази негостоприемна земя. От всичко това стигнах до заключението, че неговите хора са били прогонени от родните си места от враждебно настроени племена, но Филос ми прошепна, че това най-вероятно е сторила армията на генерал Росас.

После започна угощението. Вместо чинии получихме разцепени кратуни, които домакините непрекъснато пълнеха с разнообразна и непозната за мен храна. Част от нея се оказа изненадващо вкусна, но имаше и блюда, които не посмях да докосна, защото миришеха странно. Всичко това поляхме с някаква подобна на бира течност, отначало горчива, но впоследствие напълно приемлива и с леко опияняващо въздействие.

Това беше най-странното пиршество в живота ми. Вождът Оканикут седеше с разтворена роба върху един камък като на трон, а около него се бяха настанили англичани и аборигени, които общуваха предимно с жестове. Върху лицата им играеха отраженията на пламъците, а над главите им продължаваха да тътнат гръмотевици.

Седях далеч от вожда и не чувах какво говори, но в замяна на това бях съвсем близо до Джеми. В един момент той се наведе към мен и поверително прошепна, сочейки го с пръст:

„Той мой баща. “ После добави, че истинското му име било Орунделико (не съм много сигурен дали го изписвам точно) и се впусна в една дълга история, която не разбрах напълно, но горе-долу звучеше така: племето бързо се топяло и било на прага на пълното унищожение. След продължителния си престой в света на белите той силно се надявал, че тяхната мъдрост ще помогне за съхранението на собствения му народ. „Искаш да кажеш, че ние ще му донесем спасението? попитах аз. Джеми отвърна с широка усмивка и енергично закима.

Угощението приключи. Подхранен с нови сухи пънове, огънят се разгоря буйно. Това беше жест към нас, англичаните, тъй като нощният въздух беше наистина леден. Инстинктивно се приближихме към него, докато индианците сториха обратното. Вождът Оканикут вдигна ръка и жените се оттеглиха, а на мъжете беше предложено нещо, което приличаше на примитивни пури. (Тогава мистър Маккормик отбеляза, че същото става и в английските гостни). Ефектът на тези пури се оказа доста необичаен за нас: отначало изтръгнахме и бяхме леко замаяни, а после главите ни изведнъж се проясниха. Тътенът на гръмотевиците стана още по-силен.

Накрая Оканикут повика Джеми и го накара да седне в краката му. Това, изглежда, беше сигналът за началото на сериозния разговор — размяна на мнения по най-важните въпроси. Страхувам се, че не мога да пресъздам неговата начална част, тъй като очевидно бях изпаднал под влиянието на странната храна и още по-странната пура. Спомням се, че вождът разпери ръце, сякаш да ни прегърне, след което поиска да му обясним принципите, върху които се гради нашата цивилизация. Разбира се, не го каза точно с тези думи, но речта му беше страстна и убедителна.

Молбата му, проста и искрена, намери бърз отклик сред нас. Филос взе думата и започна да разяснява основните принципи на християнската религия. Тръгна от Стария завет, описвайки как Бог създал света за шест дни, а на седмия седнал да си почине. След това премина на темата Адам и Ева, обяснявайки в детайли как първата жена е била направена от реброто на Адам (тази част от човешката анатомия предизвика известно объркване и накрая Филос стана и отиде да докосне корема на вожда, който се стресна здравата). Разказа за Райската градина и змията, изкушила Ева, вследствие на което Бог се разгневил и ги прогонил от рая. Забелязал учудването на вожда, той обясни, че змията всъщност е била превъплъщение на Дявола. Обясни за Луцифер и останалите ангели, които Бог е прогонил от рая. За по-голяма убедителност Филос изпъстри разказа си с цитати от великия епос на Милтън, но лично аз не съм сигурен доколко беше разбран.

След това премина върху други части от Библията — за Каин, който убива брат си Авел, за многобройните премеждия на Йов, за мъките на Авраам, на когото Бог заповядва да убие собствения си син Исаак. (Чул тези думи, вождът прехвърли ръка през раменете на Джеми и го притисна към себе си.) Филос беше особено красноречив при описанието на Потопа и Ноевия ковчег, а също така и на Мойсей, повел народа си през морето към обетования Египет — едно събитие, което твърде много наподобяваше изпитанията на тукашното индианско племе.

Трудно ми е да кажа как вождът възприе всичко това, но ми направи впечатление, че колкото по-късно ставаше, толкова повече се уголемяваха очите му. От време на време задаваше въпроси: например как животните в Ковчеза са оцелели, без да се избият помежду си. Тази проява на наивност принуди и мистър Маккормик да се намеси. Неговите обяснения почиваха главно върху Новия завет. Каза, че Бог е имал син Иисус, наречен

Агнеца. Той се появил на земята благодарение на жена на име Мария, която заченала без мъж. Разбира се, това предизвика ново объркване и продължителни дискусии, които по мое мнение не допринесоха особено за изясняване на идеята за непорочното зачатие въпреки усилията на мистър Маккормик, който надълго и нашироко се зае да обяснява как Мария научила, че носи Божия син в утробата си благодарение на Архангел Гавраил, който ѝ се явил на земята, за да ѝ съобщи тази новина. Това наложи допълнителни разяснения за ролята на ангелите, грижещи се за щастието на смъртните. Вождът беше напълно объркан, тъй като си спомни, че само преди броени минути Филос бе нарекъл ангел и самия Луцифер.

В крайна сметка мистър Маккормик бе принуден да се върне към началото. Започна със звездата в небето, отвела тримата търговци на подправки във Витлеем. Там е обора на стара къща спяло дете, за което нямало място е стаите. Описа част от чудесата, извършени от Христос — ходенето по вода, превръщането на водата от една делва във вино, достатъчно да напои цял куп хора, съживяването на мъртъвци. Завърши с описанието на Тайната вечеря и разпъването му на кръста. Голяма част от всичко това очевидно не достигна до съзнанието на вожда, но за негова чест трябва да добавя, че изглеждаше искрено ужасен от разказа за приковаването на Агнеца към кръста.

Да можеше да видиш изражението му, когато мистър Маккормик добави, че Христос всъщност не е умрял — или по-скоро, че е възкръснал след няколко денонощия от гроба! Той пожела да узнае какво точно означава това — дали Христос се е появил между хората, разговарял ли е с тях и други такива неща. Въоръжен с търпение, мистър Маккормик поясни, че Той се е възнесъл на небето и е заел място вдясно от Бог. След което започна да цитира Откровението на св. Йоан, в което се описва битката между Христос и Сатаната, последвана от хилядолетно примирие. Забелязал объркването на вожда, той бързо се отказа и заяви, че смъртта на Христос всъщност е едно добро дело, което доказва Божията обич към нас, простосмъртните — обич, която е толкова силна, че Той жертва собствения си Син, за да ни опрости греха, сторен преди много години. „Но какъв грях е това?“ — пожела да узнае вождът. Тук се намеси Филос и разказа за ябълката в Райската градина, която Адам изял. Последва ново объркване, тъй като Филос бе пропуснал да уточни, че именно откъсването на този забранен плод лежи в основата на първородния грях. След като и този въпрос беше изяснен, нещата изглеждаха малко или повече завършени.

Вниманието на вожда Оканикут видимо отслабна и той потъна в мълчание. После ни в клин, ни в ръкав, попита: „А как изглежда този ваш Бог?“ Филос отвърна, че никой всъщност не го е виждал, но децата най-често си го представят като мъдър старец с дълга бяла брада. Вождът сведе очи към собствената си брада и избухна в гърлен смях. И от този момент нататък престана да слуша.

Замаян от пиетието и поетия дим, бях готов за сън, но един от туземците се появи още от тези изключително любопитни пури.

* * *

— Представяш ли си? — прошепна Бет, отмествайки листа встрани. — Това е най-странното четиво в живота ми!

— Продължавай! — настоя Хю.

Пушекът ме замая, приспа ми се. Затворих очи, но секунди по-късно тресна такава гръмотевица, че за малко не паднах от камъка, на който се бях настанил.

Погледнах към вожда Оканикут. Стори ми се унил, въпреки че туземците като него рядко изпадат в подобно състояние. Беше се свлякъл назад, подпрял глава на дланта си и отправил невиждащ поглед в далечината. Сигурно е трудно да си водач, дори когато става въпрос за малобройно, захвърлено сред пуцинаците племе.

Мистър Маккормик също беше мрачен, може би повлиян от настроението на домакина. Явно беше разочарован от начина, по който вождът възприе разясненията му за християнската религия, които, както се казва, бяха попаднали в глухи уши. Правеше обаче храбри опити да поддържа разговора.

— Вожде, бъди така добър да ни обясниш в какво вярва племето ти — долетя до мен необичайно високият му глас. — Имате ли божества, например Бог на огъня, Бог на дъждовете? Почитате ли дедите си?

Вождът направи знак да му подадат пура, напълни дробовете си с дим и бавно извърна очи към нас тримата, леко присвивайки ги над огъня. Изглеждаше така, сякаш се питаше дали да отговори на въпроса. Добре разбирах неохотата му, особено след като го запознаха толкова подробно с Англиканската църква. В крайна сметка се изправи и прочисти гърлото си.

— Ние не вярваме в такова могъщо божество като вашето — започна той, подбирайки внимателно думите си. — Нашата вяра е по-проста и произтича от опита. Както вече казах, нашето племе беше принудено да напусне родните си земи. Там имахме достатъчно земя за обработване, много слънце. Докато тук е студено и влажно, а животът е труден. Всекидневно се борим за оцеляването си.

Замълча за момент и ни хвърли един любопитен поглед. Може би и той като мен се чудеше на превратностите на съдбата, докарали трима англичани в този мрачен пуцинак на края на континента, за да чуят историята на народа му.

— Все пак пазим спомен за по-добрите времена, когато храната беше в изобилие, а слънцето ни топлеше с щедрите си лъчи — продължи Оканикут. — По този начин вярата ни съвпада с това, което познаваме — че животът може да бъде по-добър и народът ни — по-многоброен, но е възможно и обратното: да живеем трудно и броят ни да намалява.

— Разбирам — кимна Филос. — Един труден и жесток живот, който някога е предлагал изобилие. Спомените за него са подобни на тези, върху които се основава и християнската вяра. Спомени за рай, върху които сме изградили един грешен свят, защото първият от нас е бил прогонен от този рай. Нима не разбирате, че и вашата история е същата?

— Може би — кимна вождът. — Но не Бог ни прогони от нашата градина, а други хора.

— Нима не разбирате, че такава е била Божията воля? — попита мистър Маккормик. — Вашите врагове са били нейните изпълнители.

— Защо предпочитате обяснение, което не виждате, когато пред очите ви е друго — по-просто и по-ясно? — отвърна с въпрос вождът. — Ако един мъж хвърли копието си по мен, аз приемам, че това е дело на човек, а не на някакъв Бог. — Замълча за момент, после

добави: — Ние не вярваме в това единно цяло, което вие наричате Бог. Не вярваме, че светът е бил сътворен за шест дни. Това е твърде малко време за такава огромна работа. Ние вярваме, че светът се е родил много, много отдавна.

— Но как без Бог? — намеси се Филос. — Кой е положил началото?

— Ние не знаем — отвърна навъсено Оканикут, очевидно недоволен от прекъсването. — А след като не знаем, не задаваме въпроси. Случило се е, и толкоз. Много, много отдавна, когато са се случили още много неща: моретата, планините, островите. Включително и това ужасно място, което наричаме „края на света С времето песъчинките се превръщат в бряг.

Точно в този момент блесна светкавица, която освети околните върхове, тресна оглушителен гръм. Не се срамувам да призная, мамо, че подскочих и едва не припаднах от страх. Неволно се запитах дали Бог не се е разгневил от подобна ерес. Но старият вожд насреща ни дори не помръдна, спокоен като скала.

— Ние не вярваме, че някакъв бог е създал растенията и животните — продължи той, после докосна ребрата си и добави: — Нито пък мъжа или жената... Според нашите разбирания всичко е започнало много просто. Едно малко създание е поставило началото, от него се е родило всичко останало. Случило се е преди много години, последвали са многобройни промени. С течение на времето малките и многобройни промени раждат голямата.

Съвсем ясно чух как мистър Маккормик изпусна въздуха от гърдите си и промърмори:

— Еразмъс Дарвин!

Вождът очевидно не го чу и спокойно продължи:

— Така едно просто нещо се превръща в много сложни неща. Те се променят и стават още по-сложни. Това е животът. Отначало са съществували само малки животни — като онези, които виждаме в локвичките вода. После се появяват по-големите, които живеят на сушата. Имат крака и очи и си приличат. Те всички са еднакви, ние също. Защото произлизаме от едно и също малко нещо.

— Но как? — прекъсна го мистър Маккормик. — Как е възможно всичко това да се случи без Божията намеса?

Вождът вдигна очи към него, след което премести поглед към Филос, чиито клепачи очевидно натежаваха от умора. Отговори тихо, след кратко колебание:

— Темаукъл.

— Какво?!

Вероятно разбираш, че този отговор силно ни озадачи. Трябваше ни доста време, за да си изясним нещата, и това стана главно благодарение на Джеми, който положи немалко усилия да открие точните думи на английски, докато ние го обстрелвахме с въпроси. Помислих си, че вождът все пак вярва в някакво Висше същество, в някакъв Бог, който е по-елементарен от нашия. Колкото повече го слушах, толкова по-неясни ставаха думите му за мен.

В края на обясненията си той направи жест, който обхващаше селището, планината и навъсеното небе над главите ни.

— Всичко е Темаукъл. Той е това, което виждате, но също и онова, което не можете да видите. Той е птицата в небето и червеят, с който тя се храни. Той е гнездото ѝ, но и клонът, на който се крепи това гнездо.

За момент бяхме озадачени и започнахме да правим предположения. Лично на мен това

много ми хареса, защото напомняше игрите на въпроси и отговори, които играехме някога в параклиса. После мистър Маккормик изведнъж подскочи и възбудено изкрещя:

— Природата! Той има предвид Природата!

Открили най-после начин за възприемане на идеята, ние се почувствахме далеч по-добре. Вече беше по-лесно да си обясним онова, което чувахме. Усетил, че вождът няма нищо против прекъсванията, мистър Маккормик моментално го притисна.

— Добре, това е ясно. Но как по-точно действа този Темаукъл?

— Той не действа, а се случва. Много неща се раждат, много умират. Темаукъл позволява на най-добрите да живеят, а на другите — да умрат. Онези, които живеят, раждат деца, които отново са най-добрите. И това се случва много дълго време.

Напрегнах взор в мрака и успях да забележа как мистър Маккормик отмества поглед от вожда и го забива в лицето на Филос сякаш за да прецени реакцията му. Но доколкото успях да забележа, добрият мистър Дарвин беше почти заспал. Главата му час по час клюмаше на гърдите, той се стряскаше и се оглеждаше така, сякаш се чудеше къде е попаднал. Предполагам, изпитваше въздействието на силните пури, с които ни почерпи домакинът. Отново насочих вниманието си към мистър Маккормик, когото никога не бях виждал толкова развълнуван. Предполагам, че и той като мен беше шокиран от тези еретични разсъждения.

В далечината отново блесна светкавица, последвана от глух тътен.

— Нима не сте чували, че морските костенурки снасят яйцата си в пясъка? — попита вождът. — А когато тези яйца се излюпят, стотици малки костенурки се втурват обратно към водата. Птиците убиват повечето от тях, а до морето достигат само най-силните. Именно те продължават рода и раждат нови костенурки. Това е Темаукъл.

Вероятно знаете, че благодарение на дългите си шиш жирафите могат да се хранят от високите дървета, а костенурките оцеляват благодарение на къщичката, която носят на гърба си. Същото важи и за скунксовете, чиято отвратителна миризма отблъсква другите животни. Всичко е Темаукъл.

— Ако това е вярно, значи всяко живо същество произлиза от своя предишна по-нисша версия, а всички са свързани помежду си — заключи мистър Маккормик. — Зебрата е свързана с коня, вълкът с кучето. Ами хората? С кого сме свързани ние?

— С маймуните! — не се сдържах аз. — Това е съвсем ясно.

Изрекох тези думи импулсивно, без да се замислям. „После се огледах и очите ми попаднаха на стълбата, опряна до стената на близката колиба. Посочих я с пръст и добавих:

— Вижте тази стълба. Тя представлява света, създаден от Бога. В него има по-висши и по-нисши видове. Ние сме на върха на пирамидата. Маймуните са по-ниско от нас, а вашите скунксове, костенурки и всички останали се намират още по-надолу.

Вождът се усмихна по начин, който никак не ми хареса. Вече бях отбелязал факта, че почти нищо от обясненията му не беше насочено към мен.

— Тази стълба е направена от човека — каза той, после посочи високото дърво наблизо. — А това е светът, какъвто го виждаме ние. Всяко листо е отделно животно, всеки клон — група животни. Нали виждаш как те израстват един от друг, като едновременно с това всички произлизат от един общ ствол?

Аз останах на позицията, че всеки отделен вид е творение на Бога и по тази причина остава непроменим завинаги. Подчертах, че не вярвам в случайността и смятам, че

значителните различия между отделните поколения са невъзможни.

Без да отговори на тези думи, вождът се изправи и ни даде знак да го последваме. Събудихме Филос и тръгнахме подире му. Направи ми впечатление, че Оканикут се придвижва далеч по-пъргаво от очакваното. Едва сега си дадох сметка, че жезълът му е всъщност бастун, облечен в кожа за по-добро захващане.

Спряхме пред колибата, чието съдържание беше шокирало Маккормик при влизането ни в селището. Вождът пое горящата факла от ръцете на стоящото наблизо момче и я вдигна над главата си. Вътрешността на колибата беше изпълнена с бели и отдавна изсъхнали кости, подредени по неразбираем за мен замисъл.

Вождът вдигна една от тях — бедрена кост с необичайно големи размери, след което каза, че това животно вече не съществува. Отвърнах, че е съвсем очевидно, но той поклати глава и уточни, че става въпрос за животински вид, който е изчезнал от лицето на земята. Добави, че всички кости са от отдавна изчезнали животни, след което зададе логичния въпрос:

— Как е възможно тогава, ако са верни твърденията ви, че всички видове са създадени от Бога и не подлежат на промяна?

Трябва да призная, че отговорът на този въпрос не беше лесен. Главата ми все още бе замаяна от пурата, а далечните гръмотевици продължаваха да ни стряскат. Започнах да съжалявам, че изобщо дойдохме тук.

После вождът каза нещо, което няма да забравя, докато съм жив. Отведе ни в съседната колиба, където бяха събрани няколко жени с малки деца. Предполагам, че бе нещо като еквивалент на нашите майчински домове. Прекосихме общото помещение и се озовахме в стаичка, в която лежеше само една жена с невръстно дете в ръцете си. Беше тясно, едва успяхме да се поберем.

Бебето спеше със зачервено лице и стиснати юмручета. Вождът изрече няколко неразбираеми за нас слова, които майката посрещна с видима неохота. Джеми поясни, че става въпрос за сваляне на повивките. Вождът повтори нареждането си, този път с порязък тон.

Навън отново заваля и тежките дъждовни капки забарабаниха по покрива на колибата.

Парчетата плат бяха отместени встрани и ние насочихме погледи към голото телце на бебето. Сякаш по поръчка, вътрешността на стаичката се озари от ослепителна светкавица, която ни помогна да видим по-добре ужаса, разкрил се пред очите ни. Филос ахна, а мистър Маккормик отвратено се обърна с гръб към постелята. Аз не можех да повярвам на очите си, вероятно защото никога не бях сънувал, че такова нещо може да съществува. Гениталиите на детето бяха деформирани — бяха едновременно женски и мъжки.

— Темаукъл често прави неща, които остават неразбираеми за нас — тихо промълви вождът и ние напуснахме колибата.

След всичко преживяно през тази дълга нощ, а вероятно и поради продължаващата гръмотевична буря никой от нас не спа добре. На сутринта си тръгнахме рано, без да се сбогуваме с вожда, който не се показва. Може би обичаше да си постива. Джеми ни придружи по обратния път, който съвсем не беше лесен, но го преминахме по-бързо и в почти пълно мълчание. Филос и Маккормик изобщо не отвориха уста. Признавам, че когато пред очите ми се появи старият верен „Бигъл“, закотвен в залива, камък падна от сърцето

ми.

Същевременно забелязах, че Джеми е необичайно тъжен и мълчалив. Колкото повече приближавахме кораба, толкова по-мрачен ставаше той. Накрая избухна, разкъса дрехите си и ги захвърли на земята, обявявайки, че вече не желае да го наричат Джеми Бътън. Заяви, че от този момент се нарича Орунделико и не иска да има нищо общо с нас.

Какво ще кажеш за подобно поведение, особено след всичко, което направихме за него? Аз лично си признавам, че така и не успях да разбера какво става в главите на тези примитивни люде.

Има и още нещо, което си струва да спомена. Вечерта, след като се прибрахме на „Бигъл“, случайно улових част от разговора между Филос и мистър Маккормик на тема току-що приключилото пътешествие. По всичко личеше, че мистър Маккормик е изключително развълнуван, тъй като постоянно повтаряше казаното от вожда и подчертаваше значението на твърдението му за общия произход на всички живи твари, като най-много наблягаше на „дървото на живота“.

Всичко това е така — отвърна Филос. — Но какъв е механизмът? Въпросът не е какво се е случило, а как се е случило. Каква е причината за появата на нови, напълно непознати видове?

Тук мистър Маккормик още по-силно се развълнува, признавайки, че цяла нощ е мислил единствено за това и в крайна сметка е успял да намери отговора (който аз прилежно записах с идеята да го възпроизведа максимално точно), а именно че „имайки предвид интензивната борба за съществуване, Природата облагодетелства онези видове, чието изменяне — дори и най-малкото — им дава предимство пред останалите“. А след това добави:

Животните се променят така, че да запазят мястото си в общия ред. Те или се развиват, или се излагат на риска да изгубят това място и да се превърнат във вкаменелости като онези, които е събрал вождът. Понякога Природата изправя препятствия пред тях, например пустиня или океан, в резултат на което еднакви до този момент видове започват да се различават.

Като пример даде двете разновидности на шраусите, които живеят в Южна Америка — едрите екземпляри на север и значително по-дребните на юг — същите, чиито кости влязоха в колекцията на Филос.

Признавам, че възприех тези думи като нелепи, въпреки че схванах общата идея. Достатъчно е да приведа само един пример: както ти отлично знаеш, ние с брат ми се намираме на противоположните краища на света. Аз продължавам да раста, но съм абсолютно убеден, че когато се съберем, между нас няма да има никакви различия.

Но Филос възприе по друг начин думите на мистър Маккормик и вълнението му видимо нарасна. Потривайки ръце и крачейки напред-назад по палубата, той спря за миг и погледна опонента си в очите.

— Пресвети Боже, даваш ли си сметка за последиците? — Въпросът му беше зададен сериозно, с някаква необичайна тържественост.

— Да, давам си — кимна също така тържествено мистър Маккормик. — Току-що нанесох съкрушителен удар на устоите на Светата църква.

На което Филос заяви:

— Ти се прицелваш много по-високо. Нанасяш удар на самия Създател!

— Богохулник! — прогърмя внезапно един гневен глас. — С тези думи ти отново

приковаваш нашия Бог към кръста и ще си платиш за това! — Капитан Фицрой излезе от сянката, където беше станал свидетел на диалога между двамата. Заповяда им незабавно да слязат долу и те се подчиниха безпрекословно, като деца, които са хванали да тършуват в килера.

Трябва да кажа, че се зарадвах от намесата на капитана. Защото, макар и да не схванах всичко от нощния разговор, усещах миризмата на гнило. Винаги съм поддържал мнението, че прекалено близките контакти с диваците не водят до нищо добро.

Мамо, това е всичко, което се случи по време на необичайното ни посещение в родното село на Джеми Бътън. Като си мисля за него, винаги изпитвам чувството, че е било сън. Вероятно това се дължи на онези странни пури, с които ни почерпи вождът.

Твой любещ син,

Ричард

След като спаха до късно, Хю и Бет излязоха на терасата с прекрасен изглед към езерото и си поръчаха типичната английска закуска — яйца, наденички, бекон, домати и боб. Бет се усмихна и извърна лице към галещите лъчи на слънцето. Като доволна котка, помисли си Хю. Той също спа добре. От много време не се беше чувствал така отпочинал, спокоен, пълен с енергия.

Решиха да използват остатъка от предобеда за разходка и се настаниха в колата. Пътят прорязваше шубраците, потъваше в гората, за да изскочи в следващия миг на някое зелено заоблено било, от което се разкриваше прекрасна гледка към полето, осеяно с малки селища. По небето се носеха бели облачета.

Бяха успели да се възстановят от шока, който предизвика у тях писмото на Матюс. Сега, под ярката дневна светлина, си дадоха сметка, че са открили далеч повече от очакваното.

— Мислиш ли, че някой ще ни повярва? — попита Хю.

— Не виждам защо не — отвърна Бет. — Разполагаме с доказателства, макар че, прав си, подобно нещо едва ли може да бъде преглътнато лесно.

Заеха се да обсъждат своите доказателства: дневника на Лизи, липсващата част от автобиографията на Дарвин, писмото на Матюс. Всяко предлагаше различна част от цялата история и в същото време подкрепяше останалите две.

Спряха да обядват в едно крайпътно заведение близо до градчето Хоксхед. Седнаха на открито, само на метър от павираното шосе, което минаваше през града. Поръчаха си „обяд на орача“: хляб, сирене и овчарски пай. Хю отскочи до бара за втора наливна бира. Когато се върна с халбите, Бет бе отправила замислен поглед в далечината.

— Мисля си за Лизи — рече с въздишка тя. — За бедничката Лизи. Баща ѝ се оказал полош, отколкото е допускала.

— Вярно — кимна Хю. — Не само се е отървал от съперника си, нарочно или по стечение на обстоятелствата, но и е успял да изтрие името му от учебниците по история. А на всичкото отгоре е присвоил и теорията му, получила впоследствие световна известност.

— Не е ли любопитно, че Дарвин не предявява права върху нея дори и в липсваща част от своята автобиография? Не мислиш ли, че се е срамувал от кражбата или просто е смятал този факт за маловажен в сравнение със смъртта на Маккормик?

— Вероятно е смятал, че Маккормик е имал пълно основание да я вземе от индианците — отвърна Хю. — Не забравяй, че викторианците не са могли да дишат без своите специални титли и привилегии. Те са били напредничавите европейци, представители на висшата бяла раса. Това е причината, поради която лорд Елджин си позволява да пренесе в Англия избрани скулптури от Партенона, а Роудс изнася вагони с диаманти от Южна Африка. Така постъпва и Маккормик, който се възползва от една интересна теория, с която се запознава край огъня.

— Но на практика той не краде изцяло теорията на шамана. Разсъжденията за еволюцията на Оканикут — по-специално заключението, че видовете произхождат един от друг, не са нещо ново за науката. Много европейци преди него са говорили за това. Един от тях е и Еразмъс, дядото на Дарвин. Новото, което Маккормик внася, е начинът, по който се извършва еволюцията — чрез естествения подбор. Това е гениалният му принос. Дарвин действително краде тази идея, но го прави от свой сънародник, бял човек като него.

— И в момента, в който се сдобиват с нея, те си дават сметка, че лаврите ще обере онзи, който пръв успее да я внесе и популяризира в Англия — въздъхна Бет. — Той ще получи славата и богатството. Неслучайно „Бигъл“ им става тесен, неслучайно Дарвин се разкъсва от чувство на вина за смъртта на Маккормик. В един момент той наистина желае съперникът му да пропадне в огнения ад. Той получава славата му, но я заплаща твърде скъпо, с цената на физическото и психическото си здраве. Човек почти почва да го съжالياва.

— Последните думи на Маккормик вероятно са се превърнали в кошмар за него. Дарвин може и да не е вярвал в Бог, но съм готов да се обзаложа, че е вярвал в Дявола.

— Прав си — кимна Бет. — Но лично аз изпитвам съжаление към Джеми Бътън.

— Живял е в два свята и е получил най-лошото и от двата.

— Ами вождът? Той очаква просветление, но вместо това англичаните му предлагат разни дрънканици. Представяш ли си разочарованието му?

— Напомняш ми за една бележка, която открих в Шотландия. Забравих да ти кажа за нея. Джеми Бътън пише на Дарвин: „Вие, англичани не познава живота като нас — бедни ямана.“

— И наистина е така. Наистина са знаели по-малко за живота. Мислиш ли, че именно Джеми е организиран клането?

— Да.

— Каква е била причината за гнева му?

— Едва ли е бил разгневен единствено от факта, че всемогъщите англичани са се оказали неспособни да помогнат на племето му. Основната причина според мен е прозрението, че неговият вожд разбира живота по-добре от европейците, които са прекалено арогантни, за да го признаят. Разбира се, с изключение на Маккормик, а по-късно и на Дарвин. Но Джеми не е знаел това.

— Какво се е случило с племето?

— Изтребено, до последния човек.

Замълчаха и отпиха от чашите си.

— Има и още нещо — продължи след проточилата се пауза Бет. — Според мен Алфред Ръсел Уолас е човекът, който пръв предлага теорията. Самият Дарвин го признава. Не означава ли това, че Уолас би трябвало да сподели част от славата?

— Не.

— Обясни ми защо. И защо Хъксли и още някои хора са се съгласили да му изплащат определена сума? С какво ги е изнудвал той?

Хю бръкна в джоба си и извади лист хартия.

— Ето още едно писмо на Матюс, изпратено до братовчедите му — поясни той. — Писал го е в началото на 1858 година, доста време след смъртта на майка си.

— Какво казва в него?

— Описва другите си пътешествия. Между редовете прозира, че за известно време просто е лентяйствал и постепенно е изгубил религиозните си убеждения. Връща се към природата, каквото и да е означавало това по онова време, установявайки се в Саравак.

— Къде е това?

— Малко кралство в северната част на остров Борнео. По онова време е било управлявано от някакъв ексцентричен англичанин на име Джеймс Брук, който имал странни приятели — включително и дяки, прочутите ловци на глави.

— Продължавай.

— Брук е бил щедър човек. Угаждал на всички и за всичко, разбира се, ако имали бяла кожа. Същото се случило и с Матюс, който живял там известно време. Познай още кой е бил сред гостите на губернатора.

— Чакай, чакай! Нима имаш предвид Уолас?

— Точно него имам предвид. Събирали бръмбари и си прекарвали чудесно. Една вечер се напили и затънали в спомени за разни битки. Именно тогава Матюс му разказал за случилото се в планините на Огнена земя.

— Не мога да повярвам!

— Матюс го приема само като интересно преживяване. Няма представа, че по време на този приятелски разговор (силно повлиян от количеството на изпития алкохол) той всъщност е споделил една от най-великите теории в историята на човечеството. Докато Уолас се оказва не по-малък измамник от всички останали. Оценявайки по достойнство чутото от младия Матюс, той измисля версията, че теорията се появила в главата му, докато се мятал в маларична треска. Пише на Дарвин, след като вече знае, че той разполага със същата информация, но по неизвестни причини отказва да я изложи на хартия. След което научава, че Дарвин все пак е представил теорията пред обществеността, обявявайки я за своя. Така се ражда идеята да изкара малко пари. Уолас заплашва, че ако Клуб Х не му плати, ще разкрие истината. В същото време членовете на споменатия клуб са принудени да дават пари и на Фицрой, който знае достатъчно, за да им създаде неприятности. Останалото, както се казва, е история.

— Но това означава, че истинският откривател на теорията е един млад шотландец, за когото никой не е чувал! — възкликна Бет. — Който е бил вдъхновен от приказките на някакъв шаман, чиито кости са погребани накрай света!

— Точно така.

Бет помълча малко, после вдигна глава.

— Мислиш ли, че някой ще ни повярва?

— Не забравяй, че разполагаме с доказателства.

Напуснаха заведението и тръгнаха пеш по главната улица на Хоуксхед. Спряха пред стара сграда с олющена мазилка и дървени капаци на прозорците. Над входната врата беше монтиран слънчев часовник, а на каменната плоча под него беше изписано името на основателя, архиепископа на Йорк. Табелата отстрани уточняваше, че тук се е помещавало началното училище на Хоксхед, закрито през 1909 г.

— Гледай ти! — възкликна Хю. — Нека влезем.

Класната стая на приземния етаж изглеждаше такава, каквато е била преди много поколения. Дървените чинове бяха завинтени за пода, по стените имаше черни дъски, а пожълтялата мазилка беше оронена. Хю бързо откри това, което търсеше — дълго писалище, разположено вдясно от вратата. В задната му част беше прикрепен правоъгълен къс стъкло, под който опитна ръка бе гравирала името У. УЪРДСУЪРТ. Кратка обяснителна бележка с подписа на автора уточняваше, че поетът е учил тук от 1778 до 1787 година. Под този текст имаше цитат от „Стихове, написани на няколко мили от Тинтърнското абатство“:

Природата никога не изневерява на сърцето, което я обича.

Хю се усмихна на сентенцията, прегърна Бет през рамо и я поведе към изхода.

— Не съм убеден, че е бил прав — прошепна той.

Тръгнаха по обратния път, взеха колата и подкараха към пансиона. Хю включи радиото и откри станция, която пускаше песни на „Бийтълс“. Караше със смъкнати стъкла, въпреки че очите му се насълзяваха от силния вятър. Бет го поглеждаше от време на време и се усмихваше. Утрешният ден обещавахе да бъде достатъчно дълъг, за да се заловят с писане.

Издание:

JOHN DARNTON
THE DARWIN CONSPIRACY, 2005

Джон Дарнтън
Конспирацията на Дарвин
Превод *Веселин Лаптев*, 2006
ИК „Обсидиан“, 2006
ISBN: 9789547691131